This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Svensk
N10

~~A462C~~
NIC

2 b 6
879

SVENSKA FOLKBÖCKER.

SAGOR, LEGENDER OCH ÄFVENTYR,

EFTER ÄLDRE UPPLAGOR OCH ANDRA KÄLLOR UTGIFNE,

JEMTE

ÖFVERSIGT AF SVENSK FOLKLÄSNING

FRÅN ÄLDRE TILL NÄRVARANDE TID,

AF

P. O. BÄCKSTRÖM.

FÖRRA BANDET.

STOCKHOLM,
PÅ A. BOHLINS FÖRLAG.

455.

STOCKHOLM,

TRYCKT HOS L. J. HJERTA, 1845.

FÖRORD.

Folk-litteraturen i dess vidsträcktare betydelse, omfattande både hvad som *diktas* och hvad som *läses* af folket, har, efter brytningen mellan de klassiska och romantiska vittra skolorna, börjat öfverallt omfattas med ett lifligare intresse, hvilket tillvext i samma mån man begynt högre uppskatta det nationella i hvarje lands diktkonst. Det är icke längre blott ur synpunkten af litterärhistoriska sällsamheter eller bidrag till bedömande af ståndpunkten utaf folkets bildning, man egnar folkdikten — sången och sagan — någon uppmärksamhet; man har äfven alltmera allmänt börjat erkänna, att dessa enkla dikter gömma en rik skatt af sann poesi, hvadan de ock i all sin konstlöshet och enfald — detta ord taget både i dess äldre och sednare betydelse — vida mer anslå ett sannt poetiskt sinne, än många af de, visserligen formskönare, men andefattigare, dem de bildade klasserne en lång tid beundrat; utom det att fosterlandskänslan finner i dessa den inhemska diktkonstens vårblommor en långt rikare näring, än i de praktvexter, som öfverflyttats från en fremmande bildnings jordmån och väl för en tid kunna vinna tycke, men aldrig blifva rotfasta i folkets hjertan.

Detta erkännande synes äfven böra tillkomma Folklitteraturen i inskränktare mening — Folkböckerne. Dessa hafva varit ännu mera misskände än de egenteliga folkdikterne. Deras vanligen föga inbjudande yttre och ovårdade inre hafva icke varit särdeles egnade att tillvinna dem något varmare deltagande af de bildade klasserne. Åtskilliga af denna litteraturs sednare, till en del allmännast spridda alster hafva också, äfven till innehållet, varit af sådan beskaffenhet, att det icke är underligt, om de dragit ett visst vanrykte öfver våra Folkböcker i allmänhet. Och likväl träffar man bland dessa flere af medeltidens berömdaste dikter, återljud af österlandets rika diktkonst eller skapelser af den genom korstågen och riddareväsendet i vesterlandet nyväckta poetiska andan, hvilken, likasom allt ungdomligt, låg naturens hjerta närmast, och

hvars uppenbarelser derföre också blifva evigt unga. Dikter, som öfverlefvat sekler — bland de i Första Bandet af närvarande Samling införda är ingen under 500 år gammal — och derunder spridt sig till Europas alla bildade folkslag; som, från att vara en älsklingsläsning i palatsen och riddareborgarne, blifvit det i kojorna; dikter, till hvilka måhända redan khaliferne i Bagdad eller Cordova lyssnat med välbehag; dem troubadourer, trouverer, conteurer och minnesinger föredragit för hänförda åhörare och tjusta åhörarinnor, och hvilka ännu lefva på folkens läppar i Orienten, så väl som i vesterlandet — dessa dikter måste dock ega ett inre värde, oberoende af det man kan vilja tillerkänna dem i litterärhistoriskt hänseende. Huru eljest förklara den omätliga populariteten de vunnit, och som vida öfvergår sjelfva de klassiska mästerverkens! Väl hafva äfven dessa fortlefvat från slägten till slägten och spridt sig till verldens alla hyfsade folk; men också blott till de bildade klasserne. För massorna, för millionerna hafva de blifvit fremmande, och skola alltid blifva det, emedan de äro barn af en helt annan bildning än vår, då vi deremot i folkböckerne igenfinna dennas förstlingar, hvilka derföre också kunna sägas vara lika inhemska öfverallt, dit den nyare bildningen sträckt sig, och blott ombytt publik i samma mån, som denna bildning trängt djupare nedåt. Sålunda är en stor del af våra folkböcker äfven folkläsning i Danmark, Tyskland, Holland, England, Frankrike, och betraktas öfverallt såsom lika inhemska. De äro lån, som genom gammal häfd öfvergått till egendom.

Ur denna synpunkt har Utgifvaren af den Samling, som härmedelst öfverlemnas åt allmänheten, ansett sig böra lägga till grund vid bestämmandet af hvilka bland våra folkböcker deri borde intagas, icke deras ursprung, utan deras inre värde, eller det mer eller mindre lifliga deltagande de väckt hos folket. De hafva, inom de trenne hufvudafdelningarne *Sagor, Legender* och *Äfventyr*, blifvit ordnade med afseende å deras sannolika ålder och frändskapen mellan de särskilda ämnena.

De i närvarande Band införda äro:

Sagan om **De sju vise Mästare**, i vidsträckt popularitet och litterärhistorisk vigt den första inom hela sagolitteraturen; ursprungligen tillkommen i Indien och redan före 2:dra århundradet efter Christi födelse öfverflyttad på Persiska, så på

Arabiska, Syriska, Hebreiska, Grekiska, Latin; på Fransyska redan i början af 1200-talet, och sedermera på Engelska, Tyska, Svenska, Holländska, Italienska, Spanska, Danska, Isländska, Ryska; den sannolika förebilden för de sedermera så ryktbara österländska sagosamlingarne Tusen och en Natt, Tusen och en Dag, o. d.; anlitad af Boccaccio, Lopez de Vega, Shakspeare, Molière m. fl. och utgörande på visst sätt en sammanfattning af medeltidens hela sagolitteratur, der man igenkänner drag ur Genesis, ur Herodotos och ur Nibelungen-Lied; der man anträffar den österländska parabeln vid sidan af den vesterländska riddaresagan, skildringar af medeltidens hemseder och kärleksintriger, jemte erinringar om romerska myther och milesiska fabler, o. s. v.

Konung Apollonius af Tyrus, förebilden för Shakspeares Pericles; redan i 6:te eller 7:de århundradet af vår tideräkning öfversatt från Grekiska på Latin, och sedermera på Anglosachsiska, Engelska, Spanska, Fransyska, Italienska, Tyska, Holländska, Böhmiska, Nygrekiska, Danska, Svenska; med ett till hälften antikt till hälften kristligt skaplynne, som bäst vittnar om tiden för denna sagas tillkomst.

Helena Antonia af Constantinopel, ursprungligen en anglosachsisk legend från 8:de eller 9:de århundradet, öfverflyttad på Latin i det 13:de och sedermera, i en mängd från hvarandra mer eller mindre skiljaktiga bearbetningar, på Anglonormandiska, Bretagniska, Engelska, Italienska, Fransyska, Tyska, Nederländska, Danska, Isländska, Svenska.

Kejsar Octavianus, den enda egentliga riddare-saga, som blivit svensk folkbok; en sidogren af den stora karolingiska sagostammen om Karl den Store, hans förfäder och hjeltar, igenfinlig redan i de italienska Reali di Francia från 12:te eller 13:de århundradet och sedermera bearbetad på Latin, Fransyska, Engelska, Tyska, Nederländska, Isländska, Svenska, samt dramatiserad af Tieck.

Hildegardis och Talandus, sannolikt af persiskt ursprung; förekommer, i en mängd särskilda varianter, på Latin redan i medlet af 1200-talet, på Fransyska, Spanska, Engelska, Tyska, Svenska.

Grisilla, en af Boccaccios noveller, öfversatt på Latin, Engelska, Fransyska, Tyska, Holländska, Böhmiska, Danska, Isländska, Svenska; dramatiserad i Frankrike redan på 1300-talet, i England mot slutet af 1500-talet, i Tyskland af Hans Sachs och sednast af Friedrich Halm (Münch-Bellinghausen), och hvars ursprung man sannolikt igenfinner i en anglonormandisk eller bretagnisk dikt, närbeslägtad med en engelsk, skottsk, tysk, dansk och svensk folkvisa: »Skön Anna».

Grefvinnan af Rosilien, likaledes en af Boccaccios noveller, förebilden för Shakspeares Alls Well that ends Well och dramatiserad äfven i Italien redan i början af 1500-talet.

Om fyra Köpmän, äfvenså en af Boccaccios noveller, öfverflyttad på Engelska, Tyska, Danska, Svenska, och hvarur Shakspeare lånat ämnet för sin Cymbeline.

Melusina, till hälften fee-saga, till hälften riddare-roman, tillkommen i Frankrike mot slutet af 1300-talet och sedermera öfversatt på Spanska, Tyska, Nederländska, Böhmiska, Danska, Svenska.

I andra Bandet skola införas alla öfriga svenska folkböcker, som genom sitt innehåll eller sin litterärhistoriska vigt förtjena att i sin helhet meddelas. För återstoden skola kortare redogörelser lemnas i den nämda Band åtföljande allmänna öfversigt af svenska Folk-litteraturen, dit Utg. äfven får hänvisa för närmare uppgifter om denna litteraturs utveckling och särskilda arter.

De litterärhistoriska upplysningar, som förekomma i Inledningarne och Anmärkningarne till de särskilda sagorna, har Utg. sökt göra så rika på fakta, som möjligen låtit sig förena med nödigt afseende på utrymmet. Utg. måste visserligen befara, att Litterärhistorici ex professo icke skola finna dem fullt tillfredsställande; men för sådane är också närvarande samling icke egenteligen afsedd. Afsigten med dess utgifvande har nemligen varit hufvudsakligen att göra den bildade delen af svenska folket bekant med hvad som i århundraden varit en älsklingsläsning ursprungligen för alla, sedan för de obildade klasserne deraf; att söka visa, det denna läsning i sjelfva verket icke är så att förakta, som man vanligen föreställt sig; att antyda dess samband med den allmänna

europeiska bildningen och ådagalägga, huru äfven vår folklitteratur tillegnat sig förstlingarne af denna bildning.

Ur denna synpunkt äro både redaktionen af texten och de dertill hörande upplysningar affattade. Utg. har sökt så troget som möjligt, återgifva de svenska folkböckernes egenheter; han har sorgfälligt undvikit all slags modernisering, som skulle beröfvat dem denna konstlösa enkelhet, denna trohjertenhet och egendomlighet, som utgöra en af deras förnämsta förtjenster; han har allenast rättat uppenbara öfversättnings- eller tryckfel och undanröjt ett och annat uttryck, som icke motsvarar nutidens begrepp om det passande. Vid redaktionen af texten hafva alltid de äldsta Utg. tillgängliga upplagor varit lagda till grund. Svårigheten att erhålla sådana af någon högre ålder är lätt insedd, då man besinnar huru liten uppmärksamhet denna slags litteratur sedan äldre tider tillbaka ansetts förtjena. Att det icke destò mindre i de flesta fall lyckats Utg., derför har han i synnerhet att tacka den utmärkta beredvillighet, hvarmed det Kongl. Bibliothekets, så väl som Upsala Universitets-bibliotheks och Hr Geo. Stephens' rika samlingar i denna väg fått af Utg. begagnas, och för hvilken han härmedelst får på det förbindligaste betyga Hr Kongl. Bibliothekarien *Arwidsson*, Hr Bibliothekarien, Professorn *J. H. Schröder*, Hr Vice Bibliothekarien *Fant*, samt Hr *G. Stephens* sin varma erkänsla.

De litterär-historiska uppgifterne äro snarare att anse såsom hänvisningar, än såsom fullständiga utredningar af ämnet, hvilka här icke skulle kunnat meddelas utan att gifva det hela en vidlyftighet, som, långt ifrån att befordra, skulle i icke ringa mån motverkat det dermed åsyftade ändamål. Exempelvis torde få nämnas, att de verk, Utg. rådfrågat endast rörande *historiken* af sagan om De sju vise Mästare, upptaga uteslutande härom mer än 400 sidor! Att hafva ens med någorlunda motsvarande utförlighet behandlat detta ämne, skulle i sanning utvisat alltför öfverdrifna förhoppningar om den läsande svenska allmänhetens tålamod. Utg. vågar emedlertid tro, att ingenting af någon väsendtlig vigt blifvit förbigånget, äfvensom att läsarne skola i de meddelade uppgifternes tillförlitlighet finna någon ersättning för hvad som kan finnas brista i deras utförlighet. Utg. har i sådant afseende gjort sig till en pligt att, så vidt det varit honom möjligt, sjelf genomgå hvarje arbete han anfört, och, der sådant ej kunnat ske, är alltid källan för uppgiften citerad.

Skulle inom fäderneslandet finnas några, för Utg. obekanta, samlingar af Svenska Folkböcker, hvarur man benäget kunde vilja meddela honom några upplysningar, så stannade han derför i största förbindelse; äfvensom han för öfrigt vågar för närvarande företag utbedja sig allmänhetens välvilja.

Stockholm, Maj 1845.

1.

De sju wise mästare.

Af alla sagor, som letat sig väg till våra byggder, är denna icke blott den ursprungligen äldsta, utan äfven den vidsträcktast spridda. I sistnämde hänseende torde inom hela sago-litteraturen knappast finnas dess like. Också har densamma haft ett stort och vidsträckt inflytande på medeltidens hela vittra litteratur; talrika bevis härför träffas flerestädes, och särdeles i de flesta af medeltidens novellsamlingar, såsom i det följande skall närmare visas.

Efter alla anledningar är denna saga af **Indiskt** ursprung. Den äldste författare, hos hvilken man funnit henne omnämd, är Araben Masudi (död år 956), hvilken, i sin krönika kallad *Murudsch-alzeheb*, berättar om en indisk konung vid namn Kurus, att »i hans rike och på hans tid lefde Sendabad, författare till boken om *de sju vizirerne, läromästaren, ynglingen och konungens gemål*, hvilket arbete man kallar *Sendabads bok*» (se Silvestre de Sacy's uppsats i Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque du Roi. Paris 1787—1818. IX, 404). En annan arabisk skriftställare, Ismael Schahinschah, författare till en krönika från Adam till år 487 efter Hedschra, omtalar likaledes denna indiska Sendabad-bok, men uppgifver den hafva tillkommit under konung Chus, den af Alexander besegrade Pori tredje efterträdare (Assemani, Bibliotheca orientalis. Romæ, 1719—1728. III, 321. — Keller, Li Romans des sept sages, nach der Pariser-Handschrift herausgegeben. Tübingen 1836. S. III). Äfven andra skäl tala för antagandet, att sagan härstammar från Indien så igenfinner man t. ex. i ännu befintliga indiska arbeten flere af de berättelser, som förekomma uti ifrågavarande saga, synnerligast i de österländska bearbetningarne deraf. Sjelfva uppställningen: en följd af berättelser, sammanlänkade medelst en hufvud-berättelse, hvilken utgör en ram till de öfriga, har äfven en ursprungligen indisk karakter. Man återfinner samma form i Pantcha-tantra och Hitopadesa, de indiska urskrifterna till de bekanta Bidpais fabler, och den har sedermera öfvergått till de flesta österländska sago-samlingar, såsom Tusen och en natt, Tusen och en dag, m. fl.

Nämde indiska Sendabad-bok, urskriften till vår saga, har man emellertid icke lyckats igenfinna. Hon har likväl ej försvunnit förr,

än hon hunnit blifva känd äfven utom Indien, och spridd i talrika efterbildningar, hvilka åter föranledt nya, snart sagdt oräkneliga öfversättningar och bearbetningar, så väl i Orienten som Occidenten. Utg. vill här anföra de förnämsta, som nu äro kända.

A. Österländska Uppteckningar.

En **Persisk** Sendabad-bok omnämnes, enligt Silvestre de Sacy, (l. c. s. 417), af den turkiske historie-skrifvaren och bibliografen Hadschi Khalfa (död år 1658), äfvensom i ett å Kongl. Biblioteket i Paris befintligt persiskt verk Modschemel Altewarikh från 12:te seklet. Sistnämde arbete uppgifver denna persiska Sendabad-bok hafva blifvit författad under Arsacidernes dynasti, hvilken regerade i Persien från år 256 före till år 225 efter Christi födelse. För rigtigheten af denna uppgift finner man stöd hos den arabiska historie-skrifvaren Hamza Isfahani, från 10:e seklet (Loiseleur Deslongchamps, Essai sur les fables indiennes et sur leur introduction en Europe; suivi du Roman des sept sages de Rome en prose, publié, pour la première fois, d'après un manuscrit de la Bibliothèque royale, avec une analyse et des extraits du Dolopathos, par Le Roux de Lincy, pour servir d'introduction aux fables des XII, XIII et XIV siècles, publiés par M:r Robert. Paris, 1838. S. 81.)[1].

En **Arabisk** bearbetning har man upptäckt, dels i ett uti Bengalen funnet fragment af Tusen och en natt (utgifvet i engelsk öfversättning af Jonathan Scott, i Tales, Anecdotes and Letters translated from the arabic and persian. Shrewsbury, 1800. III, 369); och dels uti en Tunesisk handskrift af samma verk (öfversatt på tyska i Tausend und eine Nacht. Arabische Erzählungen, Deutsch von M. Habicht, F. H. von der Hagen und C. Schall. Breslau, 1836. XV, 105—179). Denna arabiska bearbetning, eller sagan om De sju Vizirerne, har samma inledning eller ram, samt till större delen samma berättelser, som de hebreiska och grekiska efterbildningarne af sagan om De sju vise mästare. Man eger äfven en annan arabisk uppteckning, sagan om De fyrtio Vizirerne, öfversatt på **Turkiska** under sultan Amurad II:s regering (1422—1451), i hvilken man finner samma ram, men hvarest de deruti inlagda berättelserna äro, med ett enda undantag, helt andra än de i vår saga [2].

Efter all anledning har likväl ingendera af dessa båda arabiska bearbetningar utgått omedelbart från den indiska eller persiska Sendabad-boken. De utgöra troligen endast särskilda efterbildningar efter en äldre arabisk uppteckning, hvilken sannolikt äfven legat till grund för den

Hebreiska bearbetningen, kallad Mischle Sandabar (Sandabars utsagor). Af denna bearbetning eger man ännu i behåll flera hand-

skriften, och redan år 1216 finner man henne omtalad såsom allmänt bekant (i KALONYMOS' hebreiska öfversättning af det arabiska verket Igeret Abu-al-Zafa, utgifven nämda år. Jemf. SENGELMANN, Das Buch von den sieben weisen Meistern. Halle, 1842. S. 21). Hon kan således icke vara yngre än början af 13:de århundradet, men är sannolikt vida äldre. Flere anledningar tala för antagandet, att den hebreiska Sandabar-boken är bearbetad efter en äldre arabisk. Man finner t. ex. att en mängd der förekommande namn äro af omisskänneligt arabiskt ursprung; att hebreiska ord, hvilka äfven finnas i arabiskan, men der i annan bemärkelse, här användas i just denna egna arabiska bemärkelse; att åtskilliga föremål, hvilka hafva egna hebreiska benämningar, likväl här utmärkas med namn lånade ur arabiska språket, o. s. v. (SENGELMANN, l. c. s. 9)[3]).

En **Syrisk** bearbetning skall hafva legat till grund för den grekiska, hvarom nedan nämnes; men man saknar derom alla närmare underrättelser.

Såsom en öfvergång från de österländska efterbildningarne till de vesterländska, framstår den

Grekiska bearbetningen, kallad Syntipas. En uppgift i företalet angifver denna vara öfversatt från syriskan, men förut upptecknad af en Perser vid namn MUSOS. Syntipas företer mångfaldiga likheter med den ofvan nämda hebreiska bearbetningen, hvilka omisskänneligen hänvisa på samma urskrift: sannolikt den persiska Sendabad-boken, hvarutur i sådant fall skulle hafva uppkommit å ena sidan de arabiska och hebreiska efterbildningarne, å den andra de syriska och grekiska [4]). Om den grekiska efterbildningens ålder saknas alla underrättelser; att den är yngre än den hebreiska, kan likväl slutas af dess modernare, mer utarbetade stil. Om den grekiske författaren känner man ingenting utom namnet ANDREOPOLOS MICHAEL, samt att han varit christen. Hans bearbetning är ock den första, deri spår af christendom framträda.

Om den grekiska uppteckningen i detta afseende kan betraktas såsom en mellanlänk mellan de öster- och vesterländska, får man likväl häraf icke taga sig anledning att tro dessa sednare vara utgångne från Syntipas. Utg. är snarare böjd att anse den ännu äldre hebreiska uppteckningen såsom urskrift till dessa, och har i anmärkningarne vid slutet af sagan [5]) anfört skäl för denna förslagsmening. Syntipas hörer endast genom språket till de vesterländska efterbildningarne, men hvad innehållet beträffar, är dess karakter rent österländsk [6]). Ramen (hufvudberättelsen) är, med få och föga väsentliga afvikelser, densamma som i De sju vizirerne och den hebreiska Sandabar-boken. Men i alla andra vesterländska bearbetningar — äfven i de äldsta — finner man betydliga skiljaktigheter i båda afseendena; mindre dock hvad angår ramen, än de deri införde berättelser. Lokalen, som i De

sju vizirerne är förlagd till China, i den hebreiska Sandabar-boken till Indien, i De fyrtio vizirerne och i Syntipas till Persien, förflyttas nu till Rom, och namnen å de handlande personerne lämpas derefter. Händelserna, som skildras i hufvud-berättelsen, äro väl desamma som i de österländska uppteckningarne, men de hafva erhållit en vesterländsk anstrykning; de inlagda särskilda berättelserna hafva till större delen blifvit utbytta mot andra af mera vesterländsk karakter, och äfven de få, som bibehållits, hafva undergått betydliga förändringar. Sannolikt har sagan under korstågen blifvit i Orienten, der naturligtvis både syriska och hebreiska efterbildningar varit kände och gängse, upptecknad först på latin och sedermera af trouvererne behandlad med den frihet, de i allmänhet tilläto sig vid öfverflyttningen af österländska originaler.

B. Vesterländska Uppteckningar.

Bland dessa böra i främsta rummet nämnas de **Fransyska**, af hvilka ännu finnas i behåll flere af hög ålder: *a*) Den sannolikt äldsta af dessa, och den äldsta man ännu äger qvar på något nyare språk, är den på vers, under titel Li romans des sept sages. Dess tillkomst kan icke gerna antagas sednare än slutet af 1100 eller början af 1200-talet [7]). Den har utgjort förebilden för en engelsk bearbetning, hvarom nedanföre. — *b*) Le roman des sept sages, på prosa. Man har häraf tre särskilda redaktioner, af hvilka tvenne förekomma redan i handskrifter från början af 1200-talet. Den ena af dessa har sannolikt legat till grund för en svensk handskrifven bearbetning från början af 1400-talet, hvarom nedanföre [8]). — *c*) En bearbetning, på vers, kallad Dolopathos, af trouveren Herbers, sammanskrifven, enligt hans uppgift i inledningen, före 1270, eller, enligt en annan läs-art, före 1223 [9]). Denna bearbetning är så olik alla de öfriga bekanta, att den synes egt en särskild källa — möjligen någon grekisk uppteckning, hvilken dock måste hafva varit en helt annan än den ofvan nämda Syntipas [10]). — Flere gamla tryckta fransyska upplagor finnas äfven [11]). Dessa tryckta bearbetningar hafva dock så många och väsentliga skiljaktigheter från de förut anförda handskrifna uppteckningarne, att ingen af de sistnämda kan anses hafva legat till grund derför. I den äldsta, (Genève 1490), angifves också uttryckligen att den är öfversatt från latinet.

Af de **Latinska** redaktionerna har man inga äldre handskrifter i behåll, och sjelfva bearbetningen, sådan den finnes qvar, är sannolikt yngre än de ofvan nämda fransyska. En latinsk uppteckning, på prosa, kallad Historia septem sapientum Romæ och Historia de calumnia novercali har legat till grund för de tyska handskrifna bearbetningarne från 1400-talet; samt för de tryckta på *latin* (före

1480), på *tyska* (från 1473), på *holländska* (från 1480), på *fransyska* (från 1490), på *spanska* (från 1538), på *engelska* (från 1548-1567), på *danska* (från 1663) och på *svenska* (sedan 1600-talet). — LOISELEUR (Essai s. 91) nämner tvenne, å Kongl. Biblioteket i Paris befintliga tryckta latinska upplagor, den ena i 4:to och den andra i folio, båda utan angifven tryck-ort och år. Han anser den ena af dem äldre än 1480. Flera andra gamla latinska upplagor (från slutet af 1400-talet) finnas [12].

Man har tvenne **Engelska** bearbetningar på vers från 13:de och 14:de århundradena. Den äldsta, hvaraf en handskrift finnes bland Auchinleck-manuskripterne, ur hvilken ELLIS (Specimens of early english metrical romances. London 1811. III, 22 etc.) lemnat utdrag, är ofulländad. Den andra, ett halft århundrade yngre än den förra, förekommer bland Cotton-manuskripterna under titel: *The proces of the seuyn sages*, och är aftryckt i WEBERS Metrical romances of the 13:th, 14:th and 15 th centuries. Edinburgh, 1810. III, 1 etc. Den är skrifven på skottska dialekten och i samma versslag som Li romans des sept sages, med hvilken denna bearbetning också hufvudsakligen öfverensstämmer [13]. Flera tryckta engelska bearbetningar hafva utkommit, både på vers och prosa, men ingen äldre än medlet af 16:de århundradet [14].

Den äldsta **Tyska** bearbetning, man har sig bekant, förekommer i en handskrift å Kongl. Handbiblioteket i Stuttgart (KELLER, Sept sages; s. LXXXIV—XCII). Den är på prosa, öfversatt från latinet. Denna öfversättning efterbildades sedan på vers af HANS VON BÜHEL år 1412, af hvars arbete (utgifvet af KELLER under titel: Dyocletianus Leben. Quedlinburg und Leipzig, 1841) en handskrift finnes å universitets-biblioteket i Basel [15]. Man har dessutom flera andra äldre tyska handskrifter — såväl på prosa som i versifierade efterbildningar [16]. — De äldsta tryckta tyska bearbetningar man känner äro från 1470—1480; den äldsta, på hvilken tryckningsår och ort äro angifne, utkom i Augsburg 1473 [17]. Nya upplagor hafva tid efter annan utgifvits, och ännu de sednaste åren utkomna nya bearbetningar visa, att sagan i Tyskland fortfar att vara omtyckt och läst.

På **Holländska** har man en bearbetning, öfversatt från latinet 1479 och tryckt följande året under titel: Historie van die seuen wise mannen van romen. Flere äldre och nyare upplagor och bearbetningar hafva sedan utkommit, och sagan är äfven i Holland en ännu gängse folkbok (L. PH. C. VAN DEN BERGH, De nederlandsche Volksromans. Amsterdam, 1837, s. 72) [18].

En **Italiensk** efterbildning, kallad Erasto, finnes första gången tryckt i Venedig 1542, under titel: Compassionevoli avvenimenti del principe Erasto, in 8:o; och har sedan blifvit flera

gånger omtryckt samt öfversatt på *fransyska* (1565); på *spanska* (1573) och på *engelska* (1674) [19].]

På **Spanska** har man en bearbetning under titel: Libro de los siete sabios de roma. Seuilla, Juan Cronberger, 1538», för hvilken den vanliga latinska sannolikt äfven utgjort förebilden.

I **Danmark** blef sagan om De sju vise mästare redan 1602 af Consistorium approberad att tryckas. Den äldsta **Danska** upplaga man känner är likväl först af år 1665 (Nyerup, Almindelig Morskabslæsning i Danmark og Norge. Kjöbenhavn, 1816, s. 152) [20]).

På **Isländska** finnes en bearbetning bland Magnæanska samlingen (Nyerup l. c.).

Äfven till **Ryssland** har denna saga framträngt. Jemf. Joh. N. Vogl, Die ältesten Volksmärchen der Russen. Wien, 1841, ss. 45, 93 och 137.

På **Svenska** finnes i handskrift en gammal bearbetning, uti en å Kongl. Biblioteket i Stockholm befintlig pappers-codex, hvilken, enligt en påskrift på inre sidan af första permen, legat ibland Messenii acter [21]). Berättelserna äro desamma, och följa i samma ordning, som i en redaktion af den ofvannämda fransyska prosaiska Roman des sept sages. Äfven i öfrigt öfverensstämma nämde fransyska bearbetning från början af 13:de seklet och den svenska efterbildningen så nära, att man på goda grunder kan antaga den senare hafva utgått från den förra. Till redaktionen är således denna svenska uppteckning äldre än någon af de tyska. Handskriften åter är icke äldre än 1430, hvilket synes af i samma codex (bladen g XXVIII—g XXX) anförda historiska anteckningar, som gå till nämda år; men kan, att döma af språket och pikturen, icke heller vara mycket yngre. (Se för öfrigt rörande denna codex: Samlingar utgifna af Svenska Fornskrift-Sällskapet. Stockholm, 1844. I, s. XXV). — I Skandinavisk Museum, (Kjöbenhavn, 1798. I, 279) omnämnes en annan handskrifven svensk bearbetning i en pappers-codex å Universitets-biblioteket i Köpenhamn, från år 1492, enligt hvad en deri befintlig latinsk anteckning af »Dominus Johannes Gerhardi, Capellanus Monasterii Askaby» upplyser [22]).

Att sagan om De sju vise mästare redan på 1600-talet funnits i svenskt tryck synes af Peder Syv's (född 1631, död 1702) *Danske Boglade*, införd i Suhms Samlinger til den Danske Historie. Kjöbenhavn, 1780, Bd. I, Hft. 2, s. 99. Detta är dock den enda uppgift härom Utg. har sig bekant. De svenska upplagor Utg. sett, och hvilka legat till grund för närvarande bearbetning, äro: The Sju Vise Mästare, huruledes Pontianus en Kejsare uti Rom, befalte sin Son the Sju vise Mästare i händer, at lära the sju Frie Boklige Konster. Och huruledes han vardt igenom sin Mo-

ders list och otrohet, Sju resor förd till Galgan; men hvar resa utaf mästarne frälst ifrån döden, med sköne liknelser och vardt sedan en berömd Kejsare i Rom. Tryckt i Gefle 1778 (96 sidor 8:o), samt i Örebro hos Johan Pehr Lindh 1787, (92 sidor 8:o). I tidskriften Roliga Historier, Qvicka Infällen, Moraler och stundom Roliga Nyheter, m. m. (Stockholm, Kumlinska Tryckeriet, 1785, i 4:o) finnes sagan införd ordagrannt lika med förenämde upplagor, och med trädsnitt för hvarje berättelse, af ungefär samma konstvärde som de beryktade i Hübners bibliska historia. Sagan är likväl här icke fullständig, utan är afbruten ungefär midt i historien om *De båda vännerna*, just der Alexander ankommer för att i Ludvigs ställe strida mot Geydon. En upplaga af Gefle 1802, 8 ¼ ark, omnämnes i Svensk Litteratur-Tidning för 1817, N:o 31, s. 483 [23]).

Den tryckta svenska bearbetningen, sådan den förekommer i anförda upplagor, är en helt annan än den ofvannämda handskrifna redaktionen. Troligen har den förra, likasom de flesta af våra äldre tryckta sagor, blifvit öfversatt från en dansk version, hvilken åter utgått från en tysk. Åtminstone finner man der flerestädes spår af tyska ord och talesätt. Utg. har sökt så troget som möjligt återgifva denna bearbetnings egenheter, endast med någon hyfsning af språket. Det är naturligt, att denna saga nu icke kan påräkna samma stora popularitet, som då hon för 600 år tillbaka inkom i Europa; men svårligen kan någon undgå att i de der förekommande berättelser erkänna förtjenster, så hvad uppfinning som framställning beträffar, hvilka tillräckligen förklara, hvarföre nästan alla bildade nationer tillegnat sig denna sago-grupp. Berättelserna hafva för öfrigt, under de mångfaldiga bearbetningar de genomgått, innan boktryckerikonstens uppfinning gaf mera stadga åt redaktions-sättet, snarare förlorat än vunnit. Utg. har särskildt med de svenska upplagorna jemfört, de fransyska bearbetningarne Li romans des sept sages och Dolopathos på vers, samt Le roman des sept sages på prosa, allesamman, såsom förut är nämdt, från 1200-talet; äfvensom den tyska på vers från år 1412. Denna sistnämda, hvarmed den tryckta svenska bearbetningen närmast öfverensstämmer, är redan betydligen mattare än de 200 år äldre fransyska. I synnerhet äger i den prosaiska Roman des sept sages framställningssättet en naivetet, en lifligheit, en friskhet, hvilka man högst sällan i sådan grad återfinner uti senare tiders företeelser i samma väg; och Dolopathos företer flerestädes poetiska skönheter, dem mången nutidens skald, äfven af stort rykte, kunde afundas den gamle trouveren.

Närmare upplysningar rörande de särskilda bearbetningarne följa efter texten, under rubriken *Varianter*.

För lång tid sedan regerade i Rom en kejsare Pontianus. Han var förmäld med en romersk konungs dotter, skönare och älskeligare än andra qvinnor, hvilken han ock höll kär af allt sitt hjerta. Hon födde honom en son, som kallades Diocletianus [24]), och vardt ett vackert och lifligt barn, högeligen afhållet af sina föräldrar och allt folket. Men när pilten var sju år gammal, föll hans moder i en häftig sjukdom, så att hon väl kunde märka, det hon icke skulle kunna komma till någon helsa mera. Hon sände derföre bud till sin man och bad honom komma till henne, och då han det gjorde, sade hon: »Min käre herre och gemål, jag förnimmer nu alltför väl, att stunden är inne, då jag skall skiljas från detta lifvet; men förr än jag dör, ville jag kärligen hafva bedt eder om en sak.» Kejsaren svarade: »Gerna vill jag göra efter eder önskan i allt hvad mig är möjligt.» Då sade kejsarinnan: »Hvad jag nu vill bedja eder, är, att om J, efter min död, tagen eder en annan gemål, J icke måtten tillåta, att hon får någon makt öfver vår son, utan sänden honom långt härifrån att uppfostras i visdom och nyttiga kunskaper; deraf skolen J sjelf hafva ära och vår son gagn. Men kommer han i en styfmoders våld, så kan derutaf mycken förargelse uppstå.» Kejsaren lofvade i allo uppfylla denna hennes önskan, och när hon det hörde, vände hon sig nöjd åt väggen och afsomnade lugnt och stilla.

Kejsaren sörjde innerligen och af hjertat sin gemål, hvilken han lät med stor ståt föra till jorden. När han nu låg ensam i sin säng och af bedröfvelse icke kunde sofva, tänkte han noga öfver hennes sista ord, och ehuru det nu visserligen icke syntes honom möjligt, att han kunde taga någon annan gemål, beslöt han dock göra såsom hon önskat, och icke längre behålla sonen hemma hos sig, utan lemna honom åt vise män att uppfostras. Han sände derföre tidigt följande morgonen bud efter de förnämste männen i riket och efter sine rådsherrar, lät dem veta sitt beslut och frågade dem, om de visste någon rätt vis man, åt hvilken han kunde anförtro sin son. Då svarade herrarne: »Uti Rom äro sju mästare, som öfvergå alla andra menniskor i vishet och lärdom; vi råde der-

före, att han måtte lemnas till en af dem för att uppfostras och undervisas.» Detta råd syntes kejsaren godt, hvarföre han genast sände bud efter de vise mästarne, och så snart de infunnit sig på slottet, förkunnade han dem, att han önskade få sin son så förfaren i lärdom och alla nyttiga konster, att han kunde, efter kejsarens död, visligen styra riket, till sina undersåtares fromma. Den förste mästaren, Bancillas vid namn, sade då, att om kejsaren ville anförtro pilten åt honom, skulle han på sju år undervisa honom så, att han blefve lika förfaren, som mästaren sjelf och hans medbröder. Detsamma åtog sig den andre mästaren, Lentulus, på sex år; den tredje, Cato, på fem; den fjerde, Walldag, på fyra; den femte, Josephus, på tre; den sjette, Cleophas, på tvenne, och sluteligen sade den sjunde mästaren, Joachim: »Jag är en gammal man och har icke mycken tid öfrig; men som jag under min långa lefnad sett och förfarit mycket, och mera än de flesta andra som nu lefva, vill jag förbinda mig att inom ett år gifva den unge herren sådan lärdom, att han skall kunna lika mycket som jag och mine medbröder.»

När kejsaren hörde detta deras tal, behagade det honom väl, och han svarade: »Käre mästare, jag tackar eder alla samteligen och hvar i synnerhet, att J, en och hvar, viljen taga eder an min son och uppfostra honom i dygd och visdom; men då J allesamman synens mig vise män, och jag icke vill gifva någon af eder företräde framför de öfrige, så öfverlemnar jag honom nu åt eder allesamman och beder, att J måtten med all flit undervisa honom i allt det godt och nyttigt är.»

Mästarne tackade kejsaren för det visade förtroendet, och förde så pilten med sig. Men under vägen från slottet sade mästaren Cato till sina medbröder: »Käre herrar och vördige mästare! mig synes, att om vi uppfostra den unge herren inne i staden Rom, så blifver der ett så stort tillopp af folket, att det stör hans undervisning; mitt råd är derföre, att vi föra honom till trädgården vid St. Mårten [25]) två mil från staden och der låta uppbygga ett särskildt palats, för att sedan ostörde få fullborda hans uppfostran.» Detta råd gillade de öfrige mästarne och tillkallade så byggmästare, murare och allahanda

andra handtverkare, hvilka, efter deras föreskrifter, inom kort tid uppförde ett palats, hvari på väggarne till det rum, der pilten hade sin säng, voro afmålade de sju fria konsterne, på det han ständigt måtte hafva dem för ögonen. Uti sju år underviste nu honom mästarne flitigt i alla stycken, och då de sju åren voro förlidne, sade mästarne sig emellan: »Nu böre vi ock pröfva vår lärjunge, att vi måtte utröna, om han rätt lagt på sinnet våra lärdomar under dessa åren.» — »Men», frågade mästaren Bancillas, »på hvad sätt skola vi bäst kunna pröfva honom?» Mästaren Cato svarade: »Medan han sofver, vilja vi lägga ett blad af murgrön under hvardera sängstolpen och sedan stanna vid hans säng, till dess han vaknar, att akta uppå hvad han då tager sig för.» De öfrige mästarne inségo sin medbroder Catos mening och gjorde som han föreslagit. När nu den unge herren vaknade, betraktade han länge taket i rummet och syntes förundrad. Mästarne frågade hvad det var deruppe, som tycktes väcka hans undran. Han svarade: »Jag må väl undra, ty antingen har i natt taket sänkt sig, eller golfvet här i rummet blifvit högre.» När mästarne det hörde, gladde de sig högeligen, ty de funno deraf, huru noga han gaf akt på allting.

Vid den tiden begaf det sig, att flere af de förnämste männen i romerska riket kommo till kejsaren och sade: »Herre, vi hafve länge med stort bekymmer sett, att J hafven blott en enda son; kommer honom något olyckligt vid, så blir det svår oreda i riket; vi bedje eder derföre, att J på nytt måtten taga eder en hustru, som kunde gifva eder andra söner; fingen J ock trettio sådana, så är det romerska riket stort nog, att alla kunna blifva mäktiga män.» Kejsaren svarade: »Efter sådan är eder önskan, så uppsöken sjelfve åt mig en skön och hedersam jungfru af sådan härkomst, att hon kan anstå mig.» De foro så riket igenom och sökte med flit, och till slut föll deras val på en konungs dotter, hvilken tycktes dem fagrast bland alla de skådat och visste väl sig skicka. Henne förde de till kejsaren, som fattade för henne stort välbehag, så att han helt och hållet slog ur sitt sinne sorgen efter sin första gemål, och tog denna konungadottren till äkta och lefde

med henne i all kärlighet en lång tid. Men då deras äktenskap förblef barnlöst, och den nya kejsarinnan betänkte huruledes, om kejsaren dog och hennes styfson tog riket efter honom, det då vore slut med hennes välde, beslöt hon att söka få ynglingen nära sig, för att i tid söka vinna honom genom sin skönhet och sitt inställsamma väsende. Derföre, då kejsaren en gång sade henne, att det vore ingenting i verlden han hade kärare än henne, passade hon på tillfället och inföll: »Är det så, nådige herre, så har jag till eder en vänlig bön.» Kejsaren bad henne genast säga den, och hon förklarade nu, huru hon länge önskat, att kejsarens son måtte efterskickas, på det hon måtte glädjas af honom och älska honom såsom sin egen son, emedan det icke behagat Gud att skänka henne någon egen afkomma. Denna begäran hörde kejsaren med stort nöje, ty han längtade sjelf efter sin son, den han nu på många år icke sett. Han sände derföre genast bud till de vise mästarne och befallde dem att återföra till honom hans son nästa pingstdag; skedde det ej, skulle det kosta dem lifvet.

Då mästarne fingo detta bud, gingo de samma afton ut att betrakta stjernornas ställning, för att utröna, om det vore rådligt att föra den unga herren hem på den utsatta tiden. Sedan de länge skådat och beräknat, funno de, att om de åtlydde kejsarens befallning, så vore deras lärjunges lif i fara. »Men», sade de, »göre vi det icke, så måste vi sjelfve mista våra hufvuden, ty så har kejsaren skrifvit.» Mästaren Cleophas sade då: »Ibland tvenne onda ting måste man utvälja det minsta, och är det bättre att vi dö allesamman, än att den unge herren skulle mista sitt lif.» Vid det de nu stodo der sorgsne och rådslogo med hvarandra, kom deras lärjunge dit och frågade, hvarföre de voro så bekymrade. De svarade: »Herre, ett bud från eder fader har ålagt oss att föra eder till honom nästa pingstdag, så framt lifvet är oss kärt; men nu hafve vi betraktat stjernorna och funnit, att om vi gjorde så, skulle de första ord af eder mun, vid framkomsten, orsaka eder död.» Ynglingen sade: »Jag vill sjelf beskåda stjernorna.» Och då han noga betraktat dem, fann han, att mästarne sagt sanning; men han fann ock af en liten stjerna, hvarpå de icke gifvit

akt, att om han i sju dagar kunde afhålla sig från allt talande, så vore både han och de räddade. Det sade han åt mästarne, och bad dem att troget bistå honom; ty han såg, att i sju dagar efter hvarandra hotades han med döden, men att mästarne kunde hvar sin dag frälsa honom derifrån. Mästarne beskådade nu stjernorna ännu en gång, då de funno, att han sett rätt, och sade: »Gudi vare lof, att den unge herren öfvergår oss i visdom; och vilje vi ej svika honom, utan i allt göra, som han oss tillsagt.» Och så iklädde de sin lärjunge en präktig drägt af purpur och redo med honom till kejsaren, hans fader.

När nu kejsaren förnam, det hans son var på vägen hem, red han med sine förstar och ett stort följe ut att möta honom; men så snart mästarne det märkte, sade de till sin lärjunge: »Herre, vi skiljas nu från eder och vilja begrunda, huru vi, en hvar på sin dag, må kunna frälsa edert lif»; och höllo så undan. Då kejsaren mötte sin son, tog han kärligen emot honom och frågade honom, huru han under den långa tiden befunnit sig. Sonen bugade sig djupt, men svarade intet, hvaröfver kejsaren förundrade sig; men då han trodde det vara af blyghet, lade han det icke så mycket på sinnet, utan förde honom med sig i slottet, der de emottogos af kejsarinnan, som påtagit sin prydligaste skrud och helsade styfsonen med flera vänliga frågor; men han bugade sig blott och svarade intet. Häröfver blef kejsaren orolig, ty han fruktade det hans son blifvit stum; men kejsarinnan bad, att han allenast måtte öfverlemna ynglingen åt henne, så skulle hon nog få honom att tala, så vida han egde sitt mål qvar. Dermed var kejsaren väl tillfreds och tillsade sonen att följa sin styfmoder, hvilket denne ock genast gjorde. Då de nu voro komne in i kejsarinnans rum, satte hon sig vid hans sida och begynte med många kärliga ord och åthäfvor fresta honom, ty hon tyckte sig aldrig hafva sett en fagrare yngling. »Sköne, gode vän,» sade hon till honom; »jag har hört mycket godt talas om eder, om edert stora förstånd och lysande gåfvor, och är det för den kärlek jag till eder fattat, som jag samtyckte att blifva eder faders hustru, emedan jag väl insett, att jag då skulle få se eder dagligen. Derföre vill jag ock nu, att J

älsken mig, likasom jag håller eder kär.» Härvid lade hon sin arm om hans hals, men han drog sig tillbaka. Då tog hon honom om hakan och ville kyssa honom, men han drog sig ännu mera undan. »Huru,» ropade hon då, »J viljen icke säga mig ett enda ord eller göra mig någon glädje?» Han svarade ändock intet, ty han vågade icke tala, men vände sig ifrån henne och fattade en penna, hvarmed han skref följande ord: »Den alsmäktige guden bevare mig nådeligen derifrån, att jag skulle oskära min faders egendom och sålunda svårt synda emot min Herre och min Gud, som ser allt hvad jag mig företager. Och borden J icke fresta sonen till det, som skulle ådraga honom sin faders förbannelse.» Denna skrift räckte han kejsarinnan, hvilken, när hon läsit densamma, föll i den häftigaste vrede, så att hon bet skrifvelsen i stycken, sönderref sina kläder och klöste sig i ansigtet, att hon var helt öfvertäckt af blod, hvarefter hon begynte öfverljudt ropa: »För Guds skull, hjelpen mig mot denne onde man!» Då kejsaren hörde hennes rop, skyndade han in i hennes rum och frågade hvad som var på färde. Hon svarade: »Denne unge man är visst icke eder son, ty då skulle han icke kunnat så bete sig emot eder maka, som J väl sen på mitt sårade ansigte och mina sönderrifna kläder, och var det hög tid, att J kommen till min hjelp, eljest hade han blifvit mig öfvermäktig.» Vid dessa hennes ord blef kejsaren på det högsta förbittrad, så mycket mera som hans son ej öppnade sin mun till sitt försvar, och i första harmen befallte han sina män att genast föra ynglingen till galgen och hänga honom. Men då herrarne, som voro närvarande, hörde denna befallning, sade de: »Herre, J hafven icke mer än denne ende sonen och bören icke så hasteligen göra eder af med honom. Är det nu så, att han har förtjent döden, så bör han dertill lagligen dömas, men icke bör man säga, att kejsar Pontianus i vredesmode låtit aflifva sitt enda barn.» Vid detta tal sansade sig kejsaren något och befallte, att man skulle sätta ynglingen i fängelse öfver natten; dagen derpå skulle laga dom öfver honom hållas.

Då kejsarinnan hörde, att den unge mannens aflifvande blifvit uppskjutet, vardt hon förskräckt, ty hon fruktade att

hennes falskhet kunde komma i dagen. Derföre, när kejsaren om qvällen kom in i hennes sofrum, visade hon sig mycket sorgsen, och då kejsaren sökte ställa henne tillfreds, sade hon: »Väl må jag sörja, och det icke blott för min skull, ehuru jag trott, att J skullen haft större kärlek till mig, än att icke genast straffa den, som så förbrutit sig emot mig; utan jag sörjer ock för eder egen skull, att icke, om rätten nu låter honom behålla lifvet, det går eder såsom den mannen, hvilken hade ett gammalt och ett ungt träd i sin trädgård.» Kejsaren sade: »Förtälj mig huru dermed tillgått.» Då berättade kejsarinnan händelsen med

De båda Träden.

Uti Rom var en borgare, som hade en skön trädgård, hvaruti var ett kosteligt träd, som bar frukt hela året om, och denna frukt hade den egenskapen, att hvarje sjuk, som fick äta deraf, blef åter frisk. Nu begaf det sig en dag att, då borgaren gick i sin trädgård för att beskåda detta trädet, fann han, huru ett litet träd af samma slag uppväxt under det stora. Deröfver blef han högeligen förnöjd och sade till sin trädgårdsmästare: »Du skall synnerligen hafva omsorg om detta lilla trädet, ty jag hoppas få mera frukt deraf, än af det stora, hvilket redan är gammalt.» Trädgårdsmästaren lofvade att dermed göra all sin flit; men då hans herre någon tid derefter åter betraktade de båda träden, tyckte han, att det lilla icke så tillvext, som det bort, och förebrådde trädgårdsmästaren derför. Denne svarade: »Herre, deruppå är icke att undra, ty det gamla trädet är högt och breder vida ut sina grenar, så att luft och sol icke kunna så komma till det unga, som detta väl behöfde.» Då sade borgaren: »Så qvista af grenarne på det stora trädet, att det andra måtte få bättre luft.» Det skedde; men när, efter någon tid, borgaren åter kom dit, hade det unga trädet ändock icke så förkofrat sig, som han väntat. Då han tilltalade trädgårdsmästaren derför, svarade denne: »Väl äro nu grenarne på det gamla trädet afqvistade, men stammen står dock ännu qvar, och den är för stor och bred, att det lilla trädet kan hafva trefnad derinvid.»

Då sade borgaren: »Hugg då heldre det gamla trädet alldeles bort!» Detta blef också verkställdt; men då det gamla trädet föll, vardt ock det unga förderfvadt, så att sedermera intet var qvar af detta kosteliga trädslag, och då de arme sjuke detta förnummo, förbannade de den, som dertill rådt.

Sedan kejsarinnan slutat denna berättelse, sade hon till kejsaren: »Herre, hafven J ock förmärkt hvaruppå det syftar, som jag nu eder förtäljt?» Han svarade ja. »Då», sade kejsarinnan, »veten J, att med det gamla trädet betecknas J sjelf, af hvilken de fattige och sjuke äfven hafva mycken hjelp och bistånd, ty J ären mot dem en god herre; men det unga trädet är eder son, som nu begynner vexa upp och vill tränga eder undan. Tagen eder derföre till vara för deras råd, som vilja, att J skolen skona honom, att de icke sedan begynna att afqvista eder, det är beröfva eder edert välde och makt, och sluteligen hugga den gamla stammen alldeles omkull. Och sker det så, då går de sjukes och fattiges förbannelse öfver alla dem, som skonade rotskottet, till dess det förderfvade det gamla trädet.» Kejsaren svarade: »Edert råd är godt, och i morgon skall min son dö, efter som jag funnit, att blott ondt är af honom att förvänta.»

Morgonen derpå satt ock kejsaren sjelf med i rätten och dömde sin son till galgen, och ingen vågade motsäga honom, så ondt det ock gjorde dem om den unge herren. Denne fördes nu ut ur staden att aflifvas, och folket trängdes omkring honom och beklagade honom, ty det gjorde dem ondt om den sköne ynglingen. Men under vägen mötte dem Bancillas, den förste af de vise mästarne, och då kejsarens son fick se honom, nickade han, likasom ville han säga: »O min trofaste mästare, gören nu edert bästa, när J kommen inför kejsaren, min fader.» Mästaren ropade till vakten: »Käre vänner, hasten eder icke, ty med Guds hjelp hoppas jag att i dag frälsa den unge herrens lif.» Det likade alla väl; tåget stannade, och folkmängden lemnade mästaren fritt lopp att skynda till slottet. Ankommen dit föll han på knä inför kejsaren, då denne sade: »Dig ske aldrig det godt är!» Mästaren svarade: »Nådige

Skulle inom fäderneslandet finnas
samlingar af Svenska Folkböcker, hvarur
meddela honom några upplysningar, så s
sta förbindelse; äfvensom han för öfrigt v
tag utbedja sig allmänhetens välvilja.

Stockholm, Maj 1845.

tert framför hästen; men skulle det gå olyckligt' så tjöt hunden illa och bet hästen i svansen, likasom ville han hålla honom tillbaka; samt en falk, som, hvar gång riddaren släppte honom, aldrig kom hem utan byte. Nu hände sig en dag, att riddaren höll ett präktigt tornerspel vid sin borg, det hans fru gick att skåda med allt sitt tjenstefolk; likaså ammorna, och så blef barnet lemnadt ensamt i vaggan, vid hvilken hunden låg och sof, och i samma rum satt falken på sin stång. Men en stor, giftig orm, den ingen visste utaf, hade sitt bo under detta rum. Då allt var tyst derinne, stack ormen upp hufvudet genom ett hål på golfvet, och då han såg, att ingen menniska var hos barnet, kröp han sakta fram för att stinga det. Falken, med sina skarpa ögon, märkte honom dock genast och begynte så häftigt flaxa med vingarne, att hunden vaknade och rusade mot ormen. Denne lät icke skrämma sig, och så uppstod en häftig strid dem emellan, hvarunder vaggan blef omstjelpt, men som den hängde på stolpar, blef dock icke barnet skadadt, och hvar gång ormen ville bita det, hindrades han af hunden, som ej gaf vika, ehuru han redan blödde illa ur flere sår, dem ormen gifvit honom, utan till slut bet han ormen ihjäl och räddade så sin herres barn, hvarefter han åter lade sig invid vaggan och begynte att slicka sina sår.

Då torneringen var slutad, skyndade barnets ammor tillbaka i fullt språng, att ingen skulle märka, det de varit borta. Då de nu kommo in i rummet och funno vaggan omkullhvälfd, samt golfvet och hunden fulla af blod, ropade de: »O ve, ve! hunden har bitit barnet ihjäl!» och sprungo så bort, utan att gifva sig tid att närmare undersöka saken, ty de fruktade för riddarens vrede, då han skulle upptäcka, huru de lemnat barnet allena. När de så rusade ur rummet, mötte de riddarens fru, som frågade hvad som var på färde. De svarade: »Ve eder och oss! hunden, som riddaren hafver så kär, har bitit ihjäl barnet!» Vid denna sorgepost blef modren så betagen af sorg och förskräckelse, att hon signade till marken och klagade öfverljudt. Riddaren kom till och frågade hvad henne vållde, då hon under bittra tårar berättade hvad ammorna sagt henne. Nu skyndade riddaren in i rummet, och då hunden kröp blo-

dig emot honom, ty så matt han än var, ville han dock fägna sin herre och slicka hans hand, drog riddaren i sin förbittring svärdet och afhögg hans hufvud. Härefter skyndade han fram till vaggan, den han reste upp och fann barnet oskadadt, och såg nu först den stora ormen, som låg död derinvid. Då förstod han, huru allt hade tillgått. Men att han dödat sin trogne hund, just som denne räddat hans barns lif, grämde honom så, att han bröt sönder sitt svärd och ville aldrig mera bruka det, utan gick till den heliga grafven att der inför Gud afbedja sitt förhastande, samt lade så bort alla verldsliga tankar och blef en andelig och helig man.

Sedan sade mästaren till kejsaren: »Herre, hafven J förstått hvad jag nu förtäljt eder?» Kejsaren svarade ja. »Då,» sade mästaren, »säger jag eder, att om J låten aflifva eder son på eder gemåls begäran, så sker eder mycket värre, än denne riddaren med hans hund.» Kejsaren svarade: »Hvad du nu sagt mig tål väl att begrunda; derföre skall ock min son ej dö i dag.» Mästaren sade: »Det gören J visligen uti, och tackar jag eder, nådige herre, ödmjukeligen för det J villfarit min bön.» Hvarefter han lemnade slottet.

Då kejsarinnan förnam, att hennes styfson äfven den dagen icke blifvit aflifvad, vardt hon ännu mera ängslig, och då hon om natten blef ensam med kejsaren, sade hon: »Herre, jag märker väl, att det går eder, som med vildsvinet, hvilket man först söfde och sedan dödade.» Kejsaren bad henne förtälja den händelsen; men hon svarade: »Hvartill gagnar det? J lären lika litet lägga det på sinnet, som hvad jag sade eder i går.» Likväl, då kejsaren enständigt yrkade derpå, begynte hon sålunda sin berättelse om

Wildswinet.

En konung hade en stor vildmark, hvari en vild galt inkommit, hvilken var så stark, att ingen kunde rå på honom,

och så ond, att han bet ihjäl alla, han kunde öfverkomma. Då mycken klagan häröfver kom till konungen, lät han till slut utropa, att den, som dödade vildgalten, skulle få hans dotter till äkta och hela riket efter hans död. Men så lockande än detta var, fanns dock ingen, som ville våga försöket, mer än en fattig fåraherde, hvilken tänkte vid sig sjelf, att kunde han slå detta vildsvinet ihjäl, så komme han till stor ära, och hela hans slägt skulle sedan icke lida någon nöd. Han tog derföre en hvass knif i fickan och gick till skogen; men så snart han fick syn på vildgalten, vardt han öfver dess storlek och grymma utseende så förfärad, att han skyndade sig upp i ett högt träd, för att sätta sig i säkerhet. Galten begynte likväl med sina väldiga betar så häftigt skaka trädets rot, att herden fruktade, han ej skulle kunna hålla sig qvar deruppe; men som herden väl visste, att svin hafva stor begärelse efter ollon, deraf trädet var fullt, kastade han ned så många han kunde få tag uti, då galten straxt öfvergaf att rista trädstammen, och höll sig i stället med god smak till ollonen. Herden kastade ned allt flera, och då han märkte, att vildgalten begynte blifva mätt och lägga sig till hvila ofvanpå den rikliga undfägnaden, smög han sig varsamt utför trädet, höll sig fast deri med ena handen, för att hastigt kunna svinga sig upp igen, och begynte med den andra sakta klå galten, som härvid slutligen somnade. Herden stack honom då ihjäl med sin knif och fick sedan, såsom utfäst var, konungens dotter till gemål, samt blef, efter hans död, sjelf konung.

Derefter sade kejsarinnan: »Herre hafven J ock förstått det jag berättat eder?» Han svarade ja. Hon sade: »Då veten J, att det starka vildsvinet betyder eder makt och väldighet, mot hvilken ingen lätteligen dristar sig uppsätta; men herden betecknar eder son, som rustar sig att med list och falskhet bedraga eder. Och likasom herden först söfde vildsvinet och sedan stack det ihjäl, så vill man ock nu med bedrägligt tal insöfva eder, för att sedermera skaffa eder undan och lemna riket åt eder son.»

Kejsaren mälte: »Det säger jag för sanning, att ej skall man så fara med mig, som herden med vildsvinet.» Så satte han sig dagen derpå åter till doms, och befallte ännu en gång, att sonen skulle utföras till galgen. Men under vägen mötte tåget den andre mästaren, Lentulus, som hade det att stanna och begaf sig till kejsaren, hvilken icke emottog honom bättre, än han förut helsat hans medbroder Bancillas. Mästaren bad emellertid kejsaren noga besinna hvad han gjorde, att det icke måtte gå honom, som den riddaren, hvilken kom oskyldig i halsjern för sin hustrus skull. Den historien ville kejsaren gerna höra, och då mästaren fordrade, att kejsarens son först skulle återföras till sitt fängelse, gaf han straxt befallning derom, hvarefter mästaren Lentulus förtäljde följande berättelse om

Den otrogna Hustrun.

I fordom tid bodde uti en stad en gammal riddare, som hade en ung hustru, hvilken han höll mycket kär; men då han ej rätt trodde henne, brukade han hvarje afton väl stänga alla dörrar, och gömde nycklarne under sin hufvudkudde. Detta båtade honom dock föga; ty så snart han väl var insomnad, stal hustrun nycklarne undan kudden och gick till sin älskare, från hvilken hon ej återvände förr än något före den tiden, då hon visste, att hennes man brukade vakna. En natt hände det likväl, att denne vaknade tidigare än vanligt, och då han saknade sin hustru, kunde han väl förstå hvad hon förehade. Han beslöt nu att allvarligt straffa henne för hennes otrohet, bommade väl till porten innanför och satte sig i ett fönster der ofvan att gifva akt på henne, då hon komme tillbaka. När nu hanen hade galit för tredje gången, kom hustrun hem och, då hon fann porten stängd, blef hon högligen förskräckt; ty hon insåg väl, att mannen upptäckt hennes frånvaro. Dertill fruktade hon ock, att vakten kunde komma och göra hennes skam uppenbar för hela staden; ty der var en lag, att en och hvar, som träffades på gatan om natten, sedan man ringt med klockorna, skulle sättas i tornet och morgonen derpå stå i halsjern. Hon började derföre bulta på porten och bad på det bevekli-

gaste att blifva insläppt; men hennes man aktade ej hennes böner, utan ropade till henne: »Du falska qvinna! så har jag då en gång beträdt dig på bar gerning, och skall du nu få stå der ute till dess klockorna ringa.» Hon svarade: »Ack, käre herre, hvi sägen J mig sådane ord? Jag vill nu säga eder sanningen: Medan jag sof vid eder sida, kom ett bud från min moder och bad, att jag genast måtte komma till henne, ty hon låg på sitt yttersta, och ville jag icke då göra eder omak, utan gick helt tyst bort att se efter min moder. Nu har jag låtit henne ligga i sin svåra sjukdom och vändt tillbaka hit för att ej förtörna eder. Låt fördenskull nu upp för mig och släpp mig in, ty de börja rätt snart att ringa.» Riddaren sade: »Det är icke ett sannt ord i allt hvad du säger om din moders sjukdom. Jag vet alltförväl hvar du varit; derföre må du ock stå derute till dess vakten tager dig.» Hon sade åter: »Jag beder eder, för Guds skull, förbarmen eder, låten mig in och bringen mig icke i en sådan vanära». Han svarade: »Det har du väl förskyllat, då du brutit ditt äktenskap, och är det bättre du lider för dina synder här, än i skärselden.» Då ropade hon: »Efter J så viljen, att eder hustru skall blifva till spott och hån för hela staden, så vill jag heldre kasta mig i den djupa brunnen här invid, då J fån min död på edert samvete.» Han svarade: »Gud gifve du längesedan hade varit drunknad, förr än du gjort mig så mycket ondt.» Då sade hon: »Nå väl, så beder jag eder nu det enda, att J villen gifva min kropp en christelig begrafning, och nu vare Gud min själ nådig!» Som hon sagt dessa ord, häfde hon en tung sten ned i brunnen och gömde sig i detsamma hastigt bakom ena portpelaren. Men då mannen hörde stenen plumsa i vattnet, ångrade han genast sin hårdhet och ropade: »O ve mig, arme man! hon har verkeligen dränkt sig, och jag får nu inför Gud svara för hennes död!» Och så skyndade han ut genom porten fram till brunnen; men hans hustru passade genast på tillfället, smög sig fram bakom pelaren in i huset och bomade sakta porten till efter sig, hvarefter hon satte sig i samma fönster, som hennes man nyss lemnat, att der se hvad han toge sig för. Nu såg hon, huru riddaren stod der vid brunnen, gret och suckade

och ref sitt hår och ropade: »Ack, att min hårdhet skulle drifva henne till detta!» Sedan hon låtit honom så stå en god stund och jemra sig, ropade hon: »Du trolöse man, hvarföre är du ute vid denna tiden? Är jag dig icke nog, efter du löper till andra qvinnor och lemnar mig allena?» När riddaren fick höra sin hustrus röst, blef han innerligen glad och sade: »Gud vare lofvad, att du ännu lefver; men, min goda hustru, hvi säger du mig sådant? Du vet väl, att det var för att straffa dig, som jag icke ville öppna för dig; men då jag trodde, du kastat dig i brunnen, lopp jag straxt dit att hjelpa dig.» Hon svarade: »Gud vet, att jag är oskyldig till det du skyllt mig för; men det är, som man plägar säga: Den, som sjelf gjort illa, vill gerna, att ingen annan skall vara bättre. Derföre skyller du också på mig hvad du sjelf brutit; till straff skall du ock få stå der tills vakten kommer.» Då bad han henne på det ömaste att icke bringa sådan skam öfver hans gamla, oskyldiga hufvud; men hon svarade allenast: »Det är bättre du lider här, än i skärselden. Tänk på den vise mannens ord, som sade: Det är tre slags folk, som Gud ej gitter lida, nemligen den ringe som högfärdas, den rike som ljuger, och en gammal narr. Du är alla tre delarne, ty du är stolt i ditt sinne, fast du är litet värd; du är rik på egodelar, och ljuger på din hustru; och en stor narr är du, som på dina gamla dagar löper efter andra qvinnor, då du har en ung hustru hemma. Derföre är det en nåd af Gud, att du får lida ditt straff här och icke blifva evinnerligen fördömd.» Riddaren sade: »Kära hustru, den allsmäktige Guden är en nådig och barmhertig Gud, som icke begärer mera af en syndare, än att han gör bot och bättring. Låt mig fördenskull in, så vill jag gerna göra bot och bättring för allt hvad du tillvitar mig.» Men hon svarade: »Hvilken har gjort dig till en sådan predikare? Men nu säger jag dig det, sannerligen du kommer här in i denna natt.» Medan de så talade, begynte nattklockan att ringa, då mannen i sin ångest besvor sin hustru vid den barmhertige Guden att hafva förbarmande med honom och icke låta honom falla i vaktens händer; men hon sade hånande: »Det ringer blott för din själs salighet, derföre lid det med tålamod!» Och i detsamma kom vakten och omringade riddaren

och frågade honom hvarföre han stod denna tiden på gatan, ehuru han väl visste hvad straff derför väntade honom. Hustrun skyndade nu att ropa till vakten: »Väl var det, J gode män, att J kommen mig till hjelp mot denne min otrogne man, som hvar natt öfvergifver mig och löper efter andra qvinnor. Länge har jag burit det med tålamod, men då han icke velat rätta sig, så mycket jag än bedt honom derom, så må han nu skylla sig sig sjelf.» Då grep honom vakten och kastade honom i tornet, och morgonen derpå fick han oskyldig stå i halsjern, allt för sin otrogna hustrus skull, som föga bekymrade sig om hans lidande och snart fick full frihet att lemna sig åt sin älskare, ty sorg och skam lade innan kort den gamle i grafven.

Sedan sade mästaren: »Herre, hafven J ock förstått hvad jag nu eder förtäljt?» Kejsaren svarade att så vore. Då sade mästaren: «Sannerligen säger jag eder att om J låten aflifva eder son på eder gemåls ord, så sker eder ännu mycket värre än denne riddaren.» Härvid blef kejsaren tankfull och sade: »Detta var visserligen en ond qvinna, och vill jag närmare betänka saken, innan jag låter aflifva min son.» Härmed var mästaren väl tillfreds och aflägsnade sig från slottet.

Men då kejsarinnan om qvällen blef ensam med sin gemål, begynte hon åter intala honom mot hans son och mästarne, och sade: »Väl ser jag, att J hafven eder son långt kärare än mig; men det kan hända eder, som det hände en riddare, hvilken hade sin son så kär, att han heldre lät taga hufvudet af sig, än att något ondt skulle ske sonen.» Kejsaren bad, att hon måtte förtälja, huru dermed tillgått, och kejsarinnan berättade då följande historia om

Riddaren och hans Son.

Det var fordom i Rom en kejsare, vid namn Octavianus, som öfvergick alla andra i rikedom och samlade så stora skatter, att han dermed uppfyllde ett helt torn, det han sedan till-

satte en gammal förfaren riddare att vakta. Vid samma tid var ock der i staden en annan riddare, som var så begifven på att tornera, rusta och dricka, att på detta sätt all hans egendom smånigom smälte bort, så att han till slut egde intet i behåll. Nu hade denne riddare en son och tvenne döttrar. Sonen kallade han till sig och sade: «Käre son, jag kan icke längre dölja för dig, det vi äro blifne så fattige, att jag nödgas sälja vår gård och grund, om du icke vill vara mig i en sak behjelpelig.» Sonen frågade i hvad? Fadren sade: »Kejsaren har ett helt torn fullt med guld. Kunne vi bryta oss ditin, så finns der mera än vi behöfva för att hafva goda dagar i hela vår lifstid.» Sonen sade: »Det rådet är godt, fader; ty bättre är att taga af kejsarens skatt, som är rik nog dessutom, än att vi skola sälja bort det sista vi ega.» Följande natten begåfvo de sig således tillsamman till tornet och bröto en öppning deruppå så stor, att de kunde krypa derigenom, samt togo så mycket guld och silfver de orkade bära. När nu riddaren, hvilken kejsaren satt att vakta sin skatt, följande morgonen kom in i tornet, märkte han öppningen, och tillika, att en dryg hop guld och silfver var borta. Häröfver blef han storligen förfärad och skyndade att förkunna det för kejsaren. Men kejsaren sade: »Hvi säger du mig detta? Har jag icke satt dig att vakta min skatt? Så skall du ock nu ansvara mig för hvad deraf är borta.» Då betänkte riddaren huru han skulle kunna fånga tjufvarne, och ville derföre icke låta tillmura öppningen, ty han trodde, att de nog skulle återkomma; men straxt derinnanför lät han gräfva en grop och satte deri en kittel så djup, att den, som fölle deri, omöjligen kunde komma upp igen, samt låtsade sedan, som hade han icke blifvit stölden varse. Emellertid begynte den gamle riddaren att lefva lika friskt som förut, så att det stulna guldet och silfret snart tog ända, och då det förra försöket gått så lyckligt, beslöto fader och son att åter göra ett besök i kejsarens torn. De gingo derföre dit en mörk natt och, då de funno hålet ännu öppet, kröp fadren in derigenom, men föll i detsamma ned i den djupa kittelen, hvarur han sedan icke kunde komma upp. Han ropade då till sonen att icke gå samma väg. Denne ville försöka att hjelpa honom; men fadren sade:

»Käre son, för mig är ingen hjelp, och komme du hit, skulle vi blifva fångna båda. Således hör hvad jag nu säger dig. Finner man mig här och jag blifver igenkänd, så låter kejsaren aflifva icke allenast mig, utan äfven dig och dina systrar, och tager allt hvad vi ega, till straff för hvad vi nu gjort; derföre skall du draga ditt svärd och afhugga mitt hufvud, så kan sedan ingen känna mig igen.» Det rådet syntes väl sonen klokt; men han tyckte dock det vara alltför ogudaktigt att taga hufvudet af sin egen far. Likväl, då fadren ännu en gång tillsade honom derom, gjorde han till slut såsom fadren ålagt honom, och kastade sedan hufvudet i en djup pöl, der ingen kunde finna det. Han omtalade sedermera för sina systrar hvad han måst göra för att frälsa sig och dem, och de greto bittert öfver fadrens död. Men när den riddaren, som var satt att vakta kejsarens skatt, fann den hufvudlösa kroppen i kittelen, hastade han att omtala det för kejsaren, sin herre. Denne blef högeligen förundrad, men ville ändock försöka att upptäcka gerningsmannen och befallte derföre, att den döda kroppen skulle, bunden vid svansen på en häst, släpas kring alla gatorna i staden. Var det någon som vid dess åsyn visade sig bedröfvad eller gret och jämrade sig, han skulle genast häktas. När nu den döda kroppen släpades förbi det hus, der den gamle riddaren i lifstiden bott, begynte hans döttrar högljudt klaga; men så snart brodren det hörde, högg han sig ett djupt hugg i foten, så att blod flöt utåt golfvet, och då vakten kom in i huset och frågade hans systrar, hvaröfver de jemrade sig, sade han: »Ack, käre vänner, J sen huru illa jag huggit mig i foten; deröfver klaga nu och gråta mine systrar.» När vaktkarlarne sågo, huru blod rann ur såret, trodde de hans ord och lemnade honom och hans systrar oantastade; och sedan de genomgått hela staden utan att få någon spaning på den brottslige, förde de den döda kroppen till galgen och hängde der upp densamma, hvarest den ock blef hängande.

Sedan kejsarinnan slutat denna berättelse, sade hon till kejsaren: »Likasom denne gamle riddare kom i olycka för sin sons skull och heldre lät taga sitt eget hufvud, än att något

ondt skulle vederfaras sonen, så skall det ock gå med eder, om J fortfaren att skona eder son, hvilken för sin ondska väl har förtjent döden. Och likasom denne onde sonen kastade sin gamle gode faders hufvud i en pöl, och lät hans döda kropp blifva hängande i galgen, så skolen ock J endast hafva skam till tack för eder flathet.»

Härvid blef kejsaren illa till mods, och dagen derpå befallte han åter, att sonen skulle afrättas, men nu infann sig den tredje mästaren Cato, och föreställde kejsaren, att, om han lät aflifva sin son endast på sin gemåls ord, så skedde det honom likasom den borgaren, hvilken, förledd af sin hustru, lät döda skatan, som underrättade honom om hennes otrohet. Kejsaren bad mästaren förtälja den händelsen, och under tiden blef sonens afrättning uppskjuten. Då berättade mästaren Cato följande om

Den talande Fogeln.

I en stad var en borgare, som hade en skata, den han lärt tala, och allt hvad skatan hörde eller såg, det berättade hon för sin husbonde, hvilken ock derför höll henne mycket kär. Nu tog sig denne borgare en hustru, hvilken var ung och fager, men sin man föga trogen, utan så snart han var borta i sina handelsgöromål, skickade hon efter sin älskare. Det berättade skatan sedan för husbonden, då han kom hem, och han straffade sin hustru derför. Hon sade: »Du tror din lögnaktiga skata mer än mig; så länge hon finnes i huset, blir det aldrig godt oss emellan.» Men han svarade: »Jag har känt min skata längre än dig, och jag vet, att hon aldrig ljuger för mig, utan endast berättar hvad hon sett eller hört.» Likväl, då borgaren efter någon tid åter reste bort, kunde hustrun icke styra sin åtrå efter sin älskare, utan lät straxt kalla honom till sig. Han kom dock ej förr än om qvällen, då det var mörkt; och när hon frågade, hvarför han så länge dröjt, svarade han, att för skatans skull, som genom sitt prat satt dem båda i ondt rykte öfver hela staden, hade han ej velat komma medan det var ljust, då grannarne kunnat se honom. Hon sade: »Var vid godt mod,

nu ser dig ingen.» Straxt inföll skatan: »Ser jag eder icke, så hör jag eder dock. Du gör mycket illa emot din herre, och så snart han kommer hem, skall jag säga honom det.» Häröfver blef älskaren illa till mods och sade till qvinnan: »Jag trodde väl, att skatan skulle bringa oss i olycka!» Men hon svarade: «Frukta ej för det, jag skall nog förtaga henne lusten att sqvallra.» Och mot morgonen, sedan hon släppt ut sin älskare genom bakporten, befallte hon sin piga att taga en stege och resa den mot taket, och så gingo båda uppför stegen och refvo ett hål på taket ofvanför der skatan satt i sin bur, och började att ösa vatten på henne och nedkastade grus och stenar, till dess de icke hörde skatan längre, utan trodde att hon var ihjälslagen. Sedan läto de hålet på taket vara, på det husbonden måtte tro, att taket infallit af sig sjelf och dödat skatan. Men knappt hade de hunnit utför stegen, då husbonden hördes bulta på porten; de skyndade att öppna, och hustrun visade sig mycket glad att så tidigt återse sin man. Han trodde henne dock ej rätt, utan frågade skatan, om något händt under hans frånvaro. Fråga du, tänkte hustrun, hon lärer nog låta bli att svara dig den här gången. Men skatan hade under tiden qvicknat vid och svarade: »Din hustru har åter haft hos sig sin älskare, och jag har slitit mycket ondt, ty det har regnat och haglat så att jag var nära död.» Hustrun blef väl något häpen härvid; men som hon var öfvermåttan listig, fann hon sig snart och sade: »Nu hör du, huru föga är att lita på skatans ord. Hon säger, att det haglat och regnat i natt, och du vet sjelf, att det knappast på hela året varit någon så vacker natt som denna.» Det visste ock borgaren, ty han hade rest hela natten för att så mycket förr komma hem. Det förtröt honom, att skatan sagt osanning; han började tro, att hon äfven kunnat ljuga på hans hustru, och då denna nu begynte med många tårar bedyra sin oskuld, sade han till slut: »Icke skall skatan längre förorsaka osämja oss emellan.» Derpå öppnade han buren och vred halsen af sin trogna fogel. Men då han nu såg uppåt och blef varse hålet på taket, samt ute på gården fick se stegen, hvilken de i häpenheten öfver hans hastiga hemkomst glömt att borttaga, började han ana oråd. Vid han nu såg närmare ef-

ter i buren och fann den full med vatten, grus och småsten, insåg han väl, att han gjort skatan orätt och att hans falska hustru bedragit honom. Öfver sitt förhastande och öfver hustruns svek, grämde han sig så, att han reste långt bort i fremmande land och ville aldrig mera se henne.

Sedan mästaren detta berättat, sade han till kejsaren: »Herre, hafven J ock förstått denna sagan?» Kejsaren svarade: »Ja, och min son skall ej, såsom denna skatan, mista sitt lif, innan jag får närmare reda på sanningen.» Mästaren sade: »Deruti, nådige herre, gören J både klokt och rätt.» Och så lemnade han slottet.

Men kejsarinnan var icke förr allena med sin gemål, än hon åter begynte bittert beklaga sig, att den, som så svårt förgått sig emot henne, ännu alltid vore ostraffad. Kejsaren sade henne, att mästarne genom sina berättelser gjort honom tvehogse, och att han ville låta närmare undersöka förhållandet, innan han så strängt straffade sin ende son. Kejsarinnan svarade: »Låten J så leda eder af mästarne, så säger jag förvisso, att det går eder, såsom den kejsaren i Rom, hvilken ock blef af sju vise mästare förtrollad.» Kejsaren bad, att hon måtte förtälja den händelsen för honom, och hon begynte sålunda berättelsen om

Den förtrollade Kejsaren.

Uti Rom var på en tid sju män, som kallades de vise mästarne och som regerade öfver hela riket, ty kejsaren gjorde intet utom deras råd. Men för att hafva honom så mycket säkrare i sitt våld, förgjorde de honom genom sina trolldomskonster så, att när han var inom sitt slott, hade han sin naturliga syn, men så snart han satte foten derutom, blef han blind. Derefter påbödo de, att en och hvar i hela riket, som hade någon dröm, den han ville hafva uttydd, skulle vända sig endast till dem och alltid medhafva en hand full med guld att gifva dem,

hvarigenom de samlade stora rikedomar. Många andra påbud utgåfvo de ock för egen vinning, och ingen kunde underrätta kejsaren derom; ty inom slottet omgafs han beständigt af de sju mästarne, och utom det kunde han ej komma, ty då blef han blind. Men kejsaren hade en gemål, för hvilken han klagade den olycka som träffat hans syn. Hon sade då: »J hafven ju sju mästare, som äro svåra visa och styra hela riket med sin stora visdom och förstånd; de måtte väl ock kunna bringa eder syn till rätta igen, och är mitt råd, att J åläggen dem vid lifsstraff att så göra, då det nog skall visa sig, om icke de sjelfve äro skuld dertill.» Kejsaren gjorde så. Mästarne undskyllade sig i början, men då han hotade att genast låta döda dem, om de ej åtlydde hvad han dem tillsagt, utbådo de sig tio dagars tid, hvarunder de lofvade att söka fullgöra hans befallning. Men då de nu begynte sina konster för att göra förtrollningen åter om intet, ville det ej lyckas dem, hvaröfver de råkade i stor förlägenhet. De visste då ingen annan råd än att fara riket omkring att uppsöka någon, som här kunde bistå dem; och hände sig en dag, då de reste genom en stad, att vid det de redo fram en gata, der några barn lekte, kom en man till dem med en hand full med guld, det han, enligt påbudet, tillböd dem, om de ville uttyda en dröm, som han haft den föregående natten. Men ett bland barnen lemnade vid dessa ord leken, sprang fram till mannen och sade: »Säg mig din dröm; kanske kan jag uttyda den, och då har du ditt guld i behåll.» Mannen sade: »Jag tyckte, att i min trädgård upprann en brunn med många ådror, så att hela trädgården snart blef full af vatten.» Barnet sade: »Tag en spade och gräf på samma ställe, der du drömde, att brunnen upprann, så skall du finna en stor skatt.» Mannen gjorde så och kom efter en stund helt glad tillbaka, då han bjöd barnet två marker guld för tydningen af drömmen. Men barnet sade: »Bevare mig Gud att taga penningar för sådant, utan gå du och bed alltid väl för mig.» Mästarne, som stannat för att se utgången af detta äfventyr, förundrade sig högeligen öfver detta barnet och sporde gossen hvad han hette. Han svarade: »Merlinus.» De sade: »Efter som du tyckes hafva ett godt förstånd, vilja vi förelägga dig en sak;

den.» Då tog frun sjelf yxan och nedhögg trädet; hon lät sedan klyfva sönder det och lägga det på spiseln vid den tiden, då hon visste att hennes man brukade återvända. När nu riddaren kom hem, bjöd hon honom sitta framför spiseln att värma sig, hvilket han ock gjorde; men då han tyckte sig igenkänna lukten af samma trädsort, som hans älsklingsträd tillhörde, skickade han efter trädgårdsmästaren och sade: »Jag tycker veden luktar likasom det trädet du vet jag mest tycker om.» Trädgårdsmästaren svarade: »Herre, så är det; det är ock samma träd.» Riddaren sade: »Huru kunde du våga att hugga ned ett träd, som du visste är mig kärt?» Då inföll frun: »Det har jag sjelf gjort. Jag letade i trädgården efter bränsle, för att värma eder vid eder hemkomst, och tyckte detta trädet vara mest tjenligt dertill.» Riddaren såg på henne med bister uppsyn och sade: »Gud förbanne dig derför; du visste väl, att jag älskade detta trädet framför alla andra, och högg det ändock så vårdslöst neder.» Då begynte frun gråta och sade: »I hastigheten glömde jag det; jag tänkte endast på att skaffa eder värme, derföre mån J ock tillgifva hvad jag felat.» Riddaren sade: »Gråt icke, jag vill gerna förlåta dig.»

Dagen derefter gick frun till sin moder och sade: »Jag har nu försökt min man, som J rådden mig; han vardt väl något vred, men då han såg mig gråta, blef han straxt god igen.» Modren svarade: »Kära dotter, du gjorde väl deri, att du försökte honom; jag ser häraf, att han icke är fullt så sträng, som jag trott: dock ville jag råda dig att försöka honom ännu en gång.» Dottren sade: »Ack moder, jag har studenten svåra kär och kan icke bida så länge.» Modren sade: »En gång har du försökt din man för min skull; gör det nu ännu en gång för din faders skull.» Hon svarade: »Kära moder, det blifver mig alltför långsamt; dock vill jag göra det för min gode faders skull; men huru skall jag dervid bära mig åt?» Modren sade: »Slå inför din mans ögon ihjäl den hunden, som han mest älskar: öfverser han dermed, så kan du sedan dristigare göra hvad dig lyster.» Dottern gick derefter hem och visade sig hela dagen mycket vänlig emot sin man; men då han om aftonen satt framför brasan i deras sängkammare och värmde sig, såsom han

plägade göra, inkom hans älsklingshund och hoppade upp i sängen, hvilken var prydligt uppbäddad med kostbart purpurtäcke [26]. Häröfver låtsade frun blifva högst förtörnad, och fattade hunden i bakbenen samt slog hans hufvud mot spiskanten, att han genast låg död invid riddarens fötter. Denne ropade häftigt: »Huru vågar du slå ihjel min bästa hund inför mina ögon? Det skall jag aldrig förlåta dig.» — »Herre,» svarade hon, »sen J icke, huru kosteligt prydd vår säng är; skulle jag då låta den orenas af hunden?» Han genmälte: »Den hunden var mig långt kärare än sängen med all dess prydelse.« Hon svarade: »Nu förstår jag väl, att allt hvad jag gör, det är eder icke i lag.» Och så kastade hon sig ned på golfvet och började bitterligen gråta. Men då hennes man såg detta, blef han åter blid och sade: »Hör upp med din gråt; jag tillgifver dig alltsammans.»

Följande dagen gick frun åter till sin moder och berättade huru detta andra försöket aflupit. Modren visade sig nöjd dermed, men rådde henne dock att ännu en gång pröfva sin man. Dottren svarade: »Ack, vissten J hvad jag lider af längtan efter den gode studenten, så skullen J icke längre förhindra mig.» Modren sade: «Du vet hvad jag lidit för dig, då du kom till verlden; dervid besvär jag dig nu att än en gång göra som jag råder dig; sedan vill jag icke längre sätta mig emot din önskan.» Dottren bad henne då säga, huru modren ville, hon skulle göra. »Jo,» sade modren, »nästa söndag har din man bjudit mig och din fader och många friborne män här i staden till ett stort gästabud. När nu bordet är fullsatt med mat, vin och öl, skall du, utan att någon märker det, fästa din nyckelhake i duken och sedan låtsa som om du glömt något i din kammare, samt så springa hastigt upp och draga duken och allt hvad deruppå är med dig, likasom det skett af förseende, så får du nog se hans rätta sinne.» Dottren lofvade, att så skulle ske, och då gästabudsdagen inföll, gjorde hon i allo såsom modren sagt henne. N..r nu all maten och ölet och vinet lågo på golfvet, och gästerna ..to der med tomma munnar, kunde man väl märka, huru ..det steg riddaren åt hufvudet; men för gästernes skull låtsade ..n om ingenting, utan befallde blott att lägga på bordet en ny ..k och framsätta så mycket mat och dryck, som blifvit öfver

efter denna förstörelsen. Äfven sedan gästerne gått, yttrade han ingenting till sin hustru; men tidigt följande morgonen skickade han efter en fältskär och tillsade honom att slå frun åder på båda armarne. När hon det hörde, blef hon förskräckt och sade: «Jåg har aldrig tillförene låtit slå mig åder, hvarföre skall jag då nu göra det?« Han svarade: «Du har nu tre resor gjort mig stor förargelse genom ditt vilda hastiga sinne; det kommer sig alltsammans af för mycken ond blod, derföre vill jag låta tappa den af dig, på det du icke måtte göra mig sådana försmädelser mera.« Då började hon gråta och bedja om barmhertighet, men han sade: «Om barmhertighet skall du anropa Gud allena; men räcker du icke nu ut din arm, så tager jag ditt hjerteblod, såsom du väl förtjent för allt det onda du gjort mig.» Hon tordes då icke annat än räcka ut armen, och riddaren tillsade fältskärn att slå ådern djupt och icke förbinda armen, förr, än hon begynte förvandlas i ansigtet. Detsamma skedde sedan med andra armen, och blef frun deraf så maktlös, att hon ej kunde resa sig ur sängen. Hon skickade nu bud till sin moder att bedja denna genast komma till henne, och så snart modren kom, sade hon: «O, min käraste moder, hvilken man hafven J gifvit mig! Jag är som jag vore död, och mig är så mycken blod frånrunnen, att det är ett stort under, att jag ännu kan lefva.» Modren svarade: «Sade jag dig icke, att det vore rådligast först försöka din man? Vill du ännu hafva studenten till din älskare?» — «Bevare mig Gud för honom och alla andra!» mälte dottren. »Jag vill nu ingen annan hafva och älska, än allenast min äkta man.»

Efter denna berättelse sade mästaren: «Nådige herre, hafven J ock förstått hvad jag nu sagt eder?» Kejsaren svarade ja. Mästaren sade: «Tag eder då till vara för eder gemål, att icke eder sker ännu värre af henne, än denne riddaren af sin hustru.» Kejsaren mälte: «Det du nu sade, tål väl att tänka uppå och jag vill ännu skona min son.» Mästaren tackade derför och aflägsnade sig.

Men då kejsarinnan förnam, att kejsarens son icke heller

den dagen var blifven aflifvad, påtog hon sina dyrbaraste kläder och lät sadla sin bästa gångare och gick så in till kejsaren, för att taga afsked af honom. Han frågade hvart hon ämnade sig, och hon svarade: «Hem till min fader.» Kejsaren sade: «Jag trodde du ingen här i verlden älskade mer än mig.» — «Så är det ock,» svarade hon,» men just derföre vill jag icke lida här längre, då jag förvisso vet, att jag skall få se det gå med eder, som med den kejsaren i Rom, hvilken falska män intalade att förstöra det tornet, som den mäktige trollkarlen Virgilius upprest till stadens beskydd.» Kejsaren ville nu höra det äfventyret berättas; men kejsarinnan invände: «Hvartill gagnar det? I morgon kommer ånyo en af mästarne och intalar eder helt annat; derföre är det bättre jag vänder åter till min fader, än att ännu längre finna den skymf, man gjort mig, ostraffad, och dertill på slutet få se eder egen undergång.» Kejsaren sade: «Det höfves en kejsare att höra så väl den ena som den andra, på det han må inse hvad rätt och skäligt är; derföre beder jag dig förblifva här och förtälja mig den händelsen, du nyss nämnde.» Kejsarinnan begynte då berätta om

Virgilii Torn.

Octavianus var en mäkta rik kejsare och så girig, att han älskade rikedomen öfver all ting. Under hans tid hade Romarne krig med många främmande folkslag, och lade dem under sin lydnad; derföre sammansatte sig flere konungar emot dem och kommo för staden att belägra den. Men vid samma tid var det ock en mästare i Rom, benämnd Virgilius, hvilken öfvergick alla andra mästare i märkeliga konster, synnerligast trolldom. Nu kommo borgarne i staden till honom och bådo, det han med sin trolldomskonst måtte beskydda den emot de öfvermäktiga fienderna. Det lofvade han, och öfverst på ett högt torn i staden uppställde han en mängd bilder, midt ibland hvilka stod en, som hade ett guld-äpple i handen; men de öfriga hade hvar sin klocka och voro vände mot hvar sitt af de länder, som omgåfvo romerska riket, och så snart något af dessa ville sätta sig upp emot Romarne, så ringde den der-

till förordnade bilden i sin klocka. Likaså stod der bilden af en riddare, som räckte ut sitt spjut mot det hållet, hvarifrån fienden skulle komma, så att borgarne i staden kunde städse rätta sig derefter och i tid beväpna sig och tåga ut mot fienden; och var nu intet land, som vågade hemligen eller uppenbarligen sätta sig emot de Romare, ty dessa blefvo genast varnade af bilderne.

Men sedan borgarne icke längre behöfde frukta för fienden, uppkom en så svår köld, att många af det fattiga folket fröso ihjel. Då lät Virgilius på ett torg i staden upptända en stor eld, som ständigt lågade, dervid de fattige kunde värma sig, och lät derinvid en brunn uppvälla, som alltid var full af godt vin, dit så rike som fattige gingo att släcka sin törst och upplifva sina krafter. Men bredvid brunnen ställde han en bild, å hvars panna stod skrifvet: »Den mig slår, han gör staden stor skada.» Denna bild stod der i många år, men till slut kom der en prest, som läste inskriften och sade: »Hvad skada skall väl staden kunna hafva deraf, att man slår detta liflösa beläte?» Och med dessa ord slog han till bilden, så att den föll ned och slogs i stycken; men i samma stund släcktes elden och brunnen försvann. Då nu borgarne funno elden släckt och brunnen borta, kunde de förstå, att bildens omstörtande dertill varit vållande, hvaröfver de blefvo högeligen bedröfvade och sade: »Visste vi hvem som detta gjort, han skulle straxt dö.»

Nu hände sig, att trenne konungar, som tillförene lidit mycket mehn af de Romare, satte sig tillsammans att hämnas på staden. De rådplägade länge, huru de dervid skulle gå till väga; »ty», sade de, »så länge bilderna stå der på tornet och varna borgarne, kunna vi dem intet ondt göra.» Då trädde trenne riddare fram bland det samlade folket och sade: »Hvad gifven J oss, om vi så laga, att tornet skall falla neder och bilderna derjemte?» Konungarne frågade hvad de begärde, och de svarade: »Fyra tunnor fyllda med guld.» Dessa fingo de genast och drogo dermed till Rom, samt nedgräfde i hemlighet en af tunnorna utanför hvardera stadsporten. Sedan gingo de in i staden, och då kejsaren mötte dem och frågade hvarifrån

de voro, svarade de: »Vi äro komne nordan ifrån och äro spåmän, som kunna uttyda drömmar, och hvar något guld är förvaradt, det se vi i drömmen. Nu äro vi hit anlände att tillbjuda eder vår tjenst» (ty de kände väl kejsarens girighet). Kejsaren sade: »Jag vill försöka eder, och finner jag, att J sagt sanning, så hafven J stor lön att förvänta.» De svarade: »Herre, vi begära intet annat, än att vi måge få behålla halfparten af det vi finne. Den andra hälften blifve eder.» Dermed var kejsaren väl tillfreds. Dagen derpå kom en af riddarne till kejsaren och berättade, det han under natten drömt, att utanför ena stadsporten vore en tunna fylld med guld nedgräfven, hvadan han bad kejsaren följa med honom dit för att uppgräfva detta guld. Dertill var kejsaren icke sen, och de funno der verkligen en tunna fylld med guld, hvaraf kejsaren tog hälften och riddaren hälften. Kejsaren sade: »Gud gifve eder flera så goda drömmar!» Morgonen derefter kom den andre riddaren och hade äfven drömt om en tunna full af guld, som vore nedgräfd utanför en annan stadsport. Äfven denna fanns och delades, och nu voro spåmännen högt i kejsarens ynnest. Tredje morgonen kom den tredje riddaren och sade sig hafva drömt, att äfven utanför de båda andra stadsportarne låge guld nedgräfdt, och när äfvenledes detta fanns, tyckte kejsaren sig aldrig hafva känt sannfärdigare och dråpeligare män än dessa. Morgonen derefter kommo de alla tre till honom och sade: »Nu hafva vi ännu bättre tidningar att förkunna eder. Vi hafve här i staden upptäckt en skatt, som är långt större än allt hvad J hittills samlat.» Kejsaren frågade ifrigt hvar den vore, och de svarade: »Under tornet der bilderne stå, ligger så mycket guld nedgräfdt, att alla de hästar, som i Rom finnas, icke skulle på en dag kunna föra det bort.» Kejsaren sade: »Gud förbjude, att jag skulle låta förderfva det tornet! Veten J icke, att bilderne, som stå deruppe, alltid varna oss för fienden och utvisa hvarifrån den kommer?» De svarade: »Vi vilja gräfva varligen, så att tornet sker ingen skada, men vi likväl kunna komma åt guldet; dock måste detta ske nattetid, eljest blifva vi öfverfallne af folket.» Kejsaren sade: »Nå väl, så gån dit denna natt och begynnen gräfva; i morgon helt

bittida vill jag vara hos eder.» De gingo dit och begynte gräfva med all makt, så att tornet vacklade, hvarefter de lade en stor eld derunder och skyndade så hastigt ur staden; och när de hunnit vid pass en mil derifrån, hörde de ett väldigt brakande, hvaraf de kunde förstå, att tornet i samma stund nedföll. Men då borgarne i staden sågo tornet nedfallet och bilderne, som deruppå stått, förstörda, gingo de med stor klagan till kejsaren och frågade huru detta månde hafva tillgått. Kejsaren svarade: »Till mig kommo tre falske män och sade, att under tornet låg en stor skatt, den de lofvade uppgräfva åt mig, utan att skada tornet, hvilket jag ock tillstadde dem, ty jag kunde icke tro, att de så skulle bedraga mig.» Romarne sade: »För eder girighets skull hafven J bringat staden och oss alla i olycka, derföre skolen J ock nu få guld mer än J önsken.» Och så stöpte de hans mun full med smält guld, hvaraf han fick sin bane. Men snart derefter kommo fienderna och intogo Rom och förstörde staden.

Kejsarinnan sade derefter: »Herre, hafven J ock förstått hvad jag nu berättat?» Kejsaren svarade ja. Hon sade: »Tornet med sina bilder betecknar eder sjelf och edra sinnen. Så länge J hållen eder upprätt och edra ögon öppna, så kunna fienderna icke göra edra undersåter någon skada; men nu lägga eder son och hans mästare råd, huru de skola kunna förderfva eder med falska ord, och dem lyssnen J till. Men jag säger eder, att på sistone går det eder såsom denne kejsare och detta tornet.» Kejsaren svarade: »Hvad du nu sagt, dervid är mycket att betänka. Faller jag undan, så blifver det icke godt för mina undersåter; derföre skall ock min son dö.» Så gaf han ännu en gång befallning, att sonen skulle aflifvas; men äfven nu anlände en af dennes mästare, den femte, vid namn Josephus. Han föreställde kejsaren, att om han lät döda sin son, så blefve denne nog hämnad, likasom Galenus blef hämnad på Hippokrates, som honom dödat. Kejsaren ville höra detta äfventyr och tyckte sig derföre väl kunna låta

sin son lefva en dag till, hvarefter mästaren sålunda började sin berättelse om

Hippokrates och Galenus.

Det var fordom i Rom en läkare, Hippokrates benämd, hvilken var så förfaren i sin konst, att ingen annan läkare deri öfvergick honom. Nu hade denne vise mästare en lärjunge vid namn Galenus, som lade sig stor flit om att blifva sin mästare jemlik eller kanske något deröfver. Då Hippokrates det märkte, begynte han för honom dölja sin konst; men Galenus var redan så långt kommen deri, och lärde äfven på egen hand ju längre ju mera, så att hans mästare blef afundsjuk och fattade till slut ett bittert hat till honom. Vid den tiden hände sig, att konungen af Ungern sände bud efter Hippokrates och lät bedja honom komma till sig och göra hans son helbregda. Hippokrates, som gerna ville blifva af med Galenus, sände denne i sitt ställe, och Galenus syntes konungen så vis och förståndig, att han lät sig detta utbyte väl behaga. Galenus såg noga på barnet, ransakade dess ådror och besåg dess vatten, och bad sedan att äfven få se konungens och drottningens, för att bättre kunna förstå barnets sjukdom. När han det sett, bad han att få tala enskildt med drottningen och sade: »Nådiga fru, misstyck icke mina ord; men säg mig hvem är detta barns fader?» Drottningen svarade: »Hvem skulle det vara, om icke konungen, min herre?» — »Nej, nådiga fru,» genmälte han, »så är det i sanning icke.» Hon svarade: »Visste jag detta vore ditt allvar, så skulle du mista ditt hufvud.» Han mälte: »Är det sådan lön J tilltänken mig, så mågen J se eder om efter en annan läkare åt edert barn.» — »Käre mästare,» yttrade hon då, »jag ser väl, att jag för eder icke kan dölja min hemlighet; dock må J densamma för ingen uppenbara.» Han svarade: »Derför bevare mig Gud.» Då berättade drottningen, huru konungen af Burgundien kommit på besök till hennes herre, och genom sina fagra ord och sitt hurtiga väsende vunnit hennes kärlek, och att han vore barnets fader. Nu gjorde sig Galenus underrättad, huru man plägade lefva i

Burgundien, och då han fick höra, att man der förtärde stark föda och drack ingen annan dryck än vatten, gaf han barnet oxkött att äta och vatten att dricka, och deraf vardt det snart helbregda igen, hvarför Galenus fick god lön af konungen. Lika mycket gaf honom ock drottningen, dock i hemlighet.

När nu Galenus kom hem till Hippokrates, frågade denne, om barnet fått sin helsa igen. Galenus svarade ja. Då frågade Hippokrates hvad han gifvit det att äta och dricka, och när han hörde, att det varit oxkött och vatten, inföll han hastigt: »Då har drottningen icke varit sin herre trogen.» Galenus svarade: »Så är det,» och berättade nu huru han upptäckt detta. Häröfver vardt Hippokrates misslynt och tänkte vid sig sjelf: »Han vet allaredan så mycket som jag, och får han lefva längre, så öfvergår han mig i konsten.» Från den tiden lade han råd med sjelf, huru han skulle kunna döda Galenus, och då han en dag gick i sin örtagård, ropade han honom till sig och sade: »Jag känner på lukten, att här står en god rot; ryck densamma upp åt mig.» När nu Galenus bugade sig ned för att rycka upp roten, stack Hippokrates sin knif genom hans rygg, så att han blef liggande död på stället. Men någon tid derefter blef Hippokrates sjuk af blodsot och brukade derför alla botemedel han kände, men ingenting ville hjelpa. Och då hans lärjungar förnummo, att mästaren var sjuk, kommo de till honom från alla land och gjorde allt hvad de förmådde för att bota honom, men det halp dock allsintet. Då Hippokrates det såg, befallte han dem bära in en så med vatten och deri lägga en viss rot, som han för dem beskref, samt sedan borra en mängd hål på sån, hvarigenom vattnet kunde utrinna. Det gjorde de ock, men intet vatten rann ut. Då sade Hippokrates: »Nu sen J Guds hämd öfver mig! Denna så har många stora hål, hvarigenom vattnet skulle tränga ut, och dock hålles det qvar genom örtens kraft; men mig har örten icke hulpit. Ack, lefde ännu min lärjunge Galenus, hvilken jag, Gud bättre, ihjelslagit, så hade han snart kunnat hjelpa mig till helsan igen; men nu har Guds straff kommit vid mig.» Och i detsamma afsomnade han.

»Herre», sade derefter mästaren, »det säger jag eder nu, att om J låten aflifva eder son, som med tiden kan hjelpa eder, när eder någon nöd påkommer, så skolen J ej mindre ångra det, än Hippokrates, att han dödat Galenus.» Kejsaren mälte: »Du talar det rätt är, och min son skall ej dö.» — »Deri gören J visligen, nådige herre,» sade mästaren och gick så ur slottet.

Men då nu kejsarinnan såg, att ännu en dag förgått, utan att kejsarens son mistat lifvet, begynte hon åter bittert klaga och sade till kejsaren: »Sannerligen kommer det icke att gå eder, såsom konungen, den der belägrade Rom, åt hvilken hans marskalk först för snöd vinning lemnade sin egen hustru, och hvilken sedan, likasom J, blef af sju mästare bragt i förderfvet.» Kejsaren bad henne förtälja den historien, och fick så af kejsarinnan höra följande berättelse om

Konungen, hans marskalk och sju wise mästare.

Det var en gång en hednisk konung, som satt sig för att med magt och våld taga Sanct Pehrs och Sanct Påwels lekamen ur kyrkan i Rom och föra dem till annan ort. Denne konung var behäftad med en giftig sjukdom, så att alla qvinnor skydde honom; men han hade dock stor längtan efter qvinnligt sällskap, och då han under tåget mot Rom dröjde natten öfver i en stad, tillkallade han sin marskalk och sade till honom: »Skaffa mig hit någon fager qvinna, ty jag kan icke sofva.» Marskalken svarade: »Nådige herre, qvinnorna känna väl hvad eder felar, derföre vill ingen till eder, så framt man icke utlofvar en stor summa penningar.» Konungen sade: »Deraf har jag nog, och för du till mig en qvinna, som behagar mig, så aktar jag icke tusende gyllen.» När marskalken det hörde, bedrog honom girigheten, så att han gick till sin egen hustru, som var en fager qvinna, och dertill from och godsint, och sade: »Min kära hustru, du kan nu förtjena oss en god summa penningar.» Hustrun frågade, huruledes detta kunde ske, och mannen omtalade då konungens önskan samt föreslog henne att sjelf gå till honom; det skulle ske så hemligen, att hvarken konungen sjelf eller någon annan skulle få veta, att

det var hon. Men hustrun svarade: »Gud förbjude, att jag skulle så illa göra, om det ock icke blefve för menniskors ögon uppenbaradt!» Då föreställde henne mannen, att när han sjelf tillsade henne derom, så bröte hon ej sin trohet emot honom, samt hotade henne, att om hon ej gjorde efter hans vilja, så skulle hon i all sin lefnad ej få någon glad dag mera. Då gaf hon i förskräckelsen efter och lofvade göra såsom han tillsade henne, ehuru mycket det än vore henne emot. Marskalken skyndade nu till konungen och sade honom, att han funnit en qvinna, den skönaste i hela staden, som ville komma, om han gåfve henne tusende gyllen, men endast under det förbehåll, att det hela tiden skulle vara mörkt i rummet och att hon skulle få gå bort innan det dagades, på det ingen måtte få se henne. Det lofvade konungen; men qvinnan behagade honom så mycket, att då det led emot dagningen, ville han icke släppa henne. Häröfver råkade marskalken i stor ångest; men då han erinrade konungen om sitt löfte, blef denne vred och befallde honom gå. Då kunde marskalken icke dölja sanningen längre, ty det var redan ljusa dagen och han fruktade att hans hustru kunde blifva af någon sedd och sålunda både han och hon utskämda; derföre tillstod han nu, att det var hans egen hustru, han fört till konungen, och bad denne för Guds skull genast släppa henne. Då befallde konungen att täckelset skulle tagas från fönstren, på det han måtte se, om hans marskalk sagt sanning, och när han funnit, att det så var, blef han svåra förtörnad och sade: »Du lågsinnade, usle bof! för en snöd penning skull har du bragt skam öfver din egen hustru; skynda dig derföre ur mitt rike och blifver du der en dag längre, så skall du utan nåd mista ditt lif.» Marskalken skyndade bort det fortaste han kunde och kom sedan aldrig mera hvarken till konungen eller sin hustru. Men då konungen förnam, att hon varit af sin man tvingad att gå till honom, och gjort det mot sin vilja, höll han henne sedan i stor ära, så länge hon lefde.

Konungen tog sedermera en annan marskalk och drog så mot Rom med en väldig här, samt fordrade, att St. Pehrs och St. Påwels lekamen måtte till honom utlemnas, eljest skulle

staden varda förstörd. Men derinne voro sju vise mästare, hos hvilka borgarne sökte råd i denna sin nöd. Den förste mästaren svarade: »För denna dagen vill jag bevara staden och de heliga männens lekamen.» Och så gick han ut till konungen och handlade om fred, och lade sina ord så väl, att konungen lät bestå med stadens stormning till följande dagen; men då infann sig den andre mästaren i samma ärende och äfven då blef stormningen uppskjuten, och så gick det sex dagar igenom; men då svor konungen, att icke längre låta sig uppehållas, utan begynte tidigt den sjunde dagen med all makt storma staden. Då lupo borgarne i stor förskräckelse till den sjunde mästaren och bådo honom hjelpa dem. Han svarade: «Frukten icke, jag skall göra så, att konungen skall fly härifrån med allt sitt folk, och eder skall ingen skada ske.» Derefter påtog han sig en sällsam och underlig klädnad af idel påfogelfjädrar och tog två glödande svärd i sina händer och gick dermed upp på det högsta torn, som fanns i hela staden, der fienderne väl kunde se honom, och begynte der svänga svärden rundt omkring sig och stundom taga dem i sin mun. När fienderna det sågo, sade de till sin konung: »Herre, se öfverst på tornet i staden, hvilket stort undertecken der sker! Säkert är det de christnes gud, som kommit neder från himmelen för att slå oss ihjel med dessa svärd, om vi blifve här längre qvar.» Då konungen hörde detta tal och såg den underbara synen, blef han tvehogsen och frågade: »Hvad skola vi göra?» De svarade: »Låtom oss hastigt draga härifrån, på det icke de christnes gud må förgöra oss allesamman.» Då flydde konungen med allt sitt folk, och när de Romare detta sågo, jagade de med all makt efter dem och slogo konungen ihjel och en stor hop af hären, så att få kommo undan. Och blef på detta sätt en väldig här öfvervunnen genom en mans list.

Sedan kejsarinnan slutat denna berättelse sade hon: »Likasom denne marskalken icke aktade att för snöd vinning sälja sin egen hustrus ära, så aktar ock eder son, för sin begärelse efter makt och välde, icke eder ära; derföre gören eder af med honom, såsom konungen gjorde med sin marskalk; och likasom

denne konungen blef af de sju mästarne besviken och på sistone ihjelslagen, så skall det ock gå med eder, om J längre lyssnen till mästarnes tal, ty de vakta blott uppå att med list bringa eder om lifvet, att eder son sedan måtte komma till regeringen.» Men kejsaren inföll: »Det skall aldrig ske, ty i morgon skall han dö.»

Så befallte kejsaren ännu en gång, att sonen skulle föras till döden. Men då kom den sjette mästaren Cleophas och kastade sig för kejsarens fötter och sade: »Herre, J viljen nu på eder gemåls ord låta döda eder egen son, och betänken icke huru listiga qvinnorna äro. Jag skulle kunna omtala för eder en händelse med en qvinna, som genom sin list bragte trenne riddare om lifvet, och sedan vållade ännu en fjerdes död, och till slut förde sin egen man i galgen.» Kejsaren sade: »Den händelsen vill jag höra.» Då berättade mästaren efterföljande historia om

Qvinnan och de tre Riddarne.

För någon tid sedan var en kejsare, som vid sitt hof hade tre riddare, dem han mycket aktade. I samma stad var en man, som hade en ung hustru, hvilken var fager till utseendet och kunde väl qväda, hvarmed hon lockade många till kärlek. En dag, då hon satt i sitt fönster och sjöng en af sina ljufliga sånger, gick en af kejsarens riddare förbi och blef så intagen af hennes sköna röst, att han genast gick upp i huset, och då han nu äfven såg hennes fagra anlete, blef han upptänd af älskog och försäkrade, att om hon ville emottaga honom hos sig, så ville han gerna gifva henne allt hvad hon åstundade. Hon svarade, att hon endast begärde hundrade gyllen, och dem lofvade han henne med gladt mod, samt bad henne säga, när han fick komma. Hon svarade: »I skymningen.» En stund derefter, då hon åter satt i sitt fönster och qvad, kom kejsarens andre riddare och gjorde henne samma anbud. Hon begärde äfven af honom hundra gyllen och utsatte mötet till midnatten. Likaså den tredje, hvilken hon lofvade att emottaga i gryningen. Derefter berättade hon

alltsammans för sin man och tillade: »Kunde vi nu åtkomma dessa trenne riddares penningar, utan att de ändock komme mig nära, så vore detta oss en god vinst.» Han frågade, huru detta skulle kunna ske. Hon svarade: »Du skall ställa dig med svärdet i handen inanför dörren, och så snart en af dem kommer in, slår du i detsamma honom ihjel. Det hafva de väl förtjent, då de gjort mig sådana anbud.» Mannen invände: »Det tänker jag ock, men blifver det upptäckt, så komma vi båda i galgen.» Hon svarade: »Förlita dig på mig, jag skall så styra derom, att ingen skall misstänka oss.» Då lofvade mannen att följa hennes råd. Så snart nu den förste kom inom porten, stod mannen derinvid och slog honom ihjel, tog penningarne ur hans fickor och lade den döda kroppen i hustruns kammare. Likaså den andra och tredje; men när nu de tre döda kropparne lågo bredvid hvarandra i kammaren, vardt mannen illa till mods och sade: »Hvem skaffar oss nu dessa ur huset, att de ej röja oss?» Hustrun svarade: »Har jag ej sagt, att detta skulle bli min omsorg?» Hon hade en bror, som var en stark man och derföre blifvit anställd vid vakten i staden. När nu vakten kom till hennes hus, bad hon brodren stiga in, undfägnade honom rikeligen och berättade honom, att en riddare trängt in i huset under natten och velat våldföra henne, men blifvit dödad af hennes man. Nu visste hon ingen råd, huru hon skulle få den döda kroppen ur huset, utan att dråpet blefve röjdt, och hade derföre vändt sig till brodren. Denne lofvade att skaffa honom undan, så att ingen skulle blifva det varse, hvarefter systern visade honom en af de döda kropparne och bad honom taga den, samt sedan snart komma tillbaka, då han skulle blifva rikeligen belönad för denna tjenst. Brodren stoppade den döde i en säck, bar denna till en sjö der i trakten och kastade den deruti, samt gick sedan tillbaka till sin syster och sade: »Så, nu ären J frälste.» Hon svarade: »Gud löne dig derför», och gick så in i sin kammare, likasom för att hemta ut mat och vin, men kom straxt åter och ropade: »O Gud, se den riddaren, som du säger dig kastat i sjön, han ligger här åter.» Brodren förundrade sig storligen häröfver, men sade till slut: »Välan, gif mig honom

ännu en gång, så skall han nog icke komma igen.» Derefter tog han den döda kroppen, band en tung sten om hans hals och kastade honom så i sjön, samt såg väl efter, att han gick till botten. Sedan vände han åter till systern och sade till henne: »Nu vet jag, att han är säkert borta; gif mig nu af ditt bästa vin, det har jag väl gjort rätt för.» Systern tackade honom åter och gick in i kammaren, likasom förra gången, men kom äfven nu tillbaka och ropade: »Herren bevare oss! här är han åter!» Brodern sade: »Hvad för spökeri är detta? Dock, gif mig honom ännu en gång, och jag vill väl fresta, om jag ej kan hindra honom att komma tillbaka.» Dermed tog han den tredje riddarens kropp och bar ut den i en skog utanför staden, der han tände upp en stor eld och kastade liket deri, samt vände så om till staden. Men sedan han gått ett stycke, tänkte han: jag vill ännu se, om han ock riktigt har brunnit upp, hvarpå han gick tillbaka till elden. Men under tiden hade en fremmande riddare, som red den vägen fram och blifvit elden varse, stigit af sin häst för att få värma sig, ty morgonen var kall. När nu mannen, som burit den döda kroppen, kom tillbaka och fick se denne riddaren stå vid elden, blef han ytterst häpen och frågade hvem han var. Denne svarade: «En vägfarande riddare, som gått hit att värma sig.» — »Nej», ropade mannen, »du är ingen riddare, utan en djefvul; ty jag kastade dig först i sjön och du kom tillbaka igen; så band jag en sten om din hals och kastade dig åter dit, och ändock kom du tillbaka; så kastade jag dig i elden, och likväl står du nu åter här; men jag vill dock försöka ännu en gång.» Och så gaf han riddaren ett dråpslag, kastade honom i elden och gick ej derifrån förr, än han noga tillsett, att han var brunnen till aska. Derefter gick han till sin syster och berättade henne, huru den döde riddaren ännu en gång spökat, men att det nu vore riktigt slut med honom. Systern satte då fram för sin broder det bästa hon hade, och han tyckte sig aldrig hafva så väl gjort rätt för sin frukost.

Kejsaren saknade mycket sina tre riddare, hvilka ingen visste hvart de tagit vägen; men någon tid derefter, då den illistiga qvinnan råkat i en träta med sin man och retat honom

så, att han till slut tog till med handkraft, kunde hon i förargelsen häröfver icke styra sin tunga, utan ropade: »Vill du nu slå mig ihjel, som du gjorde med de tre riddarne.» Dessa ord hörde grannarne, och så kommo de för kejsaren, som befallde, att både man och hustru skulle fängslas och föras inför honom. Här bekände de, huru alltsammans hade tillgått, och blefvo så båda två förda till galgen och hängde.

Sedan sade mästaren: »Såsom det gick dessa trenne riddare, för det de lyssnade till den falska qvinnans tal, och såsom det till slut gick hennes man för det han gjorde efter hennes vilja, så skulle det ock gå eder, om J gören det som eder gemål intalar eder.» Kejsaren sade: »Rätt säger du häri, och min son skall icke dö.» Mästaren tackade och gick.

Men åter klagade kejsarinnan bittrare än någonsin för kejsaren, att den stora skymf, som blifvit henne tillfogad, ännu icke vore hämnad, och tillade: »Hvad jag af eder son lidit, grämer mig så, att jag icke kan öfverlefva det, och efter som J icke viljen straffa honom, så vill jag nu döda mig sjelf.» Kejsaren svarade: »Gud förbjude det! Men du skall veta, att mästarne berättat mig så mycket om qvinnors list, att jag icke vill gå hasteligen till väga i denna sak.» Kejsarinnan sade: »Männernes list är icke mindre än qvinnornas; det visade riddaren, som lockade till sig och bortförde en drottning, oaktadt konungen, hennes herre, hade stängt henne inne i ett så fast torn, att det syntes ingen menniska möjligt att der intränga.» Kejsaren bad, att hon måtte förtälja huru dermed tillgått, och kejsarinnan berättade nu historien om

Drottningen i Tornet.

Det var en gång en konung, som älskade sin drottning så mycket, att han tyckte sig aldrig kunna nog säkert förvara henne, hvarföre han inneslöt henne i ett fast torn, som hörde till hans palats, och till hvilket ingen hade någon nyckel mer än han sjelf. Nu var det en riddare i ett fremmande land

långt derifrån, som drömde en natt, att han såg denna drottning så tydeligen, som hade det skett med hans lekamliga ögon. Samma natt drömde ock drottningen likaså om honom, och alltsedan längtade båda högeligen att få träffa hvarandra.

Riddaren red nu genom många länder och konungariken, till dess han slutligen kom till denna staden, der han fick veta, att drottningen satt instängd i tornet. Då han det hörde, tänkte han, att den instängda drottningen väl kunde vara densamma, om hvilken han drömt, och beslöt att stanna qvar der i staden, till dess han fått se henne. Han företog sig derföreatt ofta gå förbi tornet, och till slut blef drottningen honom varse och kände genast igen, att det var samme man, som hon sett i drömmen. Hon lutade sig då ut genom ett fönster på tornet, och straxt kände äfven han igen henne och begynte att till henne sjunga en älskogsvisa. Han gick sedermera dageligen omkring tornet, och drottningen kunde väl förstå, att han gerna önskade att kunna komma till tals med henne, hvarföre hon skref ett bref och lät det, likasom af en händelse, falla ut genom fönstret. När riddaren genomläst det brefvet och deraf fann, att han vunnit drottningens bevågenhet, begynte han äfven arbeta uppå att ställa sig in hos konungen. Han deltog derföre i alla torneringar och andra riddarespel, och utmärkte sig deri så mycket, att konungen högeligen önskade att få honom i sin tjenst. Konungen tillsporde honom härom, och han svarade, att äfven han gerna ville det, men utbad sig, för att ständigt kunna vara sin nya herre nära, att få åt sig uppbygga ett hus vid sidan af tornet. Detta blef honom tillåtet, och han tillkallade nu timmermän, murmästare och allahanda andra handtverkare, hvilka åt honom uppförde ett prydligt hus tätt invid tornet, der drottningen var. Sedan huset var färdigt, talade han vid en murare att göra en öppning på muren mellan hans hus och tornet, och så snart detta skett, slog han ihjel muraren, på det denne icke måtte uppenbara hemligheten. Sedan gick riddaren genom denna fördolda ingång in till drottningen, som blef storligen förundrad, huru han kunnat inkomma i tornet. Riddaren uppenbarade för henne huru dermed tillgått, och talade sedan om sin dröm och huruledes den

kärlek, han derigenom fattat för henne, icke lemnat honom någon ro hvarken natt eller dag. Äfven drottningen berättade, att hon ock drömt om honom, och han lade sedan sina ord så väl, att drottningen blef honom af hjertat huld, och då de skiljdes åt, skänkte hon honom en kostelig guldring, som hon af konungen erhållit till ett kärlighetstecken. Riddaren var sedan ofta i tornet hos drottningen, men försummade under tiden icke att hålla sig väl i konungens ynnest, så att denne slutligen utnämnde honom till sin marskalk och ständigt ville hafva honom med sig, när han red ut att jaga eller eljest åt förlusta sig. En dag, då de länge jagat tillsammans, kände de sig trötta och lade sig att hvila ute på marken. Riddaren insomnade och sträckte i sömnen ut handen, hvarpå guldringen satt, som han fått af drottningen. Konungen tyckte sig känna igen den och undrade mycket om det kunde vara densamma, som han gifvit sin gemål; dock ville han härom ingenting säga åt riddaren. Denne märkte likväl, sedan han vaknat, att konungen ofta betraktade ringen, hvaraf han anade oråd och lagade så, att han var hemma något före konungen, då han genast skyndade genom den hemliga ingången in i tornet. Här lemnade han ringen tillbaka till drottningen i det han sade, att han fruktade, det konungen snart skulle komma och spörja henne efter ringen, samt skyndade så tillbaka i sitt hus. Konungen kom ock straxt efter honom och sade till sin gemål: »Låt mig se den ringen, som jag gifvit dig till ett kärlighetstecken.» Hon frågade hvarföre han just nu ville se denna ring; men då blef han så mycket ifrigare och yrkade, att hon genast måtte visa honom den. Hon öppnade nu ett skrin, och se, der låg ringen bland hennes andra klenoder. Då sade konungen: »Huru liknar han icke den ring, som riddaren i dag bar på sitt finger! Jag trodde icke annat, än att det var samma ring; men jag ser nu, att jag gjort dig orätt.» Drottningen svarade: «Herre, det är icke så förunderligt, att riddarens ring och min likna hvarandra; men väl, att J kunnen hafva misstankar mot mig, det Gud eder förlåte!»

På detta sätt blef konungen illa bedragen derigenom, att han förlitade på sitt fasta torn, att ingen skulle kunna komma

derin mer än han allena. Då nu riddaren fann, att konungen var så lätt att narra, vardt han allt dristigare, så att han någon tid derefter anställde ett stort gästabud och gick till konungen och sade: »Min käresta har kommit hit till mig ifrån sitt hemland, och jag har derföre beredt ett gästabud, hvarvid jag ödmjukeligen ville bedja eder, herre konung, att vara min och hennes gäst, hvilket för oss vore en stor nåd och glädje.» Konungen svarade: »Den nåden vill jag gerna visa dig, och mer än det, om du det önskar.» Riddaren tackade i all ödmjukhet och skyndade så upp i tornet, der han underrättade drottningen om hvad han ämnade företaga. Derföre, då konungen kom in i riddarens sal, blef han emottagen af denne och drottningen; men då konungen såg henne, blef han på det högsta förvånad och sade till riddaren: »Hvem är denna sköna qvinna?» Riddaren svarade: »Det är min käresta, om hvilken jag i dag med eder talat.» Äfven hon bad nu konungen vara en välkommen gäst och gladeligen undfägna sig med hvad de hade att bjuda honom. Då konungen hörde henne tala, blef han ännu mera förundrad och sade för sig sjelf: »Huru lik är icke denna qvinna min hustru till ansigte, vext och målföre och hela sin skickelse!» Men då riddaren såg konungen tankfull, bad han, så snart måltiden var slutad, drottningen sjunga en visa för honom, och då konungen hörde den, sade han vid sig sjelf: »Det är ändock min hustru; men huru har hon kunnat komma hit, då jag ensam eger nycklarne till tornet.» Och i detsamma låtsade han, som hade han hastigt blifvit sjuk och måste lemna laget, och så snart han var tillbaka i slottet, skyndade han in i tornet; men drottningen hade genom den hemliga ingången hunnit dit långt förr än han, och satt redan der i sina vanliga kläder, då han trädde in till henne. Då tog han henne i famn och sade: »O min käraste hustru, nu har jag för andra gången svårt försyndat mig mot dig.» Hon frågade huru. Han svarade: »Jag har i dag gästat hos en riddare, hvars käresta var dig så i allo lik, att jag ännu aldrig sett någon sådan likhet. Derföre skyndade jag hit att se, om det ändock icke var du, och nu finner jag dig här före mig.» Drottningen sade: »Ja, deri hafven J svårligen syndat emot mig, ty väl veten J, att i

detta fasta torn kan ingen inkomma, utom J allena; dessutom säger förnuftet, att den ena menniskan kan vara lik den andra.»

Följande dagen kom riddaren till konungen och sade: »Nådige herre, J hafven visat mig så mycken ynnest, att jag gerna skulle önskat all min tid få vara i eder tjenst; men nu har min käresta väckt min åtrå efter hemmet, och beder jag derföre om orlof. Dock har jag ännu en annan bön till eder, herre konung!» Konungen frågade: »Hvilken då?» Riddaren svarade: »Jag ville här, innan jag reser hemåt, taga min käresta till äkta, och beder derföre ödmjukeligen om den stora nåden, att jag måtte få henne af eder hand i hvars mans åsyn.» Konungen lofvade det, och riddaren gjorde derefter allt tillreds till sitt bröllop och med detsamma till sin afresa. När nu bröllopsdagen inföll, bad han konungen emottaga honom och hans käresta i kyrkan. Det gjorde ock konungen, och då nu hans egen drottning, hvilken han mente vara riddarens käresta, inkom i kyrkan, gick han sjelf henne till möte och lade hennes hand i riddarens, hvarefter presten vigde dem tillsamman. Så snart vigseln var förbi, sade riddaren: »Nådige konung, skeppet väntar och vinden är god; derföre vill jag genast afsegla, och beder allenast, att J villen ledsaga mig och min hustru till skeppet och under vägen förmana henne, att hon älskar mig af hjertat samt har mig och ingen annan kär.» Konungen svarade: »Det gör jag gerna,» och derefter sade han till drottningen: »Käraste fru! denne riddaren är nu eder äkta man; honom skolen J älska i nöd och död, och vara honom lydig och trogen i alla måtto, såsom J pligtig ären inför Gud och menniskor.» Sedan han detta sagt, lemnade han henne i riddarens händer och sade: »Farer nu hädan med frid! Gud han eder nådeligen ledsage och bevare!» Riddaren och drottningen bugade och tackade, stego om bord, läto hissa seglen, och seglade så bort med gynnade vind. Den gode konungen stod länge på stranden och såg efter fartyget, till dess det ej mera syntes, hvarefter han, sorgsen i hågen, ty riddaren hade blifvit honom kär, gick upp till slottet och så i tornet. Men då han här icke fann drottningen, begynte hela hans kropp att skälfva, ty han började nu frukta, att han var besviken, och då han till slut, efter mycket

letande, fann den hemliga ingången från riddarens hus till tornet, ropade han med klagande röst: »O ve mig, han, som jag trodde mer än alla andra, huru skändeligt har han icke bedragit mig!»

«J sen häraf,» tillade kejsarinnan, »huru listige äfven männerne äro. Likasom denne konungen blef besviken och med otack lönt af den man, han bäst trodde, så skall det ock gå eder, om J låten eder förledas af mästarnes tal, och likväl tron J dem, som endast vilja frälsa eder son, till eder egen ofärd, mer än mig, eder hustru, som har eder kärare, än allt annat i verlden.»

Af dessa hennes hala ord, och andra i samma mening, lät kejsaren sig förledas att ännu en gång befalla sin sons död; men nu uppträdde den sjunde mästaren, Joachim vid namn, som bad kejsaren töfva ännu, åtminstone till följande dagen, då hans son nog sjelf skulle svara för sig och upptäcka huru det förhölle sig med hela saken. Kejsaren svarade, att han nu redan i sex dagar uppskjutit afrättningen från den ena dagen till den andra; längre ville han icke dröja dermed, ty hans gemål sörjde så mycket öfver, att den stora skymf, hennes styfson tillfogat henne, förblefve ostraffad, att, om han icke genast lede sitt straff, skulle hon taga lifvet af sig. Mästaren sade: »Det säga qvinnorna ofta, men göra det sällan. Jag vet ock en qvinna, som sörjde sin man så mycket, att hon ville dö på hans graf, men lät dock snart nog trösta sig.» För att höra det äfventyret lät kejsaren äfven för den dagen uppskjuta afrättningen, och mästaren förtäljde då följande berättelse om

Den sörjande Enkan.

I fordom tid var det en riddare, som hade en fager hustru, hvilken han älskade så högt, att han aldrig kunde vara ifrån henne. En dag sutto de och spelade tärning med hvarandra. Riddaren höll en knif i handen, mot hvilken hans hustru oförvarande kom att stöta sin hand, medan hon kastade

tärningarne, så att blod utlopp. Detta tog riddaren så illa vid sig, att han genast nedföll på golfvet, som vore han död. Hustrun slog vatten öfver honom, att han skulle komma sig för igen, och till slut öppnade han åter sina ögon, men kunde endast med matt röst bedja, att man måtte skicka efter en prest, på det denne måtte gifva honom sakramentet. Dock var han redan död, innan presten hann anlända. Öfver den rättsinnige och allmänt aktade riddarens så hastiga död blef nu stor sorg i hela staden; aldramest sörjde dock hans enka, och då man sökte trösta henne, ropade hon: »Ack, ve mig arma qvinna! Huru skulle jag kunna ega någon tröst. En sådan man kunde jag ingenstädes finna, utan vill jag blifva som turturdufvan, när hon har mist sin make. Aldrig tager hon någon annan, och aldrig sätter hon sig på någon grön qvist mera, utan sörjer hela sitt lif.» Då nu riddaren kort derefter vardt med stor ståt jordad, kastade hon sig ned på likstenen öfver hans graf och gjorde Gud ett löfte att aldrig skiljas derifrån, och när hennes fränder sökte öfvertala henne att lemna grafven och vända åter till sitt hem, sade hon dem det löfte hon gjort, och förklarade, att hon aldrig ämnade bryta det. Då de sågo, att hon ej stod att öfvertala, läto de uppföra en byggnad öfver grafven och förde dit hvad hon till sitt uppehälle behöfde, och så satt hon der och gret natt och dag.

I detta land var en lag, att när någon för tjufnad blifvit hängd, skulle befallningsmannen i den trakten samma natt hålla vakt vid galgen, för att tillse, att den hängdes döda kropp icke blefve bortstulen. Hände detta, så miste befallningsmannen allt hvad han egde både löst och fast, och hans lif stod i konungens våld. Nu begaf det sig så, att på åttonde dagen efter sedan riddaren blifvit begrafven, vardt en tjuf upphängd ej långt från riddarens graf. Då natten inföll, väpnade sig befallningsmannen, efter som lagen böd, och höll vakt invid galgen. Här stod han länge, och då det var mycket kallt den natten, begynte han frysa och tänkte vid sig sjelf: Står jag här längre, så fryser jag ihjel; ingen lärer väl gifva sig ut i en sådan köld för att stjäla bort en tjufs lik. Han började derföre se sig om efter något ställe, der han kunde få värma sig, och då han i detsamma

såg ljus lysa i huset öfver riddarens graf, begaf han sig dit och klappade på dörren. Enkan frågade hvem det var. Han svarade, att han var befallningsmannen, hennes närmaste granne, som kommit för att något få värma sig, ty han vore halft ihjelfrusen. Hon sade: »Gerna skulle jag släppa eder in, men jag rädes, att J då åter börjen tala om eder kärlek, såsom J gjort ofta' förr.» Han genmälte: »Jag lofvar eder vid min ära att intet derom tala; ty jag vet, huru mycket J sörjen eder salige man, och att J af kärlek till honom hafven beslutat att dö på hans graf.» Då lät hon honom komma in; men sedan han värmt sig en stund, sade han: »Käraste fru, tillåten J, att jag får säga eder några ord?» Hon svarade: »Gerna, om de äro sådana, som anstå mig att höra.» Han sade: »J ären en fager och förståndig qvinna; derföre vore det bättre, att J vände åter till edert hus och gåfve de fattiga i staden något, eder man till åminnelse, än sitta här och förderfva eder med sorg och grämelse.» Hon svarade: »Hade jag vetat, att J skulle talat sådana ord, så hade jag icke släppt eder hitin. Veten J icke, att min salige man hade mig så kär, att han vardt död af förskräckelse öfver några droppar blod, som flöto af min hand? Derföre vill jag ock dö på detta rum.» När befallningsmannen det hörde, sade han intet mera, utan tackade henne för det hon låtit honom värma sig, och vände så åter till sin post.

Men medan han var borta, hade tjufvens kropp blifvit bortstulen. När han det såg, vardt han svåra bekymrad och visste sig ingen råd. Till slut tänkte han: Jag vill gå tillbaka till enkan, kanske kan hon säga mig någon utväg. Han gick derföre åter dit och klappade ännu en gång på hennes dörr, den hon ock nu upplät, så snart hon hörde det var han. Hon frågade hvad som så hastigt förde honom tillbaka, och han svarade: »Ack, jag arme man, jag är nu i ett svårt betryck. Här i landet är en sådan lag, som J väl veten, att om befallningsmannen försummar sin vakt, så mister han allt hvad han eger, och hans lif är i konungens våld. Nu, medan jag varit hos eder och värmt mig, har man bortstulit tjufven, som i går hängdes; derföre har jag kommit hit för att bedja eder om ett godt råd i denna bekymmersamma sak.» Frun besinnade sig en stund och sade

sedan: »Mig gör det ondt, om J skullen för denna försummelses skull mista allt edert goda och kanhända dertill lifvet. Dock kunde jag gifva eder ett godt råd, som skulle hjelpa eder ur edert betryck, om J viljen det efterfölja.» Han sade: »Det J ämnen råda mig är visst godt, och det vill jag gerna efterkomma.» Då sade hon: »Skullen J vilja taga mig till eder äkta hustru?» Han svarade: »Det ville jag visserligen af allt mitt hjerta, och är det en stor heder J visen mig i det betryck jag nu är.» Hon mälte: »Jag vill ingen annan i denna verlden hafva än eder, och hör nu mitt råd. Se, min man, som ligger här begrafven, honom vilja vi uppgräfva och hänga i tjufvens ställe, så märker ingen, att denne blifvit bortstulen, och J undslippen då allt straff.» Han fann det rådet godt, och så upptogo de den döde ur sin graf; men nu sade befallningsmannen: »En sak fruktar jag för. Tjufven hade mist två tänder ofvan i munnen; finna de honom nu hafva dessa i behåll, så se de, att det icke är densamme.» Hon sade: »Käre vän, tag då en sten och slå ut de tänderne.» Han svarade: »Det vill jag icke göra, för den stora trohet och kärlek, han i lifstiden visat eder.» — »Då vill jag göra det sjelf, för eder skull,» sade hon, tog så en sten och slog ut tänderne, samt tillade sedan: »Der, tag honom nu och häng honom upp der tjufven sutit.« Han sade: »Det är ännu något, som gör mig bekymmer. Tjufven hade ett sår på hufvudet och hade mist båda sina öron; finna de nu dessa qvar och hufvudet helt, så säga de, att det icke är densamme.» — »Drag då edert svärd,» inföll hon, »och hugg honom öronen af och ett hugg i hufvudet, så är detta hjelpt.» Han svarade: »Mot en död man drager jag icke mitt svärd.» Hon sade: »Gif det då åt mig, så vill jag göra det sjelf, för eder skull.» Och dermed tog hon svärdet och högg öronen af sin döde man och ett djupt sår i hans hufvud, och frågade sedan: »Är det nu nog?» Befallningsmannen svarade ja, och så togo de den döde och upphängde honom i galgen i tjufvens ställe. Sedan sade enkan: »Nu, min aldrakäraste, är du frälsad, derföre låt oss icke töfva att gå till kyrkan tillsammans och der låta viga oss.» Men han svarade: »Du dåraktiga qvinna, huru kan du tro, att jag skulle vilja taga dig till hustru, då jag sett

huru du betett dig mot din förre man, som dock tog sig döden af sin alltför stora kärlek till dig. Det skall du icke göra mer hvarken mot mig eller någon annan man.» Och dermed drog han sitt svärd ut och högg henne hufvudet af.

Sedan sade mästaren: »Nådige herre, hafven J ock förstått hvad jag nu berättat eder?» Kejsaren svarade: »Ja, och detta var sannerligen en elak qvinna.» Mästaren sade: »Många likna henne.» »Det kan väl vara» — genmälte kejsaren. — »Qvinnors ord äro icke att tro; finge jag blott en gång höra min son tala, såsom J lofvat mig, så ville jag sedan gerna dö.» Mästaren sade: »I morgon skall han tala för eder; låten fördenskull sammankalla alla edra rådsherrar och rikets förstar, att de måtte höra hans tal.» Kejsaren lofvade att så göra.

Nu gingo mästarne till den unga herren och frågade honom om han ej ville begynna att tala. Han svarade: »Nu är tiden inne.» Då klädde de honom i purpur och kosteliga kläder, och en af mästarne gick vid hans högra sida, en annan vid den venstra, och så de öfrige två och två; derefter följde tjugutvå trumpetare och tjugo skalmejare, pipare och allehanda harpolekare och andra strängaspelare, som lekte ljufligen på sina olika instrumenter och voro mycket glada. När kejsaren detta hörde, frågade han hvad det betydde, och folket svarade: »Det är eder son, som kommer gående med stor glädje, ty han vill i dag tala för eder och hela menigheten.» Kejsaren sade: »Gud ske pris derför; aldrig hafver jag ännu hört så ljufliga och goda tidender.» I detsamma kom kejsarens son in i palatset och sade: »Gud välsigne eder, vördade fader!» Då kejsaren hörde honom tala, blef glädjen deröfver honom så öfvermäktig, att han signade till golfvet. Sonen skyndade sig att lyfta honom upp igen och ville nu begynna sitt tal; men det var sådant sorl ibland folket af ifver att få se honom, att ingen kunde höra ett ord. Kejsaren befallte då att kasta ut penningar på gatan, för att locka folket dit; men detta hade sådan begärelse att få höra kejsarens son tala, att det alls icke skötte om penningarne. Men kejsaren vardt vred och lät utropa, att hvilken, som icke hölle

sig tyst, hans hufvud skulle genast huggas af. Då tego allesamman.

Sedan begynte kejsarens son och sade: »Nådige kejsare och käre fader! först begärer jag af eder, att kejsarinnan måtte befallas att komma hit med alla sina fruntimmer, och ingen af dem får fattas.» Kejsaren lät genast tillkalla henne med alla sina fruar och jungfrur, och då de nu stodo der inför allt folket, sade ynglingen: »Käre herr fader, skåden nu noga på alla dessa jungfrur, särdeles på den uti de gröna kläderna, som står närmast kejsarinnan.» Kejsaren sade: »Henne känner jag väl; det är min hustrus käraste jungfru.» Ynglingen sade: »Befallen henne då att här genast afkläda sig, så skolen J se hvad slags jungfrur kejsarinnan har hos sig.» Kejsaren sade: »Son, det passar sig icke, att en qvinna så afklädes inför allt folket.» Ynglingen svarade: »Är det en qvinna, så komme skammen öfver mig; i annat fall öfver kejsarinnan.» Då befallte kejsaren, att jungfrun skulle afklädas, och se, då stod der en karl och icke en jungfru, hvaröfver ett stort buller uppstod bland folket. Sedan detta åter tystnat, sade ynglingen: »Käraste herr fader och J, herrar, allesamman! J sen, huru kejsarinnan förvandlas i sitt ansigte, ty hon vet väl huru ofta hon med denna jungfru har brutit sin trohet mot kejsaren, sin herre.» Kejsaren blef häröfver så vred, att han befallde, det båda två skulle brännas; men sonen sade: »Herr fader, dömen icke så hastigt, förr än jag först, medan hon ännu är här tillstädes, fått göra mig fri från den synd, hon påbördat mig och hvarmed hon nu sjelf blifvit befunnen.» Kejsaren sade: »Käre son, jag befaller åt dig domen öfver dem båda, ty du är visare än jag.» Sonen svarade: »Icke så, herr fader, utan må lagen dömma henne, om jag kan visa, att hon skändeligen beljugit mig.» Derefter berättade han, huru alltsammans tillgått: huru han och hans mästare sett i stjernorna, att han skulle dö en skamlig död, om han ej i sju dagar iakttog en oafbruten tystnad; huru kejsarinnan sökt förleda honom till älskog, samt huru hon, då han ej velat foga sig efter hennes lustar, rifvit sitt ansigte och sina kläder sönder, och anklagat honom att hafva velat bruka våld emot henne. Till allt detta hade kejsarinnan ingenting att svara,

utan stod der bestört och slagen. Då såg kejsaren på henne med bistra ögon och sade: »O, du skändeliga qvinna, hade du icke nog med en älskare, utan du ville äfven förleda min egen son?» Kejsarinnan föll nu till jorden och bad om nåd; men kejsaren svarade: »Du har trefallt förtjent döden; först för det att du brutit ditt äktenskapslöfte; sedan för det du velat förföra min son, och slutligen för det du beljugit honom och nära förledt mig att låta honom dö, det jag aldrig skulle förlåtit mig.»

Sonen yttrade nu: »Käre herr fader, fastän J sju resor hafven låtit föra mig ut till att aflifvas, derifrån mina mästares visdom mig underligen bevarat, så har jag dock aldrig tillräknat eder detta, och skulle än folket blifvit upproriskt emot eder och satt mig till kejsare i edert ställe, så skullen J dock alltid förblifvit min käre fader och herre, och jag skulle lönat eder på samma sätt, som den riddarens son, hvilken hans fader kastade i sjön, på det en spådom icke skulle gå i fullbordan, men som sedan kom till stort välde och då visade sin fader all ära och vördning.» Kejsaren sade: »O du min aldrakäraste son! välsignad vare den stund, på hvilken du blef född, att jag har fått höra dig så visligen tala; men förtälj oss nu det äfventyret med riddarens son, att vi må allesammans glädja oss åt ditt visa tal.» Sonen svarade: »Gerna vill jag häruti efterkomma eder åstundan, och vill ock dervid för eder berätta om en vän, som denne riddaresonen hade, och sådane nu icke många finnas.» Sedan han detta sagt, begynte han på följande sätt berättelsen om

Den uppfyllda spådomen och de båda männerne.

Det var en gång en riddare, som hade en son, hvilken han lemnat åt en mästare långt bort i fremmande land att uppfostras. När den unge mannen varit hos mästaren i sju år, kallade fadren honom hem, och då han nu infann sig, hade hans fader och moder stor glädje af honom. De bådo honom sätta sig till bords jemte dem; men i det de åto, kom en näktergal flygande in genom fönstret och begynte en öfvermåttan ljuflig sång. Riddaren sade till sin son: »Du, som nu lärt så mycket, kan du ock uttyda för oss hvad denna sång betyder.» Han sade: »Det

kan jag väl, men jag fruktar, att om jag uttyder den för eder, efter som sanningen är, så skullen J illa upptaga det.» Fadren sade: »Uttyd den för oss; hvarken jag eller din moder skola taga det illa, att du säger oss hvad sannt är.» Då sade sonen: »Så veten då, att näktergalens sång gifver tillkänna, det jag skall blifva så ädel och mäktig, att J båda två skolen visa mig vördning; så att då jag tvår mina händer, skolen J, min fader, hälla vattnet öfver dem, och J, min moder, hålla handklädet åt mig.» Öfver dessa ord blef fadren högeligen förtrytsam, ty han var en mycket stolt man, och sade: »Den dag skall du aldrig lefva, att fader och moder skola tjena dig; ty vill jag visa, att näktergalen har falskeligen sjungit eller ock du ljugit för oss.» Och med detsamma lät han kasta sonen i sjön; men ynglingen kunde väl simma och räddade sig på en klippa, der han satt i tre dygn utan mat eller dryck. Dock fick han till slut se ett fartyg komma seglande dit åt, och begynte nu med hög röst ropa om hjelp. När sjömännen sågo honom i sådan nöd, satte de ut båten och togo honom om bord, samt förde honom derefter till deras land och lemnade honom åt deras herre, en hertig, hos hvilken ynglingen snart kom i stor ynnest.

Vid den tiden lät konungen der i landet kalla samteliga sina herrar och riksråder till sig för att fråga dem om en sak, som rörde honom nära. Hertigen infann sig äfven och tog ynglingen med sig. När nu alla de ädle herrarne voro församlade, sade konungen: »Käre vänner, orsaken hvarför jag låtit kalla eder hit, är den, att antingen jag äter eller dricker eller hvad jag företager, flyga ständigt trenne korpar öfver mig och skria så gräsligen, att jag får ingen ro för dem hvarken natt eller dag. Derföre spörjer jag eder nu allesamman, om icke någon af eder kan säga mig för hvad orsak dessa korpar så förfölja mig, samt kan så laga, att jag blifver dem qvitt: den det gör, vill jag gifva min dotter till äkta och hela riket efter min död.» Men bland alla herrarne var ingen, som kunde svara konungen härpå, utan alla utbådo sig betänketid. När hertigen kom hem, berättade han för ynglingen hvad konungen sagt. Ynglingen sade då: »Vill konungen hålla sitt löfte, så tror jag mig kunna utlägga hans spörsmål, om J, herr hertig, viljen i morgon taga

mig med eder till hofvet.» Det gjorde hertigen och berättade för konungen hvad ynglingen sagt. Äfven nu flögo korparne öfver konungen och skriade. Ynglingen hörde en stund på deras skri, sedan sade han till konungen: »Nådige konung, nu vet jag hvad dessa korpar af eder begära. De äro två hanar och en hona; den äldre hanen bodde med honan tillsammans i ett bo, der hon kläckte ut den unge hanen; men som det vid den tiden var stor hungersnöd i landet, att både menniskor och djur ledo mycken brist, flög honan ur boet att söka sin föda och vårdade sig ej om ungen; men fadren öfvergaf honom ej, utan födde upp honom, till dess han kunde flyga ut och sjelf skaffa sig föda. Sedermera har modren kommit tillbaka till ungen och vill nu hafva honom hos sig; men det vill fadren icke lida, emedan hon öfvergifvit honom under nödens tid. Modren åter påstår, att hon lidit ve och vånda för hans skull, då hon födde honom, och menar sig derföre hafva mera rätt till ungen än fadren. Härom tvista de nu och vilja att J, såsom en rättrådig domare, skolen slita deras tvist och döma, hvilkendera af dem skall hafva ungen och glädja sig af honom.» Konungen sade: »Efter de sådant begära, så vill jag ock derom döma efter mitt bästa förstånd, och alldenstund modren, när nöd var på färde, öfvergaf ungen, så tyckes mig rätt vara, att hon med honom hafver intet vidare att beställa. Det hon föregifver, att hon vid hans födelse lidit stor vånda och pina; dertill svarar jag, att så snart ungen var född, vände sig denna vånda i så mycket större glädje. Alltså dömer jag, att den unga korpen skall stanna hos sin fader.» När korparne hörde denna dom, flögo de bort med stort skri och syntes sedan aldrig mera. Men konungen frågade ynglingen hvad han hette. Han svarade: »Alexander.» Då sade konungen: »Käre Alexander, härefter vill jag vara din fader; du skall få min dotter till äkta och efter mig blifva en konung öfver all Egypti land.» Ynglingen tackade högeligen för en så stor ynnest och blef sedan en lång tid vid konungens hof, der han alltid var den bäste i alla ridderliga öfningar och blef af konungen och allt folket högt älskad.

Vid samma tid var det en kejsare vid namn Cyrus, som hade det ryktet om sig, att han öfvergick alla andra förstar

och herrar i tornerande, fäktande och skjutande, så ock i visdom och förstånd, och att hvem som ville lära rätt ridderliga seder, den borde komma till hans hof. När Alexander hörde sådant rykte, gick han till konungen och sade: »Nådige konung och käre fosterfader! hela verlden talar om kejsar Cyrus och huru man vid hans hof kan få lära mera än eljest någorstädes; derföre ville jag bedja eder, att äfven jag måtte få begifva mig dit, på det jag må blifva väl förfaren i alla de stycken, som höfvas en riddare.» Konungen svarade: »Detta behagar mig väl, och må du gerna taga med dig så mycket penningar du behöfver härtill; men bäst är väl, att du dessförinnan håller bröllop med min dotter.» Alexander svarade: »Käre fader, ännu är jag icke värdig den stora hedern att blifva eder svärson; men då jag fått vara en tid vid kejsar Cyri hof, så tänker jag, att jag skall bättre passa dertill, beder fördenskull, att med bröllopet må anstå till dess jag kommer tillbaka.» Konungen sade: »Ske då, såsom du önskar.»

Så for Alexander till kejsar Cyrus, och då han kom inför kejsaren, föll han höfviskt på knä och helsade honom sålunda med stor vördning. Kejsaren stod upp af sin stol, kysste ynglingen och frågade honom hvem han var och från hvad land han kommit. Alexander svarade, att han var konungens af Egypten arfving, och att han kommit till kejsaren för att få tjena honom och vid hans hof lära ridderliga seder. Kejsaren svarade: »Gud låte dig vederfaras allt hvad godt är! Du skall varda min käraste tjenare, och vid bordet vill jag endast af din hand emottaga maten.» Derefter tillsade han sin marskalk att anvisa Alexander de rum, han skulle bebo, och lät ynglingen straxt begynna sin tjenst, hvari han skickade sig så väl, att kejsaren fattade för honom stort behag, och han blef väl liden af hvar man.

Nu kom ock till kejsarens hof konungens son af Israel, Lodvich benämd, att likaledes der tjena, och var hans syssla att frambära till kejsaren hans dryck. Denne unge herre var i allo så lik Alexander, att man icke kunde känna dem åtskiljs, och de fattade snart för hvarandra sådan innerlig vänskap, som hade de varit köttslige bröder. Enda åtskillnaden dem emellan

var, att Alexander var något starkare än Lodvich. Nu hade kejsaren en enda dotter, kallad Florentina, som efter hans död skulle besitta riket. Henne älskade han högeligen, ty hon var öfvermåttan vän och fager. Kejsaren lät alltid henne bevisas samma heder, som visades honom sjelf, så att, när man bar till honom en rätt, bar man ock alltid en till hans dotter, hvilket var Alexanders syssla, och fick den fagra Florentina härigenom till honom stort behag, så att han hvar dag måste vara i hennes närvaro. En dag hände sig, att Alexander hade något att beställa annorstädes, så att Lodvich gjorde hans tjenst och frambar maten till kejsaren och hans dotter, hvilken, så lika än båda ynglingarne voro hvarandra, dock straxt märkte, att det icke var Alexander, hvarföre hon sporde den fremmande ynglingen hvad hans namn var, och hvadan han var kommen. Han svarade, att han hette Lodvich och var konungens af Israel son, samt nu hennes faders tjenare. Då helsade hon honom och sade: »Gud bevare dig!» Han bad, att hon med nådigt öga ville anse honom, och gick så bort. Straxt derefter ankom Alexander, och då ingen var i salen, gjorde han så väl Lodvichs som sin syssla hos kejsaren.

Sedan måltiden var slutad, gick Alexander till Lodvich, hvilken han fann liggande såsom vore han illa sjuk. Alexander frågade hvad som fattades honom, och han svarade: »Jag hafver svåra ondt och fruktar jag aldrig blifver frisk igen.» Alexander frågade hvar det onda kändes som värst. Lodvich svarade: »I hjertat.» Alexander sade: »Då kan jag väl tänka hvarifrån det kommit. Du har i dag i mitt ställe burit maten till kejsarens dotter, och hon har med sin skönhet dragit till sig ditt hjerta.» Lodvich svarade: »O Alexander! ingen af alla de läkare, som här i verlden äro, kunde hastigare hafva funnit rätt på min sjukdom, än du nu gjorde; men det säger jag dig förvisso, den sjukdomen blifver orsak till min död.» Alexander mälte: »Var vid godt mod, jag vill så laga, att du ej skall dö deraf.» Straxt gick Alexander ut i staden och köpte der för sina penningar ett handkläde fullt med ädla stenar, dem han gaf kejsarens dotter på Lodvichs vägnar. Hon sade: »Säg mig, Alexander, hvarest har Lodvich öfverkommit en så stor skatt och

hvarföre har han sändt densamma till mig, som han dock icke sett mer än en gång?» Alexander svarade: »Ädla jungfru! Han är konungens son af Israel, som är mycket rik och mäktig, och kan väl gifva eder många sådana gåfvor. För hvad orsak han nu har sändt eder dem, det kunnen J nog sjelf tänka. Men det vill jag eder förtro, att han nu ligger dödssjuk för den stora kärlighets skull, han till eder hafver, och om han derigenom blefve död, voren J dertill vållande. Derföre trösten honom medan ännu tid är.» — »Icke må du Alexander,» — svarade jungfrun — »råda mig att gifva honom min kärlek; det gör jag icke, derföre gå ifrån mig och låt mig aldrig mera höra derom.» Då Alexander förnam dessa ord, bugade han sig och gick. Men morgonen derefter vandrade han åter ut i staden och köpte lika många ädla stenar som dagen förut, samt lemnade dem ånyo till kejsarens dotter, på Lodvichs vägnar. Då jungfrun såg dessa kosteliga klenoder, blef hennes anlete blidt och hon sade: »Alexander, mig undrar storligen, att du, som sett mig så ofta, icke beställer dina egna ärender heldre än en annans.» Alexander svarade: »Hvem som har en stallbroder, honom skall han älska likasom sig sjelf, och beder jag eder nu för Guds skull, låten honom icke dö.» Hon sade: »Alexander, gå bort ifrån mig, ty af dig gitter jag icke mera höra sådana ord.» Men Alexander gick för tredje gången ut i staden, och köpte åter lika många ädla stenar som förut, dock detta allt Lodvich ovetande, samt lemnade dem liksom förut till kejsarens dotter. När hon nu såg, att han ej stod att afråda, sade hon: »Alexander, är det så fatt med Lodvich, så tillsäg honom, att han kommer hit till mig, och jag vill då taga emot honom.» Häröfver blef Alexander storligen förnöjd, gick till sin stallbroder och sade: »Lodvich, var nu vid gladt mod, ty jag har friat för dig till kejsarens dotter och hon vill vara dig hörsam; red dig för den skull till att i afton gå till henne.» Då Lodvich det hörde, tycktes honom såsom vaknade han ifrån en svår dröm, och vardt han straxt frisk och helbregda.

Så snart det led mot qvällen, gick han till Florentina, och dröjde hos henne till morgonen. Då nu kärlighet var kommen

dem emellan, kunde de sedan icke skiljas från hvarandra, utan gick han så ofta till henne, att riddarne i kejsarens hof begynte det märka. De lade då råd tillsamman att väpna sig och ställa sig invid porten till slottet, och om de funno Lodvich under natten komma derur, ville de slå honom ihjel. Detta deras uppsåt fick dock Alexander veta, och var icke sen att väpna sig och sina tjenare, med hvilka han ställde sig på andra sidan om porten att fäkta till sin stallbroders försvar. Men då dennes fiender sågo, att Alexander var emot dem, öfvergåfvo de sitt uppsåt och låto Lodvich gå in och ut så ofta han ville. Om allt detta visste Lodvich intet, men Florentina visste det väl, och huru trogen stallbroder han hade.

Vid den tiden kom ett bref till Alexander från Egypten, att hans fosterfader var blifven död, hvarföre han skulle komma och taga riket efter honom. Detta förkunnade han Lodvich och kejsarens dotter, samt att han nu måste skiljas ifrån dem, hvaröfver båda voro illa tillfreds. Sedan gick Alexander till kejsaren och sade: »Nådigste kejsare, jag gifver eder nu uti all underdånighet tillkänna, det jag hafver fått ett bref, att min herre och fader, konungen i Egypten, dess värre är blifven död; derföre beder jag eder om ett gunstigt och nådigt orlof, att jag må fara hem till min faders land och rike.» Kejsaren sade: »Mig tyckes illa vara, att du skall så lemna oss; dock vill jag icke hålla dig qvar, när det gäller en så vigtig sak. Har du något eljest att begära af mig, så skall det ock gerna varda dig efterlåtet.» Han svarade nej och tackade kejsaren ödmjukeligen för all den huldhet, han visat honom, samt böd sedan honom och alla förstarne och herrarne farväl.

När han nu reste, följde honom Florentina och Lodvich sju mil till vägs, och då han skulle skiljas ifrån dem, greto båda bitterligen, och Florentina sade till Lodvich: »Käraste Lodvich, vi må väl gråta, emedan om han icke varit, så hade du och jag aldrig kommit så samman; ty trenne gånger köpte han dyrbara klenoder, och gaf mig dem å dina vägnar, utan att du visste deraf, för att visa mig den stora kärlighet du fattat för mig. Sedan beväpnade han sig ock mot dina fiender,

då de vaktade uppå att döda dig, och vågade så sitt lif för din skull; och må vi väl sörja, att en så trofast vän öfvergifver oss.» Alexander sade: »Käre vänner, sörjen icke min bortfärd. Men hör nu väl det jag säger dig, Lodvich! Det är fyra år, sedan konungens son uti Spanien, Geydon, sändt till kejsaren att få komma i hans tjenst. Så snart han förnimmer mig vara borta, kommer han säkert i mitt ställe, och råder jag dig, att du för honom håller hemlig din kärlek för Florentina, ty får han veta att du sofvit hos henne, så anklagar han dig hos kejsaren, och du mister derför ditt lif.» Lodvich svarade: »Jag lofvar dig att noga taga mig till vara uti all ting; dock beder jag dig om en sak.» Alexander frågade hvad det vore. »Jo,» sade Lodvich: »jag har en guldring, den jag fått af min moder; vill du bära den på ditt finger och, så ofta du ser på ringen, tänka på mig?» Alexander sade ja, och tog så ringen, samt böd dem sedermera ett kärligt farväl.

Så for Alexander till Egypti land, och Lodvich med Florentina åter hem till sitt. Men så snart Geydon, konungens son af Spanien, förnam, att Alexander lemnat kejsarens hof, begaf han sig genast dit och bad att få komma i Alexanders ställe. Detta tillstadde kejsaren, och fogade marskalken så, att Geydon och Lodvich skulle ligga i samma herberge. Detta var Lodvich mycket emot, dock kunde han det icke hindra. Men då Geydon erfor Lodvichs knot häröfver, blef han honom gramse, så att Lodvich en lång tid icke vågade gå till kejsarens dotter. Slutligen blef dock längtan honom för svår, och han begynte åter hvar afton gå till henne, såsom han gjort, medan Alexander ännu var qvar. Detta märkte Geydon och gaf sig ingen ro förr än han utletat huru allt tillgått. Då nu kejsaren en gång berömde Alexander, sade Geydon: »Han är ingen berömmelse värd, ty han har varit eder en skadelig tjenare.» Kejsaren frågade: »Huru så?» Geydon svarade: »J hafven icke mer än en enda dotter, hvilken Lodvich vunnit genom Alexanders tillskyndande, så att han sofvit hos henne huru ofta han velat.» När kejsaren detta hörde, vardt han svåra vred, och då Lodvich i detsamma gick igenom slottet, kallade

han honom till sig och sade: »Hvad är det jag hör om dig? Är det sanning, så skall du utan nåd dö.» Lodvich sporde hvad det var, och Geydon svarade: »Jag säger för kejsaren, min herre, huru du tidt och ofta sofvit hos hans dotter, och nekar du det, så vill jag i envig mot dig bevisa det.» Lodvich genmälte: »Jag vill fäkta derom med dig på lif och död, och skall då visa, att du skändeligen beljugit mig.» Kejsaren samtyckte att de måtte strida härom, och utsatte dagen, då enviget skulle ske.

Sedan detta var aftaladt, gick Lodvich till kejsarens dotter. »Nu har det gått,» sade han, »såsom Alexander spådde: Geydon har anklagat mig hos kejsaren och vill fäkta med mig på lif och död. Nu vet du väl och hvar man desslikes, att här är ingen starkare och kunnigare i vapen än Geydon, utom allenast Alexander; men jag är svag emot honom, så att jag nu finner förvisso, att jag måste dö.» Florentina svarade: »Efter som nu icke annorlunda ske kan, utan J måsten kämpa på lif och död, så vill jag gifva dig ett råd: gå straxt till kejsaren och säg honom, det du fått ett bref ifrån din fader, som ligger på sin sotsäng och begärer, att du måtte genast komma till honom, hvadan du måste bedja kejsaren om orlof och att han måtte uppskjuta dagen för enviget, till hvilket du säkert skall infinna dig. Så snart detta blifvit dig efterlåtet, så förfoga dig hasteligen till Alexander och bed honom, för den trofasta vänskap som varit eder emellan, att han ville komma dig till hjelp och kämpa för dig den dagen, då striden skall stå, alldenstund J ären hvarandra så lika, att ingen kan känna den ene från den andre, utom jag allena. Vill du antaga detta mitt råd, så kommer du med äran derifrån.» Han fann rådet godt, gick genast till kejsaren och talade till honom, såsom Florentina tillstyrkt. Kejsaren utsatte ock en sednare dag för striden och tillade: »Kommer du icke hit tillbaka på den dagen, så skall du veta, att jag låter öfverallt efterslå dig, och hvar jag då träffar dig, skall du utan all nåd mista ditt hufvud.» Han svarade: »Herre, dermed är jag nöjd», och reste så genom dag och natt till Egypti land, der Alexander nu var blefven konung.

Då Alexander fick veta Lodvichs ankomst, vardt han af

hjertat glad och red ut emot honom, och då de möttes, omfamnade och kysste de hvarandra kärligen. Derefter sade Lodvich: »O herre och gode stallbroder! nu står mitt lif alldeles i dina händer», och förtäljde honom så huruledes gånget var, samt det råd Florentina gifvit. Alexander frågade: »Vet någon, att du är här hos mig?» Lodvich svarade: »Ingen, utom Florentina allena.» Alexander sporde vidare på hvilken dag striden skulle stå, och då Lodvich sade honom det, öfverräknade han och fann, att om han blefve den natten öfver hemma, så skulle han icke kunna komma på bestämd tid. Sedan han detta betänkt, sade han till Lodvich: »Käre stallbroder, i morgon skall jag hålla mitt bröllop med konungens dotter, ty för hennes skull är jag utvald till konung här i landet; men bidar jag här öfver den dagen, så blifver det din ofärd. Dock, förr än jag låter sådant ske, vill jag heldre öfvergifva både hustru och rike. Hör derföre det jag säger dig: I morgon skall du vara i mitt ställe och låta dig vigas med min utkorade, såsom vore det jag; men då du sängledes med min drottning, måste du vara mig trogen.»

Sedan han sagt detta, red han genast till kejsaren i Lodvichs stad, men Lodvich höll i hans ställe bröllop med den förre konungens i Egypten dotter. Ett stort gästabud var anställdt, och sedan detta var slutadt och qvällen var inne, sängleddes de båda nygifta; men Lodvich drog sitt svärd och lade det mellan sig och drottningen, att de icke skulle nalkas hvarandra, deröfver hon storligen förundrade sig; dock sade hon ingenting derom. Och lågo de så tillsammans hela tiden, medan Alexander var borta.

Alexander hade emedlertid anländt till kejsarens hof, och så snart han kom fram, gick han till kejsaren och sade: »Nådige herre! jag har öfvergifvit min fader på hans dödssäng, för att hålla mitt löfte, och är nu hitkommen för att strida mot Geydon.» Kejsaren svarade: »Du har häruti handlat redeligen och väl.» Då Florentina förnam, att Alexander var kommen, vardt hon hjertligen glad och sände i hemlighet bud efter honom, att han måtte komma till henne, och när han kom, kysste hon honom och sade: »Välsignad vare den stund, på hvilken du föd-

des! Käre Alexander, säg mig nu hvarest du skiljdes från Lodvich.» Han förtäljde henne, huruledes allt var tillgånget, och gick sedan i kammaren, der Lodvich bott. Och ingen visste, att han var Alexander, mer än Florentina allena; utan alla trodde honom vara Lodvich.

Morgonen derpå skulle striden stå. Då trädde Alexander fram inför kejsaren och sade i Geydons närvaro: »Nådigste herre och kejsare! Geydon har falskeligen beljugit mig och eder dotter, det skall jag i dag bevisa på hans kropp.» Geydon svarade: »Det vill jag bevisa på din kropp, att kejsarens dotter blifvit af dig förkränkt.» Sedan de så talat, satte de sig hvar på sin häst och fäktade sedan mot hvarandra, och stridde med hugg och styng ända till midaftons tid. Då fick Alexander omsider öfverhanden och högg Geydons hufvud af, det han sände till kejsarens dotter; men hon lät bära det till sin fader och bedja honom se det hufvudet, som så falskeligen beljugit henne och Lodvich. Då kejsaren häraf förnam, att Lodvich segrat, lät han kalla honom inför sig och sade: »Käre Lodvich, du har i dag frälsat dig och min dotter från döden, derföre vill jag hädanefter älska dig framför någon annan.» Alexander svarade: »Den allsmäktige Gud, som uti himmelen är, beskärmar dem, hvilka stadigt på honom tro och honom åkalla. Men vore det eder vilja, så beder jag, aldenstund jag öfvergaf min sjuke fader för denna stridens skull, att J viljen gifva mig orlof att resa till min fader igen, dock så, att jag med det aldraförsta är här åter tillbaka.» Kejsaren sade: »Det må du väl göra, och när du önskar, skall din tjenst alltid stå dig öppen, och vill jag gerna göra dig till viljes hvad dig helst behagar.»

Så reste Alexander och kom åter hem till sitt rike, hvaröfver Lodvich vardt högeligen glad och sporde huruledes allt hade tillgått. Alexander förtäljde honom det, äfvensom hvad kejsaren yttrat, då han af honom tog orlof. Lodvich tog nu farväl, sägande: »Du har nu än en gång frälsat mitt lif; det skåll jag aldrig glömma.» Han red så genom natt och dag till kejsaren. Så snart han kom fram, gick han till honom och sade: »Min fader är nu bättre vorden, och är jag derföre åter här och beder eder hålla det löfte J gåfven mig, då jag reste härifrån.»

Kejsaren frågade: »Hvilket?» Han svarade: »J saden, det J viljen gerna göra mig till viljes i hvad mig helst behagade, och beder jag eder derföre nu ödmjukeligen, att gifva mig eder dotter Florentina till min äkta hustru.» Härtill samtyckte kejsaren. Så höll Lodvich bröllop med Florentina, och då kejsaren icke långt derefter afsomnade, vardt Lodvich kejsare i hans ställe och blef så en väldig herre öfver folk och land.

Men sedan Lodvich lemnat honom, gick Alexander till sin drottning och sof hos henne om natten och kysste henne kärligen. Hon sade: »Det är ock nu hög tid, att du visar mig något kärlighetstecken.» Han frågade: »Hvarföre säger du detta?» Hon svarade: »Har du icke hvar natt lagt ditt svärd emellan oss, att vi ej skulle nalkas hvarandra?» Då förnam Alexander, huru hans stallbroder varit honom trogen, och sade: »Min hjertans kära hustru, det har jag visserligen icke gjort derföre, att jag icke håller dig kär, utan endast för att försöka dig, efter som man säger, att qvinnorna hafva en svag natur.» Men då drottningen det hörde, tänkte hon vid sig sjelf: har du så misstänkt mig, så skall jag ock hämnas. Icke långt derefter fick hon kärlek för en af sina riddare, och de lade råd tillsamman, huru de måtte kunna taga konung Alexander af daga. Så gåfvo de honom in en dryck, hemligen med gift blandad; dock vardt han icke död deraf, men hela hans kropp blef spetälsk. Då trädde förstarne i landet samman och sade: »Ingen spetälsk konung skall regera öfver oss,» och så drefvo de Alexander ur riket. Men han sade vid sig sjelf: »Min stallbroder Lodvich är nu blifven en mäktig kejsare; derföre vill jag begifva mig till honom»; tog så en staf i sin hand och vandrade till staden, der Lodvich höll sitt hof. Då han kom till slottet, suto der månge fattige spetälske män, som bidade på de almosor, man gaf dem från slottet. Bland dem satte sig ock konung Alexander, och sedan han så sutit en stund, fick han se Lodvich gå der förbi in genom porten, för att gå till bords. Då gick Alexander efter honom och klappade på porten. Portnären frågade hvem han var, och Alexander svarade: »Jag är en fattig spetälsk man och föraktad af hvar menniska härute; derföre beder jag dig, att du ville säga kejsaren, det jag, för Guds och

konung Alexanders skull, beder att blifva inläten och få sitta på golfvet inför kejsaren, att få mig mat.» Portnären sade: »Mig undrar storligen, att du kan sådant begära, helst medan maten står ännu på bordet för kejsaren; dock vill jag låta honom förnimma din begäran.» Han gick så till kejsaren och berättade hvad den fattige spetälske mannen begärt, och så snart kejsaren fick höra, att han nämnt konung Alexander, befallte han genast, att han skulle få komma in. Portnären lät då upp porten för honom, och tillsade honom att sätta sig derinne. Då sade Alexander till en af kejsarens tjenare: »Gode vän, bed kejsaren, att han, för Guds och konung Alexanders skull, ville unna mig dricka utur sin bägare.» Tjenaren sade: »Emedan du beder för Guds skull, vill jag göra efter din begäran; dock tror jag icke att kejsaren dertill samtycker, ty när du hafver druckit ur bägaren, så dricker ej kejsaren efter dig.» Så gick tjenaren till kejsaren och sade: »Den fattige spetälske, som här inläten är, beder, för Guds och konung Alexanders skull, att få dricka utur eder bägare.» Då kejsaren det hörde, sade han: Låt honom få bägaren full af det bästa slags vin jag eger och gif honom att dricka.» Tjenaren efterkom sin herres befallning och bar bägarn till Alexander, som med glädje drack den i botten och lade sedan deri den guldring, kejsar Lodvich gifvit honom till ett vänskapstecken, sägande till tjenaren: »Käre vän, gif nu kejsaren igen sin bägare, jemte denna guldring.» Så snart kejsaren fick se ringen, kände han den genast igen och tänkte vid sig sjelf: »Antingen är Alexander död eller ock har denne spetälske mannen stulit ringen; och lät så tillsäga, att han vid lifsstraff icke skulle få gå bort, förr än kejsaren fått tala med honom. Så snart måltiden var slutad, tog kejsaren Alexander med sig i ett afsides rum och tillsporde honom, sägande: »Låt mig nu veta, du fattige man, hvarifrån du fått denna ring.» Han svarade: »Herre, hafven J någon känt, som burit denna ring?» Kejsaren sade: »Ja, ringen har tillförene varit min, och jag har gifvit honom konung Alexander till ett tecken af vår trofasta vänskap.» Alexander svarade: »Då säger jag eder förvisst, att den J honom gåfven, densamme har nu lemnat eder honom åter, ty jag är denne samme Alexander.»

När kejsaren det hörde, gret han bitterligen och sade: »O min Alexander, du hälft af min själ, huru hafver din ädla kropp blifvit så oren?» Han svarade: »För den stora trohet, du mig visade, då du lade svärdet mellan min drottning och dig; deraf har hon blifvit mig gramse och fått en riddare kär, och de hafva gifvit mig in en giftig dryck, hvaraf jag blifvit så spetälsk som jag nu är. Sedan hafva mina förstar förjagat mig ur riket.» Kejsaren kysste honom och sade: »Kunde jag gå i döden för din skull, så gjorde jag det gerna, och vill jag nu sända efter de bästa läkare, som i verlden kunna finnas, att de skola hjelpa dig, om någon hjelp är möjlig. Derföre beder jag dig, käre Alexander, att du för ingen uppenbarar dig, besynnerligen icke för kejsarinnan, ty hon finge deraf en stor sorg; utan vill jag låta tillreda dig en kammare, der du hemligen kan bo, och förordna dem, som der skola vårda dig.»

Sedan sände kejsaren bud till alla de bästa läkare, som på den tiden funnos, att de måtte komma till honom. Månge höglärde mästare i läkekonsten infunno sig ock, dem kejsaren förde till Alexander och lofvade rikeligen belöna, om de kunde förhjelpa denne hans utvalde gode vän till sin helsa igen; men sedan de känt på hans puls och besett hans vatten och blod, sade de allesamman det vara omöjligt att hjelpa honom. Då kejsaren det hörde, blef han mycket sorgsen och lät i alla kyrkor bedja Gud för konung Alexander, att han måtte få sin helsa igen. Sjelf bad ock kejsaren innerligen för honom. Då hände sig en natt, medan Alexander låg i sin sömn, att han tyckte sig höra en röst ifrån himmelen, som sade: »Kejsaren har fem späda söner; dräper han dem med egen hand och tvår dig med deras blod, så blifver du ren och helbregda likasom förr». [27] När Alexander vaknade och tänkte på den drömmen, sade han vid sig sjelf: «Vore det ock möjligt, att jag kunde få min helsa igen på det sättet, så ville jag dock icke uppenbara det för Lodvich.» Men någon tid derefter, sedan kejsaren en afton ifrigt bedt till Gud att göra Alexander helbregda, tyckte han sig ock under sömnen höra en röst som sade: »Du beder om Alexanders helsa, och se, han vet nu sjelf huru han skall återvinna den.» Då gick kejsaren genast om morgonen till

Alexander och sade: »Jag har i natt förnummit af den allsmäktige Gud, att du sjelf väl vet huru du skall få din helsa åter; hvarföre har du då dolt det för mig?» Alexander svarade: »Det är icke underligt, att jag dolt det, ty änskönt det icke är omöjligt, så kan du dock icke göra det.» Men då kejsaren bad honom att, för den trohets skull de alltid hvarandra bevisat, han ändteligen måtte uppenbara det för honom, sade han till slut: »Efter du så nödgar mig, så vet då, att under sömnen blifvit mig uppenbaradt, att om du dödade dina fem söner och tvådde mig med deras blod, så finge jag min helsa åter; men sådan synd har jag ej velat uppenbara, alldenstund det är alldeles emot naturen, att en fader dödar sina barn; icke heller är jag värdig, att man tager lifvet af någon menniska för min skull.» Kejsaren sade: »O Alexander, du har icke nog förtroende till mig; hade jag ock ännu fem söner till, så toge jag lifvet af dem allesamman, på det du kunde komma till din helsa igen; ty jag kan få andra söner i deras ställe; men en vän sådan som du får jag aldrig. Dertill har ock du mer än en gång vågat ditt lif för mig.»

Sedan aktade kejsaren uppå, när barnen skulle blifva allena, och då kejsarinnan en dag var i kyrkan med alla sina jungfrur, gick han in i kammaren der barnen lågo, dödade dem allesamman och lät deras blod rinna i ett kärl, det han sedermera bar till Alexander och tvådde honom öfver hela hans kropp med bloden. Straxt blef denne lika så ren och helbregda, som han varit, innan han fick den giftiga drycken. Nu först kunde kejsaren rätt känna igen honom, tog honom kärligen i famn, kysste honom och sade: »O Alexander, nu känner jag dig väl, och vare den stund lofvad, i hvilken jag dödade mina barn för din helsas skull. Med rid nu några mil bort och sänd derifrån bud till mig, likasom du först då komme, så vill jag gladeligen möta dig.»

Alexander gjorde efter kejsarens ord. När nu kejsarinnan förnam, att han var så nära, blef hon hjerteligen glad och sade till sin herre: »Vi vilja nu alla rida honom till mötes och med stor fröjd helsa honom.» Så foro de allesamman ur slottet och togo Alexander emot med stor lust och glädje, och när de kommo

tillbaka, hölls ett ståtligt gästabud men vid bordet satt Alexander mellan kejsaren och kejsarinnan.

Men ännu visste icke kejsarinnan, att hennes barn voro döde. Häruppå ville kejsaren nu bereda henne, och sade fördenskull: »Säg mig, kära Florentina, minnes du den spetälske mannen, som för någon tid sedan satt här på golfvet och drack utur min bägare?» Hon svarade: »Ja, jag minnes honom väl, och har jag aldrig sett någon orenare menniska än han var.» Kejsaren sade: »Om nu Alexander varit lika oren och icke kunnat få sin helsa igen, med mindre han blifvit twådd i alla våra fem söners blod, skulle du samtyckt till deras död eller heldre låtit honom blifva ohulpen i sin sjukdom?» Kejsarinnan vardt vid dessa ord helt sorgsen i hågen, men sade dock till slut: »Ack herre, hvad är det J sägen? Dock hade jag ännu fem söner till, så ville jag uppoffra dem allesamman, på det Alexander måtte få sin helsa åter, ty om han doge, kunde man aldrig bringa honom till lifvet igen; men vi äre båda unga och kunna, med Guds hjelp, ännu få många söner och döttrar.»

Då kejsaren fann sin gemål så sinnad, sade han hur alltsammans tillgått. Härvid blef ett stort rop af barnens ammor, som nu skyndade till deras kammare; men se! der hade ett stort Guds under skett; ty då ammorna kommo derin, voro alla barnen lefvande, höllo hvarandra i händerne, dansade, och sjöngo: »O Gud, vi lofve dig!» Detta skyndade ammorna att förkunna för kejsaren, som icke ville tro det; men kejsarinnan, hvilken dittills varit så bestört, att hon ej mäktat röra sig af stället, hastade nu in i barnens kammare, och kejsaren, konung Alexander och allt folket, som var i salen, följde henne, och allesamman sågo de, huru barnen friska och helbregda med gladt mod dansade och sjöngo och lofvade Gud. Då tackade alla innerligen Gud allsmäktig för den stora nåd och barmhertighet han dem bevisat.

Sedan samlade kejsaren en stor här, tågade dermed in i Egypti land, och återvann åt Alexander hans rike, samt lät bränna hans drottning och den riddaren, med hvilken hon brutit sitt äktenskapslöfte. Derefter gaf han Alexander sin enda syster till gemål, och då nu allt var roligt och stilla i landet, tog kej-

saren ett kärligt farväl af sin stallbroder och vände så åter till sin kejsarinna och sitt rike.

Sedermera regerade konung Alexander sitt folk visligen och lyckligt, och öfvervann alla sina motståndare. Då han nu var kommen till stadigt välde, begynte han tänka uppå, huru han skulle få till sig sin fader och moder, som hade låtit kasta honom i sjön; och hvilka bodde i ett annat land långt bort ifrån hans. Han sände dem derföre ett bud, att konungen ville komma och gästa dem, hvaraf de funno sig storligen hedrade och sade till sändebudet: »Rid hastigt tillbaka till konungen och säg honom, att vi högeligen glädjas öfver hans ankomst.» Kort derefter kom ock Alexander, och så snart hans fader, som ridit honom till mötes, fick se honom, steg han af sin häst och föll på knä att helsa honom; men konungen befallde honom genast stiga upp och sätta sig på sin häst igen, och redo de så tillsammans till fadrens borg. Här kom ock konungens moder emot honom och föll äfven på knä att ödmjukeligen helsa honom; men han lyfte henne genast upp och tog henne kärligen i famn. Nu tillsades, att måltiden var redo, då riddaren tog ett bäcken med vatten och höll för konungen att der två sina händer, och riddarens husfru höll handklädet, hvarpå deras höge gäst skulle torka sig. Konungen tänkte vid sig sjelf: Nu är näktergalens sång fullbordad; men han ville dock icke tillåta, att hans föräldrar så skulle passa honom upp, utan tillkallade sina egna tjenare att göra det. Derefter gingo de till bords, då konungen satte fadren vid sin högra sida och modren vid den venstra, och båda tackade högeligen för så stor ära.

Men då måltiden var slutad, kallade konungen riddaren och hans husfru till sig i enrum och sporde dem, om de icke hade några barn. De svarade nej. Han frågade vidare, om de ock aldrig haft några. Riddaren svarade: »Vi hade väl en son, men han är död för lång tid sedan.» Konungen sporde, hvad död han fått. Riddaren svarade, att det varit en naturlig död. Då sade konungen: »Sägen mig sanningen, ty finner jag sedan, att han dött någon annan död, så skolen J strängt blifva straffade för eder lögn.» Riddaren sade: »Nådige herre, hvi

spörjen J så efter min son?» Konungen svarade: »Det är icke utan orsak, ty mig är sagdt, att J hafven dräpt honom. Sägen J mig sanningen, så vill jag låta nåd gå för rätt, men eljest skolen J sjelfva dö.» Då föllo båda på sina knän och bådo om förskoning. Konungen tillsade dem ännu en gång nåd, allenast de troget berättade hela förloppet. Då förtäljde riddaren, huruledes deras son en gång uttydt för dem en näktergals sång, att de skulle tjena honom, fadren hålla handvattnet åt honom och modren handklädet; deröfver hade riddaren blifvit så harmsen, att han i hastigheten låtit kasta honom i sjön. Konungen sade: »Hvad skada hade det varit, om ock alltsammans hade så skett, som han eder sagt? Det var en stor dårskap af eder att vilja stå emot den allsmäktige Gudens beslut; men nu skolen I veta, att jag just är denne eder son, hvilken J låtit kasta i sjön.» Då blefvo de storligen förfärade, ty de fruktade han skulle hämnas på dem; men han sade: »Frukter eder intet, ty eder skall intet ondt vederfaras, utan J skolen från denna dag hafva makt och välde öfver mitt rike lika med mig, så länge J lefven.» Så höll han dem i stor ära och vördning i hela deras lifstid.

Sedan han denna berättelse fullbordat, sade kejsarens son: »Såsom nu denne konung hedrade sin fader och sin moder, ändock de velat bringa honom om lifvet, så skulle jag ock hedrat eder, om jag blifvit kejsare i edert ställe, ändock J hafven sju resor låtit leda mig ut till galgen.» Kejsaren sade: »Ack min käre son, härefter vill jag gifva mitt rike i ditt våld, ty du har större visdom och förstånd än andra menniskor.» Sedermera befallde han rätten att hålla dom öfver kejsarinnan och hennes älskare, och föll domen så, att hon skulle bakbindas vid en häst, föras till galgen och der hängas, samt hennes kropp sedan å bål brännas; men han skulle huggas led från led.

Någon tid derefter blef kejsaren död, och hans son Diocletianus tog nu riket efter honom och regerade det med sina sju vise mästares bistånd så visligen och väl, att han hade stort beröm af hvar man. [24]).

Varianter.

(Af Inledningen har läsaren redan funnit, att en mängd särskilda och från hvarandra afvikande uppteckningar och bearbetningar finnas af sagan om »De sju vise mästare.» Att fullständigt återgifva dessa, jemte de olika berättelserna, kan så mycket mindre här komma i fråga, som en dylik samling af sagans särskilda bearbetningar skulle ensamt bilda ett ej oansenligt bibliotek. För läsare, hvilka önska en närmare bekantskap med sagans litteratur och åtskilliga uppteckningar, än nedanstående korta öfversigt kan gifva, har Utg., på sina ställen, hänvisat till de förnämsta arbeten, som utkommit rörande denna saga, i litterär-historiskt hänseende utan gensägelse den vigtigaste inom hela sago-litteraturen.)

A. Varianter af sagan i dess helhet.

1. De sju Vizirerne.

(Jemför Inledningen, sid. 2.) En konung i China, länge barnlös, får ändteligen en son. Då denne är sju år gammal, sammankallar konungen 360 de kunnigaste män i hela sitt rike, låter dessa bland sig utvälja de 30 visaste, dessa åter 10, och dessa 10 en, hvilken, såsom den visaste bland de vise, skall öfvertaga prinsens undervisning. Valet faller på Sindbad, till hvilken prinsen således öfverlemnas att uppfostras. Men då konungen, efter trenne års förlopp, pröfvar sin son, finner han honom ingenting hafva lärt. Sindbad förklarar, att piltens böjelse för lek härtill varit vållande, men förbinder sig att nu på sju veckor lära honom lika mycket, som någon annan på sju år, allenast konungen förbunde sig att uppfylla de vilkor Sindbad fordrade. Konungen frågar hvilka dessa vilkor voro, och Sindbad svarar: »Att du, o konung, alltid i ditt minne bevarar följande lärdomar: den första, att icke göra ditt folk annat, än hvad du önskar det måtte göra dig; den andra, att aldrig företaga något i öfverilning, utan först fråga kunnige män; den tredje, att, så ofta du kan, vara redo att förlåta.« Konungen tager alla närvarande till vittnen, att han underkastar sig dessa vilkor, och Sindbad för nu å nyo bort med sig konungens son,

hvilken han instänger i ett rum, på hvars väggar han skrifvit allt hvad pilten bör lära, samt infinner sig hvar tredje dag att förhöra och mundteligen undervisa honom. När Sindbad anser honom fullärd, underrättar han konungen derom, och båda kallas till hofvet. Sindbad läser i stjernorna, att en stor olycka förestår ynglingen, om han ej i sju dagars tid iakttager en oafbruten tystnad. Han ger detta tillkänna för sin lärjunge, samt förmanar honom att af ingenting, hända hvad som hända vill, låta sig förledas att bryta denna tystnad; hvarefter prinsen beger sig till sin fader, men Sindbad håller sig undan. Prinsens tystnad anses för blyghet, och han skickas i sin faders harem att botas derför; men här fattar en af konungens qvinnor en häftig kärlek för den sköne ynglingen, och erbjuder honom att gifva hans fader gift och sålunda sätta prinsen på thronen, om han ville besvara hennes ömhet. Då han med afsky förkastar ett sådant förslag, sönderrifver hon sitt ansigte och sina kläder, samt anklagar honom att hafva velat våldföra henne. Konungen, uppbragt, befaller hans aflifvande; men nu framträder en af konungens sju vizirer och berättar tvenne historier, för att visa konungen det förhastade i hans befallning. Mot dessa ställer sedermera styfmodren tvenne andra, för att utverka prinsens aflifvande, och denna täflan i berättelser fortgår sedan alla sju dagarne igenom till dess, på den åttonde, Sindbad infinner sig och förklarar anledningen till prinsens tystnad. Denne börjar nu sjelf tala och bevisar sin oskuld, då han erhåller rättighet att efter behag straffa sin anklagerska, men åtnöjer sig med att förvisa henne från hofvet, hvarefter hans fader öfverlemnar regeringen åt honom och sätter sin krona på hans hufvud.

Berättelserna äro följande:

Lejonets spår (förste vizirens första berättelse). En konung får af en händelse se sin vizirs hustru och förälskar sig i henne. Han aflägsnar hennes man och gör henne ett besök, då hon framsätter för honom 90 särskilda rätter, dem han likväl finner alla hafva samma smak. »Det är på samma sätt med de 90 qvinnorna i ditt harem,» säger hon; »de äro hvarandra till utseendet olika, men deras kyssar smaka alla lika.» Konungen blyges och aflägsnar sig, men qvarglömmer sin ring, den hans vizir finner vid sin hemkomst och för dess skull misstänker sin hustru att hafva varit honom otrogen; men af fruktan för sin herre vågar han icke öppet bryta med henne. Sårad af hans köld beklagar hon sig för sina fränder, och desse anklaga hennes man inför konungen. Han försvarar sig med följande liknelse: Han hade en trädgård, den han med stor omsorg vårdat, men sedan han en dag der funnit spår efter ett lejon, vågade han sig icke åter dit. Konungen försäkrar

honom, att lejonet der icke gjort någon skada, och befaller honom att egna sin trädgård samma vård som förut. [28]).

Den talande fogeln (förste vizirens andra berättelse), den enda i sagan om De sju vizirerne, som öfvergått till de vesterländska uppteckningarne af De sju vise mästare. Dess olikheter mot den, som under samma titel förekommer i den svenska bearbetningen, finner läsaren här nedan anmärkta bland varianterne till de särskilda berättelserna i denna.

Valkaren och hans son (styfmodrens första berättelse). Fadren söker rädda sonen från att drunkna, men omkommer sjelf jemte honom.

Den oskyldigt misstänkta hustrun (styfmodrens andra berättelse). En yngling, hvilken icke lyckats förleda en dygdig hustru, förmår ett barn, som hade fritt tillträde till hennes rum, att insläppa honom der under hennes frånvaro, för att göra henne misstänkt hos sin man, hvilket ock lyckas; men barnet berättar nu huru allt tillgått, och hennes oskuld blir sålunda uppdagad.

Kakorna (andra vizirens första berättelse). En köpman träffar en gammal qvinna, som säljer honom kakor för särdeles godt köp, och af hvilka han köper flera dagar å rad, men upptäcker sluteligen att de äro bakade af fett och mjöl, som legat på en sjuklings sår.

Den listiga qvinnan (andre vizirens andra berättelse). En konglig krigshöfding älskar en qvinna, som icke är döf för hans böner. En dag, då hennes man är frånvarande, skickar han till henne sin slaf, som likaledes vinner hennes tycke. Älskaren infinner sig, och slafven gömmes undan; men nu anländer äfven mannen. Hans otrogna hustru hjelper sig dock ur sin kinkiga belägenhet derigenom, att hon öfvertalar älskaren att med draget svärd rusa ut, såsom vore han häftigt uppretad, hvarefter hon inbillar sin man, att kejsarens slaf sökt en tillflykt i deras hus för att undgå sin herres vrede, och den lättrogne äkta mannen har nu den beskedligheten att sjelf skaffa slafven undan. [29]).

Spöket (styfmoderns tredje berättelse) handlar om en konunga-son, hvilken, vilsekommen under en jagt, träffar en skön flicka, den han upptager bakom sig på hästen och lofvar att föra till hennes hem; men under vägen förvandlas hon till en låga, som likväl

ännu alltid sitter qvar bakom honom. Förskräckt beder han en ifrig bön, då hon nedfaller till marken, lik ett svart utbrändt kol. [30]).

Honungskakan (tredje vizirens första berättelse). En jägare finner i en håla en honungskaka, hvilken han tager med sig; några droppar falla på marken, flugor sätta sig derpå, en katt jagar dem, jägarens hund biter katten, dennes egare slår ihjäl hunden, jägaren vill hämnas, och så blir honungskakan en anledning till en långvarig strid mellan de båda tvistandes byamän.

Hustrun och krämaren (tredje vizirens andra berättelse). En qvinna lockas af en krämare, i hvars bod hon infunnit sig, att blifva sin man otrogen. Genom ett skälmstycke af bodsvennen finner hon vid hemkomsten endast jord och sand i stället för de varor, för hvilkas skull hon låtit förleda sig. [31]).

De underbara källorna (styfmoderns fjerde berättelse). En konungason, stadd på resan till sin utkorade brud, förledes, genom en medälskares tillställning, att dricka ur en källa, hvilken har den egenskapen att förvandla till qvinna hvarje man, som smakar dess vatten. Vid samma källa gör han likväl sedermera bekantskap med sonen till Andarnes konung, hvilken, af medlidande öfver hans sorg, för honom till en annan källa, som åter förvandlar honom till man.

Hyndan (fjerde vizirens berättelse). En gammal qvinna lockar, medelst en hynda, den hon genom en starkt peprad kaka fått att gråta, en hustru att blifva sin man otrogen, i det hon inbillar henne, att hyndan varit en den gamlas förtrognaste vän, som blifvit sålunda förvandlad, för det hon varit obeveklig mot en älskares böner, och nu ständigt gret af ånger deröfver. [32]).

Mahmud (styfmodrens femte berättelse). En juvelerare, vid namn Mahmud, har funnit ett porträtt af storvizirens i Indien sångerska, hvilket så intagit honom, att han skyndar till Sanhag, staden, der hon vistades, och förstår der att göra henne misstänkt för trolleri, hvarför hon blir lefvande nedsänkt i en grift, derur han räddar och bortför henne. [33]).

Den bestraffade nyfikenheten (femte vizirens berättelse), handlar om en slösare, som, sedan han förstört allt sitt goda, tagit tjenst hos tio åldrige män, hvilka sörja hela sitt lif igenom, utan att för honom yppa orsaken dertill. Innan den siste dör,

förbjuder han honom att öppna en viss dörr. Han kan likväl icke motstå sin nyfikenhet och kommer nu, efter hvarjehanda underbara äfventyr, till qvinnornas rike, hvars drottning tager honom till gemål. Äfven här kan han icke öfvervinna sin nyfikenhet, utan öppnar åter en förbjuden dörr, hvarefter han finner sig försatt i samma tillstånd som förut, och får nu, likasom de tio åldrige, hela lifvet igenom sörja sin förspilda lycka. [34]).

Älskaren i kistan (styfmodrens sjette berättelse). En konungason, hvilken älskar en qvinna, som hålles instängd af sin svartsjuke man, lyckas först att medelst pilar, inskjutna genom hennes fönster, tillställa henne ett bref och en nyckel, samt låter sedermera bära sig in till henne i en kista, hvilken nyckeln öppnade. [35]).

(Sjette vizirens berättelse om mannen, som önskade lära känna natten Alkader, har utgifvaren af De sju vizirerne ansett alltför skabrös att kunna meddelas.)

Den tjufaktiga skatan (styfmodrens sjunde berättelse). En drottning lemnar ett juvelhalsband åt en qvinna att förvaras, men halsbandet försvinner, och qvinnan anklagas att hafva stulit det. Tillfälligtvis upptäcker likväl konungen en skata flygande med halsbandet, och den anklagade blir sålunda frikänd. [36]).

Styfmodrens åttonde berättelse om Den krigiska konungadottern, hvilken den, som ville vinna henne, först måste besegra i fäktning, och som slutligen öfverlistades af en persisk konungason, den hon besegrat, har icke öfvergått till någon bland de öfriga bearbetningarne af De sju vise mästare. Den har en karakter, som för en österländsk berättelse är nog ovanlig, påminnande om Atalanta hos de gamle och Brynhilda i Nifflunga-sagan.

Den bedragne äkta mannen (sjunde vizirens berättelse). En ung man får af en händelse se en rik köpmans sköna hustru och blir så intagen af hennes fägring, att hans kärlek icke lemnar honom någon ro. En gammal listig qvinna åtager sig hans sak. På hennes inrådan köper han af samme köpman en dyrbar guldstickad slöja, hvilken den gamla bränner på ett par ställen och sedermera insmyger i köpmannens sofrum, der denne finner slöjan, den han igenkänner och följaktligen tror sin hustru hafva varit honom otrogen. Förskjuten af sin man, måste hon nu återvända till sina föräldrar, hos hvilka den gamla besöker henne och bjuder henne hem till sitt hus, men för henne i stället till älskarens, som begagnar sig af tillfället att vinna sin önskan. För att

sedan förlika henne med sin man, frågar han, i dennes närvaro, med låtsad vrede den gamla qvinnan, hvar hon gjort af slöjan, hvilken han lemnat henne att laga. Hon svarar, att hon qvarglömt den någonstädes, utan att nu kunna erinra sig hvar, och köpmannen finner häraf, att han gjort sin hustru orätt. [37].

Ormgiftet (konungasonens första berättelse). En roffogel för en orm högt i luften, då några droppar af ormens gift nedfalla i en skål mjölk, som bäres af en qvinna till ett gästabud, hvilket har till följd, att alla gästerne som smaka denna mjölk, dö af giftet. [38].

Skälmarne (konungasonens andra berättelse). En köpman ankommer till en stad, der han råkar ut för en mängd skalkar. Den ene köper af honom en säck med sandelträd, under vilkor att betala honom med en säck full af hvad han sjelf fick bestämma; en annan beskyller honom att hafva stulit hans öga, och fordrar en häst i ersättning; en tredje betingar sig, för det han lappat hans skor, något som skulle göra honom glädje, och en fjerde ålägger honom att utdricka hafvet eller ock erlägga en ansenlig summa. Köpmannen, bragt i stor förlägenhet, får af en händelse höra, huru alla dessa skälmar berätta sina streck för en blind gubbe, hvilken ogillar dem såsom illa uppfunna, och visar huru de kunna eluderas. Köpmannen försummar sedan icke att begagna sig af dessa gubbens upplysningar [39].

Det kloka barnet (konungasonens tredje berättelse). Fyra köpmän hafva lemnat i en fattig qvinnas vård en penningsumma, hvilken en af dem, å allas vägnar, återbegär och sedan rymmer bort med. De öfrige återfordra nu penningarne af qvinnan, hvilken, på ett femårigt barns inrådan, förklarar sig beredd att återlemna desammma, men endast åt alla fyra på en gång närvarande, emedan hon så hade emottagit dem. [40].

Styfmoderns nionde berättelse, den sista i samlingen, handlar om en Räf, hvilken blifvit ertappad under en stöld och illa slagen samt beröfvad både ögon och svans, men dock till slut undkommit med lifvet.

Af de nu anförda berättelserna förekomma de om Lejonets spår, Den talande fogeln, Valkaren och hans son, Den listiga qvinnan, Spöket, Honungskakan, De underbara källorna, Hyndan, Mahmud, Den bestraffade nyfikenheten, Älskaren i kistan, Den tjufaktiga skatan, Den krigiska konungadottren, Den bedragne

äkta mannen och Ormgiftet, jemväl i den af *Jon. Scott* efter ett Bengaliskt fragment af Tusen och en natt öfversatta Story of the king, his son, concubine and seven viziers, der man dessutom finner följande berättelser, som saknas i den tyska öfversättningen af De sju vizirerne:

Det straffade förräderiet. En yngling, uppfostrad vid en sultans hof, sändes af sin herre till dennes älsklings-gemål, hos hvilken han finner en af sultans slafvar. Sultaninnan, af fruktan, att ynglingen skall förråda henne, hvilket denne, för att ej utsätta sig för hennes hämd, dock ej vågar, anklagar honom hos sin gemål att hafva velat våldföra henne. Sultan befaller nu en af sina slafvar att hugga hufvudet af den, som till honom skulle öfverlemna ett bref, och sedermera lägga det afhuggna hufvudet i en korg, hvilken en annan af hans tjenare skulle afhemta. Han lemnar så brefvet åt ynglingen, hvilken under vägen råkar samme slaf, som han funnit hos sultaninnan. Denne åtager sig att framföra brefvet, och blir dödad. Ynglingen, som tycker att han dröjer nog länge med svaret, går för att hemta det, och får korgen med hufvudet, den han lemnar åt sultan. En förklaring föranledes häraf, då ynglingens oskuld upptäckes. [41]).

De fyra älskarne. En qvinna, hvars älskare blifvit satt i fängelse, besöker, efter hvarandra, polisbefälhafvaren, cadi, viziren och guvernören i staden för att utverka hans befrielse. Alla fordra de hennes kärlek i utbyte, och hon samtycker att emottaga dem i sitt hus, men stänger der in dem, den ene efter den andre, i ett skåp i fyra afdelningar, och flyr sedan med sin älskare. Då hennes man kommer hem, hör han buller i skåpet och låter bära det till sultan, i hvars närvaro det öppnas, till stor blygd för de instängde. [42]).

Önskningarne. En högst komisk historia, men af alltför skabrös natur att tåla närmare redogörelse. En man erhåller rättighet att göra trenne önskningar, som skola gå i fullbordan. På sin hustrus inrådan önskar han sig först ökade medel att behaga henne, men finner denna önskan uppfylld till en grad, som gör honom alldeles rådlös. I sin förtviflan önskar han sig af med alltsammans och kommer nu i en ny förlägenhet, som nödgar honom att såsom sin tredje önskan begära att åter få komma i samma skick, som innan han gjorde den första. [43]).

De 40 Vizirerne.

Sindbad *), en mäktig konung i Persien, har en son vid namn *Nurgehan*, till hvars lärare han valt den vise *Abumaschar*. Denne ser en afton i stjernorna, att en stor olycka hotar hans lärjunge, om han icke i 40 dagar afhåller sig från att tala. Prinsen lofvar det. Hans fader, förvånad öfver denna tystnad, sänder honom in i harem till sultaninnan *Chansade*, hans styfmor, som länge älskat honom och nu omfattar detta tillfälle att förklara honom sin kärlek. Hans stillatigande vid denna förklaring tyder hon såsom bifall och föreslår honom att gifva hans fader ett långsamt gift, så att ingen skulle kunna misstänka dem. Prinsen, på detta sätt blifven konung, skulle, för att undgå sitt folks tadel öfver att han gift sig med sin faders maka, skicka henne hem till sitt land, men under vägen låta bortröfva och i hemlighet återföra henne. Då prinsen äfven vid detta förslag icke bryter sin tystnad, faller hon honom om halsen och höljer honom med kyssar; men han stöter henne med afsky ifrån sig och slår henne på munnen, att denna blöder. Ursinnig häröfver, sliter hon sitt hår och klöser sönder sitt ansigte, samt ropar på hjelp. Då konungen inkommer, anklagar hon hans son att hafva velat våldföra henne, och fadren dömmer honom till döden. Vid underrättelsen om denna stränga dom sammanträda konungens 40 vizirer, och den äldste ibland dem föreställer honom, huruledes det icke vore vanligt, att qvinnor yrka dödsstraff mot dem, som anfallit deras kyskhet. »Tvifvelsutan gifves det qvinnor nog dygdiga, att med värdighet afvisa ett dylikt anfall; men hvad deras dygd här fördömer, ursäktar deras fåfänga, och de förlåta lätt ett brott, hvilket deras skönhet föranledt.» Det vore således alldeles icke gifvet, att prinsen verkeligen gjort sig skyldig till den förbrytelse, hvarför han nu blifvit beskylld. På qvinnans list har man många exempel. Viziren anför ett. Nu begynner den vanliga täflan i berättelser. I den fransyska öfversättningen af *Pétis de la Croix* (i Cabinet des Fées. XVI, 9—262) äro dessa följande: Chahabeddin, Konungens i Deli son, Saddyq, Hittebarnet, Skräddaren och hans hustru, Salomos foglar, Konungen i Ethiopien och hans tre söner, Togrul-Bey och hans barn, Prins Maliknasir, De båda ugglorna, Barsisa, Sofi i Bagdad, Konung Quoutbeddin och den sköna Ghulroukh, Konungen i Aad, Padmanaba, Aqschid, Prinsen af Carizme och Prinsessan af Georgien, De tre Prinsarne, Konungen, sofi och

*) I den turkiska öfversättningen, och den derifrån tagna fransyska, heter han *Hafikin*.

fältskären. Den tyska öfversättningen (i Tausend und eine Nacht. Breslau 1836. I, 80—183) åter upptager dessa: Schahabeddin, Trädgårdsmästaren och hans son, Den talande fogeln, De båda ugglorna, Padmanaba, Akschid, Prinsen af Karisme, Skomakaren och Konungadottren, Vedhuggaren och Anden, Kung Papegoja, Mahmud. Sedan berättelserna fortgått i 40 dagar, intager konungen, vid solens uppgång den 41:sta, sin thron och låter framföra sin son, samt dessutom sina 40 vizirer bundne tio och tio tillhopa. Skarprättaren förbinder prinsens ögon, drager svärdet och frågar konungen tvenne gånger, om han skall hugga till, och sedan konungen bejakat det, frågar han för tredje gången. Just som konungen nu ämnar upprepa sin befallning, inställer sig Abumaschar och berättar anledningen till prinsens tystnad. Bindeln aftages denne, och han förkunnar nu huru allt i sjelfva verket tillgått mellan honom och hans styfmoder, samt åberopar som vittnen hennes fruntimmer, hvilka genom den tunna väggen hört alltsammans och nu intyga sanningen af hans utsaga. Konungen låter då sin son sitta vid sin sida, kysser hans ögon och tillåter sina vizirer att kyssa hans händer och knän, hvarefter de aflägga den sorgdrägt de burit under de 40 dagarne, och påtaga präktiga kläder, dem konungen förärat dem. Sultaninnan blir utan nåd afrättad. — Bland berättelserna igenfinner man i de vesterländska bearbetningarne af De sju vise mästare, endast den om *Den talande fogeln*. Den om *Mahmud* förekommer äfven i De sju vizirerne. De öfriga återfinner man icke i någon vare sig öster- eller vesterländsk uppteckning af sagan om De sju vise mästare. Väl har berättelsen om *Skräddaren och hans hustru* någon likhet med den om *Den sörjande enkan* i De sju vise mästare; men denna likhet är efter all sannolikhet endast tillfällig. [44]).

(Jemf. Inl. s. 2, med dithörande anm:r.)

Sandabar-boken.

I Indien herrskade en konung vid namn *Bibor*, en vis man och derjemte en krigshjelte, stor både i råd och dåd, samt derföre högeligen älskad af sina undersåter. Han var 80 år gammal och hade 80 qvinnor, men ingen af dem hade ännu gifvit honom en son. Då en ibland dem vid namn *B'ria*, ser honom sorgsen häröfver, föreslår hon, att han måtte utlysa en allmän fasta och förböner af allt folket, hvilket ock sker och har den verkan, att B'ria blir mor för en son, till stor fröjd för den gamle konungen. Denne låter nu sammankalla Indiens alla vise och tillsäger dem att ibland sig utvälja 1000, dessa åter 100, och dessa 100 de sju visaste, hvilka voro Sandabar, Josko, Apollonius, Lucanus (eller

Lucianus), Aristoteles [45]), Biner och Omer, dem konungen befaller att i stjernorna utforska piltens blifvande öden. De finna då, att han skall ärfva riket, men att han på sitt tjugonde år skall vara döden nära. När gossen är sju år gammal, öfverlemnas han åt Sandabar, de vises öfverhufvud, som behåller honom hos sig i 12 år och 6 månader. Då konungen efter denna tids förlopp pröfvar sin sons kunskaper, finner han honom ingenting hafva lärt. De vise sammankallas åter, och konungen utlofvar tredjedelen af sitt rike åt den som kan fullända hans sons uppfostran. En af de vise åtager sig att göra det på fem år, en annan på två, en tredje på ett, Sandabar på sex månader. Då man frågar hvarföre han så litet uträttat under den långa tid han haft prinsen hos sig, ursäktar han sig med sin egen ungdom och sin lärjunges späda ålder, men förklarar, att om ynglingen icke inom sex månader vore visare än Indiens alla vise, så ville Sandabar då förlora både lif och gods; i annat fall åter förbehöll han sig att få till konungen ställa en bön, som denne måste utfästa sig att villfara. Konungen samtycker, och Sandabar för åter ynglingen bort med sig. Han uppbygger ett palats på ett berg i en öde trakt och skrifver på väggarne derinne allt hvad prinsen behöfver lära, samt i taket stjernbilderne och stjernorna, med deras banor, hvarefter han bedrifver sin lärjunges undervisning med sådan kraft, att innan ännu den utsatta tiden är förlluten, öfvergår ynglingen i kunskaper de visaste i landet. När nu prinsen fyller sitt tjugonde år, sänder konungen efter honom, men Sandabar ser i stjernorna, att om ynglingen icke i sju dagars tid iakttoge en oafbruten tystnad, hotades han med en säker död. Prinsen lofvar att tiga i sju månader, om det behöfdes, och infinner sig så hos sin far, hvaremot Sandabar håller sig undan. Då ynglingen ej svarar på fadrens frågor, förklara de vise, afundsamma öfver det företräde, som blifvit lemnadt Sandabar, att denne, sedan han funnit sig ej inom den utsatta tiden kunna fullända sin lärjunges uppfostran, tvifvelsutan gifvit honom en dryck, som gjort honom stum, hvaröfver fadren blir högeligen bekymrad. En ung qvinna, den han mest älskar bland alla i sitt harem, söker trösta honom och beder att prinsen måtte öfverlemnas åt henne, då hon nog skulle veta utröna, om hans stumhet var verklig eller icke. Hennes förslag bifalles, och hon för ynglingen in i sitt rum, der hon föreslår honom att döda hans fader och derigenom sätta honom sjelf på thronen, om han nu lofvade att då taga henne till sin gemål. Uppbragt öfver detta förslag ropar prinsen, att han om sju dagar skall gifva henne svar derpå. Då fruktar hon, att om han får lefva till dess, skall han göra hennes ofärd, hvarföre hon sönderrifver sitt ansigte och sina kläder samt anklagar ynglingen att hafva velat våld-

föra henne. Konungen befaller i harmen, att hans son skall halshuggas; men nu framträder Aristoteles och anför berättelserna om *Lejonets spår* och *Den talande fogeln* såsom bevis på qvinnors list, och huru föga de äro att tro. De öfriga berättelserna förekomma sedan i följande ordning. Styfmodren: *Valkaren och hans son.* Den andre vise: *Dufvornas kornförråd* — tvenne dufvor hafva samlat hvetekorn till sitt vinterförråd; hanen har ålagt honan att icke röra detta förråd innan vintern infölle, men finner det icke desto mindre till hälften minskadt och dödar till straff derför sin hona: dock var felet icke hennes, utan sommarvärmen hade uttorkat kornen, att de togo hälften mindre rum än förut; det inser hanen, när de om hösten åter börja svälla, och ångrar nu för sent sin öfverilning. [46]). — Vidare anför samme vise berättelsen om *Hyndan.* Styfmodren: *Spöket och de underbara källorna* (här förenade till *en* berättelse). Den tredje vise: *Hunden och ormen,* som öfvergått till Syntipas och de vesterländska uppteckningarne, samt *Den bedragne äkta mannen.* Styfmodren: *Lejonet och tjufven* — en tjuf har nattetid insmygt sig i en karavan för att stjäla någon af dragarne, men råkar att dervid sätta sig på ett lejon, som infunnit sig i samma afsigt. Lejonet springer bort med honom, och så snart tjufven finner hvad slags djur han råkat ut för, skyndar han att söka sin räddning i ett träd. Sedermera träffar lejonet en apa, som förebrår det att fly för en menniska, samt lofvar att gå upp i trädet och döda mannen; men denne dödar i stället apan, då lejonet icke anser rådligt att fortsätta striden. — Den fjerde vise: *Kakorna* samt *Hustrun och krämaren.* Styfmodren: *Vildsvinet,* som öfvergått till Syntipas och de vesterländska bearbetningarne. Den femte vise: *Konungasonen och badaren,* som återkommer i Syntipas och utgjort förebilden för berättelsen om *Konungen och hans marskalk* i de vesterländska uppteckningarne; samt *Den listiga qvinnan.* Styfmodern har nu ingen berättelse, utan påminner om Amnons förfarande mot sin syster Thamar såsom anledningen till Absaloms uppror med sin fader (2 Samuels Bok, 13:e kap.). Hade David låtit döda sin son Amnon, hvilken genom sitt brott väl hade förtjenat det, så hade hans andre son Absalom icke blifvit upprorisk. Den sjette vise svarar härtill, att David ålade Joab skonsamhet mot Absalom, oaktadt denne var i öppet uppror mot honom (2 Sam. 18, 5); så mycket mera skäl vore det då att skona en son, hvilken intet ondt gjort. Samme vise anför sedermera berättelsen om *Önskningarne.* Styfmodren kastar sig nu i strömmen, men de vises vid stranden utställde tjenare skynda fram och taga henne åter upp. Den sjunde och förnämste bland de vise (af de *berättande* namngifves ingen mer än Aristoteles) förtäljer nu historien

om *Den förklädde ynglingen*, hvilken, med tillhjelp af en gammal qvinna, som utger honom för sin dotter, lyckas att i qvinnodrägt insmyga sig i en svartsjuk mans harem; samt om *Qvinnan och de puckelryggige*, förebilden för berättelsen om *Qvinnan och de tre riddarne* i de vesterländska bearbetningarne. Nu förkunnar prinsen anledningen till sin tystnad och föredrager sedermera berättelsen om *Skälmarne*, hvarefter konungen frågar de vise hvad straff hon förtjenat, som genom sina lögner och ränker sökt taga lifvet af hans far. Några svara, att hennes händer böra afhuggas; andra, att hon bör bländas, ännu andra, att hon bör dö, hvarom sluteligen flertalet förenar sig. Då anför styfmodern berättelsen om *Räfven*, och blir derefter på prinsens förbön benådad. Till slut säger konungen åt Sandabar: »Utbed dig nu hvad du önskar, ty hvad än din mun må uttala, skall det villfaras dig.» Sandabar svarar: »Detta är min bön, att hvad du icke unnar dig sjelf, det gör icke din nästa; och älska ditt folk så som du älskar dig sjelf.» (Jemf. Inl. s. 2, med dithörande anm:r.)

Syntipas.

En konung vid namn *Cyrus* har sju hustrur, men är länge barnlös. Sluteligen får han en son. Så snart denne trädt ur barndomsåren, låter fadren undervisa honom i allahanda vetenskaper, men finner efter tre års förlopp att han ingenting lärt. Han kallar då till sig den vise *Syntipas*, som förbinder sig att inom sex månader och sex timmar fullända prinsens uppfostran, i annat fall vore han förfallen till dödsstraff. Uppfyllde han åter sitt åliggande, så skulle han ega rättighet att till konungen ställa en bön, hvilken denne måste bifalla. Syntipas för nu sin lärjunge bort med sig och låter uppföra ett vidsträckt hus, på hvars inre väggar han upptecknar allt hvad ynglingen bör lära. Sedan förklarar han för honom det upptecknade, och lyckas sålunda att inom utsatt tid fullända sitt värf. Dagen före den utfästa skickar konungen efter Syntipas och frågar om han är beredd att uppfylla sitt löfte. Syntipas förklarar, att följande dagen vid tredje timman skall prinsen infinna sig att stå till svars för sin fader. Detsamma försäkrar äfven ynglingen, på fadrens förfrågan. Men under natten ser Syntipas i stjernorna, att en stor olycka förestår hans lärjunge, om denne under sju dagars tid yttrar ett enda ord. Prinsen lofvar att gerna tiga en hel månad, om hans lärare så önskar, samt begifver sig på den utsatta timman till sin fader. Syntipas deremot gömmer sig undan. Då sonen ingenting svarar på hans frågor, blir konungen högeligen bedröfvad; men en af hans qvinnor lofvar att söka utforska anledningen till prinsens

tystnad, om hon blott finge hafva honom hos sig i enrum. Detta bifalles, och nu föreslår hon ynglingen att döda hans far och sålunda bringa honom sjelf till regeringen, om han sedan ville taga henne till hustru. I harmen öfver detta förslag glömmer prinsen sitt löfte till Syntipas och ropar, att han om sju dagar skall svara henne. Då blir hon rädd, att han skall förråda henne, hvarföre hon sönderrifver sitt ansigte och sina kläder, samt anklagar prinsen att ha velat våldföra henne. Fadren dömmer honom till döden, men hans sju vise rådsherrar förhindra domens verkställande genom sina berättelser, under det styfmodren genom sina söker påskynda densamma. Sålunda börjar den förste vise med berättelserna om *Lejonets spår* och *Den talande fogeln*, hvarefter styfmodren berättar om *Valkaren och hans son;* den andre vise: *Kakorna* och *Den listiga qvinnan;* styfmodren: *Spöket;* den tredje vise: *Honungskakan* samt *Hustrun och krämaren;* styfmodren: *De underbara källorna;* den fjerde vise: *Konungasonen och badaren* samt *Hyndan;* styfmodren: *Vildsvinet;* den femte vise: *Hunden och ormen* samt *Den bedragne äkta mannen;* styfmodren: *Lejonet och tjufven;* den sjette vise: *Dufvornas kornförråd* och *En elefant af deg;* styfmodren har nu ingen berättelse, utan låter uppresa ett bål och hotar att bränna sig, om icke konungen befaller sin sons dödande, hvartill konungen edeligen förbinder sig; men den sjunde vise förmår honom att ännu en gång ändra sitt beslut genom berättelserna om *Önskningarne* och *Qvinnolist.* På den åttonde dagen skickar prinsen efter den förnämste bland de sju rådsherrarne, tackar honom för det bistånd de gjort honom, och uppdrager honom att förkunna konnngen, det hans son denna dag skall tala. Konungen blir vid detta budskap utom sig af glädje och mottager sonen på det vänligaste. Denne förklarar nu anledningen till sin tystnad, berättar hvad som tilldragit sig mellan honom och styfmodren, samt beder, att folket och alla de vise måtte sammankallas, för att höra hvad han nu ämnar föredraga, efter som han lärt det af sin lärare Syntipas. Denne infinner sig nu ock, då konungen frågar sina vise hvems skulden varit, om prinsen under de sju dagarne verkligen blifvit dödad. Den ene anser det varit Syntipas, en annan konungen, en tredje styfmodren, en fjerde prinsen sjelf. Denne söker genom berättelsen om *Ormgiftet* visa, att det endast varit ödet man fått tillskrifva hvad som händt. Derefter anför han ännu trenne berättelser om *Det treåriga barnet, Det kloka barnet* och *Skälmarne.* Konungen frågar nu qvinnan om orsaken till hennes hat mot hans son, och hon bekänner verkliga förhållandet, hvarefter konungen rådför med sina vise om hennes straff. Den ene föreslår, att hennes händer och fötter skola afhuggas, en

annan, att man skall rycka hjertat ur hennes bröst medan hon ännu lefver, en tredje, att man skall afskära hennes tunga. Hon söker genom fabeln om *Räfven* utverka sig förskoning åtminstone från dödsstraff, och prinsen dömer henne sluteligen att med rakadt hufvud föras genom staden bakfram på en åsna, hvilket ock sker. Syntipas berättar sedermera om *Den till tjuf bestämde konungasonen*, och det hela slutar med åtskilliga förståndsfrågor af konungen till sin son, hvilka denne till allas belåtenhet besvarar. — Egna för denna bearbetning äro följande berättelser:

En elefant af deg. En hustru, som skall bära mat till sin man, öfverfalles under vägen af några ynglingar, som våldföra henne och tömma hennes korg, hvari de i stället lägga en elefant, formad af en del utaf den honungsdeg korgen innehållit. För mannen uppgifver hon sedermera deg-elefantens tillkomst såsom följd af ett heligt löfte.

Qvinnolist. En ung man har företagit sig att resa omkring för att uppteckna alla prof å qvinnolist, han kan uppspåra. Han har i 40 dagar och 40 nätter fullt arbete med sina anteckningar, men öfvertygas dock till slut, genom ett par finter af sin värds hustru, om omöjligheten att utgrunda alla listiga qvinno-påfund, i hvilken öfvertygelse han bränner opp sina anteckningar och vänder om till sitt hem, der han utan några vidare omständigheter gifter sig [47].

Det treåriga barnet. En ung man söker förföra en annans hustru; men hennes treåriga barn stör deras möte och bringar genom sitt kloka tal förföraren till besinning.

Den till tjuf bestämde konungasonen. Man spår en konung, att hans son skall i sitt trettonde år blifva en tjuf. Han låter derföre stänga in honom jemte sin lärare, ända till dess han inträdt i sitt femtonde år, då fadren kallar honom till sig; men natten förut smyger han sig in i fadrens slott och stjäl en dyrbar klädning, den han föryttrar emot välluktande kryddor, hvilka han sedermera erbjuder såsom en skänk åt konungen.

(Jemf. Inl. s. 5, med dithörande anm:r)

Li romans des sept sages.

Vespasianus, konung i Rom och son af Matusales, som lefde i 910 år, har under en sjukdom blifvit blind, men återfår synen medelst en duk, hvarmed Jesu sår blifvit torkade, och företager derefter ett tåg emot Judarne, hvilka han, till straff för det

de korsfäst Christus, fördrifver ur deras land och jagar ut kring all verlden. Återvänd hem förmäler han sig med en dotter till hertigen af Carthago. Hon föder honom en son och dör kort derefter. Nu förflyttas skådeplatsen till Constantinopel, dit kejsaren [48]) kallar sju vise mästare från Rom, för att lära hans son de sju fria konsterne. De sju mästarne: Bacillas (eller Bancillas, Baucillas, Anchilles), Lentulus (Gentullus, Gentillus), Cathons, Malquidas, Jesses, Damnas (eller Ausire) och Berous, inställa sig hos kejsaren, då Bacillas åtager sig att på sju år fullända hans sons uppfostran, Lentulus på sex, Cathons på fem o. s. v. Han öfverlemnas af kejsaren åt alla sju, hvilka föra honom med sig till Rom, der de för hans räkning låta uppföra ett särskildt landthus och på åtskilliga sätt pröfva hans förstånds-förmögenheter. Kejsaren gifter om sig, och hans sednare gemål öfvertalar honom att skicka efter sin son. Mästarne se på månens ställning, att om han infinner sig, skall han yttra något, som kommer att bringa förderf både öfver honom sjelf och dem; men han upptäcker en liten stjerna, som undgått deras uppmärksamhet, och finner deraf, att om han i sju dagars tid kunde iakttaga en oafbruten tystnad, vore han räddad. De begifva sig då allesamman till Constantinopel, men mästarne stanna derutanför vid St. Martin. Det är Alhelgonadagen, och kejsaren, som med sitt hof öfvervarit gudstjensten i Sophia-kyrkan, går med stor ståt sin son till mötes, men blir förvånad och misslynt, då denne icke yttrar ett ord. Ett bud från mästarne, som uppmanar kejsaren att icke förundra sig öfver något, ehuru sällsamt det än kan förefalla honom, utan vänta upplysning af framtiden, ställer honom emedlertid någorlunda tillfreds, och på kejsarinnans begäran, som åtager sig att söka förmå prinsen att tala, öfverlemnas han till henne. Hon för honom in till sig, aflägsnar sina tjenarinnor och förklarar, att han vunnit hennes kärlek, samt att hon vill gifva hans far gift, för att sedermera kunna obehindradt tillhöra sonen. Då han låter henne förstå, huru mycket han afskyr detta förslag, sönderrifver hon sitt ansigte och sina kläder samt anklagar honom att hafva velat våldföra henne. Kejsaren sammankallar sina baroner, biskopar, doktorer och priorer att hålla dom öfver hans son; men de vägra att döma honom. Kejsarinnan söker nu genom en berättelse reta kejsaren ytterligare mot sin son, och sedermera fortgår täflan mellan honom och mästarne på samma sätt som i den svenska bearbetningen. Äfven berättelserna äro i det närmaste desamma, ehuru de följa i något olika ordning, så att kejsarinnan först berättar den om *De båda träden*, så Bancillas den om *Hunden och ormen*, kejsarinnan om *Konungen och hans marskalk*, Ausire om *Ypocras och hans lärjunge*, kejsarinnan om *Vildsvinet*,

Malquidas om *Den otrogna hustrun*, kejsarinnan om *Konungen och de vise* (sednare delen af berättelsen om *Konungen, hans marskalk och sju vise mästare* i den svenska bearbetningen), Gentullus om *Hustrun som pröfvade sin mans tålamod*, kejsarinnan om *Riddaren och hans son*, Cathons om *Den talande fogeln*, kejsarinnan om *Den förtrollade kejsaren*, Jesse om *Den sörjande enkan*, kejsarinnan om *Virgilii torn*, Berous om *Drottningen i tornet*, sonen om *Den uppfyllda spådomen*. Kejsarinnan blir till slut bränd.

(Jemf. Inl. s. 4, med dithörande anm:r.)

Le roman des sept sages.

Inledningen är densamma som i den svenska bearbetningen, utom att det här är kejsaren, som heter *Diocletianus* (Diocleciens, Dyoclesien o. s. v.), hvaremot sonen icke är namngifven. Mästarnes namn variera på mångfaldiga sätt, äfven i samma handskrift.

I *första* redaktionen (jfr Inledningen, s. 4) förekomma berättelserna i följande ordning: kejsarinnan: *De båda träden;* Baucillas (Baucilas): *Hunden och ormen;* kejsarinnan: *Vildsvinet;* Augustes (Augustus, Ancilles, Ancille, Anxilles, Aucilles, Auxilles): *Ypocras och hans lärjunge*, kejsarinnan: *Riddaren och hans son;* Lentillus (Lentilles, Lentulles, Lentulle, Lentulus): *Den otrogna hustrun;* kejsarinnan: *Konungen och hans marskalk* (sénéchal); Malcuidas li Rous (Malcuidras le Roux, Malquidas le Roux, Malquidas, Mauquidas, Maucuidas li Tors, Malquidas li Tors, Manonidas li Tors): *Hustrun som pröfvade sin mans tålamod;* kejsarinnan: *Virgilii torn;* Caton (Catons, Cathon, Cathons, Chaton): *Den talande fogeln;* kejsarinnan: *Den förtrollade kejsaren;* Jessé: *Den sörjande enkan;* kejsarinnan: *Konungen och de vise;* Meron (Meros, Mereus, Merous, Merrous. Mereneus, Maras, Martins): *Drottningen i tornet;* sonen: *Den uppfyllda spådomen.*

I den *andra* redaktionen följa berättelserna i samma ordning till och med kejsarinnans om *Den förtrollade kejsaren*; hvarefter Jesse berättar en historia om en ung man, som genom sin styfmoders falskhet blef dränkt på sin egen faders befallning (*Riddaren som lät döda sin son*), samt kejsarinnan en om en dotter, som intalade sin älskare att mörda hennes egen fader (*Den elaka dottern*). Den sjunde mästaren har ingen berättelse att anföra, utan åtnöjer sig med att förkunna, det kejsarens son skall tala den följande dagen. Äfven sonen har här ingen berättelse, utan förtäljer blott huru allt tillgått mellan honom och hans styfmoder, samt öfverlemnar sin sak till Guds dom. En riddare, hans syskonbarn, erbjuder sig att strida för sanningen af hans utsaga; en annan riddare af kejsarinnans fränder framträder att kämpa för

henne. Sonens riddare segrar, och kejsarinnan dömes att brännas samt erkänner på bålet sin styfsons oskuld.

I den *tredje* redaktionen följa berättelserna i samma ordning som i den första till och med kejsarinnans berättelse om *Riddaren och hans son*, hvarefter Caton berättar om *Den talande fogeln*; kejsarinnan: *Sonen som lät mörda sin far* — en kejsare i österlandet dödas af sin egen son, hvilken förälskat sig i sin unga styfmoder —; Lentulus: *Den sörjande enkan*; kejsarinnan: *Den galna amman* — en imitation af Salomos dom —; Jesse: *Konung Anthenor* — k. Anthenor i Arabien, till hvars dotter kejsaren friat, låter af sin sednare gemål narra sig att i stället lemna honom hennes dotter med sitt förra gifte —; kejsarinnan: *Fostersonen* — en christen riddare har under sin fångenskap i österlandet gjort sig älskad af sultans gemål och får med henne en son, hvilken uppfostras som sultans egen, men till slut dödar sin fosterfar och intar hans thron —; Martins: *Senechal Cardamum* — konungen i Babylon har uppdragit åt sin senechal, Cardamum, att under konungens frånvaro hafva vård om hans enda dotter, som i hemlighet är christna läran tillgifven, hvartill hon omvänder sin väktare, till stor sorg för konungen, vid dennes hemkomst —; kejsarinnan: *Hakesins* — en berättelse om det bekanta mördarebandet, vanligare kalladt *Asassins*, som under korstågen så hätskt förföljde de christne —; Marques af Rom: *Drottningen i tornet*; sonen: *Den uppfyllda spådomen*.

(Jemf. Inl. s. 4, med dithörande anm:r)

Dolopathos.

Under kejsar Augusti regering lefver på Sicilien en konung vid namn *Dolopathos*. Hans fiender anklaga honom hos kejsaren att illa styra sitt land; men vid den undersökning kejsaren i anledning deraf låter företaga, visar sig tvärtom, att Dolopathos är högeligen älskad af sitt folk, som endast beklagar, att han är enkling och barnlös, så att hans ätt skall med honom utdö. Kejsaren låter då straffa hans anklagare och ger konungen till gemål sin egen systerdotter, med hvilken Dolopathos får en son, kallad *Lucinien*. Enligt vanliga bruket lemnas denne i sina ammors händer, till dess han fyllt sitt sjunde år, då hans fader blir betänkt uppå att skaffa honom en lärare, samt faller med sitt val på en vis man i Rom, vid namn Virgile, en stor poet och väl förfaren äfven i alla andra kunskaper. Konungens utskickade finna Virgile sittande i sin lärostol, klädd i en kostelig pelsbebrämad mantel och undervisande de förnämste romerske baronernes söner i grammatiken. Lucinien stadnar hos honom i sju år och är derunder

hans flitigaste lärjunge. En dag, under det han studerar en astrologisk bok, finner han, att hans moder dött, hvilket griper honom så häftigt, att han nedfaller sanslös; »ty då sorgen träffar hjertat, strömmar blodet dit och öfvergifver lemmarne. Detta blod kommer lifsfunktionerna att stadna, uppsväller och upphettar hjertat samt beröfvar menniskan sansningen. Sådan var Lucinien, när läkaren infann sig. Denne begärde vatten, både kallt och varmt, hvilket han ock genast fick, då han lät upplyfta Lucinien och doppa hans fötter och händer i det kalla vattnet för att sålunda bringa blodet åter dit, samt tog sedermera hvit och ny ull, doppade den i det varma vattnet och lade den derefter på Luciniens bröst för att dit återkalla värmen. Då lemnade blodet snart åter hjertat och strömmade tillbaka i ådrorna, och återtog så sitt naturliga lopp. Så handla kunnige män; läkaren höll sedan goda luktstarka kryddor för Luciniens näsa och mun, samt återkallade honom på detta sätt till sansning.» Sedan den unga konungasonen genom denna behandling, som vittnar icke så ofördelaktigt om medicinen i 13:de århundradet, återfått sina sinnens bruk, underrättar han sina lärare om den upptäckt han gjort. Virgile ser då sjelf efter i den astrologiska boken och finner att prinsen sett rätt, samt tillika, att konungen gift om sig och skulle snart låta hemta sin son; men att denne vore förlorad, om han icke bibehölle en ovilkorlig tystnad ända till dess han åter sammanträffade med sin lärare. Lucinien blir också kort efteråt hemtad till sin far, som emottar honom med mycken ståt, man finner till sin stora sorg, att han blifvit mållös. Den unga drottningen lofvar likväl söka förmå honom att tala. Hon skickar till honom de skönaste qvinnor i hela Palermo, som dansa för honom, räcka honom blommor, linda sina armar omkring honom och hölja honom med vällustiga kyssar; men ingenting rubbar hans lugn eller löser hans tunga. Drottningen försöker nu sjelf sina förföringskonster, men med lika liten framgång. Hon beklagar sig häröfver för sina tärnor, hvilka göra allt för att uppreta henne mot den känslolöse ynglingen, som vore hennes naturlige fiende och skulle utestänga från thronen de barn hon sjelf kunde få. De råda henne derföre att söka störta prinsen och anklaga honom hos sin far att hafva velat våldföra henne. Hon följer deras råd, återvänder till sin styfson med blodigt ansigte, samt håret och kläderne i oordning, och ropar öfverljudt om hjelp. Konungen skyndar sjelf in vid hennes rop, och hon beskyller nu hans son att hafva velat bruka våld emot henne. Fadern, uppretad, låter hålla dom öfver sin son, och dömer honom att brännas, men just då ynglingen skall föras till bålet, anländer på en snöhvit mulåsna en af de sju vise i Rom, nu stadd

på en resa genom många länder. Han frågar konungen hvad ynglingen brutit, hvilken han sett föras till döden. Konungen säger honom det, och den vise anmärker då, att detta vore en vrång dom, hvilket han ville visa genom ett exempel, hvarpå han berättar historien om *Hunden och ormen*. Konungen låter nu uppskjuta afrättningen till följande dagen och befaller domrarne att närmare undersöka saken; men då de icke funnit någon lag, som talar till den anklagades fördel, skall han åter utföras till bålet, då den *andre vise* anländer och berättar historien om *Riddaren och hans son*.

Den *tredje vise* berättar om en ung konung, som, då han belägrades i Rom af en stor fiendtlig här, lät af sina rådgifvare, lika unga och oerfarna som han sjelf, öfvertala sig att låta döda alla äldre orkeslöse män och qvinnor. Det var blott en ende af konungens rådgifvare, som icke deltog i detta grymma råd och icke heller fullgjorde befallningen, utan beredde sin gamle far ett säkert gömställe. Han kom sedermera, genom sin klokhet, så högt i konungens ynnest, att de öfrige rådgifvarne blefvo afundsjuka och, för att locka honom i fällan, öfvertalade konungen att utfärda en befallning, det en och hvar skulle infinna sig på slottet, åtföljd af sin trognaste vän och värsta fiende, sin nyttigaste tjenare och bästa gycklare. Den unge mannen tager då med sig sin hund, sin åsna, sin lille son och sin hustru, samt förklarar, att hunden vore hans trognaste vän, åsnan hans nyttigaste tjenare, barnet hans bäste gycklare, ty det roade honom mest, och hustrun hans värsta fiende. Harmsen häröfver, förebrår hon honom hans otacksamhet mot en maka, som alltid älskat honom och troget vårdat hans gamle fader, genom hvars upptäckande hon skulle kunnat bringa honom i förderf. »Nu hören J det sjelf, herr konung,» infaller då hennes man, »om hon icke är min värsta fiende, som för ett enda orättvist ord af mig upptäcker en hemlighet, som kan förorsaka min död.» Konungen beundrar hans sinnrika påfund, låter kalla hans fader till hofvet och afskedar alla sina andra rådgifvare. [49]).

Den *fjerde vises* berättelse handlar om en ung skön qvinna, väl förfaren i trollkonster, hvilken, öfverlupen af friare, funnit på den utvägen att lofva sin hand åt den, som kunde tillbringa en natt med henne utan att insomna, hvaremot en och hvar, som fölle i sömn, skulle betala henne 100 marker guld. Många våga försöket, men alla misslyckas, ty hon har alltid under hufvudkudden en förtrollad fjäder, som genast försänker dem i sömn. En ung riddare, hvilken lyckats lika litet som de öfriga, vill likväl våga detta äfventyr ännu en gång, men eger numera icke de 100 marker, som fordras i händelse af en olycklig ut-

gång. Han vet ingen annan utväg än att låna dem af en rik man ibland sina vasaller, hvilken han förut förolämpat, och som nu, för att hämnas, fordrar såsom vilkor för lånet, att om det icke är betaldt inom en viss tid, skall han ega rättighet att ur sin länsherres kropp utskära en mark kött. Försedd med penningarne, infinner sig riddaren hos sin sköna; men, försigtigare än förra gången, skakar han sin hufvudkudde så, att den förtrollade fjädern nedfaller, och har sedan ingen svårighet att hålla sig vaken. Hans vackra sofkamrat blifver nu hans hustru och under bröllopsglädjen glömmer han helt och hållet sin skuld, så att den utsatta terminen förlider utan att den blifvit betald. Fordringsegaren försummar icke att yrka på sin betingade rättighet och afslår obevekligt alla förlikningsförsök. Då tillsäger honom sluteligen riddarens hustru att utskära den öfverenskomna marken, men också icke ett uns mer eller mindre, i annat fall skulle det blifva hans straff att flås lefvande. Ett dylikt försök fann dock den andre alltför vådligt och måste nu i sin ordning med 1000 marker guld lösa sig derifrån. [50]).

Den *femte vise* berättar om en mäktig konung i Rom, hvilken tågade mot sina fiender, åtföljd af sin son, som bar en falk på handen. Tåget gick förbi en fattig enkas hydda, och falken slog ned på en höna, den enda gumman egde. Hennes son dödade falken för att rädda hönan, men häröfver blef den unge prinsen så uppretad, att han med ett hugg af sitt svärd nedgjorde ynglingen. Dennes mor klagade för konungen, som dömde, att hans son skulle, till straff för sitt brott, aflifvas eller ock blifva enkan i sons ställe. Hon valde det sednare vilkoret och lefde sedan i välmakt vid konungens hof.

Den *sjette vises* berättelse handlar om en tjuf, som på sina gamla dagar blifvit hederlig karl, men hade det missödet att se alla sina tre söner omfatta fadrens förra yrke. De ertappades och dömdes till döden, men skulle få nåd med vilkor, att fadren förtäljde de tre underbaraste tilldragelser i sin lefnad. Han berättar då en händelse, som påtagligen är ett lån från Odyssevs' äfventyr i Polyfems håla i 9:de Sången af Odysséen. Hans båda andra berättelser höra tillsammans och handla om hans äfventyr med ett slags trollväsenden, kallade *Estries*.

Den *sjunde vises* berättelse är den bekanta sagan om *Svanriddaren* [51]). — En riddare går vilse under en jagt och kommer till en källa, der en skön jungfru badar. Det är en fée, hvars trollmakt är fästad vid en gyllne kedja, hvilken riddaren bemäktigar sig och blir så den sköna jungfruns make. Riddarens moder fattar hat till sin sonhustru, och då denna nedkommer på en gång med sex söner och en dotter, låter svärmodren barnen föras

ut i en skog att förgöras, och visar sin son i stället sju hundvalpar, dem hans hustru skulle hafva födt. Riddaren, uppretad, låter sätta henne i en jordhåla ända till bröstet och ger henne ingen annan föda, än den som är tillagad för hundarne. Så tillbringar hon sju år. Under tiden hade hennes barn, dem riddarens moders utskickade icke haft hjerta att döda, utan åtnöjt sig att qvarlemna i skogen, blifvit funna och uppfostrade af en vis eremit. En dag jagar deras fader i skogen och ser der de sju barnen, alla med gyllne kedjor om halsen. Han berättar vid hemkomsten detta för sin moder, som genast tillkallar den hon sändt att förgöra barnen, tvingar honom att bekänna, det han icke efterkommit hennes befallning, samt ålägger honom att skaffa henne barnens gullkedjor, eljest skulle han blifva straffad till lifvet. Tjenaren lyder och finner de sex gossarne lekande vid randen af en klar källa. De aflossa sina guldkedjor och sänka sig i källan, på hvilken de genast synas simma såsom svanor. Tjenaren tager deras guldkedjor och lemnar dem åt sin matmoder, hvilken sänder dem till en guldsmed att deraf göra en skål, men han förmår icke lossa ringarne på mer än en enda, och tager derföre annat guld till skålen samt behåller kedjorna. De sex bröderne, nu förlustiga förmågan att återtaga mensklig skepnad, flyga såsom svanor till sin faders slott och slå ned i en dam derstädes. Deras syster följer dem och visar sig än som svana, än som en ung flicka, i hvilken sednare gestalt hon ofta besöker slottet för att skaffa mat åt sina bröder. Här ser hon den olyckliga qvinnan och visar henne ett lifligt medlidande, utan att likväl ana, det hon var hennes mor. Riddaren fattar tycke för den sköna flickan och frågar henne om sina öden. Hon berättar allt hvad hon vet derom. Riddarens moder fattar då misstankar och skickar sin tjenare att döda henne; men just, som han ämnar hugga till, återhålles hans arm af riddaren, som vred frågar, hvarför han vill mörda det oskyldiga barnet. Tjenaren, förskräckt, bekänner alltsammans. Guldsmeden tillkallas och återlemnar de fem obrutna kedjorna, dem flickan återställer till sina bröder, hvilka genast återtaga mensklig gestalt. En af dem var den sedermera så ryktbare Gottfried af Bouillon, hvilken man alltid såg åtföljas af en hvit svan, hans sjette broder, hvars kedja blifvit bruten.

Virgile ankommer sluteligen sjelf och har äfven en berättelse att föredraga. Det är en förening af de båda om *Drottningen i tornet* och om *Den otrogna hustrun*, som förekomma i De sju vise mästare. — Det hela slutar med upptäckten af Luciniens oskuld samt beskrifningen om hans kröning och regering, hvarunder han af Christi apostlar omvändes till den sanna tron.

Erasto.

Kejsar *Diocletianus* har en son vid namn *Erasto,* hvilken han öfverlemnar åt sju filosofer att uppfostras. Dessa föra honom till ett skönt landtslott i grannskapet af Rom, och medan han här vistas inträffar hans moders död. På folkets och senatens enträgna begäran samtycker kejsaren att träda i nytt gifte, och *Aphrodisia* utses till hans andra gemål. Erasto, fördjupad i sina studier, infinner sig icke vid bröllops-högtidligheterna; men hans nya styfmor hör hans skönhet så mycket prisas, att hon högeligen längtar att få se honom, och sänder till honom en slaf, med linne och dyrbara broderier, för att inleda bekantskapen. Prinsen finner dessa föräringar föga anstå en lärd man såsom han, men emottager dem likväl, på sina lärares tillstyrkan. Nu sänder honom kejsarinnan ett kärleksbref och ädelstenar. Det förra rifver han sönder, de sednare skickar han tillbaka; men slafven ger Aphrodisia en falsk berättelse om hela förloppet, och hon blir ännu mera ifrig att få se sin styfson. Hon öfvertalar nu kejsaren att skicka efter sin son, och sedermera fortgår sagan likasom i den svenska bearbetningen; utom att mästarnes namn äro förändrade, och till en del äfven berättelserna. Dessa förekomma i följande ordning: Euphrodigorus (den förste mästaren): *Hunden och ormen;* Aphrodisia: *De båda träden;* Dimurgus: *Hippokrates och hans lärjunge;* Aphrodisia: *Vildsvinet;* Ternus: *Hustrun som pröfvade sin mans tålamod;* Aphrodisia: *Den förtrollade kejsaren;* Enoscopus: *En lögn som vållar fyra mord* — en tärna hos Beatrix, riddaren Cleanders i Padua husfru, bestraffad af sin matmoder för en oloflig kärlekshandel, intalar af hämd hennes man, att Beatrix har en älskare, hvilken mannen mördar och ger sedermera sin hustru gift; till slut upplyst om verkliga förhållandet dödar han tärnan och hänger sig sjelf —; Aphrodisia: *Riddaren och hans son;* Philantropus: *Drottningen i tornet;* Aphrodisia: *Konungen och de vise;* Agathus: *Ett mord upptäckt genom en hund* — en hustru i Modena mördar sin man och nedgräfver, med sin älskares tillhjelp, hans döda kropp, hvilken dock upptäckes af den mördades hund, och hans mörderska får på bålet umgälla sitt brott —; Aphrodisia: *Kolossen på Rhodus* (Virgilii torn); Lencus: *Läkaren Policletus* [52]*);* Aphrodisia: *Hittebarnet* — ett hittebarn, Philemon, upptages af Archelaus i Belgien såsom eget barn; men förråder först denne sednares hustru och sedermera sin fosterfader, samt blir slutligen af Engelsmännen tillfångatagen och bränd. — Kejsaren har nu en dröm om en orm, som vill para sig med en dufva, och öfvertygas härigenom

om sin sons oskuld (?). Erasto föredrager berättelsen om *Den uppfyllda spådomen*, hvarefter Aphrodisia föres i fängelse, der hon sticker sig med en nål under venstra bröstet och dör. [53]).

(Jemf. Inl. s. 5, med anm.)

Varianter af de särskilda Berättelserna.

De båda Träden.

Li romans des sept sages och Le roman des sept sages. Träden äro »un pin et son pineau.» Deras egare låter först afhugga flera grenar på den gamla tallen, som hindra den ungas fortkomst, och när sedermera den unga tallen tränger upp en af rötterne till den gamla, så att denna torkar ut åt den sidan, låter egaren den gamla huggas omkull, hvaremot den unga qvarstår och således undantränger den gamla. — Likaså i den gamla svenska handskriften å Kongl. Bibliotheket i Stockholm, der träden äro granar, äfvensom i den engelska The proces of the seuyn sages, der de kallas »the pinnote-tree and its ympe.»

Calumnia novercalis. Träden äro en »palma et palmula»; den sednare blott ett rotskott, som sjelf förstöres med detsamma man fäller den stora palmen.

I ingendera af dessa bearbetningar nämnes något om en läkande egenskap hos trädens frukt. Det är först i den tyska handskriften å Stuttgarter-bibliotheket, man finner denna anförd. [54]).

(Jemf. Inl. s. 5, med anm.)

Hunden och Ormen.

Pantcha-tantra. En qvinna, nödsakad att på en stund gå ifrån sitt hem, lemnar sitt späda barn att vaktas af en mangouste [55]). En orm smyger sig in i rummet, men dödas af mangousten, hvilken qvinnan vid sin hemkomst slår ihjel, i tanka att han tagit lifvet af hennes barn. [56]).

Hitopadesa. En brahmin sitter en dag ensam hos sitt barn, medan modren är i badet. I detsamma hör han utropas en befallning från konungen, att en brahmin skall inställa sig att förrätta ett dödsoffer. Han skyndar ut, för att ej bli förekommen

af någon annan, och lemnar barnet ensamt med en utter, hvilken han uppfödt sedan den var unge. En orm intränger i rummet, men dödas af uttern. Då munken vid sin hemkomst ser denna komma emot honom blodig om munnen, tror han, att uttern bitit ihjel hans barn och slår den till döds. [57]).

Kalila va Dimna. En santon [58]), länge barnlös, får sluteligen en son, hvilken blir honom så mycket kärare. En dag, då hans hustru gått att bada och han sitter ensam hos barnet, kommer en befallning till honom att genast inställa sig hos konungen. Han lemnar nu barnet att vaktas af en hermelin eller vessla, hvilken han uppfödt, och aflägsnar sig. Det öfriga lika som i Hitopadesa. [59]).

Sandabar-boken och Syntipas. En krigsmans hustru går en dag att besöka sina föräldrar och hennes man stannar ensam hos deras barn. Ett bud kallar honom till konungen och han lemnar barnet att vaktas af sin hund. Det öfriga lika som i de föregående.

Li Romans des sept sages. En rik man i Rom har i nio år varit barnlös, men får på det tionde en son, för hvars vård han antager trenne ammor. Vid pingsten ger han en stor fest [60]). Han har på sin borggård en björn bunden, hvilken ungdomen ber honom måtte föras ned på ängen till allmän förlustelse. Riddaren samtycker, och nu begifva sig alla dit för att se björnen; äfven ammorna, så att riddarens trogne vindthund blir ensam hos barnet. Det öfriga lika som i den svenska bearbetningen.

Le roman des sept sages. Händelsen tilldrager sig »un jor qui est apelez le roi des diemenches, c'est le jor de la Trinité, que tuit chevalier se doivent deduire sor lor chevaus et pendre les escuz au cos.» Äfven riddarne i Rom rida ut i fulla vapen på en äng nära en borgherres boning, omgifven af en gammal mur, hvarå flera sprickor uppstått. Borgherren rider sjelf ut till de andra riddarne, och hans fru ställer sig på vindbryggan att betrakta deras öfningar. Riddaren har ett spädt barn, hvars trenne ammor taga vaggan och ställa den vid foten af den gamla muren, samt stiga sedan upp på denna för att beskåda de ståtliga riddarne. En orm, som har sitt bo i muren, hör bullret af vapnen, då riddarne rida sperr emot hvarandra, och får äfven lust att se hvad de hafva för sig; men då han i detsamma får syn på barnet, slingrar han sig fram till vaggan att stinga det,

Riddarens vindthund skyndar till dess hjelp. En hård strid uppstår, hvari hunden sluteligen segrar, men blöder dock ur flera sår och tjuter af smärta. Då ammorna höra hans tjut, skynda de tillbaka, och när de nu se vaggan omvältad och hunden blodig, tro de att han blifvit galen och bitit ihjel barnet. Det öfriga är lika den svenska bearbetningen; men karakteristiskt är att vid slutet riddaren låter aftaga sig skorna och afhugga dessas spetsar (»et cope les avan piez de ses chauses»), för att visa, det han, för sin orättvisa mot sin trogne hund, ej längre ansåge sig värdig att vara en riddersman, hvarefter han går i landsflykt, ingen visste hvart. — Likaså i den gamla svenska handskriften.

Dolopathos. En fattig riddare, utan andra medel att uppehålla sitt lif, än en falk och en hund, med hvilka han flitigt jagar i trakten kring den boning, hvari han genom en borgares godhet funnit en tillflygt, har en dag begifvit sig ut med sin falk och lemnat hunden hemma. Riddarens hustru går under hans frånvaro till en rik fru i grannskapet för att anhålla om någon hjelp, och under tiden smyger sig en orm in i rummet, der riddarens späda barn ligger i vaggan. Hunden skyndar till barnets hjelp och biter ihjel ormen. Då riddaren, vid sin hemkomst, finner vaggan omstjelpt och hunden blodig, dödar han honom, men inser efteråt sin orättvisa. [61]).

I den gamla tyska handskriften i Stuttgarter-bibliotheket samt i Calumnia novervalis förekommer berättelsen redan i samma form som i den svenska bearbetningen. [62]).

Wildswinet.

Sandabar-boken. En man, som arbetar ute på fältet, ser en vildgalt komma framrusande emot sig och tar sin tillflykt i ett fikonträd, hvarifrån han nedkastar några fikon åt galten, hvilken de smaka så väl, att han, i hopp att få flera, står med upplyftadt hufvud, till dess halsådrorna brista, och han qväfves.

Syntipas. Ett vildsvin, vant att plocka affallna fikon under ett stort fikonträd, finner en dag en apa uppe i trädet. Apan nedkastar några fikon. Det öfriga lika som i Sandabar-boken.

Li romans des sept sages. Ett tolfårigt barn har stigit upp i en oxel för att plocka bär. Ett vildsvin kommer till trädet, och barnet, i förskräckelsen, nedkastar så många bär det kan

åtkomma. Det gör härigenom vildsvinet spakt, klår det på ryggen och söfver det, samt sticker sedan ihjel det med en knif.

I Le roman des sept sages är det en herde, som klifvit upp i oxeln och dödar vildsvinet; för öfrigt lika som i den föregående. — Likaså i den svenska handskriften, utom att trädslaget icke nämnes, utan endast, att det var »et stoort træ mz myken frwkt.» — I Proces of the seuyn sages är trädet ett mulbärsträd; i Erasto ett päronträd; i den gamla Stuttgarter-handskriften ett äppelträd. — I Dyocletianus' Leben och i Calumnia novercalis berättas redan händelsen lika som i den svenska bearbetningen. [63]).

Den otrogna Hustrun.

I Li romans des sept sages är det en rik borgare, som gifter sig med en dam af hög ätt. För öfrigt lika som i den svenska bearbetningen. — I Le roman des sept sages och i den svenska handskriften en gammal rik ädling som gifter sig med en ung qvinna. Den ringande klockan är den bekanta couvre feu (»wardklokko» i den svenska handskriften). — I Dolopathos, der denna berättelse är ställd i sammanhang med den om *Drottningen i tornet*, slutas äfventyret med att den utestängde äkta mannen måste lofva att icke längre hålla sin hustru insperrad, hvarefter han insläppes, och låter dagen derpå nedrifva tornet, der han hållit sin hustru i förvar. [64]).

Riddaren och hans son.

Li Roman des sept Sages. Kejsar Octeuijen i Rom har samlat stora skatter, dem han förvarat i ett torn, hvaröfver han sätter en vis man der i staden till väktare och utnämner honom med detsamma till sin seneschal. Vid samma tid är der äfven en annan vis man (*un autre saige*), som är en stor slösare och, när tillgångarne äro uttömda, öfvertalar sin son att, jemte honom, bryta sig in i kejsarens torn. Väktaren låter dagen efter stölden gräfva en djup graf innanför öppningen och ditsätta en kittel full med smält bly, fogellim och ler, samt med fyra glödgade smidesstäd, för att hålla massan flytande. Vid följande besöket faller nu fadren i kitteln, sonen afskär hans hufvud, och det öfriga berättas lika som i den svenska bearbetningen, utom att sonen sticker sig i låret i stället för i foten, och att vid slutet han, jemte sin

mor och sina systrar, begifver sig med de stulna skatterne till Carthago der de hafva anförvandter.

Le Roman des sept Sages. Kejsar Otheviens hade samlat så många skatter, att han dermed uppfyllt ett helt torn. På den tiden voro i Rom tvenne vise af de sju. De öfriga fem hade gått ut på förtjenst (*en furent allez en conquest*). Den ene af de qvarblifne är en slösare, den andre en girigbuk. Denne sednare sättes af kejsaren att vakta hans skatt. Den förre eger en son och tvenne döttrar. Jemte sonen bryter han sig in i kejsarens torn. Dettas väktare låter gräfva en djup grop innanför öppningen och ditsätta en stor kyp (*chaudière à teinturier*) full med fogellim, lera, beck och bly, hvilket allt han låter smälta tillhopa, hvarefter han betäcker kypen med ris. Det öfriga är lika som i Li Roman des sept Sages, utom att här ingenting nämnes om resan till Carthago. — Likaså i den svenska handskriften. Kejsaren heter der Octouianus; den stora kitteln är »ful aff tiæra oc bly», och tornvaktaren »lagdhe ther vnder widh oc eld oc holde swa mz iordh at thz ey syntes.»

Dolopathos. En konung har en stor skatt förvarad i ett torn, hvilket han tillsätter en riddare att vakta. Denne, blifven gammal, ber att få lemna sin befattning, och återvänder till de sina, frikostigt belönad af konungen. Genom sitt slöseri gör han dock snart ända på sin rikedom, och öfvertalar nu sin son att följa sig till konungens torn, der de bryta sig in. Konungen märker, att hans skatt minskats, men kan icke upptäcka den väl dolda öppningen. En vis blind man vid hans hof råder honom att upptända en halmeld i tornet; der röken droge ut, vore öppningen. Sedan denna sålunda blifvit upptäckt, sättes derinnanför en kittel full med smält harts. Sedermera fortfar berättelsen på det vanliga sättet, utom att sonen här skär af sig handen, i stället att skära sig i låret eller foten. Sedan den döda kroppen blifvit hängd, låter konungen, på den blindes råd, bevaka den af 40 riddare, delade i tvenne skaror, den ena i hvita och den andra i svarta rustningar. Sonen påtager en till hälften hvit och till hälften svart rustning och lyckas sålunda borttaga liket, emedan hvardera skaran tror honom tillhöra densamma. Den blinde råder konungen sedermera att anställa ett stort tornerspel och inbjuda alla riddarne i staden att deltaga deri, samt utlofva sin dotters hand åt den tappraste. Sedan tornerspelet vore slutadt, skulle samtelige riddarne befallas att stanna qvar på slottet till följande dagen. Den blinde litade på att den oförvägne skattröfvaren icke skulle underlåta att under natten försöka sin lycka hos

prinsessan, i hvilket fall hon skulle märka honom i pannan med en slags smörja, som den blinde nu gaf henne. Hvad han förmodat inträffar ock; men den sluge tjufven, som misstänker försåtet, förstår att åtkomma smörjburken och märker derur alla de sofvande riddarne, så att dagen derpå konungen är i samma förlägenhet, och prinsessan troligen i en icke mindre. Den blinde försäkrar sedermera konungen, att den af riddarne, åt hvilken ett barn lemnade en knif, vore gerningsmannen; men så snart denne får se barnet, anar han att något ytterligare försåt är å bane, och skyndar att af barnet byta till sig knifven emot en liten fogel af träd, hvarmed han försett sig. Då äfven denna list icke velat lyckas, och konungen nu misströstar att någonsin upptäcka den skyldige, förkunnar han honom förlåtelse och ger honom prinsessan till gemål, för att belöna hans fintlighet. [65]).

Erasto. Konung Amasis i Egypten har tvenne skattmästare, hvaraf den ene har en slösande son, hvilken förmår fadren att, jemte honom, bryta sig in i tornet. Då fadrens hufvudlösa kropp släpas omkring i staden, och modren och systrarna icke kunna återhålla sin klagan, hugger sonen modren i foten och räddar sig sålunda, men modren dör af såret (Keller, Dyocletianus Leben, s. 55).

I en handskrift å Leipziger Universitets-biblioteket från 15:de århundradet berättas denna händelse med några nya tillägg. Fadren är, likasom i Dolopathos och Erastus, konungens förre skattmästare. En gammal röfvare, hvars ögon konungen låtit utsticka och hvilken han sedermera ger underhåll, råder honom att antända halm inne i tornet, för att få reda på den hemliga öppningen. Då den döda kroppen släpas omkring i staden, kan sonen sjelf icke återhålla sina tårar, men hugger af sig tummen för att derigenom gifva en förevändning åt sin egen och de sinas klagan. Liket släpas ännu en gång omkring i staden och nu kastar sonen sitt eget barn i brunnen för att undgå misstankar. Den döda kroppen bevakas af 20 riddare i svarta och lika många i hvita rustningar, men undanstjäles af sonen, som kläder sig hälften svart och hälften hvit. [66]).

Enligt denna redaktion förekommer berättelsen i den sednaste tyska bearbetningen af De sju vise Mästare, utaf Simrock, (Berlin, Vereins-Buchhandlung, Gedruckt in diesem Jahr, s. 49), endast att det här, likasom i Erasto, är sonens slöseri, som bringar fadren i armod, att han skär sig i låret i stället för i tummen, och att barnets dödande är uteslutet.

Den andra nya tyska bearbetningen i Marbachs Volksbücher (N:o 30, 31. Leipzig, Otto Wigand, s. 30) har deremot denna

berättelse troget efter Herodotos [67]), blott med utbytande af konung Rhampsinit emot kejsar Octavianus, och de båda bröderne mot en riddare och hans slösaktige son. Äfven är här tillagd halmelden för att utröna den hemliga öppningen på tornet, och kitteln med beck och lera att fånga tjufven.

Den talande Fogeln.

De sju vizirerne, De 40 vizirerne, Sandabar-boken och Syntipas. En köpman har en papegoja, hvilken berättar för honom allt hvad hans hustru företager under hans frånvaro. För att göra papegojans trovärdighet misstänkt, företager sig hustrun att medelst en handqvarn och en slipad indisk spegel inbilla papegojan, att det åskar och blixtrar, samt sprutar dessutom vatten på henne, så att, då husbonden hemkommer, berättar hon, att det regnat hela natten. Denne, som vet att natten tvärtom varit ovanligt vacker, tror nu att papegojan äfven ljugit på hans hustru, och dödar i harmen den sqvallrande fogeln. — I Syntipas omnämnes dock ingenting om papegojans dödande.

I Li Romans des sept Sages är skatans egare en »Castelains» och älskaren namngifves: »Gerart», son af »Tierri». — I Le Roman des sept Sages är egaren till skatan en borgare i Rom. — Likaså i den svenska handskriften: »en byman i thenna stadh.» Skatan talar »romara maal.» Hustrun »kalladhe sina thiænista qvinno oc fik henne ena gryto fulla mz watn och en tre hamar oc et liws. Om minnat læt hon hona op sta oc fara oppa biælkana. oc læt sla op pa biælkana mz hamaren. Tha hon hafdhe slaghith tha dröpte hon nidher pa hona brænnande dropa. oc skolde hona alla mz watn. oc pinte hona alla nattena.» — I den gamla tyska handskriften å Stuttgarter-bibliotheket talar skatan «tewtsch und lattein, englisch und bohemisch»; i Dyocletianus' Leben talar hon hebräiska; likaså i de svenska upplagorna. [68]).

Den förtrollade Kejsaren.

Li Romans des sept Sages. En konung i Rom har på tre års tid icke varit utom stadens murar. Hans baroner öfvertala honom att rida ur staden för att bese sina slott; men så snart han kommer till stadsporten, stegrar sig hästen och konungen kan omöjligen komma ut. Han rådfrågar sina sju vise, som utbedja

sig 14 dagars betänketid. Det var en lag der i landet, att en och hvar, som haft en dröm, skulle berätta den för dessa sju vise, hvilka uttydde den, emot en vedergällning af en *besant* [69]. En pilgrim, som haft en dröm, vandrar till Rom för att få den uttydd af de vise, men träffar under vägen i en by en gosse, vid namn Jesse, hvilken på ett underbart sätt kommit till verlden. Hans moder hade nemligen fått en dosa att förvara, med tillsägelse att icke öppna den, hvilket hon dock gjorde, då af det doft, som ur dosan steg henne i näsan, hon blef hafvande och födde Jesse. Denne tyder för pilgrimen hans dröm, och då han sedermera kommer till Rom, får han af de vise samma tydning. Han berättar då om gossen, som efterskickas och tillfrågas om orsaken, hvarför konungen icke kan lemna staden. Jesse förklarar, att en stor gryta är nedgräfven under konungens säng. Kunde den borttagas, så vore det onda hjelpt. Man gräfver och finner grytan, som har sju svarta blädror. Gossen förklarar, att för hvar och en af de vise, hvars hufvud afhugges, skall en af dessa blädror försvinna. Sedan den siste vises hufvud fallit, äro alla blädrorna borta, kitteln upptages och kastas i en gammal brunn (*en un vies puc*), och konungen kan nu utan hinder lemna staden.

Le Roman des sept Sages. En kejsare i Rom, vid namn Herodes, har på tio år icke kunnat lemna staden, emedan han blir blind så snart han vill passera stadsporten. Han rådfrågar sina sju vise, som utbedja sig åtta dagars betänketid. De begifva sig nu sjelfve ut att söka råd och få anvisning på en gosse, vid namn Mellin, som icke har någon fader och som vunnit stort rykte för sin klokhet. En man kommer till de vise med sin guldbesant i handen för att få en dröm uttydd. Gossen förekommer dem och tyder mannens dröm, hvarefter de vise föra Mellin till kejsaren och förklara, att han skall svara i deras ställe. Gossen ger då kejsaren tillkänna, att under hans säng är en kittel med sjudande vatten, hvari ligga sju djeflar, i form af lika många blädror. Om dessa blädror försvinna och kittelen borttages, försvinner ock kejsarens onda. Man gräfver och finner kitteleu, och nu förklarar gossen, att blädrorna icke lägga sig förr än de sju vise blifvit halshuggne. Detta sker, hvarefter vattnet i kittelen blir kallt, och sedan kejsaren tvättat sig öfver hela kroppen dermed, samt grytan blifvit borttagen, kan han utan olägenhet resa ur staden. — Likaså i den svenska handskriften, utom att Herodes här är konung i Jerusalem. Pilten heter Mellinus [70].

I The proces of the seuyn Sages upptäckes Merlin af de vise på det sättet, att han leker med sina jemnåriga, hvaraf en

spefullt kallar honom den faderlöse, då i detsamma en man går förbi som haft en dröm, den han önskar tydd af de vise. — I Erasto är händelsen förlagd till England; i Calumnia Novercalis till Egypten. — Redan i den gamla Stuttgarter-handskriften anföres berättelsen lika som i de svenska upplagorna. I stället för Merlinus heter gossen i dessa *Serlinus*, hvilket dock tvifvelsutan endast är ett tryckfel [71].

Hustrun som pröfwade sin mans tålamod.

I Li romans des sept Sages är mannen en riddare, hvilken, sedan han i 20 år varit gift, blir enkling och gifter om sig med en ung qvinna. Gästabudet, som riddaren anställer, hålles på en thorsdag, som är Allhelgonadagen. — I Le roman des sept Sages är det en gammal ungkarl, som på ålderdomen tager en ung hustru. Här är det icke modren, utan dottern, som föreslår de särskilda profven, sedan modren föreställt henne nödvändigheten att först pröfva hvad hennes man tål, innan hon inlåter sig med någon älskare. Det afhuggna trädet igenkänner riddaren icke i elden, utan öfverraskar sin hustru, då hon kommer bärande dermed. Gästabudet hålles på en thorsdag, som är Juldagen. Frun sitter öfverst vid bordet i en ländstol (*chaière*). Tjenarne framsätta första rätten på bordet, jemte såsen (*la savor*), och under det betjenterne skära för, fäster frun sina nycklar i fransarne på duken (*la dame entorteilla ses clès es franges du doublier*) och drar sålunda alltsammans i golfvet. För mannen ursäktar hon sig med, att hon ville gå efter hans knif och serviett, som icke var på bordet (*j'aloie querir vostre coutiau et vostre tablier qui n'estoit mie sor table*). — I den svenska handskriften är mannen »en gamal wiis man oc stoor radzman». Modren föreslår profven. Då hon frågar sin dotter, hvem hon ville älska, svarar denna: en prest här i staden, »for thy at preste plægha mæst ælskogh», hvilka ord, eget nog, äro af en sednare, om det högvördiga ståndets goda rykte mera mån hand, öfverstrukne. Vid gästabudet sveper frun »sina nykla i duken» och ursäktar sig med, att hon letade efter sin knif. För öfrigt lika som i den sistnämnde fransyska bearbetningen. — I Seuyn Sages är mannen gift för tredje gången [72].

Virgilii torn.

Li romans des sept Sages. Virgilius hade i Rom upptändt en eld, som brann dag och natt. Vid elden stod en man

af koppar med en båge i handen och denna inskrift på halsen: »Om någon slår mig, så skjuter jag (*Ki me ferra, je trairai ia*).» En biskop från Carthago slår till bilden, som genast skjuter sin pil i elden, då denna på ögonblicket slocknar. Äfven hade Virgilius förfärdigat tvenne kopparmänner, som stodo på hvar sin sida om stadsporten. Den ene af dem hade en kopparkula i handen, som han om lördagen, just då klockan slog nio, kastade till den andre, hvilken nästa lördag vid samma klockslag kastade den tillbaka. Dessutom hade Virgilius gjort en underbar spegel, hvari man kunde se hvart stulna saker tagit vägen, äfvensom hvarifrån krig hotade. En konung i Ungern ger fyra män uppdrag att förstöra denna spegel. Rikeligen försedda med penningar ankomma de till Rom, gräfva ned en del af sina skatter under ett olivträd invid staden och vid trenne korsvägar, samt lefva på stor fot med det öfriga, så att deras lysande lefnadssätt väcker konungens uppmärksamhet. På hans frågor hvarifrån de få tillgångar dertill, svara de, att de se i drömmen hvar skatter finnas nedgräfna. De drömma nu om de penningar, hvilka de sjelfve nedgräft, och visa sig alltid sanndrömmande, samt lemna konungen hvad de funnit. Slutligen drömma de äfven om en stor skatt under trollspegeln och få konungens tillstånd att gräfva der, då spegeln faller och de skynda sig ur staden. Till straff för konungens girighet gjuter det uppretade folket smält guld i hans hals.

I Le roman des sept sages berättas händelsen alldeles lika, utom att det är en »clerc» från Lombardiet, som slår till kopparmannen vid elden; att några kopparmänner vid stadsporten här icke förekomma; att det är konungen af Apulien (*de Puile*), icke af Ungern, som skickar männen att förstöra spegeln; att desse äro trenne, icke fyra, samt att kejsaren i Rom heter Crassus, på hvilken de store i landet (*li haut home de la terre*) hälla smält guld i munnen, ögonen, öronen och näsan, ropande: »Guld åtrådde du, guld sökte du, guld skall du få, och af guld skall du dö (*Or vosis, or convoitas, or auras, et d'or morras*)» [73]).

Samma redaktion förekommer i den gamla engelska Auchinleck-handskriften. (KELLER, Sept sages s. CCXII.)

I den svenska handskriften är mannen, som slår till bilden vid elden, en »lærdher diække föd i lunbardia». Om kopparmännen vid stadsportarne heter det: »Widh en port i room giordhe han en mann aff kopar. han haffdhe i sinne hand en ball. Widh andra tiwghu porta giordhe han oc tiwghu mæn Thy som ballen haffdh. Hwar sunnodagx apton tha kastadhe han ballen til sin kompan. oc han til then andra.» Herrarne i landet gjuta smält guld i kejsarens mun, öron och ögon, ropande: »Thu girnadhes gull oc fore

gull skal thu dö.» För öfrigt lika som i Le roman des sept sages.

I Stuttgarter-handskriften heter kejsaren Octavian. Virgilius uppför ett torn, öfverst på hvilket stod så många bilder med klockor i handen, som det finnes provinser i (den romerska) verlden, och midt i tornet satt en kejsare med ett gyldne äpple i handen. Så snart nu en provins afföll från riket, ringde den dithörande bilden med sin klocka och vände kejsaren ryggen. Vid den ständigt brinnande elden voro tvenne brunnar, den ena med varmt och den andra med kallt vatten. För öfrigt lika som i den svenska bearbetningen. — Likaså i Dyocletianus' Leben [74].

Hippokrates och Galenus.

I Li romans des sept sages är det konungen af Grekland, som skickar bud efter Ypocras, hvilken sänder sin »neueu». Den rätte fadren till det sjuka barnet är »signor de Frise». — I Le roman des sept sages är det, likasom i den svenska bearbetningen, konungen af Ungern, som skickar efter Ypocras. Barnets rätte fader är der grefven af Namur (*li quens de Namur*). — I den gamla svenska handskriften kallas denne endast »en riker herra af främedhe land». — I ingendera nämnes Galenus; det är blott fråga om Ypocras' systerson. — I den gamla tyska Stuttgarter-handskriften omtalas likväl redan »Gallienus». — I Dyocletianus' Leben är barnets fader en »Hertzog von Österich»; i handskriften i Erlanger-bibliotheket en konung af Burgund [75].

Konungen, hans marskalk och sju wise mästare.

Denna berättelse är i de äldsta bearbetningarne delad i tvenne, hvaraf den ena handlar om *Konungen och hans senechal*, den andra om *Roms räddning af de vise*. Den förra är omisskänligen af österländskt ursprung, ehuru den i de flera särskilda bearbetningarne undergått så många förändringar, att man i de sednaste knappast igenkänner något spår af den första. I Sandabar-boken och Syntipas är det en konungason, hvilken hans badare beklagar, att han, i anseende till sin oformliga fetma, icke skall kunna fortplanta sin kungliga ätt. Konungasonen säger sig frukta detsamma och derföre icke hafva velat samtycka till det giftermål hans fader föreslagit honom. Han skulle emedlertid gerna vilja öfvertyga sig, om hans farhåga är grundad eller icke, och utlofvar en rik belöning åt den, som dervid ville vara honom be-

hjelplig. För att vinna denna, för badaren till honom sin egen hustru, fullt öfvertygad, att han dervid ingenting äfventyrade, men då han finner motsatsen, dödar han sig af ånger öfver sin missräkning. — I denna form har berättelsen någon likhet med en, som förekommer i Hitopadesa [76]). Prins Toungabala har förälskat sig i en skön köpmanshustru Lavanyavati, som väl icke är alldeles känslolös för hans kärlek, men dock förklarar, att som hon lofvat att vara sin man lydig och trogen, skall hon aldrig uppfylla prinsens önskningar, så vida icke hennes egen man förde henne till honom. Prinsen skyndar då att öfverhopa denne med ynnestbevis och behandlar honom såsom sin förtrognaste vän. Han yppar för honom, att han under en hel månad ämnar fira gudinnan Gauris [77]) fest och uppdrager åt honom att hvarje afton föra till slottet en ung flicka. Köpmannen efterkommer hans befallning, och sedan han gömt sig för att se hvad prinsen ämnar företaga, finner han, att denne bemöter henne med största aktning och låter henne aflägsna sig med rika skänker, utan att ens röra hennes hand. Snålheten förleder nu köpmannen att följande afton föra till prinsen sin egen hustru, då han likväl blir vittne till ett helt annat bemötande och nu faller i förtviflan öfver sin oförsigtighet. — I de gamla fransyska och engelska bearbetningarne är konungen, likasom i den hebräiska och grekiska, oformligt fet; men här begynner senechaln med att kurera honom för denna fetma, innan han, för att vinna den utsatta belöningen, för till honom sin egen hustru, hvilket gör hans förfarande så mycket förhatligare. Ännu krassare blir detta genom tillägget i de öfriga bearbetningarne, från och med den gamla Stuttgarter-handskriften, af en vidrig sjukdom, hvarmed konungen är behäftad. — I Li romans des sept sages regerar konungen i Egypten; i Roman des sept Sages, äfvensom i den svenska handskriften, i Apulien (*Puile*). Den utfästa belöningen är i den förstnämnda 100, i de båda sednare 20 marker [78]).

Den sednare afdelningen af berättelsen tillhör uteslutande de vesterländska bearbetningarne och är, synnerligast i de äldsta af dessa, serdeles rik på vidunderligheter, hvari man igenkänner berättelsen om Virgilii torn och den romerska mythen om Janus, blandade med bilder ur Johannis Uppenbarelse. De båda äldsta fransyska bearbetningarne, äfvensom den gamla svenska handskriften, öfverensstämma troget i denna berättelse. Sju hedniska konungar belägra Rom för att återkomma S:t Petri stol. Sju vise män inne i staden försvara den hvar sin dag och afslå under sex månader fiendernas anfall, men på den sjunde äro lifsmedlen i staden slut. Då låter den sjunde och förnämste vise, Genus (Jenus, Janus), af hvilken Januari månad har sitt namn (*pour ce genus*

eller början och slutet af berättelsen i den svenska bearbetningen, hvaremot ingenting der förekommer om *De båda vännerne*. Det är först i Stuttgarter-handskriften man finner båda förenade.

Den uppfyllda spådomen. I Li romans des sept sages, Le roman des sept sages, Proces of the seuyn sages och den gamla svenska handskriften, hvilka alla troget öfverensstämma i denna berättelse, är fadren ute på sjön med sin son, då tvenne korpar flyga öfver båten, och sonen, på fadrens begäran, uttyder deras skriande. Det öfriga är lika som i den svenska bearbetningen [83]).

De båda vännerne. I Calumnia novercalis heta dessa Alexander, eller Egyptius, och Armenius. I Stuttgarter-handskriften kallas kejsaren, hos hvilken båda ynglingarne uppfostras, Titus. I Dyocletianus' Leben heter Ludvigs medtäflare Cunrad [84]).

Anmärkningar.

1) Den indiska Sendabad-boken skall först blifvit öfversatt på Fornpersiska (Pelvi) och derifrån på Arabiska (se LANGLÈS, Voyages de Sindbad le Marin. Paris 1814), hvarifrån den åter blifvit öfverflyttad på Nypersiska (se Hadschi Khalfa, ed. FLÜGEL. III, 620), möjligen af den Musos, som omnämnes i inledningen till Syntipas. En poetisk bearbetning af Sindibad-nameh i persiska disticher författades af ASRAKI, död 1133 e. Chr. f., och en annan poetisk bearbetning i omkr. 5000 disticher har man nyligen upptäckt i en å Ostindiska Kompaniets bibliothek i London befintlig persisk handskrift, beskrifven af FORBES FALCONER i »Analytical Account of the Sindibad nameh». London 1841. Vizirerne äro här sju. Arbetet är dock icke äldre än af år 1375 (jemf. Blätter für literar. Unterhaltung 1842, N:o 41 — Journal Asiatique 1842, Jan., s. 105—112 — Göttingische gelehrte Anzeigen. 1843, s. 749).

2) Handskrifter af denna turkiska öfversättning finnas i Storhertigens af Toscana bibliothek (KELLER, Sept sages, s. XIV — LOISELEUR, Essai, s. 172), å Kongl. Bibliotheket i Dresden (FLEISCHER, Catal. codd. mss. bibl. reg. Dresd., N:o 149 och 245), samt å Rådsbibliotheket i Hamburg (se SENGELMANN, Das Buch von den sieben weisen Meistern. Halle 1842, s. VIII). En del af densamma finnes tryckt under titel: «Contes turcs en langue turque, extraits du Roman intitulé: Les quarante Vizirs. Par feu M. BELLETÊTE». Paris 1812, 4:o. Inledningen och en del af berättelserna öfversattes från Turkiskan af PÉTIS DE LA CROIX, som utgaf dem, med åtskilliga förändringar och tillägg, under titel: »Histoire de la Sultane de Perse et des Vizirs; Contes turcs traduits en François». Paris 1707, hvilken öfversättning man finner aftryckt i 16:de bandet af Cabinet des Fées. Geneve 1786, der berättelserna äro 19. I GAUTTIERS fransyska öfversättning af Tusen och en Natt (Paris 1822. Vol. I) samt den tyska af HABICHT m. fl. (Breslau 1836. I, 80—183) är äfven sagan om De 40 vizirerne införd, men berättelserna i båda dessa öfversättningar endast 11.

Med dessa arabiska berättelser om *De sju vizirerne* och *De 40 vizirerne* bör icke förblandas en annan arabisk saga om *De tio vizirerne,* hvilken, af G. KNÖS utgifven så väl på Arabiska efter ett i Paris afskrifvet manuskript från Kahira (Historia decem Vezirorum et filii regis Azad Bacht, insertis undecim aliis narrationibus. In usum tironum ad codicem manu scriptum Cahirensem ed. G. KNÖS. Götting. 1807), som i latinsk öfversättning med kommentarier (Historia decem Vezirorum et filii regis Azad Bacht, ex Arabico in Latinum conversa. Upsaliæ 1814—1818), man äfven finner öfversatt på *Fransyska* i 3:dje bandet af Nouveaux contes arabes, ou Supplément aux Mille et une Nuits, suivis de Mélanges de Littérature orientale, par Mr l'Abbé *** Paris

1788; i Cabinet des Fées. Geneve 1789. XL, 6—314; i Les onze Journées, Contes arabes. Traduction posthume de GALLAND, revue et corrigée par C***. Paris, an VI; samt i CAUSSIN DE PERCEVALS edition af Mille et une Nuits. Paris 1806. VIII, 221—457. Äfven på *Tyska* är denna saga öfversatt under titel: Die eilf Tage; neue arabische Märchen, nebst andern Blumen der asiatischen Literatur. Jena 1789; i Blaue Bibliothek aller Nationen. Band XI (1797), s. 144—269, samt i Breslauer-upplagan af 1001 Nacht. X, 89—195; på *Engelska* i Arabian Tales, or Continuation of Arabian Nights Entertainments. London 1794. II, 1—130, samt på *Danska*, efter den af KNÖS utgifna original-texten (Historien om De Ti Vezirer og hvorledes det gik dem med Kong Azad Bachts Sön. Oversat af Arabisk ved R. RASK. Kiöbenh. 1829). Urskriften till denna arabiska saga är den persiska *Bakhtyar-nameh*, hvaraf Kongl. Bibliotheket i Paris eger en handskrift (se CAUSSIN DE PERCEVAL, 1001 Nuits. Paris 1806. VIII, x) och som blifvit utgifven under titel: Bakhtyar-Nameh, or Story of prince Bakhtyar and the ten viziers. A series of persian tales, from a Ms in the collection of Sir W. Ouseley. London 1801, samt i fransysk öfversättning: Bakhtyar-nameh, ou le favori de la fortune, conte traduit du persan par M. LESCALLIER. Paris 1805, och i GAUTTIERS 1001 Nuits. Paris 1822. VI, äfvensom en turkisk bearbetning deraf omnämnes i en uppsats af AMÉDÉE JAUBERT i Journal Asiatique för 1827, Mars. Äfven detta arbete utgöres af en samling berättelser med en särskild sådan till ram, men denna ram har endast en ganska aflägsen likhet med den i *De sju vizirerne* och *De sju vise mästare*, och af berättelserna igenfinner man ingen enda i någon bland de särskilda uppteckningarne utaf sistnämnde saga (jfr KELLER, Sept sages, s. VI, X—XIII. — Dyocletianus' Leben von Hans von Bühel, herausgegeben von A. KELLER. Quedlinburg und Leipzig 1841, s. 8—11 — 1001 Nacht. Breslau 1836. X, IV—VI).

3) Utaf de båda enda handskrifter, man hittills upptäckt af De sju vizirerne (jemf. ofvan, sid. 2), har man föga eller ingen ledning för bedömande af nämde arabiska bearbetnings ålder, jemförd med den hebreiskas. Den af JON. SCOTT begagnade, i Bengalen funna, är nemligen först i senare tider upptäckt, och man känner ej hur gammal den är; och den tunesiska är helt ny, nemligen af år 1731 (Tausend u. eine Nacht. Breslau, 1836. XIV, IV). Detta bevisar visserligen ingenting emot sjelfva arbetets ålder, men utesluter också icke möjligheten, att den ifrågavarande arabiska likaväl kunnat uppstå ur den hebreiska bearbetningen, som tvärtom. Men att den hebreiska icke legat till grund för denna arabiska bearbetning, synes dock deraf, att arabiska uttryck och namn, som förekomma i den hebreiska Sandabar-boken, icke igenfinnas i De sju vizirerne (SENGELMANN, l. c.); ett förhållande som åter, å andra sidan, bestyrker den af Utg. antagna förmodan, att icke heller

De sju visirerne, sådant detta verk nu förefinnes, utan en annan äldre arabisk uppteckning, utgjort förebilden för Sandabar-boken.

Af Sandabar-boken eger man ännu åtskilliga handskrifter. J. B. de Rossi (Manuscripti codices hebraici bibliothecæ J. Bn de Rossi, accurate ab eodem descripti et illustrati. Parmæ 1803. I, 124) omnämner trenne; Silvestre de Sacy (i Notices et Extraits &c, IX, 414) en å Kongl. Bibliotheket i Paris; Sengelmann (l. c., s. 27) tvenne å Leipziger Stadtbibliothek, hvaraf den ena med textförbättringar och latinsk öfversättning af Wagenseil, och den andra med randglosser, likaledes af Wagenseil; Ellis (Specimens of early english metrical romances. London 1811. III, 5) en å British Museum, hvari en latinsk anteckning uppgifver, att boken blifvit öfversatt från Indiskan på Persiska och Arabiska, samt derifrån af Rabbi Joel på Hebräiska — en uppgift, som, hvad den hebräiske öfversättarens namn beträffar, likväl troligen blifvit föranledd genom en förvexling med det likartade, likaledes från Indiskan på Persiska och Arabiska öfverflyttade verket *Kalila va Dimna* eller Bidpais fabler, hvaraf, enligt Doni (Filosofia moral. Venetia 1606, s. 1) Rabbi Joel lemnat en hebräisk öfversättning, deri han såsom detta verks författare uppgifvit, icke Bidpai, utan Sendabar, af hvars berättelser han också i Kalila va Dimna infört tvenne, nemligen *Den talande fogeln* samt *Hustrun och krämaren* (Loiseleur, Essai, s. 17, 68, 83). Den äldsta tryckta upplaga man känner af Sandabar-boken är af Constantinopel 1516 (Rossi, l. c. — Loiseleur, l. c., s. 82). Andra bekanta upplagor äro: Constantinopel 1517, samt Venedig 1544, 1568, 1605 och 1608 (se Ellis, l. c. — Sengelmann, l. c., s. 25 — Sacy, l. c., s. 413, 415 — Loiseleur, l. c.). En tysk öfversättning är utgifven af Sengelmann i dess ofvananförde arbete Das Buch von den sieben weisen Meistern &c. Halle 1842, s. 30—75.

4) Att, såsom Sengelmann (l. c., s. 12) sökt visa, den hebräiska och den syriska bearbetningen skulle varit en och samma, dertill lemna åtminstone de af honom anförde skäl — att ingenstädes, utom i företalet till Syntipas, finnes någon syrisk bearbetning omnämd, och att nyhebräiska språket af grekiske skriftställare stundom blifvit kalladt Syriska — icke full anledning; emedan Syriskan onekligen var för Grekerne i allmänhet vida mera bekant än Hebräiskan, samt skiljaktigheterna mellan Sandabar-boken och Syntipas i alla fall äro större, än att den sednare gerna kan vara omedelbart öfverflyttad ifrån den förra.

5) I den af de vesterländska uppteckningarne, som bär stämpeln af högsta ålder, den af Keller utgifna *Li romans des sept sages*, finner man drag, som äfven träffas i sagan om Pilatus, hvilken saga, likasom den om Judas Ischarioth, och andra, som slöto sig till Jerusalems förstöring, sannolikt äro af hebräiskt ursprung eller åtminstone haft sin grund i hebräiska sägner (se Mone, Anzeiger für Kunde des deutschen

Mittelalters. Nürnberg 1836, s. 446). Vespasianus heter ock i Li romans des sept sages fadren till sagans hjelte. Här äro de vise mästarne namngifne, likasom i den hebräiska bearbetningen; icke i den grekiska. Berättelsen om *Vildsvinet* har mera likhet med den motsvarande i den hebräiska uppteckningen, än i den grekiska. Likaså slutet af berättelsen om *Den talande fogeln*. Till den om *Qvinnan och de tre riddarne* har den hebräiska en motsvarande; icke den grekiska.

6) Af *Syntipas* känner man numera endast en handskrift i Kejserliga bibliotheket i Wien och tvenne å Kongl. bibliotheket i Paris, efter hvilka utgafs på trycket: »Syntipas. De Syntipa et Cyri filio Andreopuli narratio e codd. Pariss. edita a Jo. Fr. Boissonade. Parisiis 1828», den enda tryckta upplaga af detta arbete, som hittills utkommit. En *tysk* öfversättning är utgifven af Sengelmann i Das Buch von den sieben weisen Meistern, s. 76—186. — En *nygrekisk* bearbetning utkom i Venedig 1805. Den öfverensstämmer noga med den gamla, utom att berättelsen om *Önskningarne* der felar (Keller, Sept sages, s. XXIX). Man eger ock nygrekiska upplagor af 1790 och af Venedig 1815 (Götting. Gelehrte Anz. 1843, s. 751).

7) Den handskrift å Kongl. bibliotheket i Paris, efter hvilken Keller (i Tübingen 1836) utgifvit denna bearbetning, är från 13:de seklet, dock efter 1284, såsom af en anteckning deri synes (Keller, Sept sages, s. XLIII). Följande början till sjelfva sagan (efter prologen) kan tjena såsom prof å språket och versslaget:

»Jadis a romme fu vns rois,
Ki molt fu sages et cortois,
Il ot nom vaspasianus,
Des autre rois fu audesus,
Toute romme en sa main tenoit,
Et quanque de cha mer auoit.» &c.

8) Om skiljaktigheterna i dessa trenne redaktioner, hvad berättelserna beträffar, se Varianterne (s. 91, 92). Den *första* redaktionen förekommer i 8 manuskripter från 13:de seklet å Kongl. bibliotheket och Bibliothèque de l'Arsenal i Paris, samt i 3 från det 15:de; den *andra* i 4 manuskripter från 13:de och 2 från det 15:de; den *tredje* i 2 manuskripter från 14:de seklet och ett från det 15:de. Denna sista synes blifvit föranledd af de fortsättningar utaf sagan om De sju vise mästare, hvilka man delvis eller i sin helhet finner i åtskilliga handskrifter redan från 13:de seklet under titel: *Le roman de Marques de Rome* (hjelten, *Marques*, är son till Cato, en af de sju mästarne, hvilka äfven här uppträda och berätta historier); *Le roman de l'empereur Fiseus, fils de Dyoclétien empereur* (samme kejsareson, som är hjelten i de äldre fransyska uppteckningarne af De sju vise mästare, men der icke namngifves; här berättas hans öden såsom kejsare); *Le Livre de Laurins, fils*

de Marques, sénéchal de Rome (hjelten, *Laurins*, är son af Marques och Laurine, en syster till Kejsar Othon i Constantinopel, hvars rike Laurins ärfver); *Le Livre de Cassiodorus, empereur de Constantinoble* (son af Holyenon och sonson af Laurins); *Histoire de Pelyarmenus de Rome* (Cassiodori son), samt *Histoire du dernier fils des enfans de Cassiodorus*. Denna sistnämde fortsättning finner man i en handskrift å Kongl. bibliotheket i Paris, tillegnad Hugues de Chatillon, grefve af St. Pol, och då man vet, att detta grefskap innehades af honom från 1226—1247, bestämmes härigenom tiden för handskriftens tillkomst och med detsamma har man äfven ett bevis för de fransyska uppteckningarnes af sjelfva den ursprungliga sagan höga ålder (jfr PAULIN PARIS, Les manuscrits français de la Bibl. du Roi. Paris 1836 — LE ROUX DE LINCY, Roman des sept sages, i LOISELEURS Essai sur les fables indiennes, s. X, XXVII — KELLER, Dyocletianus Leben, s. 20). Efter en handskrift af redaktionen N:o 2, suppleerad ur en af redaktionen N:o 1, har LE ROUX DE LINCY (i LOISELEURS Essai &c. Paris 1838) utgifvit Le roman des sept sages.

9) Herbers yttrar i inledningen, att Dom JEHANS, en benediktinermunk i Halte selve (eller Haute-Selve, Haute Seille — Alta Silva — ett kloster inom Nancy biskopsstift, grundadt den 26 Maj 1140; se SAMMARTHANI, Gallia Christiana, Paris 1715—1786. XIII, 1372 — LOISELEUR, Essai, s. 85), har *förnyat* denna historia och uppsatt den på god Latin

(»a ceste estoire novellée,
par biau latin l'a ordenée»),

hvarifrån åter Herbers öfverflyttat den på sitt språk

»el non et en la révérence
del filz Phelippe au roi de France
Looy, c'om doit tant loer»,

eller, enligt en variant, anförd af FAUCHET i hans »Recueil de l'origine de la langue et poesie françoise ryme et romans» (Oeuvres de Claude Fauchet. Paris 1606, s. 560 &c.):

»el nom et en la reverence
del roi fil Phelippe de France
Loeis quen doit tant loer».

I förra fallet kan med denne Filip, son af en konung Ludvig i Frankrike, för hvilken Herbers uppgifver sig hafva skrifvit sitt arbete, icke gerna menas någon annan än Ludvig IX:s son Filip den Djerfve (reg. 1270—1285); i det sednare åter, då det vore fråga om en Ludvig, son af en konung Filip, måste dermed förstås Filip Augusts son Ludvig VIII (reg. 1223—1226). Arbetet vore således i förra händelsen författadt före 1270, i den sednare före 1223. Tillägget »qu'on doit tant louer», snarare tillämpligt på den vidtberömde Ludvig den Helige, än på hans far Ludvig VIII, ger dock större sannolikhet åt den förra läsarten.

10) Att den latinska bearbetning, hvarifrån Herbers uppgifver sig hafva öfversatt sitt arbete, skulle varit densamma, som sedermera legat till grund för de vanliga tryckta bearbetningarne, hvilket både Keller och Loiseleur tyckas antaga, anser Utg. icke troligt. Ehuru trouvererne visserligen i allmänhet tillåto sig ganska stora friheter vid sina öfverflyttningar, skiljer sig Dolopathos dock alltför mycket från alla andra vesterländska bearbetningar af De sju vise Mästare, för att kunna vara en öfversättning från samma original, som legat till grund för dessa. Troligare är, att Dom Jehans, vid sin bearbetning, följt någon numera förlorad österländsk. Görres (Die teutschen Volksbücher. Heidelberg 1807, s. 161) anför en *grekisk* roman, kallad Dolopathos, från början af 12:de århundradet, hvaraf Huet skulle egt en handskrift. Denna uppgift, hvarför Görres icke anför källan, motsäges dock af Huets eget yttrande om Dolopathos i Traité de l'origine des Romans (Paris 1671, s. 62): »*qu'on dit* même qui se trouve en Grec dans quelques bibliothèques». Emedlertid, om också dessa Huets ord vederlägga uppgiften, att han sjelf egt någon sådan grekisk handskrift (så vida han icke erhållit den *sedan* han författade nämde Traité), gifva de dock något stöd åt den, att sådana verkligen funnits, ehuru Huets yttrande visserligen äfven kan afse Syntipas. Sjelfva namnet Dolopathos tyckes dock antyda ett grekiskt ursprung. För närvarande står emedlertid Herbers' bearbetning ensam, utan föregångare och efterföljare. Inledningen är här långt vidlyftigare än i någon af de öfriga, och flera nya drag der införda; skådeplatsen förlagd till en ort, som förekommer i ingen af de andra uppteckningarne; drottningen har här inga berättelser, och af dem, som finnas anförda, äro flera egna för denna bearbetning. Versslaget är detsamma som i Li romans des sept sages. Det hela är af stort icke blott litterär-historiskt, utan äfven rent poetiskt intresse; det eger flera sköna, lifligt och färgrikt målade ställen, och flerstädes synes, att författaren stått på höjden af sin tids bildning. Att åter, såsom Keller (Dyocletianus Leben, s. 17) antagit, Dolopathos skulle vara den äldsta vesterländska bearbetning af sagan om De sju vise mästare, finner Utg. icke sannolikt. Den är dertill alltför utarbetad och polerad. Äfven röjer det urval af berättelser, som här visar sig vara gjordt, samt föreningen af tvenne (*Drottningen i tornet* och *Den otrogna hustrun*), hvilka man i alla öfriga bearbetningar af denna saga finner bestämdt åtskilda, en friare och senare behandling.

11) Den äldsta tryckta fransyska upplaga man känner är: »Les sept sages de Rome traduit du latin, attribué à Dom Jehan moine de l'abbaye de Hauteselve, per Jacobum Arnollet. Geneve 1490» (L. Hain, Repertorium bibliographicum. Stuttgart 1826—1838, N:o 8735). Andra gamla upplagor äro: »Les VII sages de Romme. Geneve 1492», fol.; Geneve 1494, fol.; Lyon, Oliv. Arnoullet, utan tryckår, 4:o; Lyon 1577,

8:o; Paris 1579, 16:o; Rouen 1616; Lyon 1649, 8:o; Troyes 1662, 8:o (EBERT, Allgemeines bibliographisches Lexikon. Leipzig 1830. II, N:o 13,587—89. — KELLER, Sept Sages, s. LXXVII, LXXVIII, och Dyocletianus Leben, s. 51). Kejsaren heter i dessa tryckta fransyska bearbetningar Pontianus, sonen Diocletianus, och berättelserna äro desamma samt följa i samma ordning, som i de svenska upplagorna.

12) Den äldsta latinska upplaga med utsatt tryckort och år man känner är: »Historia septem sapientum Romæ. Coloniæ, J. Koelhof, 1490», 4:o. Samtidigt dermed utkom en annan latinsk bearbetning, kallad: »Historia Calumnie novercalis. Antwerpiæ, Gerard Leeu, 1490», 4:o, hvars författare yttrar i sitt slutord, att han något jemkat stilen i det äldre verket, men för öfrigt ingenting ändrat af sjelfva innehållet. Detta, indeladt i 23 kapitel, äfvensom berättelsernas ordning, öfverensstämmer ock noga med de öfriga tryckta bearbetningarne, äfven den svenska. Andra gamla latinska upplagor äro: »Sapientum septem Romæ historia. Delfis, Ch. Snellaert, 1495», 4:o, samt »Historia septem sapientum Romæ», utan tryckort och år (EBERT, l. c., N:o 13,881—84). Dessutom öfversattes De sju vise mästare från Tyskan tillbaka på Latin af FR. MODIUS under titel: »Ludus septem sapientum de Astrei regii adolescentis educatione, periculis, liberatione, insigni exemplorum amoenitate, iconumque elegantia illustratus: antehoc latino idiomate in lucem nunquam editus, Francof, a. M., Paul Reffeler», utan tryckår (omkring 1560, enligt EBERT, l. c, N:o 13,885). Lokalen är här förlagd till Chaldeen, konungen heter Gordius, sonen Astreus, de vise: Bancillas, Prexaspes, Mnemon, Athersatha, Orontes, Gobrias och Zamolxis. I berättelsen om *Den förtrollade kejsaren* heter denne Zoroaster; i den om *Virgilii torn* kallas konungen Sesosis och händelsen är förlagd till Egypten; Hippokrates och Galenus äro utbytta mot Podalirius och Machaon; i berättelsen om *Drottningen i tornet* är händelsen förflyttad till Sparta, konungen är Menelaus, drottningen Helena, älskaren Paris. Berättelserna äro dock för öfrigt till innehållet oförändrade och desamma som i de öfriga tryckta bearbetningarne (LOISELEUR, Essai, s. 94, 168).

13) Kejsaren heter här Diocletian, sonen Florentin, mästarne: Bancillas, Ancilles, Lentilion, Malquedras, Caton, Jesse och Maxentius (KELLER, Sept Sages, s. LXXVIII—LXXX).

14) Den äldsta engelska tryckta upplaga, man hittills upptäckt, är: »Treatyse of the seven points of true love and everlasting wisdome, drawn out of the book which is cleped Orologium Sapientiæ. Here begynneth a lytill shorte treatyse thath tellyth how there were seven moysters assembled togydre &c. Westmynster, W. Caxton», 4:o, utan tryckår (EBERT, l. c., N:o 13,590), men, enligt ELLIS (Specimens &c. s. 16) emellan 1548 och 1567. Denna bearbetning är på prosa och synes tagen från den vanliga latinska (LOISELEUR, Essai, s.

90); men år 1560 författades en annan af John Rolland på skottska vers, hvilken utkom tryckt under titel: »The sevin seages, translatit out of prois into scottis meiter by J. Rolland. Edinburg, Ros, 1578», 4:o, och hvaraf man äfven har upplagor af år 1592, 1620 och 1631. Deremot är på prosa: »The hystorie of the seaven wise maisters of Rome. London, Purfoot, 1633», 8:o (Ellis, l. c., s. 17 — Loiseleur, l. c., s. 90 — Keller, Sept sages, s. LXXX, LXXXI, och Dyocletianus Leben, s. 34). Ett sammandrag häraf utgör under titeln »The seven wise Masters», en i England allmän berättelsebok för barn (se Warton, History of english poetry. London 1840. II, 220). — År 1599 dramatiserades sagan om De sju vise mästare af Th Decker (se Fortunatus und seine Söhne, eine Zaubertragödie von Th. Decker. Aus dem Englischen von Fr. W. V. Schmidt. Berlin 1819, s. 17 — Keller, Dyocletianus Leben, s. 34).

15) Berättelserna äro i båda dessa gamla tyska bearbetningar desamma och följa i samma ordning, som i de svenska upplagorna. I Stuttgarter-handskriften heter kejsaren Poncianus, sonen Dyocletianus, mästarne: Panttillas, (den andre i ordningen namngifves icke), Gratton, Waldeach, Jesophus, Cleophas och Yoachim (Keller, Sept Sages, s. LXXXIV—XCII). I Bühels bearbetning kallas kejsaren Pontianus, sonen Dyocletianus, mästarne: Bacillus, Luculus, Katho, Malquidrach, Josehus, Cleophas och Joachim.

16) En af år 1471 i Eschenburgs bibliothek, beskrifven af von der Hagen och Büsching (Literar. Grundriss zur Geschichte der deutschen Poesie. Berlin 1812, s. 303 &c.). — En annan af år 1476 å universitets-bibliotheket i Erlangen, der kejsaren heter Principianus, sonen Dyocletianus och de fyra första mästarne: Bantillas, Lentulus, Katho och Malderach; de tre sista namngifvas icke; berättelserna äro desamma, som i Stuttgarter-handskriften (v. d. Hagen, l. c., s. 307 — Koch, Compendium der deutschen Literaturgeschichte. Berlin 1798. II, 230 — Keller, Sept sages, s. CVIII—CXIX). — En med denna sistnämda temligen nära öfverensstämmande å stadsbibliotheket i Hamburg, beskrifven af Lappenberg i Aufsess' och Mone's Anzeiger för år 1834 (s. 99, 100). — En i Frankfurt af år 1477—1498 på Högtyska, omnämd af v. d. Hagen (l. c., s. 311, 555) och Grimm (Der arme Heinrich. Berlin 1815, s. 192). — En i Leipzig af år 1492 på Nedertyska, omnämd af Grimm (l. c., s. 193 och Altdeutsche Wälder. III, 43). — En på prosa i Heidelberg, omtalad af Gervinus (Geschichte der poetischen Nationalliteratur der Deutschen. II, 172), hvilken anser densamma hafva utgjort förebilden för Bühels poetiska bearbetning. — Utom dessa äldre tyska bearbetningar finner man äfven sådana i åtskilliga tyska handskrifter och upplagor af den bekanta berättelse-samlingen *Gesta Romanorum* från 13:de eller 14:de århundradet (utgifven sednast på Engelska af Swan, London 1824, på Latin af Keller, Stuttgart 1842; på Tyska af Keller, Qvedlinb. u.

Leipzig 1841, och af GRÄSSE, Dresden u. Leipzig 1842, och hvarom för öfrigt se WARTON, History of engl. poetry. Lond. 1840. I, s. CXXXIX—CLVII. — DOUCE, Illustrations of Shakspeare. Lond. 1839, s. 519—575. — DUNLOP, History of Fiction. Edinb. 1816. II, 169—181).

17) De äldsta bekanta tryckta tyska upplagor äro: »Cronik und histori aus den geschichten der Römern» &c. utan tryckort och år (sluttitel: Der siben meister buoch, se KELLER, Sept sages, s. CXXIII). — »Von Untreu der Weiber schöne Gleichnussen der sieben weisen Maister» &c. Cölln, H. Nettessem, utan tryckår, 8:o. — »Hystori von den syben weysen meystern». Augsburg, Bämler, 1473, fol. (Ebert, N:o 13,572, 13,578, 13,573). — »Histori von den syben weisen meistern». Augsb., Sorg, 1478, fol. (KOCH, Compendium, s. 233 — EBERT, N:o 13,574). — »Historie von den sieben weisen Meystern». Augsb., Sorg, 1480, 4:o (KOCH, Compendium, s. 233 — HAIN, Repertorium bibl. N:o 8730). — »Die sieben weisen Meyster». Augsb., Joh. Schönsperger, 1481, 1486, 1488, fol. — (EBERT, N:o 13,576 — KELLER, Dyocl. Leben, s. 39—41); Augsb., Schopser, 1489, fol. (GÖRRES,, Volksb. s. 157); Augsb. 1497 och 1515, 4:o; Strassburg 1520 (KELLER, Dyocl. Leben; s. 41); Ingolstadt 1544 och 1546, 4:o; Strassburg 1549, 4:o, 1577, 8:o, och 1617, 8:o; Erfurt 1664, 8:o, samt flerstädes (KELLER, Sept sages, s. CXXVIII). — Af dessa äldre tyska upplagor uppstod den ännu i Tyskland gängse folkboken: »Die nützliche Unterweisung der sieben weisen Meister, wie Pontianus der König zu Rom seinen Sohn Diocletianum den sieben weisen Meistern befiehlt, die sieben freyen Künste zu lernen, und wie derselbe hernach durch Untreu seiner Stiefmutter siebenmal zum Galgen geführt, aber allezeit durch schöne Gleichnisse der sieben Meister vom Tode errettet, und ein gewaltiger Meister zu Rom ward. Sehr lustig und nützlich wider der falschen Weiber Untreu zu lesen» (GÖRRES, l. c., s. 154), hvarmed titeln å de svenska upplagorna i det närmaste öfverensstämmer, och hvaraf nya bearbetningar utkommit i MARBACHS Volksbücher (N:o 30, 31) och SIMROCKS Deutsche Volksbücher (N:o III).

18) Andra gamla holländska upplagor äro: »Die hystorie uan die seuen wise mannen van Romen. Delf 1483», 4:o, Antwerpen 1488, 4:o, samt Delf 1493, 4:o; »Die seuen Exempels of Geschiedenis der seven wijzen van Rome». Delf 1498 eller 1499, 4:o (en annan bearbetning än den af 1479 och öfversatt från Tyskan) m. fl. (se KELLER, Sept sages, s. LXXXII, LXXXIII, och Dyocletianus Leben, s. 35, 36). I Götting. Gel. Anz. 1845, s. 757, uppgifves en »Historie van die seven wysn mannen van romen». Gouda, Gheraert Leeu, 1479, såsom den äldsta holländska.

19) Andra bekanta äldre upplagor af den *italienska* Erasto äro af Venezia 1551, 1552, 1560, 1563, 8:o, samt »Erasto dopo molto secoli ritornato alla fine in luce, e con somma diligenza del greco tradotto in italiano. Mantua 1542», Vinegia 1550, 1558, 1580 (Götting. Gelehrte

Anzeigen 1843, s. 763). Kejsaren heter här Diocletianus, sonen Erasto och styfmodren Aphrodisia. Berättelserna äro: *Hunden och ormen*, *De båda träden*, *Hippokrates och hans lärjunge*, *Vildsvinet*, *Hustrun som pröfvade sin mans tålamod*, *Konungen i England*, *De vise och Merlin* (motsvarande *Den förtrollade Kejsaren* i den svenska bearbetningen), *Den egyptiske konungens skatt* (Riddaren och hans son), *Drottningen i tornet*, *Persiske konungen som bedrogs af filosoferne* (sednare afdelningen af *Konungen, hans marskalk och sju vise mästare*), *Kolossen på Rhodus* (Virgilii torn), samt *Den uppfyllda spådomen*, hvars sednare del, den om *De två vännerne* i de vanliga tryckta bearbetningarne, här saknas. Uppgiften i Mantua-editionen, att *Erasto* vore en öfversättning från Grekiskan, är tvifvelsutan diktad. Åtminstone kan i sådant fall det grekiska originalet icke varit *Syntipas*. Inledningen är i Erasto långt vidlyftigare än der, samt flera nya drag tillagda, och bland berättelserna i Syntipas igenfinner man endast tvenne (*Hunden och Ormen* samt *Vildsvinet*) i Erasto, hvilka båda äfven förekomma i de flesta öfriga vesterländska bearbetningarne. Troligast har någon af de äldre handskrifna fransyska prosaiska uppteckningarne varit förebilden för Erasto. Här nemligen, likasom i dessa, utgöra berättelserna om *Den persiske konungen* och *Den uppfyllda spådomen* icke, såsom i de vanliga tryckta bearbetningarne, för hvilka den latinska legat till grund, hvardera tvenne historier förenade till en, utan upptaga blott den ena afdelningen af hvardera (Ellis, Specimens. III, 18. — Keller, Sept sages, s. XXXVI. — Loiseleur, Essai, s. 92, 170).

På *Fransyska* finner man Erasto tidigt öfversatt, under titel: »Histoire pitoyable du prince Erastus, fils de Dioclétien. Nouvellement traduite de l'Italien en François. Paris 1565», 8:o, Lyon 1568, 16:o (se D'Orville, Mélanges tirés d'une grande Bibliothèque. Paris 1781. V, 77); Paris 1572 och 1664, 12:o, samt: »Histoire du prince Erastus fils de l'empereur Dioclétien. Paris 1709», 8:o, en moderniserad bearbetning, hvarom se Varianterne, s. 97 (Jfr Keller, Sept sages, s. LXXVII och Dyocletianus Leben, s. 51). — På *Spanska* finnes en öfversättning af Erasto under titel: »Historia del principe Erasto hijo del emperador Diocleziano, traducida del Italiano». Antwerpen 1573, 12:o (Loiseleur, Essai, s. 93). — På *Engelska* har man en från Fransyskan öfversatt »History of Prince Erastus, son to the emperor Diocletian, and those famous philosophers called the seven wise masters of Rome, by Francis Kirkman», London 1674, 8:o, hvari Kirkman berättar, att denna bok är i Irland så allmän, att hvarje barn får den i händerna straxt efter abcboken. En förkortad engelsk upplaga af Erastus utkom 1684 (Ellis, l. c., s. 17, 18 — Keller, Sept sages, s. LXXXI).

20) Andra äldre danska upplagor äro: Köpenhamn 1675, 8:o, och 1707, 8:o (Ebert, l. c., N:o 13,595), samt 1753, 8:o, under titel: »En

skjön Historie om de syv vise Mestere, hvorledes Pontianus den rommerske Kejser befalede dennem sin Sön Diocletianum att lære hannem de syv fri Konster; og hvorledes han, formedelst hans Stivmoders Utroskab, blev syv Gange fört til Galgen, men hver Gang ved Mesternes skjönne Lignelser reddet fra Döden, og blev siden Kejser i Rom. Meget lystig og nyttig at læse imod de falske Qvinders Utroskap» (NYERUP, Morskabslæsning, s. 152).

24) Bladen i denna codex äro signerade, och sagan om De sju vise mästare förekommer å dem med signaturen k XXV—XXX, l I—XIII. Bladen k XXIII och k XXIV, hvaraf det sednare måste innehållit sagans början, fela. Den begynner nu å bladet k XXV med följande ord: »thy at thz ma hænda. thz i faa aldre flere söner æn honum. Hwi wilin i thz han skal liffwa swa enlika taghin han heem. thz iak matte se honum mz idher. thy at modherlikin elskoghe thwingar mik ther til Kesaren kalladhe sit sændebudh oc sagdhe swa. Far oc helsa siw wisa mæstara oc sigh them thz. at iak astundar se min son. oc wil iak wita æn han haffwer nakath lært i swa langan tima som the haffwa han haffts», &c. Af samma blad är en liten del ur ena randen bortrifven, äfvensom öfra hälften af bladet l X, men för öfrigt är sagan fullständig. Berättelserna äro: Kejsarinnan: *De båda träden;* Baucillas: *Hunden och ormen;* kejsarinnan: *Vildsvinet* (»walbassen»); Auxilles: *Ipocras och hans systerson;* kejsarinnan: *Riddaren och hans son;* Lentulus: *Den otrogna hustrun;* kejsarinnan: *Konungen och hans marsk;* Malgudrak: *Hustrun som pröfvade sin mans tålamod;* kejsarinnan: *Virgilii torn;* Kato: *Den talande fogeln;* kejsarinnan: *Den förtrollade kejsaren;* Den sjette mästaren (icke namngifven): *Den sörjande enkan;* kejsarinnan: *Roms räddning af de vise;* Meron: *Drottningen i tornet;* Sonen: *Den uppfyllda spådomen.* Sedan sonen fulländat denna berättelse och förtäljt huru det i sjelfva verket tillgått, då han var i enrum med kejsarinnan, slutar det hela på följande sätt: »Tha sagdhe kesarin til keserinnena. Wakta thz thu liwgher ekke. sigh siælff ær swa sant Tha swaradhe keserinnan oc sagdhe swa Ja herra thz ær sant. Jak ræddis thz han skulle idher fordarffwa oc idhart rike idher aff ræna Tha sagdhe kesarin til keserinnena Nw æst thw rætlika dömpd. fore thy thu kennis siælff thina gerninga oc thw æst wærdh at dö. Ok tholka pino skal thu haffwa som thu wille thz min son skulle haffwa fangith Tha kalladhe kesarin sina swena til sik oc sagdhe til them swa Gaan oc redhin et stoort baal thz thæsse forbannadha quinna matte i brænna som swa bansat ær oc mik swa illa rædh thz iak skulle min son swa orætlika fordarffwa. Tha swaradho the oc sagdho thz the willo thz alle saman gerna göra Tha læto the genast wardhä en stoor eld ther kasthadho the tha onda quinnona wti. oc ther fik hon siin rætta lööm forethe ondsko oc ond wilia ther hon haffdhe til kesarins son at fordarffwa honum. oc kesarins

son bleff fri oc fræls aff allan wanda Swa frælsir oc gudh alla the som i rættom stykkiom wilia liffwa.»

22) Sagan om De sju vise mästare är det nionde arbetet i denna codex och begynner sålunda: »Her röris aaf kesarenom Ponciano huilken som hafde en Son och heet Dioclecianus, hvilken hans Stiumoder hade wild lata dræpa forty at han wille ekke fulkomma hænna Wilia; män hans 7 wisa Mæstare frælste honom, och oppaa thet sista wart hon siælf brændh med sinom lönligha Bola. Thenna Istoria wårder aandeligha uttydh, som hær framdelis fins i tæna Bok». Sagan är likväl icke fortsatt längre än till början af den tredje mästarens berättelse. I samma codex förekommer äfven en svensk öfversättning af berättelsen om *Amicus och Amelius*, densamma, ehuru i något förändrad bearbetning, som den om *De två vännerne* i De sju vise mästare (Skandinavisk Museum, I, s. 273).

23) Ett gammalt svenskt arbete: »The Siw Wijsa Mästares ordspråk i Grekerland på Rijm: offuermåttan nyttiga och lustigha att läsa. Lybeck Tryckt aff Hans Witte, Anno 1614», 16 sidor, 8:o, innehåller rimmade tänkespråk af de bekante sju grekiske vise, och har sålunda ingen gemenskap med sagan om De sju vise mästare, hvilket Utg. ansett sig böra anmärka, i händelse någon, förledd af titelns likhet, skulle tro sig häri finna en äldre upplaga af denna saga.

24) Den verklige Diocletianus var, som bekant är, af låg härkomst, född i Dioclea i Dalmatien år 245 efter Chr. födelse. Han utropades, efter kejsar Numeriani mord, af dennes krigshär till kejsare år 284, nedlade denna värdighet 305 och dog 313. Hans faders både namn och stånd äro obekanta eller åtminstone icke med visshet kända. Pontianus är en kejsare, som endast tillhör dikten.

25) I *Li romans des sept sages* uppfostra mästarne sin lärjunge i en trädgård i Rom, der de låta uppföra ett torn »asses plus blanche dune flour. Li sept art i furent escrit.» *Saint Martin* åter är der en befästad ort eller borg (*borch, bors* — bourg) i grannskapet af Constantinopel, der mästarne dröja medan prinsen beger sig till sin fader. — I *Le roman des sept sages* uppfostras prinsen i en »vergier hors de Rome à une liue près de Rome», der mästarne låta uppföra »une grant meson qarrée et plantéive et fort et merveilleuse et convenable; et chambres derreres et loges devant. Et qvand la meson fut fete et aparsomé, li sept sage en iiij parties de la meson firent peindre les vij ars». Längre fram, då deras lärjunge beger sig in i Rom till sin fader, heter det, att de vise stannade qvar »el bois seint Martin». — I den gamla svenska handskriften å Kongl. Bibliotheket i Stockholm beder prinsen sina mästare »wara nær i stadhin som het sancti Martini skogh».

26) Sängen var under medeltiden ett hufvudföremål för lyxen inom hus. Den betäcktes med de dyrbaraste täcken, som tillgångarne med-

gåfvo, och blef derigenom ofta af ett ganska högt värde. Fruntimer af de högre stånden brukade vanligen testamentera sina sängar med tillbehör till de kyrkor, der de blefvo begrafne, ett bruk, hvilket presterskapet försted att gifva kraft af lag, så att sedermera arfvingarne i hvilket sterbhus som helst måste till kyrkan erlägga en viss lösen för den dödes säng (LEGRAND D'AUSSY, Fabliaux ou Contes, Fables et Romans du XII:e et du XIII:e siècle. Paris 1829. III, 175).

27) Att badning i blod utgjorde en säker bot emot spetälska, var en i medeltiden allmän folktro, se Der arme Heinrich, von Hartmann von der Aue. Aus der Strassb. und Vatikan. Handschr. herausgegeben und erklärt durch die Brüder GRIMM. Berlin 1815, s. 172—182. — Jfr GOWER, Confessio amantis B. 2 — WEBER, Metrical romances. Edinburg 1810. III, 365 &c. — KELLER, Sept sages, s. CCXXXV.

28) Denna berättelse, som öfvergått till *Sandabar-boken* och *Syntipas*, förekommer äfven i ett turkiskt verk, kalladt *Adjaib-el-Measer*, hvarifrån CARDONNE öfversatt densamma på Fransyska under titel: »Pantoufle du Sultan» i sina Mélanges de litterature orientale. Paris 1768. I, 8 (LOISELEUR, Essai, s. 98). En berättelse, liknande den om de 90 rätterne alla af samma smak, förekommer i BOCCACCIOS Decamerone, Giorn. I, nov. 5, och skall, enligt MANNI (Storia del Decamerone di Gio. Boccaccio. Firenze 1742, s. 158) grunda sig på en verklig händelse, som tilldragit sig mellan Kejsar Fredrik II:s son Manfred och dennes halfsyster, Grefvinnan af Caserta.

29) Denna berättelse har ett indiskt ursprung. Den utgör 9:de fabeln i 2:dra boken af *Hitopadesa* (tryckt i Sirampur 1804, i London 1810, och i Bonn — ed. A. W. v. SCHLEGEL och CH. LASSEN — 1829, s. 66, samt öfversatt på Engelska af CHARLES WILKINS, Bath 1787, och Sir WILLIAM JONES i 6:te bandet af hans Works. London 1799, äfvensom på Tyska af MAX MÜLLER i 35:dje bandet af Ausgewählte Bibliothek der Classiker des Auslandes. Leipzig 1844, s. 90), en sednare efterbildning af *Pantcha-tantra*. Den återkommer i Sandabar-boken och Syntipas, äfvensom man igenfinner densamma i Disciplina clericalis af PETRUS ALFONSUS, utgifven i Paris 1824 och i Berlin af FR. WILH. VAL. SCHMIDT 1827, s. 49; i BOCCACCIOS Decamerone, VII, 6; i POGGII Opera. Basil. 1538, s. 429; i GASTS Sermones convivales. Basil. 1545, s. 21; i HANS SACHS' Fastnachtspiel »Die listig Bulerin» af år 1552; i BANDELLOS Novelle. Lucca 1554, parte II. nov. 11; o. a. (KELLER, Sept sages CXLI—CXLIII).

30) Återkommer i Sandabar-boken och Syntipas, äfvensom man finner en dylik berättelse i Tusen och en Natt (Breslau 1836. I, 185).

31) Man igenfinner denna berättelse i det indiska verket *Soukasaptati* eller En papegojas berättelser, öfversatt på Persiska under titel *Thouthi-nameh*, derifrån på Engelska (The Tooti-nameh, or Tales of a

parrot. London 1801, s. 126) och från Engelskan på Franseyska (af M:me Marie d'Heures. Paris 1826, s. 115). Den förekommer äfven i Sandabar-boken, i Syntipas, samt i Johannis de Capua Directorium humanæ vitæ, en mellan åren 1262 och 1278 författad latinsk version af Rabbi Joels hebräiska bearbetning utaf Bidpais Fabler (Loiseleur, Essai, s. 103).

52) Äfven denna berättelse har ett indiskt ursprung. Den förekommer i det indiska verket *Vrihath-Katha* (se Katha Sarit Sagara. Sanskrit und Deutsch von H. Brockhaus. Leipzig 1839, s. 57, ett utdrag ur Vrihath-Katha — jfr Qvarterly Oriental Magazine. Calcutta 1824, Vol. II, s. 102), äfvensom, hvad sjelfva upplösningen beträffar, i *Soukasaptati*, samt igenfinnes för öfrigt i Sandabar-boken, Syntipas, Disciplina clericalis (ed. Val. Schmidt, s. 51); Gesta Romanorum (Swans engelska öfversättning. London 1824. I, 120, 346; Grässes tyska öfvers. Dresden och Leipzig 1842. I, 54); Guy de Roye, Le Doctrinal de Sapience. Genève 1478 (författad 1388); Adolphus, Fabulæ, N:o 5 (se Leyser, Historia poetarum et poematum medii ævi. Halæ 1721); Stainhöwels verdeutschter Esop (omkr. 1480), 11:te fabeln; Hans Sachs' Fastnachtsspiel »Das weynent Hündlein» af år 1554; Legrand d'Aussy, Fabliaux. Paris 1829. IV, 50, o. a. (Keller, Sept sages, s. CXLVI — Loiseleur, Essai, s. 107).

53) Samma händelse igenfinner man i den indiska berättelsen om Nitambavati i *Dasa-kumara-tscharita* eller Tio unge mäns äfventyr (se Qvarterly Oriental Magazine. Calcutta 1827, Juni), äfvensom i *De 40 vezirerne* (1001 Nacht. Breslau 1836. I, 179).

54) Denna berättelse har likaledes ett indiskt ursprung. Den återfinnes både i berättelsen om Saktideva uti *Vrihath-katha* (Qvarterly Orient. Mag. Calcutta 1835, Jan., Juni — Die Märchen-sammlung des Somadeva Bhatta aus Kaschmir. Aus dem Sanskrit ins Deutsche übersetzt von Hermann Brockhaus. Leipzig 1843. II, 167, i 28:de bandet af Ausgewählte Bibliothek der Classiker des Auslandes) och i *Hitopadesa* (Wilkins Öfvers., s. 129 — Müllers Öfvers., s. 86). Samma händelse igenkänner man ock i slutet af Tredje Kalenderns berättelse uti Tusen och en Natt (Breslau 1836. II, 112—126).

55) Denna berättelse har icke öfvergått till någon annan bearbetning af De sju vise mästare, men återfinnes i Straparolas Notti piacevoli (Venezia 1550, 1554), Notte IV. fav. 2; i Les Comptes du monde avantureux, contenant LIV discours. Paris 1582, 2:a berättelsen, samt i Les Délices de Verboquet le généreux. Paris 1623, s. 325 (Loiseleur, Essai, s. 139, 187).

56) Likheten mellan denna berättelse och den allmänt bekanta, som ligger till grund för Rossinis Gazza ladra, kan endast vara tillfällig, då den sednare lärer stödja sig på en verklig tilldragelse, som skall passe-

rat i franska byn Palaiseau och först utgjort ämne för en, äfven hos oss gifven, fransysk dram, innan samma händelse sedermera behandlades i den italienska operan.

37) Återkommer i Sandabar-boken och Syntipas. Berättelsen om Philesiæteri tofflor i 9:de boken af APULEJI Metamorphosis (Bip. 1788. I, 203) har härmed någon likhet; äfvenså fabliaun *Auberée*, anförd af LEGRAND D'AUSSY (Fabliaux, Paris 1829. IV, 68).

38) Återkommer i Sandabar-boken och Syntipas, samt igenfinnes ursprungligen i det indiska verket *Vetala-pantchavinsati* eller Den onde andens 25 berättelser, öfversatt på Engelska af Rajah KALEE KRISCHEN BEHADUR. Calcutta 1834, s. 84. Den esopiska fabeln om Ormen och örnen (Fabularum æsopicarum Collectio; ed. CORAY. Paris 1810, s. 198) har äfven härmed någon likhet (LOISELEUR, Essai, s. 119).

39) Denna berättelse, som återkommer i Sandabar-boken och Syntipas, måste tidigt hafva blifvit bekant i Europa, emedan man igenfinner densamma i en gammal fransysk roman, kallad »La Description, Forme et Histoire du noble Chevalier Berinus» &c. Paris, Jean Bonfons, 4:o (D'ORVILLE, Mélanges. Paris 1780. H, s. 233, 244).

40) Berättelsen återkommer i Syntipas. VALERIUS MAXIMUS, Lib. VII. 3, 5, berättar ungefär detsamma om Demosthenes, och i Nouveaux Contes à rire, ou Récréations françoises. Amsterdam 1737. I, 151, förekommer en dylik anekdot om Hertigen af Ossuna.

41) Denna berättelse saknas i de öfriga bearbetningarne af De sju vise mästare, men man igenfinner samma ämne i en fransysk legend (conte dévot) »D'un roi, qui voulut faire brûler le fils de son Sénéchal» (LEGRAND D'AUSSY, Fabliaux. Paris 1829. V, 56); i Gesta Romanorum (SWANS Öfvers. I, CIV — GRÄSSES Öfvers. II, 243); i Cento novelle antiche, N:o 68; i Der Seele Trost. Augsburg 1478 (se AUFSESS, Anzeiger für Kunde des deutschen Mittelalters. Nürnberg 1833, s. 107 — WACKERNAGEL, Altdeutsches Lesebuch. Basel 1839, s. 986); i Dialogus creaturarum moralizatus. Goudæ 1480, Cap. 120; i GERALDI CINTHIO'S Hecatommithi (nel Monte Regale 1565) VIII, 6; i Anecdotes chrétiennes de l'Abbé Reyre, T. I: »Les deux pages»; i SCHILLERS bekanta dikt »Der Gang nach dem Eisenhammer», m. fl. (DOUCE, Illustrations of Shakspeare. London 1839, s. 557 — LOISELEUR, Essai, s. 134 — KELLER, Dyocletianus Leben, s. 44).

42) Man igenfinner denna berättelse i *Vrihath-Katha* (se Quarterly Orient. Mag. Calcutta 1824, Mars, s. 71), och den förekommer äfven i Tusen och en Natt (Breslau 1836. XI, 199: »Geschichte einer Dame von Kahiro und ihrer vier Galane»); i det persiska arbetet Tusen och en dag (Les mille et un Jour. Contes persans, traduits en françois par M. PÉTIS DE LA CROIX. Paris 1729. IV, 121: »Histoire de la belle Arouya», samt i en fransysk fabliau: »De la dame qui attrapa un prêtre,

un prévôt et un forestier» (Legrand d'Aussy, Fabliaux. Paris 1829. IV, 246).

43) Denna berättelse återkommer i Sandabar-boken och Syntipas. Samma ämne igenfinnes i berättelsen om väfvaren Manthara i 5:te afdelningen af *Pantcha-tantra* (»Analytical Account of the Pantcha-tantra, by Horace Hayman Wilson» i Transactions of the royal Asiatic Society. London 1827. I, 193); i en fabliau af Marie de France, kallad »Dou Vilain qui prist un Folet» (Poesies de Marie de France, ed. Roquefort. Paris 1820. II, 140); i en annan fransysk fabliau: »Qvatre souhaits Saint Martin» (Fabliaux et Contes des poetes françois des XI, XII, XIII, XIV et XV siècles, tirés des meilleurs auteurs; publiés par Barbazan, nouv. ed. augmentée et revue par Méon. Paris 1808. IV, 386); i La Fontaines och Perraults bekanta fabler »Les trois souhaits» och »Les souhaits ridicules»; i en gammal tysk saga: »Das Mähre von den drey Wünschen», anförd af Wackernagel, l. c., s. 567, och Grimm, Kinder- und Haus-Märchen, Berlin 1822. III, 151; i en annan tysk saga: »Der Arme und Reiche» (Grimm, l. c. Göttingen 1837. II, 1); i Lehmanns Erneuerte politische Blumengarten. Frankf. 1640, s. 371; i Hebels Schatzkästlein des Rheinischen Hausfreundes. Tübingen 1811; i den bekanta svenska sagan om Korfven (Stockh. 1745 o. fl.) m. fl. (Keller, Sept sages, s. CLXXXI — Loiseleur, Essai, s. 54, 114).

44) Berättelsen om *Kung Papegoja* utgör möjligen förebilden för den bekanta sagan om *Fogel Blå* och är af indiskt ursprung.

45) De grekiska namnen å några bland de vise i denna bearbetning bevisa ingenting för ett grekiskt ursprung deråt, emedan på den tid, då Sandabar-boken troligen författades, både Araber och Judar voro ganska förtrogna med den grekiska litteraturen, och grekiska namn ofta förekomma hos Rabbinerne (Sengelmann, l. c., s. 11 — Keller, Dyocletianus Leben, s. 11).

46) Berättelsen återfinnes i Syntipas och förekommer äfven i Kalila va Dimna (Contes et fables indiennes de Bidpai et de Lokman, ouvrage commencé par feu Mr Galland, continué et fini par M. Cardonne. Paris 1778. III, 280. — Kalila and Dimna, or the Fables of Bidpai, translated from the arabic by the rev. Windham Knatchbull. Oxford 1819, s. 331 — Calila und Dimna, eine Reihe moralischer und politischer Fabeln des Philosophen Bidpai, aus dem Arabischen übersetzt von C. A. Holmboe. Christiania 1832, s. 149).

47) Drag ur denna berättelse igenfinnas i det efter indiska källor författade persiska verket *Bahar-danusch* (öfversatt på Engelska under titel: Bahar-danusch, or the Garden of Knowledge, translated by Jon. Scott. Shrewsbury 1799. II, 50); i Cardonne's Mélanges de littérature orientale, I, 22: »Le philosophe amoureux»; i Petri Alfonsi Disciplina clericalis (ed. Val. Schmidt, s. 107) m. fl. (Loiseleur, Essai, s. 117).

48) Vespasianus kallas ömsom *rois* och *empereres* — konung och kejsare.

49) Denna berättelse förekommer äfven i Gesta Romanorum (SWANS Öfvers. II, 164, 443 — GRÄSSES Öfvers. I, 262), samt i Cento Novelle antiche. Nov. 100 (Firenze 1724, s 105; Milano 1804, s. 255).

50) Man finner här den äldsta hittills kända vesterländska källan till den bekanta händelsen med Shylock och Antonio i Shakspeares Merchant of Venise. Under tiden från Herbers till Shakspeare har denna historia öfvergått till en mängd berättelse-samlingar, såsom Gesta Romanorum (GRÄSSES Öfvers. II, 163); Ser GIOVANNIS Pecorone (omkr. 1378). Giorn. IV. nov. 1; CORROZET, Divers propos mémorables. 1557; TYRON, Recueil de plusieurs plaisantes nouvelles. Anvers 1590, m. fl. Dess ursprung är dock österländskt, ty liknande österländska berättelser förekomma i GLADWINS Persian Monshee. Calcutta 1799, Story 13; och British Magazine for 1800, s. 159 (DOUCE, Illustrations of Shakspeare. London 1839, s. 171).

51) Denna saga förekommer i den tyska dikten *Lohengrin* (utgifven af J. GÖRRES. Heidelberg 1813) och utgör ämnet så väl för ett gammalt tyskt poem, Der Schwanenritter af KONRAD VON WÜRZBURG (utgifvet af GRIMM i Altdeutsche Wälder. Frankf. 1816. III, 52—96), som för en fransysk dikt af hög ålder: *Le Chevalier de Cygne*, hvaraf tidigt uppstod en roman på prosa, utaf hvilken man eger flera äldre upplagor så på Fransyska (Paris utan tryckår; 1511, 1523 och 1580), som på Engelska (Westminster 1480), på Holländska (Harlem 1480) och på Tyska (Augsburg 1482 och 1502. — Se GRIMM, l. c., s. 49—51; — ROQUEFORT, De l'Etat de la poésie française aux XII:e et XIII:e siècles. Paris 1811, s. 162; — MICHAUD, Bibliothèque des Croisades. I, 273; — D'ORVILLE, Mélanges. F, 4; — AUFSESS und MONE, Anzeiger 1834, s. 149; — GENTHE, Deutsche Dichtungen des Mittelalters. Eisleben 1841. II, 280; — GRÄSSE, Lehrbuch einer allgemeinen Literärgeschichte. Dresden und Leipzig 1842. II:r Bd 3:e Abth., s. 220). Man igenkänner för öfrigt i denna täcka fée-saga ursprunget till sagan om »De sex Svanorna eller den ädelmodiga Systern», hvaraf flere svenska upplagor utkommit.

52) Om denna berättelse innehåller Kellers redogörelse för 1709 års edition af Erasto (Dyocletianus Leben, s. 31), hvarur det ofvan anförda är lånadt, ingenting mer än titeln.

53) Den här lemnade resumén gäller icke den italienska Erasto, utan den ofvanföre omnämda moderniserade fransyska bearbetningen deraf (Paris 1709), hvilken dock tyckes i allmänhet temligen troget hafva följt sin italienska förebild, att döma af de underrättelser om denna Loiseleur (Essai, s. 92, 170) meddelat.

Utom i alla dessa bearbetningar af De sju vise mästare, igenfinner man samma historia, som utgör ramen dertill, äfven i Gesta Romanorum (GRÄSSES Öfvers. II, 170), samt liknande berättelser i Ser GIOVANNIS Pecorone (Giorn. XXIII. nov. 2, införd i BÜLOWS Novellenbuch. Leipzig 1835. II, 58), äfvensom i STRAPAROLAS Notti piacevoli (Notte IV. fav. 1, införd i VAL. SCHMIDTS Märchen-Saal. Berlin 1817. I, 195).

54) Se KELLER, Sept sages, s. CLXXXVIII, CLXXXIX.

55) *Viverra mungo*, af samma slägte som den egyptiska Ichneumon.

56) Se Le Pantcha-tantra, ou les cinq Ruses; les Aventures de Paramata et autres Contes; le tout traduit pour la première fois sur les originaux indiens, par M. l'abbé J. A. DUBOIS. Paris 1826, s. 206; — WILSON, Analytical Account of the Pantcha-tantra. London 1827, s. 185.

57) Se Hitopadesa. Eine alte indische Fabelsammlung aus dem Sanskrit zum ersten Mal in das Deutsche übersetzt von MAX MÜLLER (i Ausgewählte Bibliothek der Classiker des Auslandes. Leipzig 1844. XXXIII, 178).

58) Österländsk munk.

59) Se GALLAND & CARDONNE, Contes et fables indiennes. Paris 1778. III, 43; — KNATCHBULL, Kalila and Dimna. Oxford 1819, s. 268; — HOLMBOE, Calila und Dimna. Christiania 1832, s. 113, Cap. VI, fab. 1; — Die Fabeln Bidpais aus dem Arabischen von PHILIPP WOLFF. Stuttgart 1837. II, 1.

60) Vid pingsttiden höllo länsherrarne vanligen *cour plenière*, se detta ord i Supplementet till ROQUEFORTS Glossaire de la Langue Romane. Paris 1820, s. 96.

61) Se LEGRAND D'AUSSY, Fabliaux. Paris 1829. I, 30—32.

62) Se KELLER, Sept sages, s. CLXXIX. — I en tradition från Wales berättas en liknande händelse om furst Llywelyn af Jorwerth och hans hund Killhart eller Gelhart. En varg hade inträngt i rummet der furstens barn låg i vaggan. Hunden skyndade till barnets bistånd och lyckades, efter en hård strid, att döda vargen. Straxt efteråt kom fursten in i rummet, och då han såg vaggan omstjelpt och hunden full af blod, trodde han honom hafva bitit ihjel barnet och dödade honom med sitt svärd, men fann vid närmare undersökning barnet oskadadt och vargen död under den omstjelpta vaggan. Hunden var en skänk af furstens svärfader, konung Johan af England, omkring år 1205 (se EDWARD JONES, Musical relics of the welsh bards. London 1808. I, 75; — DUNLOP, History of fiction. Edinburg 1816. II, 167). — Berättelsen igenfinnes för öfrigt äfven i Gesta Romanorum (SWANS Öfvers. I, LXXXII — GRÄSSES Öfvers. II, 176); — Les facétieuses journées. Paris 1584, s. 287; — SANSOVINO, Cento novelle scelte. Venezia 1598. Giorn. IX. nov. 1; — HANS SACHS, Werke. I, 175; — LEGRAND D'AUSSY, Fabliaux. Paris 1829. I, 354—365; — Æsop. ed. LESTRANGE, Amsterdam 1714, fab. 464; — Asiatic

miscellany. 1787, s. 73 — VOGL, Volksmärchen der Russen. Wien 1841, s. 93.

63) Se KELLER, Sept. sages, s. CLXXXIX, och Dyocletianus Leben, s. 55. — Berättelsen förekommer äfven i GALLAND et CARDONNE, Contes et fables indiennes. III, 198 (LOISELEUR, Essai, s. 110), samt i VOGLS Volksmärchen der Russen, s. 137.

64) Se LE ROUX DE LINCY, Analyse de Dolopathos, s. 147. — I Disciplina clericalis (ed. VAL. SCHMIDT. Berlin 1827, s. 53), en samling af berättelser, hemtade hufvudsakligen från arabiska författare, af PETRUS ALPHONSUS, en till christendomen öfvergången jude, född i Aragonien 1062 och döpt 1106, förekommer denna berättelse, och det är sannolikt derifrån den inkommit i de vesterländska bearbetningarne af De sju vise mästare. En berättelse »Von eynem bözen wybe» i en å Leipziger Universitets-bibliotheket befintlig handskrift från 15:de århundradet, anförd af HAUPT och HOFFMANN (Altdeutsche Blätter. Leipzig 1836. I, 154), behandlar samma ämne. Man igenfinner det för öfrigt i Castoiement d'un pere à son fils (BARBAZAN, Fabliaux et Contes; nouv. ed. par MÉON. Paris 1808. II, 99), en fransysk bearbetning på vers af Disciplina clericalis — ADOLPHUS, Fab. 6 (LEYSER, Historia poet. medii ævi. Halæ 1721, s. 2018) — BOCCACCIO, Decameron, VII. 4 — SANSOVINO, Cento novelle scelte (se WEBER, Metrical Romances. Edinb. 1810. III, 368) — HUGO VON TRIMBERG, Renner. Frankf. 1549 (se BOUTERWECK, Geschichte der Poesie und Beredsamheit. Göttingen 1801—1819. IX, 259) — LEGRAND D'AUSSY, Fabliaux. Paris 1829. III, 146; och det har blifvit dramatiseradt af HANS SACHS: »Das Weib in Brunnen» från år 1553 (Werke. II, 4, 48 — VAL. SCHMIDT, Beiträge zur Geschichte der romantischen Poesie. Berlin 1818, s. 68); af MOLIÈRE: »George Dandin, ou le mari confondu», komedi i 3 akter, uppförd första gången 1668; samt, efter Molière, af ZSCHOKKE: »Peter Rothbart, Lustspiel in 3 Acten» (i Molières Lustspiele und Possen für die deutsche Bühne. Zürich 1805. IV, 101).

65) Se LE ROUX DE LINCY, Analyse de Dolopathos, s. 122. — I nära öfverensstämmelse med denna redaktion förekommer samma berättelse i den gamla fransyska romanen La Description, Forme et Histoire du noble chevalier Berinus &c. (D'ORVILLE, Mélanges. H. s. 257, 267), hvarur den af DUNLOP (History of Fiction. II, 382) omnämda »Merchants second Tale or Story of Beryn», hvilken man finner införd i några upplagor af CHAUCERS Canterbury Tales, förmodeligen är ett utdrag, som dock endast omfattar berättelsens sednare del.

66) Se HAUPT und HOFFMANN, Altdeutsche Blätter. I, 136.

67) Det är nemligen i dennes berättelse om konung Rhampsinits skatt (II. 121), man egenteligen har att söka ursprunget till den nu ifrågavarande, hvilken endast förekommer i de vesterländska bearbetningarne af sagan om De sju vise mästare. — En likartad historia om konung

Hyrievs skatt finner man hos Pausanias (IX. 37). — Dessutom förekommer samma berättelse i Gesta Romanorum (Grässes Öfvers. II, 180); Ser Giovanni, Pecorone, IX. 1; Bandello (död 1562), Novelle, parte I. nov. 25 (se Dunlop, l. c., II, 460 — Heidelberger Jahrbücher för 1837, s. 668). Den har blifvit dramatiserad af grefve von Platen-Hallermünde: »Der Schatz des Rhampsinits, ein Lustspiel in 5 Acten» år 1824 (se hans Gesammelte Werke. Stuttgart und Tübingen 1839, s. 196).

68) Denna berättelse förekommer, såsom förut är nämndt, i Rabbi Joels hebräiska öfversättning af Kalila va Dimna, hvarifrån den öfvergått till Johans från Capua Directorium humanæ vitæ, tryckt omkring 1480, cap. I. Man finner den dessutom i Der altenn weisenn Exempel, tryckt omkr. 1470, samt i Ulm 1483 och Augsburg 1484, en tysk öfversättning af Directorium humanæ vitæ; i Firenzuola, Discorsi degli animali. Fiorenza 1548, s. 44, 1552, s. 89; La Rivey, Deux livres de filosofie fabuleuse. Lyon 1579, s. 143; Les facétieuses Journées. Paris 1584, J. VII. N:o 8; Sansovino, Cento novelle scelte. Venezia 1598, VII. 8; Gubitz, Deutscher Volkskalender 1839. — Sjelfva ramen till det indiska verket *Souka-Saptati* (den persiska *Thouthi-Nameh*) har någon likhet med denna berättelse. En ung fru förälskar sig under sin mans frånvaro i en fremling, hvilken hon af en händelse fått se. Genom en mellanperson aftalas med älskaren, att han skall besöka henne; men då natten tillstundar, blir hon orolig och beslutar att rådfråga sin mans papegoja. Denna uppehåller henne genom sina berättelser under 52 nätter efter hvarandra, så att hon icke får tillfälle emottaga sin älskare. Sluteligen hemkommer mannen, då papegojan för honom berättar förloppet, till belöning hvarför han ger den trogna fogeln sin frihet, men slår hufvudet af sin otrogna hustru (Keller, Sept sages, s. CXXXV).

69) Ett slags guldmynt, så kalladt emedan det först var i omlopp staden Bysanz. Dess värde var, enligt några, 10 sous, enligt andra 50 livres (se Roquefort, Glossaire de la Langue Romane. Paris 1808. I, 149).

70) Här framträder sålunda den i medeltidssagorna så ryktbare trollkarlen Merlin (Mellin, Mellinus, Merlinus, Merilianus, Merlein, Merilin, Merkelin, Marleg), om hvilken se Galfredi de Monemuta Vita Merlini. Vie de Merlin, attribuée à Geoffroy de Monmouth, suivie des prophéties de ce barde, tirées du IV:e livre de l'histoire des Bretons: publiée d'après les Mss de Londres par Fr. Michel et Th. Wright. Paris 1837; Le premier et le second livres, avec les prophéties de Merlin. Paris 1498, 3 voll. fol.; Le livre de Merlin, qui est le premier de la table ronde, avec les prophéties. Paris 1528, 3 voll. 4:o; Le roman de Merlin l'enchanteur, remis en bon françois par M. S. Boulard. Paris 1797, 3 voll. 12:o — Fr. von Schlegel, Geschichte des Zauberers Merlin i Sammlung romant. Dichtungen. Leipzig 1804, Bd I — Biblio-

thèque des romans. 1775, Juillet. I, 109 — TRESSAN, Corps d'Extraits des romans de chevalerie. Paris 1782. I, 52 — LEGRAND D'AUSSY, Fabliaux. Paris 1829. I, 89, 152, 164; V, 113 — D'ORVILLE, Mélanges. H, 145 — DUNLOP, History of Fiction. I, 203, 422 — ELLIS, Specimens &c. I, 73 — SCOTT, Minstrelsy of the scottish border. II, 269 — GRÄSSE, Literärgeschichte. II. 3. s. 98, 197.

71) Man finner denna berättelse äfven i Gesta Romanorum (GRÄSSES Öfvers. II, 189) samt i VOGLS Volksmärchen der Russen, s. 45. En liknande förekommer i Kalila va Dimna: Konung Belaz har haft en märkvärdig dröm, som oroar honom och för hvars tydande han rådfrågar Brahminerne. Desse, uppbragte öfver att han kort förut låtit döda 12000 af deras kast, besluta begagna detta tillfälle att hämnas. De utbedja sig sju dagars betänketid och förklara sedermera, att konungen hotas med rikets förlust och egen undergång, om han icke uppoffrar sin älsklingsgemål Iracht, sin tregne minister Ilaz och åtskilliga andra, som stå högt i hans ynnest. Konungen kan likväl icke förmå sig härtill, utan rådfrågar, på Irachts inrådan, den vise Kibariun, som ger honom en lyckligare tydning af drömmen, hvilken också, genom inträffande af de omständigheter den vise förutsagt, befinnes vara den rätta, hvarefter konungen öfverlemnar Brahminerne åt Ilaz, som låter afrätta dem (se GALLAND et CARDONNE, Contes et Fables indiennes. III, 230 — KNATCHBULL, Kalila and Dimna, s. 314 — HOLMBOE, Calila und Dimna, s. 139, — Jfr GÖRRES, Volksbücher, s. 168).

72) Denna berättelse förekommer äfven i Gesta Romanorum (GRÄSSES Öfvers. II, 187); i Les faveurs et disgraces de l'amour, ou les amans heureux, trompés et malheureux. VI:e ed. Paris 1711 (se BÜLOW, Novellenbuch. III, XV, 428); BONAVENTURA DES PERIERS, Contes ou nouvelles récréations et joyeux devis. Amsterdam 1735. III, 240; LEGRAND D'AUSSY, Fabliaux. Paris 1829. III, 165; PRÉVÔT, Contes, avantures et faits singuliers. II, 13; HÖLDER, Französisches Lesebuch. Stuttgart 1828, s. 156. — Jfr SIMROCK, Qvellen des Shakspeare. III, 233. — En novell i BOCCACCIOS Decameron (VII. 9) har äfven härmed någon likhet.

73) Man igenkänner här berättelsen hos Florus och Dio Cassius om parthiske konungen Orodes' förfarande mot Crassus.

74) Virgilius var en af medeltidens ryktbaraste trollkarlar, om hvars underverk otaliga sägner voro i omlopp. Man finner honom i denna egenskap af undergörare omnämd af biskop KONRAD af Hildesheim, kejsar Henrik VI:s kansler, i ett bref från Neapel till Arnold från Lübeck, af år 1191; af GERVASIUS från Tilbury, kejsar Otto IV:s kansler, i hans Otia Imperialia, författade 1211 och utgifna af LEIBNITZ bland Scriptores rerum brunsvicarum. Hanov. 1707. I, 963; af dessas samtida, cistercienser-munken HELINANDUS (död 1223 eller 1227) i dess krönika, och benediktiner-munken ALEXANDER NECKAM i dess De Naturis rerum Libri VI;

af DANTE i Divina Commedia; af VINCENTIUS BELLOVACENSIS (död 1264) i Speculum historiale (Duaci 1624. VI, 193); af GUALTER BURLEY i Vitæ Philosophorum (Nürnberg 1474, cap. 103); af PARACELSUS (Werke. Strassburg 1603. II, 307, 569); af GOWER i Confessio Amantis; af LYDGATE (i Tragedies of Bochas. De casibus virorum et feminarum illustrium, IX. c. I. st. 4); i WOLFRAM VON ESCHENBACHS Parzival; i Sängerkrieg auf Wartburg, i Reinfried von Braunschweig, i ENENKELS omkr. 1246 författade Fürstenbuch von Östreich und Steyrland, i HANS SACHS' Ehbrecherbuch, m. fl. BONAMENTE ALIPRANDO, en italiensk skald, som lefde omkring 1414, samlade de i Italien gängse folksägnerne om Virgilius, hvilka utgöra III—IX kapitlen i hans »Aliprandina osia Chronica della città di Mantova», införde i MURATORI, Antiquitates Italicæ medii ævi. Mediol. 1738—1742, Tom. V. Virgilius hänföres här till sin verkliga historiska tid och sagan begynner med hvad man har sig bekant om hans verkliga öden. Deremot är helt och hållet fabelaktig den berättelse om Virgilii härkomst, öden och underverk, som förmodeligen uppstod i Frankrike, och hvaraf D'ORVILLE (Mélanges. E, 181) omnämner tvenne gamla franska upplagor från femtonde seklet under titel: Les merveilleux Faits de Virgile, hvilket arbete man äfven finner på Engelska (The lyfe of Virgilius and his deth and many marvayles &c. Antwerpen omkr. 1530), samt på Holländska (Een schone Historie van Virgilius, van zijn Leuen, Doot, ende van zijn wonderlijcke werken &c. Amsterdam 1552), hvarifrån den år 1676 öfversattes på Isländska (se NYERUP, Morskabslæsning, s. 203). Här göres Virgilius till nära nog samtidig med Romulus och om *skalden* Virgilius nämnes ingenting. Se för öfrigt om Virgilius, trollkarlen, NAUDÉ, Apologie pour les grands hommes soupçonnés de magie. Amsterdam 1712, s. 439; GÖRRES, Volksbücher, s. 225; DOCEN i Jenaer Allg. Litt. Zeit. 1810, Maj, N:o 110; SACY, Notices et extraits. V, 253; BÜSCHING, Erzählungen des Mittelalters. Breslau 1814. I, 130—134, 136—138; DOBENECK, Des deutschen Mittelalters Volksglauben. Berlin 1815. I, 188; DUNLOP, History of Fiction. II, 130; VAL. SCHMIDT, Beyträge zur Geschichte der romantischen Poesie. Berlin 1818, s. 117; LEGRAND D'AUSSY, Fabliaux. Paris 1829. I, 293, 367; GENTHE, Virgils Eclogen. Magdeburg 1830, s. 58; THOMS, Alt-englische Sagen und Märchen. Deutsch von SPAZIER. Braunschweig 1830. I, XIII, 73, 287; LE ROUX DE LINCY i Cabinet de Lecture för d. 29 Oct. 1835; F. H. v. D. HAGEN, Erzählungen und Märchen. Prenzlau 1838. I, 147; WARTON, History of english Poetry. London 1840. I, LVI, II, 411; REHFUES, Scipio Cicala. Leipzig 1840. III, 76, 348, IV, 20, 324; KELLER, Sept sages, s. CCIII, och Dyocletianus Leben, s. 57; LOISELEUR, Essai, s. 150 m. fl. — Sägnerne om de i nu ifrågavarande berättelse omnämde underverk af Virgilius äro ganska gamla. Redan i den s. k. Wessobrunner-Codex från 8:de århundradet, anförd af DOCEN (l. c.), beskrifves tornet

med bilderne, kalladt Salvatio Romæ, nästan alldeles som här. Likaså i Liber de mirabilibus Romæ från 13:de århundradet, aftryckt i MONTFAUCONS Diarium italicum. Paris 1702, s. 283, 288; hos VINCENTIUS BELLOVACENSIS, ALEX. NECKAM, o. a. Berättelsen om elden och kopparmannen med bågen anföres af GERVASIUS från Tilbury, HELINANDUS, ENENKEL, m. fl. Ett motstycke till den underbara spegeln, som förekommer i de fransyska uppteckningarne, finner man i BENJAMINS från Tudela år 1173 författade resebeskrifning (Benjamin Tudelensis Itinerarium. Lipsiæ 1764, s. 102), der det heter, att öfverst på den ryktbara båken i Alexandria fanns en spegel, hvari man kunde se på mer än 500 parasangers afstånd alla krigsskepp, som kommo från Grekland eller hela vesterlandet att anfalla Egypten. Långt efter Alexanders död hände sig, att ett grekiskt fartyg, fördt af en vid namn Sodorus, ankom till hamnen. Denne Sodorus trakterade tornväktarne så hederligt, att allesammans insomnade, då han slog spegeln i stycken och seglade bort. Från den tiden begynte Egyptens magt att aftaga (LOISELEUR, Essai, s. 153. — Jfr Sitten, Gebräuche und Trachten der Osmanen, von CASTELLAN. Aus dem Franz. Leipzig 1815. III, 249, der det berättas, att denna spegel blifvit förstörd i Hedschras 19:de år, kort innan Araberne intogo Alexandria). — Den i sagan om De sju vise mästare införda berättelsen om Virgilii underverk och dessas förstöring, förekommer för öfrigt äfven i Gesta Romanorum (GRÄSSES Öfvers. II, 212); Ser GIOVANNI, Pecorone, V. 1; GOWER, Confessio Amantis (ed. 1810, s. 138 — Jfr WEBER, Metrical Romances III, 369).

75) Man finner denna berättelse äfven i Roman de Saint-Gréal (utgifven på vers: Le Roman du Saint Graal publié pour la première fois d'après un Ms de la bibl. royale de Paris par FR. MICHEL. Bordeaux 1841 — på prosa: L'histoire du Saint-Gréal. Paris 1516, 1523 — Utdrag i Bibl. des Romans. 1775, Août, s. 88), hvilken man anser författad mot slutet af 12:te århundradet (DUNLOP, l. c., I, 218, 485), samt i Gesta Romanorum (GRÄSSES Öfvers. II, 185). — Hippokrates framträder, likasom Aristoteles och Virgilius, i medeltidssagorna ofta såsom trollkarl och skildras merendels från en förhatlig sida. Den verklige Hippokrates (född omkr. 460 före Christi födelse) lefde, som bekant är, mer än 500 år före Galenus (född 131, död 200 efter Chr. födelse).

76) 1:sta boken 8:de fabeln, se SCHLEGELS och LASSENS ed. s. 59; WILKINS' Öfvers. s. 77; MAX MÜLLERS, s. 52.

77) Siva's gemål, hvars dyrkan vanligen var förenad med många utsväfningar.

78) Denna förra del af berättelsen förekommer äfven i Gesta Romanorum (GRÄSSES Öfvers. II, 216; GOWER, Confessio Amantis, 5:te boken (jfr CHALMERS, British Poets from Chaucer to Cowper. London 1810. II, 143 — WEBER, Metr. Romances. III, 368); MASUCCIO, Novellino. Ve-

netia 1522. T. II. nov. XV; Comptes du monde avantureux. Paris 1582, Compte 40:e, s. 276.

79) Den sednare delen af berättelsen finner man äfven i Gesta Romanorum (GRÄSSES Öfvers. II, 217).

80) Under denna form har berättelsen öfvergått till fabliaun *Les trois Bossus* af DURAND, en trouveur i 13:de seklet, hvilken fabliau (införd i BARBAZANS Fabliaux. ed. MÉON. Paris 1808. III, 245, samt i Les Poetes français depuis le XII:e siècle. Paris 1824. I, 386), åter öfvergått till STRAPAROLAS Notti piacevoli och GUEULETTES Contes Tartares (Cabinet des Fées. XXI, 143), samt, moderniserad af NICOLAI (Die Bucklligen) finnes öfversatt på Svenska (i Samlaren. Vitter Ströskrift. Stockh. 1814. I, 34: De Puckelryggige). En annan fabliau, kallad *Estourmi* af HUGUES PIAUCELE (BARBAZAN och MÉON, l. c., IV, 452) närmar sig mera den redaktion, som förekommer i de vesterländska bearbetningarne af De sju vise mästare. En hustru lockar till sig trenne prester för att åtkomma deras penningar. De dödas af hennes man, som låter sin svåger Estourmi bära bort den ena efter den andra, allt i öfvertygelse att det är en och samme. Sluteligen dödar Estourmi en fjerde prest i samma förmodan. Berättelsen finnes för öfrigt äfven i Gesta Romanorum (SWANS Öfvers. I, LXXVIII; GRÄSSES Öfvers. II, 232); MASUCCIO, Raccolta di Novelle. Milano 1804. II, 113; LASSBERG, Liedersaal. Eppishausen 1820. I, 305.

81) Ursprunget till denna berättelse, som man endast finner i de vesterländska bearbetningarne, har man sannolikt att söka i PLAUTI Miles gloriosus, der en dylik intrig förekommer. En österländsk berättelse, kallad »Histoire de Kamaralzeman et de la Femme du Joaillier» i Contes inédits des 1001 Nuits, extraits de l'original arabe par Mr DE HAMMER et traduits en français par M. TRÉBUTIEN, företer omisskänliga likheter med denna historia. Den finnes äfven under titel Le Chevalier à la Trappe bland LEGRAND D'AUSSY's Fabliaux (Paris 1829. III, 156), och dessutom i Les amans heureux &c., s. 87, och i Oeuillets de Récréation, s. 105; samt en liknande i MASUCCIOS Novellino, IV. nov. XL, och i GUEULETTES Contes Tartares (Cabinet des Fées. XXII, 99). Den är dramatiserad af grefve v. PLATEN-HALLERMÜNDE under titel: Der Thurm mit sieben Pforten.

82) Äfven denna berättelse räknar klassiska anor. Man igenfinner den i PETRONII ARBITERS (död 67 e. Chr. f.) Satyricon (cap. CXI: »Matrona Ephesi»), och enligt Daciers förmodan (Examen de l'histoire de la Matrone d'Ephèse et des différentes imitations qu'elle a produites, i Mémoires de l'Académie des Inscr. Paris 1780. XLI, 523) har den tillhört de milesiska fabler af ARISTIDES, hvilka af SISENNA öfversattes och hvaraf, efter slaget som Crassus förlorade emot Partherne, ett exemplar fanns bland en romersk officers effekter. Berättelsen infördes sedermera

af JOHAN från Salisbury (död år 1183) i hans Policraticus, sive de nugis curialium et vestigiis philosophorum, Lib. VIII, c. 2 (ed. Lugd. Batav. 1639, s. 536), hvarifrån den troligen inkommit i sagan om De sju vise mästare. Äfven eger man en bearbetning deraf i latinska disticher af en obekant författare från 12:te eller 13:de århundradet, utgifven i Rom 1483. Samma ämne förekommer för öfrigt behandladt i en fransysk fabliau, anförd af BARBAZAN (ed. MÉON. Paris 1808. III, 462); i en dikt af EUSTACHE DESCHAMPS: »Exemple contre ceuls qui se fient en amour de femmes» från 14:de århundradet (DACIER, l. c., s. 541); i Fables d'Esope, d'Avienus et autres, trad. en françois par frère JULIEN. Lyon 1484 (se GOUJET, Bibl. françoise. Paris 1741—1756. VI, 428); i Esopus. Augsburg, Hans Schönsperger, 1498, fol. 20; i Cento novelle antiche, N:o 56; i ANNIBAL CAMPEGGIS Novelle, Nov. 2; i LORENZO ASTEMIO DI MACERATA, Hecatomythum: »De vidua, quæ operarium suum sibi conjugio copulavit»; i ST. EVREMONDS Oeuvres meslées. Paris 1678, s. 111; i LA FONTAINES Contes. Paris 1778. I, 162, m. fl. Den har blifvit dramatiserad i ett engelskt skådespel från början af 17:de århundradet, kalladt Womens Tears (se DODSLEY, Collection of old Plays, Vol. VI — DUNLOP, l. c. II, 475); af FATONVILLE: Arlequin Grapignan, 1682; af HOUDAR DE LA MOTTE 1702 (se LESSING, Schriften. ed. LACHMANN. VII, 160); af HEYWOOD: The widows tears (se WEBER, Metrical Rom. III, 371 — A. W. v. SCHLEGEL, Ueber dram. Kunst und Litteratur. Heidelb. 1817. III, 271); af FUSELIER 1714; af CH. F. WEISSE: Die Witwe von Ephesus, samt i Comédies nouvelles. Berlin 1753, s. 141: La matrone. — Liknande österländska berättelser finner man i 1001 Natt (Breslau 1836. XIII, 47: Geschichte der Adileh); i De 40 vizirerne (Cab. des Fées. XVI, 76: Histoire d'un Tailleur et de sa femme); i en chinesisk folksaga, öfversatt af d'ENTRECOLLES och införd i DU HALDE's Description historique et géographique de la Chine. III, 405, samt i Journal étranger, för 1755, Dec. I, 176; den indiska berättelsen om Dhoumini i *Dasa-koumara-tcharita* (se Qvarterly Orient. Mag. Calcutta 1827, Juni), o. a.

83) Denna berättelse, hvilken man äfven finner i SANSOVINOS Cento novelle scelte, VII. 4; i LOPE DE VEGA's El pronostico cumplido (Obras sueltas. Madrid 1777. Nov. VI, s. 264), samt i BÜLOWS Novellenbuch. I, 142, har en österländsk karakter och sannolikt äfven ett österländskt ursprung. Möjligen är den endast en travestering af den bibliska berättelsen om Joseph (i 1 Mos. cap. 37 o. f.), som dermed har en påtaglig likhet.

84) Sagan om *De båda Vännerne*, eller om *Amelius* och *Amicus* (*Milles* och *Amys*, *Amyloun* och *Amys*), såsom de vanligast och i sagans äldre bearbetningar, innan den inkom i De sju vise Mästare, kallas, är en af medeltidens ryktbaraste och mest spridda. MONE (Anzeiger 1836, s. 420) har sökt visa, att den eger ett burgundiskt ursprung, och till

tiden går tillbaka ända till 9:de århundradet, äfvensom dess öfverensstämmelse i flere delar med Nibelungen-Lied, hvari de båda vännerne Gunther och Sigfrit (Vilkina-Sagans Gunnar och Sigurd) skulle motsvara Amelius och Amicus. ALBERICUS TRIUMFONTIUM (de Troisfontaines) i sin i medlet af 13:de århundradet författade krönika (LEIBNITZ, Accessiones historicæ. Hannov. 1700. II, 108) och efter honom VINCENTIUS BELLOVACENSIS i Speculum Historiale, Lib. XXIV. cap. 169, hänföra de båda vännerne till Karl den Stores riddare och berätta, att de stupat på samma gång i det stora tre dagars slaget, som Karl höll mot Longobarder-konungen Desiderius den 12 Oct. 774, hvarvid dock, enligt hvad MONE (l. c.) erinrat, är att anmärka, att något sådant slag icke hållits mellan Karl och Desiderius, och att man måste gå tillbaka ända till slaget vid Chalons mot Attila år 451, för att finna ett passande historiskt motstycke. Berättelsen om Amelius och Amicus förekommer för öfrigt redan tidigt på *Latin* i form af legend, hvaraf man har handskrifter från 13:de och 14:de århundradena å bibliotheken i Paris, Basel och St. Omer (den sistnämde från 13:de århundradet, kallad *Vita Amici et Amelii carissimorum*, är aftryckt i MONE's Anzeiger 1836 s. 146). De båda vännerne infördes i martyrologierne och dyrkades såsom helgon flerstädes i Lombardiet, såsom uti Novara, Mortaria och Milano, der särskilda kyrkor voro åt dem invigde, hvilket föranlåtit ANSELM BERTHOD (i Acta Sanctorum, colleg. et notis illustr. J. BOLLANDUS. Octob. T. VI. s. 124) att anställa kritiska undersökningar, huruvida de med rätta eller icke kommit till denna helgonavärdighet, hvilka undersökningar icke utföllo till de båda vännernas fördel. Efter legenden behandlade VINCENTIUS BELLOVACENSIS (l. c. cap 162—169) deras historia likaledes på latin och RADULPHUS TORTUARIUS på latinska hexametrer. På *Fransyska* har man en gammal berättelse om *Amiles et Amis* på prosa, anförd af MONE (l. c. s. 161) efter en handskrift från 14:de århundradet å bibliotheket i Lille, äfvensom tvenne poetiska behandlingar, hvaraf den ena äldre, på vanlig fabliau-vers, är citerad af DUCANGE (Glossarium ad scriptores mediæ et infimæ Latinitatis. Paris 1733—36. I, 1239, 1266. II, 256, 353, 978, 1653. III. 495, 521), WARTON (History of engl. poetry. London 1840. I, 80), WEBER (Metr. Rom. I, LIII; III, 364), MICHEL (Le roman de Tristan. Paris 1836. I, CII, och La chanson de Roland. Paris 1837. s. XXIX), LE ROUX DE LINCY (Roman du Brut. Rouen 1838. I, LXXXIII), m. fl., och den andra, yngre, på alexandriner, är anförd af MONE (l. c. s. 353) efter en handskrift af år 1465 å bibliotheket i Arras. Af dessa bearbetningar, af hvilka ingendera eger någon anstrykning af legend, uppstod den fransyska folkromanen *Milles et Amys*, hvaraf den äldsta tryckta upplaga med utsatt tryckår är af Lyon 1531; men hvaraf man dock eger flera äldre utan utsatt tryckår (se utdrag häraf i Bibl. des Romans 1778 Dec. s. 3. — DUNLOP, History of Fiction. I, 420). Denna roman öf-

versattes på *Italienska* (Milles e Amis. Venezia 1503), äfvensom den fransyska poetiska bearbetningen redan förut blifvit öfversatt på *Bretagniska* (Emlyn och Amik — se Grimm, Der arme Heinrich, s. 189); på *Engelska* under titel *Amys and Amyloun,* utgifven af Weber (Metrical Romances. II. 369) och i utdrag meddelad af Ellis (Specimens. III, 396), samt på *Tyska* af Konrad von Würzburg i 13:de århundradet under titel *Engelhard und Engeldrut,* hvaraf sedermera uppstod en prosaisk bearbetning: »Ein schön Historia von Engelhart aus Burgund, Hertzog Dietherichen von Brabant seinem Gesellen, vnnd Engeldrut, des Königs Tochter ausz Dennmark. Frankfurt a. M. 1573» (se Genthe, Deutsche Dichtungen des Mittelalters. Eisleben 1841. I, 374). I en gammal engelsk ballad, införd bland Evans' Old ballads. I, 77, behandlas samma ämne, och hufvudpersonerne heta der, likasom i De sju vise mästare, Alexander och Ludvig. Likaså i en dansk folkvisa, omnämd af Nyerup (Morskabsl. s. 156). Äfven på *Isländska* finnes denna saga under titel: »Amicus oc Amilius rimur» (se Grimm, l. c. — P. E. Müller, Saga-Bibliothek. Kiöbenh. 1820. III, 480). Den förekommer för öfrigt införd i det gamla tyska arbetet »Der Seele Trost» (tryckt i Augsburg 1477 och 1483 — se Wackernagel, Altdeutsches Lesebuch. Basel 1839, s. 981), äfvensom i F. W. Carové's Taschenbuch für Freunde altdeutscher Zeit und Kunst auf das Jahr 1816, samt till en del i Olger Danskes krönika (danska ed. af 1729, s. 88, se Nyerup, l. c.). Den har blifvit dramatiserad i 14:de århundradet under titel: »Miracle de Notre Dame d'Amis et d'Amille» (se Monmerqué et Michel, Theatre François au moyen age. Paris 1839, s. 216). En fortsättning af denna saga finner man i den fransyska »Roman de Jourdain de Blaye», en dikt i 22000 vers, hvaraf sedermera uppstod prosa-romanen »Les faitz et prouesses du noble et vaillant Chevalier de Blaves» &c Paris 1520, och en imitation af sagan om De två Vännerne igenkänner man i den fransyska »Liure de Olivier de Castille et de Artus d'Algarbe». Geneve 1482 (se utdrag häraf i D'Orville's Mélanges. E. s. 78 och Bibl. des Romans 1781. Janv. II, 87), hvaraf en spansk öfversättning finnes tryckt i Burgos 1499; en engelsk i London 1518, en tysk i Basel 1521, en italiensk (från den spanska) i Venedig 1552, en nederländsk i Antwerpen utan tryckår. Se för öfrigt Keller, Sept sages, s. CCXXXI, och Dyocletianus Leben, s. 63 — Grässe, Literärgesch. II. 3. s. 348.

2.

Konung Apollonius af Tyrus.

Sagan om Konung Apollonius är en af de äldsta, som blifvit svensk folkbok. De lärde forskarne Marcus Welser (född 1558, död 1614), Caspar von Barth (f. 1587, d. 1658) och Joh. Alb. Fabricius (f. 1668, d. 1736), tillägga alla denna saga ett **Grekiskt** ursprung och en ganska hög ålder. Welser (Opera. Norimb. 1682, s. 679, 680) anser densamma hafva blifvit öfversatt från Grekiskan på Latin af en christen, som varit samtidig med romerska väldets fall; Barth (Adversaria, Lib. LVIII. c. 1 — Douce, Illustrations of Shakspeare. London 1839, s. 399, 400) att denna öfversättning blifvit gjord af en munk i sjette århundradet; Fabricius (Bibliotheca Græca. Hamb. 1726. VI, 805), att öfversättaren varit en christen, som lefvat 1000 år före Welsers tid. Den grekiska urskriften har man hittills icke lyckats igenfinna; men den **latinska** öfversättningen finner man tryckt redan omkring 1470 under titel: »Hystoria apollonij regis» utan tryckort och år (Wolf i Wiener Jahrbücher 1831. Bd LVI, s. 255). En förbättrad upplaga deraf utgafs af Welser efter gamla å St. Ulriks och Afras kloster-bibliothek i Augsburg befintliga handskrifter, under titel: »Narratio eorum quæ contigerunt Apollonio Tyrio. Ex membranis vetustis ed. M. Velser. Augustæ Vindel. 1595», 4:o, och i »M. Velseri Opera. Norimb. 1682», fol., s. 681—704. En annan latinsk bearbetning på Leoninska vers (två rimmade hexametrer och en pentameter) finnes införd i 11:te delen af Gottfrieds från Viterbo (död 1190) Pantheon, en krönika, dels på prosa och dels på vers, från verldens skapelse till år 1186 (tryckt i Basel 1569 och i Germanicorum Scriptorum ex bibliotheca Jo. Pistorii T. II:s. Francof. 1584, s. 242—251), der den utgör en del af syriske konungen Antiochus III:s (reg. 224—187 f. Chr. f.) historia. En tredje latinsk version, på prosa likasom den förstnämda, förekommer bland Gesta Romanorum (ed. H. A. Keller. Stuttgart 1842. I, 232—253. — Swans engelska öfvers. London 1824. II, 232—302. — Grässes tyska öfvers. Dresden und Leipzig 1842. II, 17—71).

Från en latinsk bearbetning, sannolikast den första af de ofvan anförda, har man en **anglo-sachsisk** öfversättning af hög ålder, utgifven, efter en handskrift å Corpus Christi College's bibliothek i Cambridge, under titel »The Anglo-Saxon Version of the Story of Apollo-

nius of Tyre, upon which is founded the Play of Pericles, attributed to Shakspeare; from a Ms. in the library of C. C. C. Cambridge. With a literal translation &c. by BENJAMIN THORPE. London 1834».

På **Engelska** eger man flera bearbetningar efter olika källor. En gammal engelsk dikt öfver detta ämne, författad af THOMAS, Vicary of Wymborne, omtalas af MALONE (The Plays of W. Shakspeare. Basel 1802. XX, 3, 231). GOWER (död 1408, se WARTON, History of Engl. Poetry. II, 225) har i sin Confessio Amantis (Lib. VIII. ed. 1555, s. 175—185) behandlat samma ämne efter Gottfrieds från Viterbo bearbetning, och Gowers har åter legat till grund för SHAKSPEARES skådespel Pericles Deremot är från Fransyskan öfversatt den gamla engelska prosaiska »The mooste pytefull history of the noble Appolyn kyng of Thyre, transl. from the french by ROBERT COPLAND. London, Wynkyn de Worde, 1510», 4:o, äfvensom tvenne andra bearbetningar, likaledes på prosa: »The most excellent, pleasant and variable hystory of the strange adventures of Pr. Appolonius, Lucine his wyfe and Tharsia his daughter, publish. by W. HOWE. London 1576», 4:o, och »The patterne of painful adventures, containing the most excellent, pleasant and variable historie of the strange accidents that befell unto prince Appollonius, the lady Lucina his wife and Tharsia his daughter, wherein the uncertaintie of this world and the fickle state of man's life are lively described. Translated into English by T. TWINE. London 1607», 8:o.

På **Spanska** finnes en dikt i 656 coplas från 13:de århundradet, kallad «Libre d'Apollonio», utgifven i SANCHEZ' Colleccion de poesias Castell. Paris 1842, s. 531—561; äfvensom TIMONEDA behandlat samma ämne i sina Patranas (Alcala 1576 och Bilbao 1580).

På **Fransyska** eger bibliotheket i Chartres en gammal bearbetning i handskrift under titel: »Lystoire de Apollonius qui apres les pestilences et fortunes quil ot en mer et ailleurs fust roy de Antioche» (se DUPLESSIS, Catalogue des mss. de la bibl. de Chartres. Chartres 1840, N:o 411); äfvensom i British Museum finnes en fransysk öfversättning från Latinet i handskrift från 15:de seklet (se DOUCE, l. c., s. 402). Tryckta fransyska bearbetningar äro: »La chronique d'Apollin roy de Thir. Geneve, Garbin», utan tryckår, 4:o; »Plaisante et agréable histoire d'Appollonius, prince de Thyr en Affrique et roi d'Antioche, traduite par GILLES CORROZET en ses jeunes ans. Paris, Al. Lotrian, 1530», 8:o, och Paris, J. Bonfons, utan tryckår, 4:o; »Avantures d'Apollonius de Thyr par le B*** (ANT. LE BRUN). Paris 1710», 12:o, och Rotterdam 1710, 8:o, moderniserad, äfven utgifven i Bibliothèque des Romans Grecs. Paris 1797. Utdrag ur dessa fransyska bearbetningar finner man i BELLEFOREST'S Histoires tragiques. 1604. VII, 113; i D'ORVILLE'S Mélanges. Paris 1781, T. O, s. 265, samt i Nouvelle Bibliothèque des Romans.

Paris An II. T. I, s. 1. En fransysk dramatisk bearbetning utkom några år efter den engelska Pericles under titel: »Les heureuses infortunes», af François Bernier de la Brousse, i tvenne delar, hvardera af 5 akter (Douce, l. c., s. 403).

På **Italienska** har man en poetisk bearbetning af denna saga: »La Storia di Apollonio di Tiro in ottava rime. Venezia 1486», 4:o, och 1489, utan tryckort, 4:o, samt en prosaisk: »Historia di Apolonio di Tiro rifoimata per Paulo de Taegia in l'anno 1492 nel mese settembre a contemplazione della magnifica Madona S. da Ferrara e poi per piacer del popolo. Milano 1492», 4:o. (Paitoni, Bibl. degli Volgarizz. T. I, s. 79 — Grässe, Literäigeschichte. II. 3. s. 459).

På **Tyska** är samma ämne bearbetadt i en dikt, »Appolonius von Tyrland», uti 20,748 verser från 1300-talet, af en författare, som vid slutet af sitt poem kallar sig »Hainrich von der Neuestat», och varit läkare i Wien. Dervarande kejserliga bibliothek eger tvenne och bibliotheket i Gotha en handskrift af denna dikt, hvarur utdrag blifvit meddelade i Reichards Buch der Liebe. Leipzig 1779, s. 363—396 och Bibliothek der Romane. Riga 1782—94. XX, 258—282; i F. H. von der Hagens Museum für altdeutsche Literatur und Kunst. Berlin 1809. I, 266—269; i Grimms Altdänische Heldenlieder. Heidelberg 1811, s. 470—473, och Altdeutsche Wälder. Frankf. 1816. I, 72 &c., samt i Beiträge zur ältern Litteratur, oder Merkwürdigkeiten der Herzogl. öffentlichen Bibliothek zu Gotha. Herausgegeben von Fr. Jacobs und F. A. Ukert. Leipzig 1837. II, 281—286. Man har dessutom en tysk prosaisk bearbetning, för hvilken sannolikt den äldre prosaiska latinska legat till grund och hvaraf flera gamla upplagor äro bekanta, såsom: »Die hijstori des küniges appolonij». Reutlingen, Zainer, 1471, fol.; »Die hystori des küniges Appolonij». Augsburg, Bemler, 1476, 4:o; 1479, fol.; 1480, fol.; Ulm 1495, fol.; 1499, 4:o. Vidare: »Ein schöne History, vom König Appolonius, Wie er von seinem Landt vertrieben, Schiffbruch und mancherlei unglück erlitten, und doch endlich durch Glück wider in sein Landt kommen ist», utan tryckort, 1556. En nyare tysk bearbetning, efter Welsers latinska, förekommer i Bülows Novellenbuch. Leipzig 1836. IV, 332—364, samt, efter den äldre tyska och Gesta Romanorum, i Simrocks Qvellen des Shakspeare. II, 152—258.

Från Tyskan är sannolikt öfversatt den **Holländska** folkboken »Die schoone en die suzerliche historie van Apollinus van Thyro. Delf in Holland 1493», 4:o.

Likaledes från den tyska uppstod en **Böhmisk** bearbetning, hvaraf man har en handskrift af år 1459 (se Dobrowsky, Geschichte d. Böhm. Sprache, s. 303), samt åtskilliga tryckta upplagor, såsom: »Kro-

nyka o Apollonowi Krali Tyrskem. W Gindrichowe Hradcy 1735», 8:o; W Praze 1761, 8:o, och W Olomauci 1769, 8:o.

Man har dessutom en **Grekisk** bearbetning på vers, år 1500 öfversatt från Latinet af en viss CONSTANTINOS eller rättare GABRIEL CONTIANUS från Creta, och utgifven under titel: »Constantini Cretensis Apollonii Tyrii vita, græcis versibus exposita». Venet. 1534, 4:o; 1563, 8:o; 1603, 8:o; 1642, 8:o; 1696, 8:o (WOLF i Wiener Jahrbücher 1831. Bd LVI, s. 256 — VOGT, Catalogus librorum rariorum. Hamburgi 1753, s. 345 — BRUNET, Manuel du Libraire. Paris 1820. I, 81).

Se för öfrigt WARTON, History of English Poetry. London 1840. I, CLXXXII, II, 133 — DUNLOP, History of Fiction. Edinb. 1816. I, 109 — DOUCE, Illustrations of Shakspeare. London 1839, s. 398—403 — GRÄSSE, Literärgeschichte. II:r Bd 3:e Abth. s. 457—460.

På **Danska** har man upplagor af 1627, 1731 och »prentet i dette Aar» under titel: »En dejlig og skjön Historie om Kong Apollonio, i hvilken Lykkens Hjul og Verdens-Ustadighed beskrives; lystig og fornöjelig at læse og höre» (NYERUP, Morskabslæsning. Kiöb. 1816, s. 169).

De **Svenska** upplagor Utg. sett äro: En å Upsala Universitets-Bibliothek befintlig, hvartill titelbladet saknas, men som eljest är komplett och på 79 sidor, 8:o, sign. Aij—Fij, utan paginering, innehåller sagan om konung Apollonius af Tyrus, hvarefter följer på 4 sidor »Ett kort Extracht, aff the siw Weldennes (*sic*) vnderligha Bygningar». Å sista sidan står: »Stockholm, Tryckt, åhr 1642». Sagan begynner sålunda: »Historiens Företaal och Innehåld.

Historiens heela Tytel,
  Här klart tilkänna gifwes,
Som vthi Fyra Capitel,
  Kortheligheen beskrifwes

I.

Antiochus, en grym Tyran,
  Een deiligh Dotter hadhe,
Til hwilka många reeste an,
  Kärleek henne tilsadhe» o. s. v.

Efter denna rimmade öfversigt af sagans innehåll, som upptager 6 sidor, följer sjelfva berättelsen på prosa, indelad i fyra kapitel.

Å Kongl. Bibliotheket i Stockholm finnes en upplaga af denna saga utan tryckår, men, som det tyckes, från förra hälften af 1700-talet. Titelbladet har följande lydelse: »Apollonii Konungens af Tyro Historia, Uti hwilken Lyckones Hiul och thenna werldenes ostadighet beskrifwes: Med lustige Rim beprydd, och wid ändan, the Siu werldenes underliga byggningar, såsom och om the Fyra stora werldenes Monarchier, och

huruledes then Nya Werlden först är uppenbarat worden, äre infördc. För et Tids-Fördrif och efter mångas åstundan på nytt förfärdigat och uthgången, Af ANDREA JOHANNE AROSIANDRO.

Historiens hela Titel
Här klart tilkänna gifwes,
Som uthi Fyra Capitel
Korteligen beskrifwes.

Tryckt på nytt», 64 sidor, 8:o, utan paginering, sign. A2—D5. Efter sagan om Konung Apollonius, hvilken upptager 47 sidor och begynner med samma rimmade öfversigt af innehållet, som förekommer i 1642 års upplaga, finner man här: »Et kort Extracht, af de siu den gamla Werldenes underliga Byggningar»; »Om Fyra stora Werldenes Monarchier»; »Huru then Nya Werlden först är uppenbarat worden igenom Columbum»; »Om Eridis Gyllende Äple»; »Om staden Troja och then stora Trojaniske Trä-Hästen och thess ynckeliga Undergång och Förstöring»; »Om then Store Alexandri Lif-Häst Bucephalus nämnder»; »Et Samtal Alexandri Magni med några Wijsa Män: Hwar uti några åtskillige subtile Frågor äre»; »Alexander är siuk, och blifwer af sin Medico Philippo curerat»; »Om then Store Alexandri Liks utfärd och hos det samma håldne Discours», samt »Thet undersköna Samtalet emellan then Ungerswännen Hercule, Wällusten och Dygden».

I Zetterströmska samlingen å Upsala Bibliothek förekommer en annan upplaga, till titelblad, innehåll och format alldeles lika den sistnämda, men upptagande endast 60 sidor, sign. A—D6, utan paginering.

I Hr Stephens' samling finnes ett fragment af en upplaga, som tycks vara äldre än de båda nyssnämda och från slutet af 1600-talet. Den är in 8:o, utan paginering, men signerad (B4, B5), med 48 rader på hvarje sida.

En sednare, allmänt spridd upplaga är: »Apollonii, Konungens af Tyro Historia, uti hwilken Lyckones Hjul, och denna Werldenes ostadighet beskrifwes: med Lustiga Frågor och Gåtor beprydd, och nu efter mångas åstundan på nytt förfärdigad utgången. Lund, från Lundbergska Boktryckeriet 1835», 48 sidor, 8:o, utan paginering.

I Svensk Literatur-Tidning för år 1817, s. 483, omnämnes ännu en upplaga: »Apollonii Konungens af Tyro Historia, uti hwilken Lyckones Hiul och thenna Werldenes ostadighet beskrifwes: Med lustige Rijm beprydd &c. Efter mångas åstundan på nytt förfärdigad af ANDREA JOH. AROSIANDRO. Tryckt på nytt 1732», 4 ark.

Den ANDREAS JOH. AROSIANDER, som i de äldre upplagorna uppgifves såsom den svenska bearbetningens författare, finner man äfven i flera upplagor af Bonde-Practican omnämd såsom förf. till en »Speculum Vitæ

Humanæ», Menniskones Lefwernes Spegel af ANDREA JOHANN. AROSIANDRO år 1641»; sannolikt är han ock samme person, som ANDERS JOHANSSON AROSIANDRINUS, hvilken i HAMMARSKÖLDS Svenska Witterheten. Stockh. 1833, s. 76, 77, uppgifves hafva författat »En Andeligh Betrachtelses Sång», tryckt 1639, samt »Ett andelighit Samtaal emellan Gudz Försambling och Propheten Esaiam».

Utg. har varit i tillfälle att med den svenska bearbetningen jemföra den latinska på prosa, utgifven af WELSER, den på vers af GOTTFRIED från Viterbo, den i Gesta Romanorum, så i KELLERS latinska edition, som i SWANS engelska och GRÄSSES tyska öfversättning, den anglo-sachsiska, af THORPE utgifna, samt den öfversigt af den fransyska, som förekommer i D'ORVILLE's Mélanges. Alla dessa bearbetningar öfverensstämma så nära hvad sjelfva gången af berättelsen beträffar, att de utom allt tvifvel haft en och samma källa. Den af Welser utgifna versionen är både den fullständigaste och tillika den, som bär stämpeln af högsta ålder. Närmast dermed öfverensstämmande är den anglo-sachsiska, som likväl endast är ett fragment, hvari hela den sednare hälften, med undantag af några få blad i slutet, felar. Den i Gesta Romanorum har också tydeligen haft samma förebild, som den Welser utgifvit, med hvilken den ofta ord för ord öfverensstämmer, ehuru den å andra ställen företer åtskilliga tillägg af sednare hand. Den i GOTTFRIEDS Pantheon är mindre fullständig än de öfriga: gåtorna saknas, äfvensom flera händelser, hvilka alla de andra upptaga, t. ex. Taliarchi uppdrag, Apollonii möte med Elanicus, hans första sammanträffande med Strangulio &c. Jemför man denna bearbetning med den af Welser utgifna, röjer sig dock omisskänligen, att de haft samma ursprung, ehuru Gottfried, allt som det passat sig, utförligare behandlat vissa enskildheter och deremot helt lätt vidrört eller alldeles förbigått andra. Den fransyska är, att döma af de utdrag d'Orville, förmodeligen efter Le Brun's bearbetning, meddelat, till den grad moderniserad, att den ursprungliga antika färgen helt och hållet försvunnit. Denna modernisering har ock föranledt åtskilliga tillägg och omskrifningar, ehuru sjelfva händelserna äro på det hela desamma i denna bearbetning, som i den prosaiska latinska och i den svenska. Af den gamla, ännu outgifna, tyska på vers utaf HEINRICH von der Neuenstadt, har Utg. endast sett de i HAGENS Museum, GRIMMS Altdänische Heldenlieder samt JACOBS u. UKERT's Beiträge införda utdrag. Att döma af denna bearbetnings 20,000 vers, måste den vara den utförligaste af alla. Närmare uppgifter om dessa särskilda bearbetningars likheter eller skiljaktigheter, i förhållande till den svenska, finner läsaren i Anmärkningarne.

Titelns likhet å de svenska upplagorna med den å de danska tyckes hänvisa på dessa, såsom den omedelbara förebilden för den svenska be-

arbetningen, ehuru åtskilliga i denna förekommande, så väl tyska som latinska, ordställningar; och ord tillika antyda ett tyskt och ett latinskt ursprung. Bland de ofvan anförde bearbetningarne är den af Welser utgifna närmast öfverensstämmande med den svenska, ehuru vissa smärre skiljaktigheter utvisa, att denna icke kan omedelbart vara öfverflyttad från den förra. Det vill häraf synas sannolikt, att den gamla tryckta tyska prosaiska bearbetningen haft till förebild samma, eller åtminstone en nära likartad handskrifven latinsk, som den Welser utgifvit, samt att från den tyska utgått den danska och från denna åter den svenska. Denna sistnämda är särdeles oredig och ovårdad. Flerstädes har meningen kunnat utletas endast genom jemförelse med Welsers latinska version, hvilken blifvit lagd till grund för de omskrifningar, som i följd häraf varit nödvändiga. De rimmerier, hvaraf de svenska upplagorna öfverflöda, har Utg. ansett sig böra utesluta, då de icke förekomma i någon af de öfriga bearbetningarne, oftast äro stridande mot berättelsens egenteliga skaplynne och dessutom i sig sjelfva äro utan allt poetiskt värde. Huruvida läsaren derigenom gjort någon förlust, torde bäst synas af ett och annat prof, som Utg. meddelat i Anmärkningarne.

Uti Antiochia, hufvudstaden i Syrien, regerade en konung, benämd Antiochus, af hvilken samma stad fått sitt namn. Denne konung hade en dotter, hvilken hans drottning födt honom kort före sin död. När hon uppvext och blifvit giftvuxen, infunno sig många friare; men konung Antiochus tyckte ingen vara henne värdig, och medan han så uppsköt från den ena dagen till den andra att gifta bort den fagra mön, blef han sjelf intagen af en brottslig kärlek till henne. Länge stridde han mot denna onda böjelse, men den blef honom dock allt mera öfvermäktig, så att han till slut endast tänkte på medel att tillfredsställa densamma.

En morgon gick han in i sin dotters rum, aflägsnade hennes tjenarinnor, sägande sig hafva något att i hemlighet tala vid henne, och fullkomnade så sin onda vilja, oaktadt allt hennes motstånd. Då nu en stund derefter hennes fostermoder kom in till henne, fann hon jungfrun bittert gråtande och frå-

gade hvad henne fattades. Hon berättade då hvad som händt och förklarade sig hafva fast beslutat att taga sig sjelf af daga, på det hennes fader icke måtte fortfara i sitt onda förehafvande och hans brott dymedelst varda uppenbart; men fostermodren öfvertalade henne med många bevekliga och förledande ord att blifva vid lif och följa sin faders vilja.

Sålunda, medan konung Antiochus af menige man ansågs för sin dotters milde och öme fader, fröjdade han sig i hemlighet att i sjelfva verket vara hennes man, och på det han så mycket längre måtte kunna ostörd fortsätta detta brottsliga förhållande, upptänkte han en gåta, den han förelade en och hvar, som friade till hans dotter, förklarande, att den, som kunde lösa gåtan, skulle blifva jungfruns gemål, men den det ej kunde, skulle mista lifvet. Oaktadt detta stränga påbud infunno sig dock flere fremmande konungar och furstar, lockade af jungfruns oförlikneliga skönhet; men äfven om någon af dem lyckades att träffa gåtans rätta mening, föregaf icke desto mindre konung Antiochus, att han ej funnit den, och lät ändock afhugga hans hufvud samt uppsätta det ofvanför stadsporten, andra till skräck och varnagel [1]).

Sedan konung Antiochus någon tid fortsatt detta olofliga och grymma förfarande, ankom till Antiochia en ung man, rik, förståndig och i bokliga konster väl förfaren, vid namn Apollonius från staden Tyrus, hvars konung han var. Han gick till Antiochus, helsade honom och sade: »Hel dig, konung Antiochus!» Konungen svarade: »Hel dig ock, samt dem, hvilka dig födt hafva!» Ynglingen genmälte: »Mina föräldrar äro båda döde, men jag, Apollonius, född af konungslig ätt, har här infunnit mig för att begära din dotter till min gemål och drottning.» Då Antiochus förnam dessa ord, dem han ej gerna hörde, sade han: »Känner du ock det vilkor, som dermed är förbundet?» Apollonius svarade: »Jag känner det och har å stadsporten sett huru det blifvit uppfyldt.» Då sade konung Antiochus: »Hör då min gåta och uttyd den, eljest är ditt lif förverkadt.

Med brott och synd man nu mig bär,
Min mors lekamen jag förtär;

Min fader söker jag, men kan
Ej finna än min moders man;
Dock vet jag, att hans dotter kär
Mig både mor och syster är.» [2])

Sedan Apollonius hört denna gåta, gick han afsides att begrunda den, och som han var en vis man och af stort förstånd, insåg han snart dess rätta tydning, trädde så åter inför konungen och sade: »Se på dig sjelf och din dotter, så finner du lösningen af din gåta.»

Då konung Antiochus hörde dessa ord, förnam han, att Apollonius träffat den rätta meningen, men sade dock: »Unge man, du är långt ifrån sanningen och har väl förskyllat att genast mista ditt lif; men jag vill dock unna dig 30 dagars tid att resa åter till ditt land och der noga betänka det spörsmål, jag dig förelagt. Kom sedan igen och förklara mig det, så vill jag gifva dig min dotter, hvarom icke skall ditt hufvud då utan nåd falla.»

Öfver dessa konungens ord blef Apollonius svåra förfärad, gick ut ifrån honom och steg om bord på sitt skepp, samt seglade så med sitt följe till Tyrus. Men så snart han var afrest, lät konung Antiochus kalla till sig sin köksmästare Taliarchus, hvilken han i hemlighet förtrodde, att Apollonius, konungen af Tyrus, löst hans gåta, hvarföre han anbefallte Taliarchus att utrusta ett skepp och skynda efter honom. Så snart Taliarchus hunne till Tyrus, skulle han der uppsöka någon, som åtoge sig att med svärd eller förgift taga Apollonius af daga. Lyckades han härutinnan, skulle en rik belöning tillfalla honom, då han komme tillbaka.

Taliarchus gjorde såsom honom var befaldt, tillredde ett starkt förgift och afseglade med stora skatter af guld och silfver till Tyrus. Men Apollonius hade hunnit dit några dagar förut och genast vid sin ankomst begynt noga ransaka i sina böcker och forska i de lärdes skrifter; dock kunde han icke finna annat, än att hans lösning af gåtan varit den rätta. Han kunde då förstå, att konung Antiochus icke ämnade gifva honom sin dotter, utan hade framställt sin gåta endast för att bringa hennes friare i förderf, och insåg att, antingen han nu

blefve hemma i sitt land eller återvände till Antiochia, skulle han icke kunna undgå konungens försåt. Derföre lät han fylla sitt bästa skepp med spanmål, silfver, guld, ädla stenar och dyrbara klenoder, samt allt hvad han i öfrigt ansåg sig behöfva; utvalde derefter några af sina pålitligaste tjenare och gick så under natten hemligen om bord, samt seglade ut på stora hafvet.

Dagen efter, sedan Apollonius var affest, församlade sig borgarne i Tyrus och ville gå mangrannt till honom för att helsa honom välkommen, höra och förnimma om hans resa till och ifrån Antiochia, samt bevisa honom all skyldig ära och vördnad; men då de ankommo till slottet, fanns han icke der, och ingen visste hvart han begifvit sig. Då blef stor sorg och bedröfvelse i hela staden, ty Apollonius var högeligen älskad af sina undersåter, och de kunde en lång tid icke trösta sig öfver hans frånvaro; alla bodar och värdshus stängdes, och all rörelse och all glädje upphörde i den stora staden.

Medan det nu var en så stor bedröfvelse i Tyrus, kom Taliarchus dit, och då den allmänna tystnaden och invånarnes nedslagenhet väckte hans undran, frågade han efter orsaken dertill och förnam sålunda, att Apollonius i hemlighet lemnat staden, utan att någon visste hvart han begifvit sig. Öfver denna underrättelse blef Taliarchus synnerligen förnöjd, gick straxt om bord igen och seglade tillbaka till Antiochia, der han trädde inför konungen och sade: »Herre, var vid gladt mod, ty konung Apollonius har af fruktan för din makt öfvergifvit sitt rike, så att ingen vet hvar han finnes.» Antiochus svarade: »Detta var ett godt budskap; dock ville jag heldre veta honom död än lefvande, och må han än fly hvart som helst, mig skall han icke undkomma.»

Derefter lät konung Antiochus utfärda ett allmänt påbud, att hvilken, vare sig infödd eller fremling, hög eller låg, fattig eller rik, som kunde föra Apollonius lefvande till konungen, honom ville han gifva 50 marker guld; men den som bragte honom Apollonii hufvud, den skulle erhålla 100 marker. Detta utläste Antiochus vid sin konungsliga ära.

Då beredde sig många att förfölja och förråda Apollonius, och det icke blott hans fiender, utan äfven flere, som under hans välmaktstid varit räknade bland hans vänner, men nu läto girigheten förleda sig, ty

Den, som törstar efter silfver och guld,
Han kan ej vara sina vänner huld.

Desse sökte öfverallt, till lands och sjös, men kunde dock icke finna honom. Då lät konung Antiochus utrusta en stor flotta att uppsöka honom i fremmande länder. Men under tiden hade Apollonius ankommit till Tarsus, hufvudstaden i det landskapet, som kallas Cilicien, och medan han der vandrade vid stranden i djupa tankar, blef han sedd af en sin undersåte, vid namn Elanicus [3]), en fattig man, som nyss landstigit. Denne gick fram till Apollonius, helsade honom och sade: »Hel dig, konung Apollonius!» Men konungen, såsom de höge pläga, besvarade icke den ringa mannens helsning. Då sade Elanicus: »Var icke så stolt, konung Apollonius, ty dig göres nu väl behof att akta på äfven en ringa mans ord. Vet du hvad jag vet, så tag dig bättre till vara; vet du det icke, så ligger mycken makt uppå, att du i tid får erfara det.» Apollonius frågade, förundrad, hvad han menade, och Elanicus svarade: »Är det dig då icke bekant, att du är fogelfri och att ett pris är satt på ditt hufvud?» Apollonius genmälte: »Hvem är så mäktig, att han dristar förklara mig fogelfri, som likväl är en regerande konung?» Då underrättade honom Elanicus, huruledes Antiochus, konungen i Antiochia, utsatt en belöning af 50 marker guld åt den, som kunde lemna Apollonius lefvande i hans våld, och 100 marker åt den, som bragte honom hans hufvud. Sedan Elanicus gifvit Apollonius denna underrättelse, ville han åter aflägsna sig; men Apollonius kallade honom tillbaka och sade: »Elanicus, du har visat mig en stor tjenst, då du kungjort mig detta. Nu vill jag gifva dig hundrade marker guld derför, eller ock hugg mitt hufvud af och lemna det till konung Antiochus, så får du af honom en lika stor summa och är dock oskyldig till min död, eftersom jag frivilligt låter dig taga mitt hufvud.» Men Elanicus svarade: »Sådant vare långt ifrån mig, herre konung! och

icke heller begär jag någon belöning för hvad jag dig uppenbarat.» Med dessa ord skiljdes han från konungen.

När nu Apollonius, ännu mera bekymrad af hvad han sålunda förnummit, fortfor att gå utmed stranden, mötte han en man vid namn Strangulio, en rådsherre i Tarsus, med hvilken han tillförene varit bekant. Denne igenkände Apollonius, helsade honom och frågade om orsaken till hans ditkomst och hans sorgsna utseende. Apollonius berättade då, huru han förföljdes af konung Antiochus, och bad att någon tid få åtnjuta skydd i staden Tarsus. Härtill svarade Strangulio, det i staden vore så stor hungersnöd, att invånarne icke visste huru de sjelfve skulle kunna uppehålla lifvet, långt mindre undfägna konungen som sig borde. Då sade Apollonius: »Är det så, mågen J tacka Gud, som sändt mig hit; ty jag medför i mitt skepp väl hundra tusen mått korn, dem jag gerna vill unna eder stad, om jag der finner skydd.» När Strangulio hörde detta, föll han ned för konungens fötter och sade: »Herre, vill du förläna vår betryckta stad en så stor hjelp i dess nöd, så vilja vi icke allenast herbergera dig, utan skola ock, unga och gamla, våga lif och blod för dig, om så behöfves.»

Då gick Apollonius med Strangulio in i staden, lät sammankalla borgarne och talade med dem om Antiochi förföljelse och om sitt behof af skydd, samt tillböd dem att till vedergällning derför få köpa hundra tusen mått korn, dem han förde med sig, till samma pris, som det gällde i hans eget land. Öfver denna oförmodade lindring i deras nöd blefvo invånarne öfvermåttan glada och skyndade, så fort de kunde, att tillhandla sig allt det korn Apollonius medförde. Men penningarne använde han allesamman till stadens nytta, på det han icke måtte blifva ansedd för en köpman, som ville draga fördel af borgarnes betryck. Då läto desse, till betygande af sin erkänsla för hans välgerningar, midt i staden uppresa en bildstod, föreställande konung Apollonius, som med sin ena fot trädde på skeppet; på fotställningen sattes en inskrift, hvilken uppgaf anledningen till bildstodens resande och uttryckte borgarnes tacksamhet [1]).

Någon tid derefter beslöt Apollonius, på Stranguilos och dennes hustrus Dionysias' inrådan, att begifva sig till Cyrene, hufvudstaden i det riket som kallas Pentapolis [5]), der han trodde sig kunna vara i större säkerhet än i Tarsus. Han gick alltså om bord på sitt skepp, dit han af stadens invånare följdes med stor hedersbetygelse, och begaf sig så ut till sjös. Men sedan han seglat i några dygn och lemnat Ciliciens kuster helt och hållet ur sigte, begynte hafvet brusa, och en så stark storm uppstod, att masten bräcktes, rodret lossnade, fartyget remnade och alla förgingos, utom Apollonius, som räddade sig på en planka, hvarmed han dref i land vid kusten af Pentapolis.

Då han nu stod här hjelplös och utblottad på allt, fick han se en fiskare i grof och nedsölad drägt komma gående; honom gick han till mötes, föll ned för hans fötter och ropade: »Hvem du vara må, så miskunda dig öfver mig, olycklige!» Fiskaren såg på honom och rördes innerligen af hans ädla utseende och djupa bedröfvelse, så att han tog Apollonius vid handen, förde honom till sin fiskarebåt och delade der med honom hvad han samlat till sitt uppehälle för dagen. Sedermera gaf han honom äfven hälften af sin fiskareklädning för att skyla sig och sade: »Gå nu till staden, der du väl kan träffa någon, som visar dig större barmhertighet än jag; men skulle du det icke finna, så kom åter till mig, då jag gerna skall dela med dig allt det lilla jag eger, och vi vilja söka med fiskande försörja oss båda. Skulle du åter öfvervinna din nöd och åter komma till välmakt igen, så förgät icke det goda, jag i min fattigdom kunnat göra dig.» Apollonius svarade: »Skulle så ske, att jag åter komme till makt och rikedom, och då förglömde dig, så önskade jag, det jag ännu en gång blefve en skeppsbruten såsom nu och aldrig funne din like.» Nu visade honom fiskaren rätta vägen till staden, och så skiljdes de åt.

Det dröjde icke länge, innan Apollonius fick staden Cyrene i sigte. Han gick in genom dess port, och medan han här stadnade för att betänka på hvad sätt han skulle kunna förskaffa sig hjelp ur sin svåra belägenhet, fick han se en ung man komma gående gatan framåt, med ett hvitt kläde gjordadt

om sina händer och hufvudet besmordt med olja. Denne unge man gick all staden igenom och ropade med hög röst: »Borgare, svenner och fremlingar, konung Altistrates *) låter bjuda eder alla, ingen undantagande, att komma till badet, som i dag står hvar man öppet, och sedermera öfva eder med honom i allahanda lekar.» Ty på den tiden var det sedvanligt icke allenast i Cyrene, utan i hela det landet, att konungen understundom lät tillreda allmänna bad, hvartill hvem som helst hade tillträde och efter hvilka man plägade anställa hvarjehanda lekar och öfningar, deruti konungen sjelf icke försmådde att mäta sig äfven med den ringaste, vare sig infödiug eller fremling.

Då Apollonius hörde detta påbud, gick äfven han till badet, aflade de grofva och orena kläder, som fiskaren skänkt honom, samt badade med de öfriga.

Kort derefter kom ock konung Altistrates med många herrar och tjenare att bada, och begynte sedermera lekarne med att fatta en stor trissa, den han med all makt lät löpa, och en hvar, som kunde gripa den, lät den straxt löpa tillbaka till konungen. Som nu trissan kom i full fart, tog Apollonius densamma med stor behändighet, att hvar man förundrade sig deröfver, och dref den med sådan kraft tillbaka till konungen, att denne tyckte sig aldrig hafva sett någon så öfvad i denna lek, hvarföre han bad alla de öfriga att vika undan och fortsatte sedermera en lång stund leken med Apollonius ensam. När omsider tiden var inne att sluta, och konungen återvände till sitt slott, sade han till sina tjenare: »I sanning jag någonsin haft en sådan medkämpe i någon lek, som en ung man i dag efter badet; men hvem han är, har jag ej kunnat få veta;» befallte så en af tjenarne att göra sig underrättad härom. Denne sprang genast tillbaka till badet, för att efterse hurudan drägt den unge mannen bure, och då han nu såg honom påtaga fiskarens ringa klädning, fann han, att ynglingen måtte vara en skeppsbruten, hvilket han skyndade att förkunna konungen. Denne befallte, att den skeppsbrutne skulle bjudas att spisa i slottet vid konungens bord, och, om han blygdes för sina grofva och orena kläder, skulle man gifva honom nya, af de bästa i slottet funnes.

Så infann sig Apollonius i en ståtelig drägt, som väl anstod honom; men vid bordet ville han hvarken äta eller dricka, ej heller yttrade han något, utan allenast suckade, och som oftast kommo honom tårarne i ögonen. Detta märkte konungens vänner, som sutto vid hans sida, och sade: »Den unge mannen afundas eder prakt och herrlighet.» Konungen svarade: »Visst icke; men säkert har han förlorat mycket, och tanken derpå gör honom ondt.» Derefter sade han till Apollonius: »Unge man, ät och drick, var vid gladt mod och sätt ditt hopp till Gud; det kommer väl för dig en bättre tid, ty allt ondt har en öfvergång.»

Medan konung Altistrates så sökte trösta sin gäst, inträdde hans dotter och helsade sin fader samt alla de närvarande; men då hon kom till Apollonius, stannade hon och frågade, vändande sig till konungen: »Hvem är denne fremling, som synes så sorgsen?» Konungen svarade: »Det är en skeppsbruten man, som i dag vid badet gjort mig stort nöje; men hvadan han är kommen, vet jag icke; spörj honom sjelf derom, kanhända han för dig yppar sina öden.»

Så snart den unga fröken hört dessa ord, gick hon till Apollonius, satte sig i all tukt och ära vid hans sida och sade: »Käre vän, ditt utseende röjer en ädel härkomst; är det dig icke emot, så säg mig ditt namn, hvad dig vederfarits och hvaröfver du så sörjer.» Apollonius svarade: »Ädla jungfru, du frågar efter mitt namn: det tappade jag i hafvet; du frågar efter min lycka: den lemnade jag i Tyrus.» Jungfrun genmälte: »Detta måste du närmare förklara, eljest är det för svårt för mig att fatta.» Då sade Apollonius henne hvem han var, och förtrodde henne sina öden från det första till det sista, hvilken berättelse så upprörde honom, att han begynte bittert gråta. När konungen det såg, sade han till sin dotter: »Du har icke gjort rätt deri att spörja honom om hans vedermödor, hvarigenom hans sorg blifvit ytterligare uppväckt och förnyad; men efter som du nu vet hvilken han är och hvad ondt han lidit, så är det billigt, att du gör allt för att trösta och uppmuntra honom.»

Denna sin faders tillsägelse hörsammade jungfrun gerna och sade till Apollonius: »Du är nu vår gäst och hör oss till; var derföre glad och lägg bort all sorg. Med min faders tillåtelse skall jag göra dig åter rik.» Apollonius tackade både konungen och henne, men ännu syntes han dock ej rätt glad. Då sände jungfrun efter sin cithra, för att skingra Apollonii bedröfvelse och muntra sin faders öfrige gäster, och sedan man lemnat henne densamma, slog hon derpå så ljufligt, att alla prisade hennes konst, utom allenast Apollonius, som vid de öfriges loford teg helt stilla. När konungen det märkte, sade han till honom: »Alla mina gäster gifva min dotter ära och beröm; men du straffar henne dermed, att du henne icke lofvar.» Apollonius svarade: »Nådige herre, efter som jag förnimmer af din dotters spel, har hon först nyligen begynt idka musikens konst; är det dig och henne icke emot, så låt mig få cithran i mina händer, och du skall då få höra något, som hvarken du eller hon tillförene hört.» Konungen sade: »Jag kan väl märka, att du är kunnig i många stycken.» Och så bjöd han, att man skulle lemna cithran åt Apollonius, hvilken stämde dess strängar så ljufligt och slog derpå med så mycken konst och sjöng dertill med så klingande röst, att alla storligen förundrade sig, och syntes han dem icke vara Apollonius, utan sjelfve Apollo. Sedan visade han ock sin färdighet i många andra märkeliga konster, dem ingen af de tillstädes varande förut sett, och vann derför stort pris af alla.

Ingen behagade han dock så mycket, som fröken Lucina [7]), konungens dotter; ju mera hon såg Apollonius öfvergå alla andra i skicklighet och visdom, desto mera vände sig hennes håg i kärlek till honom, och hon sade till konungen: »Käraste herr fader, du har ju tillåtit mig att få gifva denne fremling en gåfva, hvilken jag helst ville?» Konungen svarade: »Det har jag, och lofvar dig det ännu en gång.» Då gaf jungfrun Apollonius tuhundrade marker guld, fyrahundrade marker silfver, flere klädnader, tjugu tjenare och tio tjensteqvinnor; och fick hon stort lof och pris af alla män, som der voro, för denna frikostiga gåfva. Då det nu led åt aftonen, stego konungens gäster upp ifrån bordet, önskade honom och hans

dotter en lycklig natt och gingo så hvar hem till sitt. Steg ock Apollonius upp, sägande: »Högborne konung och käre herre, och du, ädla jungfru, som älskar visdom och konst, faren nu väl och hafven en god natt. Jag tackar eder af allt hjerta för de stora välgerningar, hvilka J låtit mig vederfaras; Gud skall dem eder belöna!» Sedan sade han till sina tjenare, dem fröken Lucina gifvit honom: »Tagen nu dessa håfvor i förvar; det är tid att vi söka oss ett herberge, att der njuta hvila.» När jungfrun hörde dessa ord, fruktade hon, att den vän, hon kär hade, skulle blifva för länge borta, och sade derföre till sin fader: »Är det din vilja, att Apollonius, hvilken du i dag visat din gifmildhet, skall så sent på aftonen gå ut att söka sig herberge, då illgerningsmän kunna komma och taga ifrån honom hvad honom gifvet är?» Altistrates svarade sin dotter och sade: »Sannt är detta, Lucina! Skaffa honom fördenskull qvarter här i palatset, att han i afton icke behöfver gå derur.» Då tillreddes, uppå Lucinas befallning, åt Apollonius en herrlig kammare, hvaruti han hvilade den natten öfver, tackande innerligen den gode Guden, som honom sådan hugsvalelse unnat. Men för Lucina blef denna natt ganska lång, emedan hon, för åtanken på Apollonius, ej fick någon sömn eller hvila.

Tidigt följande morgonen steg Lucina upp, gick in till sin fader och sade: »Käre herr fader, för dig vill jag ingenting dölja; jag har hela natten ej kunnat sofva, vid tanken på de många sköna konster Apollonius känner. Jag ville, att han måtte öfva och undervisa mig deri.» Dessa sin dotters ord hörde Altistrates gerna, sände efter Apollonius och sade till honom: »Min dotter önskar lära de konster du känner, och beder jag dig fördenskull, att du ville antaga henne till din lärjunge och undervisa henne deri. Jag skall väl löna din möda och svär dig, att allt, hvad hafvet dig fråntagit, vill jag gifva dig igen.» Apollonius förklarade sig redobogen att göra sitt bästa och gaf så fröken Lucina flitig undervisning. Men ju mera hon var tillsammans med Apollonius, desto större blef ock hennes kärlek till honom, så att hon till slut af oro och bekymmer insjuknade; dock ville hon hvarken för sin fader eller någon annan uppenbara orsaken till sitt lidande. Konun-

gen förskref då många kunnige läkare, men ingen förmådde finna bot för Lucinas sjukdom, hvilket högeligen bedröfvade hennes fader, ty han hade henne mycket kär.

En dag gick han ur sitt palats att spatsera och hade Apollonius med sig. Då mötte dem tre unge män, hvilka tillförene hade friat till Lucina. De helsade på konungen, och på hans fråga hvad de hade att till honom andraga, svarade en af dem: »Nådige herre, du vet, att vi alla tre hafve friat till din dotter, och att du har sagt, det du ville gifva henne en af oss; derföre äre vi nu komna för att höra ditt beslut, hvilkendera af oss du henne ämnar.» Konungen svarade: »J gode män kommen nu på en oläglig tid, ty min dotter är ännu sysselsatt med sina studier, och af alltför mycket arbete dermed har hon blifvit sjuk och kan icke tänka på bröllopp; men på det J icke längre måtten blifva uppehållne, så kunnen J ju skrifva till henne hvar sitt bref, dem jag vill tillsända henne, att hon må utvälja den af eder, som henne bäst behagar.» De unge männen gjorde, såsom konungen dem tillsagt, och skrefvo hvar sitt bref, hvilka konungen förseglade och lemnade till Apollonius, för att tillställas hans lärjunge och få hennes svar. Då jungfrun såg brefven vara beseglade med konungens ring, bröt hon dem upp, och, sedan hon läst dem, vände hon sig till Apollonius och sade, seende på honom med milda ögon: »Säg mig, Apollonius, skulle du icke sörja, om min fader gåfve mig snart en man?» Apollonius svarade: »Nej, högborna fröken; allt hvad som kan lända eder till ära och fromma, dermed är jag ock tillfreds.» Lucina genmälte: »Hade du mig kär, så vore det dig nog emot;» hvarefter hon skref följande till konungen: »Käraste herr fader, eftersom du begär svar på de bref, hvilka du sändt mig med min mästare Apollonius, så vill jag säga dig, att jag ingen annan önskar till äkta taga, än den skeppsbrutne man.» Detta Lucinas bref visade konungen för de trenne männen; men då han ej visste hvilkendera af dem lidit skeppsbrott, sporde han dem alla tre derom. En af dem, som hette Aramius [8]), skyndade sig att svara, att det varit han; men den ene af de öfriga sade dervid: »Huru vågar du stå och ljuga inför konungen? Äre vi icke lika gamla, och har jag icke känt

dig från barndomen samt vet väl, att du aldrig varit utom staden, der du är född?» Då inföll Apollonius: »Herre, vågade jag säga det, så vet jag väl hvem din dotter menar.» Konungen förstod nu ock hennes mening och sade till Apollonius: »Hvad min dotters vilja är, det skall ock vara min;» och så afskedade han de tre männen samt bjöd dem fara hvar till sitt. När han nu kom åter till sitt palats, gick han ensam in till sin dotter och sporde henne, hvem hon utvalt att lefva och dö med. Hon svarade: »Käraste fader, jag har utvalt den skeppsbrutne man, från hvilken det grymma hafvet tagit land och rike, och är denne man ingen annan än Apollonius, min mästare. Med honom vill jag lefva och dö, ty han är den bäste vän, jag här på jorden kan hafva. Gif mig honom, eljest har du inom få dagar ingen dotter mera. Kom ock ihåg ditt konungsliga löfte, som du honom svurit, att du ville gifva honom igen allt hvad hafvets böljor från honom tagit, om han ville med största flit mig undervisa. Det har han ock gjort; låt derföre honom och mig lefva samman.» Konungen svarade: »Gif dig tillfreds, min dotter; den du vill hafva, är densamme, som jag velat dig gifva.» Gick så ned till Apollonius och sade: »Min dotter, din lärjunge, har nu gifvit mig sin önskan tillkänna, att hon vill hafva dig framför alla andra, och med dig vill hon lefva och dö. Är detta ock din vilja, så är det mig icke emot, utan skall då edert bröllopp snart stå.» Apollonius svarade: »Nådige herre, hvad Guds och din kära dotters vilja är, det är ock min.» Då lät konungen kalla tillhopa alla sina vänner der i staden, så ock från andra orter, som lågo deromkring, och när de voro församlade, sade han till dem: »Käre vänner, orsaken, hvarför jag denna dag låtit kalla eder hit, är den, att Apollonius och min dotter Lucina hvarandra begära, det jag ock samtyckt, emedan han är af konungslig slägt och myndighet, dertill vis och förfaren i många konster; är fördenskull min begäran, att J, hvar i sin stad, gören eder glada och hembära Gudi lof, som gifvit min dotter en sådan herre.» Och så lät konung Altistrates med stor prakt och herrlighet fira Apollonii och Lucinas bröllopp.

Någon tid derefter hände sig en dag, då den ädla furstinnan gick med sin herre Apollonius att spatsera vid hafsstranden, att de fingo der se ett väldigt skepp, som nyligen anländt och lagt till lands. Af detta skepps egna utstyrsel tyckte Apollonius, att det måtte vara kommet från hans land, hvarföre han med furstinnan gick till fartyget och kallade på skepparen, som hette Gubernius [9]), samt frågade denne, hvadan han var kommen. Skepparen svarade, att han var från Tyrus. »Då är du från mitt fädernesland,» sade Apollonius. När Gubernius det hörde, frågade han honom, om han kände Apollonius, som tillförene varit herre öfver Tyrus. Apollonius svarade ja. Då sade Gubernius: »Gode herre, om du någonsin träffar honom, så beder jag dig, att du ville honom kungöra, det den grymme Antiochus, som regerade uti Antiochia, nu är död. Gud straffade honom så, att både han och hans dotter äro slagne af tordön och ljungeld, och hela syriska riket förbidar nu Apollonius, hvilken folket valt och korat sig till konung.»

Öfver dessa tidender blef Apollonius högeligen förnöjd och sade till sin furstinna: »Min aldrakäresta, hvad jag tillförene dig och din fader förkunnat, det finner du nu hafva varit sanning, och kan jag aldrig tillfyllest tacka honom eller dig berömma, för det J så väl trodden mina ord. Men är det dig icke emot, så önskade jag, du ville tillåta mig fara dit och mottaga riket; med Guds hjelp vill jag snart vara här åter.» Då hans furstinna hörde dessa ord, brast hon i gråt och sade: »Käre Apollonius, huru kan du vilja draga ifrån mig nu, då min nedkomst förestår? Dock vill jag icke, att du försummar detta värf, utan begif dig åstad, och jag, som är din förtrogna vän och den dig här på jorden kärast hafver, vill följa dig.» Derefter gick hon till sin fader och sade: »Käraste fader, oss är skedd stor glädje, ty den grymme Antiochus, som förföljde min herre, är blifven död, både han och hans dotter, och hela riket Antiochia, med all dess rikedom, förbidar min käre herre och mig; och bedja vi dig fördenskull, att du med det första ville hjelpa oss åstad att detta rike emottaga.» När Altistrates detta hörde, vardt han både glad och bedröfvad. Det gjorde honom ondt, att han skulle mista sin måg och sin dotter, hvilka han båda

höll mycket kära; men det fägnade honom ock, att de nu kommit till sådan ära. Han lät derföre utrusta sköna skepp, försåg dem rikeligen med alla förnödenheter, lade ock derin många dyrbara klenoder och skatter, samt lemnade Apollonius och Lucina de bäste tjenare han hade. Dessutom sände han med sin dotter hennes fostermoder Ligoris [10]), att bistå henne, när hennes tid komme, hvarefter han lät bjuda sina vänner till en afskedsfest och följde med stor ståt sin måg och dotter till skeppet, der han befallte dem i Guds hand, böd dem farväl och blef ståndande på stranden så länge ännu något af seglen syntes.

Under tiden seglade Apollonius och hans ädla furstinna på Gubernii skepp. Men efter några dagars lycklig segling uppvexte en svår storm, derunder Lucina blef häftigt sjuk och födde Apollonius en dotter, hvarefter blodet förstockades i henne och betog henne andan, så att hon låg likasom död. Då blef der stor sorg och bedröfvelse, suckan och gråt, och när Apollonius fick se sin drottning ligga der liflös, så gret han bittert, ref sina kläder sönder, kastade sig ned på golfvet och ropade: »O min käraste Lucina! hvad skall jag svara din fader, när han frågar mig efter dig? Han emottog mig fattig, usel, skeppsbruten och blottad på allt, och gaf mig makt och rikedom, och skänkte mig dig, den bästa klenoden i hans hus. Och nu är du borta! Ack, gode Gud, när skall denna sorg och bedröfvelse taga en ända?» Medan Apollonius så klagade, ty sorgen låg tung öfver honom, kom skepparen till honom och sade: »Nådige herre, väl kan man finna, huru stor din bedröfvelse måste vara; men skeppet lider ingen död menniska uti sig, befall derföre dina tjenare, att de taga hennes lekamen och kasta öfver bord, så framt vi icke alla skola förgås.» Öfver dessa skepparens ord blef Apollonius högeligen förtörnad och sade: »Huru vill du, att jag skall kasta i hafvet hennes lekamen, hvilken emottog mig såsom skeppsbruten och halp mig till denna herrlighet och ära!» Men då han icke längre kunde få behålla den döda kroppen, lät han förfärdiga en kista af träd, väl tätad med dref och beck, och dessutom en bleckkista, så stor, att hon kunde stå inne i trädkistan. Uti denna bleck-kista lät Apollonius lägga sin drottnings lekamen, prydd

med dyrbara klenoder, och under hennes hufvud 40 guldstycken samt en skrift, hvaruti han bad den, som funne kistan, låta begrafva den döda kroppen och behålla skatten såsom lön för besväret. Derefter befallte han, under många tårar, att kistan skulle kastas i hafvet, men barnet lät han med all omsorg uppföda, tackande den gode Guden, som låtit honom behålla något, hvarmed han kunde trösta och hugsvala sin drottnings fader.

På tredje dagen, sedan kistan utkastades, dref den i land vid den vidtberömda staden Ephesus i det landskapet Jonien, grundad af de Amazoner, såsom Plinius skrifver [11]). Der var en kunnig och vis läkare, benämd Cerimon [12]), hvilken samma dag gått att, med sina lärjungar, spatsera utmed hafsstranden. Då han här fick se kistan flytande på vattnet, lät han upptaga och föra den hem till huset, der han bodde, hvarest han öppnade den; och se, då låg derinne ett lik i prydlig svepning och med gyllene krona på hufvudet, och så skönt till anlete och gestalt, att Cerimon högeligen förundrade sig deröfver, sägande: »Hvem denna qvinna än må hafva varit, naturen har på henne icke sparat någon af sina gåfvor, utom att den icke gjort henne odödelig.» När han nu närmare såg efter i kistan, fann han guldstyckena och brefvet, och, sedan han läst det, tillkallade han sina lärjungar och befallde dem uppgöra en eld, att deri bränna den döda, såsom den tidens sed var. Då ditkom äfven Pandecta [13]), en af hans lärjungar, som icke varit med när kistan fanns; denne, en klok man, som i sin konst vida öfvergick sin mästare, betraktade noga liket, förundrande sig, huru en död menniska kunde bibehålla ett så skönt utseende. Medan han stod och tänkte häruppå, sade mästaren till honom: »Välkommen, Pandecta! Jag ämnade just skicka efter dig. Tag en ampel [14]) med olja och bestryk denna lekamen; den är sådant omak väl värd.» Pandecta gjorde som Cerimon befallt, smorde Lucinas lekamen med olja, lät sedan upptända fyra bloss, dem han lät hålla under hörnen på linneklädet, som var kastadt öfver den döda, och då värman, hvilken deraf uppstod, slog sig ifrån linneklädet och ned i kroppen, förnam Pandecta

deraf, att i densamma ännu fanns en lefvande anda. Detta skyndade han att förkunna för Cerimon, lät sedan bära in Lucina uti sin sängkammare, smorde der alla hennes lemmar med varm olja, och höll ull, doppad i olja, på hennes bröst. Med dessa och många andra lämpliga medel fortfor Pandecta så länge, att blodet blef alldeles uppvärmdt och begynte åter flyta i ådrorna, så att Lucina till slut öppnade ögonen och frågade Pandecta hvar hon var, samt bad honom för Guds skull behandla henne såsom det anstod en konungs dotter och gemål. Då blef Pandecta af hjertat glad, ropade sin mästare och bad honom se hvad hans konst uträttat. Cerimon svarade: »Jag lofvar och prisar din visdom, och du skall icke med otack lönas derför, utan af det guld, som denna ädla qvinna medfört, må du taga så mycket dig täckes. Det har du väl förtjenat.» Sedan beredde Cerimon och Pandecta åt Lucina sådan mat, som var henne tjenlig, och vårdade henne så väl, att hon inom kort kom till full helsa igen, då Cerimon lät kalla till sig de yppersta af sina vänner och gaf dem tillkänna, hvilket stort underverk Gud, genom Pandecta, gjort med Lucina, den han nu i allas närvaro antog till sin dotter. Hon bad honom enständigt, att han aldrig måtte lemna henne i någon mans våld, utan låta henne förblifva trogen den, Gud en gång gifvit henne till make, och då Cerimon förnam henne vara af konungslig ätt, lät han med stor ståt föra henne in i Dianas tempel uti Ephesus, der hon sedan i lång tid förde ett heligt och gudeligt lefverne, och af de andeliga qvinnor, som der voro, hölls i stor vördnad.

Emedlertid fortsatte Apollonius sin segling under stor sorg och bedröfvelse, och framkom sluteligen med skepp och folk väl behållen till Tarsus. Der sökte han genast upp Strangulio's och dennes hustru Dionysias' hus, berättade dem alla sina motgångar och sade till slut: »Eder sätter jag mesta tro och lit till; J skolen veta, att jag nu, sedan jag mistat min Lucina, icke vill emottaga det riket Antiochia, som står mig till buds; icke heller vill jag återvända till min drottnings fader, konung Altistrates, utan jag vill resa hit och dit, såsom en köpman, hvarföre jag antvardar min dotter åt eder, att J måtten upp-

föda henne tillika med eder Philomasia och kalla henne Tarsia efter eder stad. Jag vill ock här qvarlemna min drottnings fostermoder Ligoris, som kan hafva omsorg om dem båda, samt uppföda och undervisa dem, som sig bör.» Sedan han allt detta afhandlat, lemnade Apollonius barnet åt Strangulio och dess hustru, tillika med många rika håfvor af guld och silfver och dyrbara klenoder, bad dem göra sitt bästa i alla måtto, och svor sedan vid sin konungsliga ära att aldrig afskära sitt hår eller raka sitt skägg förr, än han gifvit sin dotter Tarsia en man. Strangulio och hans hustru förundrade sig öfver, att han gjorde en sådan ed, men lofvade på ära och tro att med all omsorg uppfostra barnet, som han förtrott dem. Derefter gick Apollonius åter om bord, seglade länge omkring och kom omsider till Egypten, der han af ingen var känd.

När Tarsia, Apollonii dotter, fyllt fem år, blef hon, tillika med Strangulios dotter, satt i en skola, för att lära nyttiga konster. Då hon i sitt tolfte år en gång kom hem ur skolan, fann hon den gamla fostermodren af svår sjukdom sängliggande. Hon satte sig hos henne och sporde noga efter hvad henne fattades, på det hon kunde uppsöka någon läkedom derför; men Ligoris sade till henne: »Min kära Tarsia, jag finner nu alltför väl, att ingenting kan hjelpa mig, utan har jag allenast att bida dödens tillkommelse; men medan vi nu äro ensame och förr än jag skiljes ifrån dig, har jag något att förkunna dig, det du bör noga gifva akt uppå och väl förvara i ditt hjerta, på det du efter min död må rätta dig derefter. Hvem menar du är din fader eller din moder, eller hvilket är ditt fäderneslaud?» Tarsia undrade öfver dessa frågor och svarade: »Det vet du väl, att min fader heter Strangulio och min moder Dionysias, och att jag är född här i Tarsus.» — »Nej,» genmälte Ligoris, »det är icke så.» Och nu förtäljde hon för Tarsia hennes härkomst, huru hennes fader var Apollonius, en väldig konung öfver Tyrus, och hennes moder Lucina, dotter af konung Altistrates i Cyrene; huru hennes moder dött på sjön och hennes fader sedan lemnat henne sjelf till Strangulio och dennes hustru att uppfostras, samt gjort ed att aldrig afskära sitt hår eller raka sitt skägg, förr än han bortgift henne,

och huru många år nu förgått, utan att man kände, hvar han vistades. Till slut sade den gamla: »Allt detta har jag velat underrätta dig om, min kära Tarsia, på det att, om Strangulio och Dionysias, hvilka du nu håller för dina föräldrar, skulle vilja, efter min död, tillfoga dig någon orätt, du skall känna din rätta härkomst, och gå då till torget, der en bild af koppar är upprest till din faders åminnelse, håll dig dervid och säg: Jag är hans dotter, för hvilkens skuld denna bild restes. Då skola borgarena, som lofvat att aldrig förgäta din faders välgerningar, väl gifva dig skydd.» Kort derefter afsomnade Ligoris, då Tarsia lät med stor heder begrafva henne och sörjde henne länge. Först när ett helt år var förbi, aflade hon sina sorgekläder; men äfven sedermera, när hon kom ur skolan, ville hon icke taga sig mat förr än hon varit ute till sin fostermoders graf och gjutit vin derpå, hvarvid hon bad för henne, samt tänkte innerligen på sina föräldrar.

En dag hände sig, att Dionysias gick öfver torget med Tarsia och Philomasia, hvilka båda då voro fullvuxna jungfrur, dem många af borgarena gingo ut af sina gårdar att betrakta. Då hörde Dionysias, huruledes folket sade till Tarsia: »Huru lyckliga måtte icke dina föräldrar vara, som ega en så fager dotter; det är skada, att du skall gå på gatan bredvid ett sådant spöke.» Dessa ord ingåfvo Dionysias sådan hätskhet emot Tarsia, att hon satte sig i sinnet på något sätt taga henne af daga, på det hon icke måtte höra Tarsias lof af hvar man och sin egen dotter för hennes skull lastas och föraktas. Hon lät derföre kalla till sig en sin tjenare, vid namn Theophilus, och befallte honom att döda Tarsia, så skulle han till lön derför erhålla sin frihet och penningar dessutom. Theophilus frågade, hvarigenom den oskyldiga jungfrun sådant förtjent; hvartill Dionysias svarade, att Tarsia vore henne till en förbannelse, samt hotade Theophilus att, om han icke utförde hvad hon befallt, skulle det kosta honom sjelf lifvet. Theophilus bad henne då åtminstone säga honom, huru det skulle kunna uträttas, utan att blifva upptäckt, och Dionysias rådde honom att ställa sig i försåt vid Ligoris' graf, som låg nära hafsstranden; när Tarsia komme dit att bedja efter sin plägsed, skulle han döda henne

och kasta hennes kropp i hafvet. Detta åtog sig nu Theophilus. När Tarsia, efter vanligheten, kom till grafven, rusade han fram, fattade henne i håret och drog ut en knif för att döda henne. Då ropade Tarsia: »Käre Theophilus, hvad har jag brutit, att du vill förgöra mig? Gud är mitt vittne, att jag aldrig hvarken med ord eller gerningar dig förtörnat.» Han svarade: »Aldrig hafven J gjort mig något emot, och Gud vet med hvad sinne jag detta förehafver; men Dionysias har befallt mig det, och jag måste lyda henne, eljest blifver det min död.» — »Är det så,» sade nu Tarsia, »så besvär jag dig, för Guds och min oskyldighets skuld, allenast att få en stund gå å sido för att bedja till Gud.» Det medgaf Theophilus gerna och gick så något ifrån henne; men i detsamma kommo några sjöröfvare, som nyligen landstigit, och då de sågo den sköna jungfrun och en beväpnad man, som hotade henne, jagade de honom bort och förde henne om bord på deras fartyg.

När Theophilus det såg, och att fartyget i detsamma seglade bort, skyndade han hem till Dionysias och sade för henne, att han fullgjort hennes befallning. Detta hörde Strangulio och frågade sin hustru hvilken befallning hon gifvit Theophilus. Dionysias svarade: »Hvart jag gick med min dotter och Tarsia, hörde jag denna äras och berömmas, men min dotter lastade och föraktade de, både dig och mig till stor försmädelse. Då kom mig i sinnet, att Tarsias moder redan vid hennes födelse är blifven död; att hennes fostermoder Ligoris ock afsomnat, och att hennes fader, konung Apollonius, nu varit borta i så många år, utan att någonsin låta höra af sig, att intet tvifvel är, det han icke äfvenledes är död; så att numera ingen är till, för hvilken vi behöfva rädas. Derföre lät jag döda Tarsia och vill nu taga hennes klenoder att dermed pryda vår dotter. Och må du icke frukta, att man skall upptäcka, huru det tillgått; ty jag och Philomasia vilja anlägga sorgdrägt och låtsa som vi svåra begreto hennes död. Gör du, käre man, likaså och utsprid bland den menige man, att hon gått ut i förstaden och der blifvit hasteligen sjuk, död och begrafven.» När Strangulio detta allt hörde, blef han djupt bekymrad och ropade: »Gud nåde mig, arme man, att jag skulle bindas vid en sådan

huggorm! Väl må jag kläda mig i sorgdrägt, gråta och klaga! O Gud, huru är jag kommen i denna nöd och jämmer! Jag lönar godt med ondt och gifver döden för lifvet, hvilket jag aldrig kan för Gud eller menniskor försvara. Tarsias fader undsatte vår stad och hjelpte oss, när vår nöd var som störst; sin enda dotter uppkallade han ock efter denna stad och förtrodde henne åt mig och dig, Dionysias, framför alla andra. O ve, huru illa hafve vi lönat honom för hans välgerningar! O, allsmäktige Gud, se till min oskuld och utkräf icke Tarsias blod af mig, utan af Dionysias, som ensam dertill är saker!»

Men Dionysias och hennes dotter Philomasia begreto falskeligen Tarsias död och sade bland folket, att hon varit gången till förstaden och der hastigt dött och blifvit begrafven. Då tänkte stadens invånare på Apollonii stora välgerningar och läto resa en skön och kostelig grafvård af koppar öfver det rum, der Dionysias föregaf Tarsia vara begrafven, samt satte deruppå en inskrift, som utvisade hvilken derunder låg, och huru borgarne, af tacksamhet för fadrens välgerningar, rest denna vård åt hans dotter.

Under tiden hade sjöröfrarne, som frälsat Tarsia ur Theophili händer, fört henne till en stad, som kallas Machilenta [15]), der de landsatte sitt rof och förde det till torget att säljas, deribland ock Tarsia. Nu hände sig, att höfdingen öfver staden, vid namn Athenagoras, kom att gå öfver torget och fick der se Tarsia, som behagade honom genom sitt sköna och ärbara utseende, så att han för henne böd 10 guldstycken. Men en röfvare, hvilken hade till födkrok att hålla qvinnor fala för allmänheten, hade ock fått syn på Tarsia, och då han fann att på henne vore mycket att förtjena, bjöd han genast tio guldstycken mer än Athenagoras. Denne ökade då sitt anbud till 30 guldstycken, men röfvaren bjöd ständigt öfver honom och förklarade, att han alltid skulle bjuda tio guldstycken mer än någon annan. Då fann Athenagoras det icke vara värdt att längre täfla med honom, utan gick derifrån, och måste sålunda Tarsia följa röfvaren hem i hans hus, der han visade henne en med perlor och ädla stenar besatt afgudabild, Priapus kallad [16]), den han böd henne att tillbedja; men Tarsia sade: »En sådan

gud tillbeder jag icke, och är du visst från staden Lampsacus, der denne gud dyrkas.» Röfvaren svarade: »Vet du då icke i hvilket hus du är kommen?» Då förstod Tarsia hvarest hon var, föll ned på sina knän, gret bitterligen och bad om miskund; men han afvisade henne med hårda ord och lemnade henne till sin fogde, som hade vården om hans qvinnor. Då nu Tarsia hölls för att vara lika som dessa, gick Athenagoras, som ej kunde henne förgäta, in i huset, der hon vistades, och tillsade fogden att blifva förd till henne; men så snart han kom in i hennes kammare, föll hon för honom på knä, förtäljde sina öden och bad så bevekeligt, han ej måtte henne förkränka, att Athenagoras fattade för henne ett innerligt medlidande, gaf henne 40 guldstycken, att dermed förnöja röfvarens girighet, och lemnade henne utan att göra henne något illa. På samma sätt gick det äfven med de öfrige, som till henne kommo; med alla talade hon så bevekeligt, att ingen hade hjerta tillfoga henne något ondt, och blef så, genom Guds nåd, hennes ära bevarad, ehuru hon i ett dylikt lastens näste måste sig uppehålla. Sjelfva fogden blef af hennes milda och ärbara väsende bevekt till medömkan, så att han skiljde henne från de öfriga qvinnorna och tillät henne att i stället, medelst gåtors framställande och besvarande, samt medelst sin sång och sitt spel på cithran, förtjena de penningar, som röfvaren af henne fordrade, hvilket ock genom hennes stora visdom och färdighet så lyckades, att hon alltid hade mera penningar att gifva honom, än han någonsin väntat.

Medan detta föregick i Machilenta, kom Apollonius med sina följeslagare åter till Tarsus, och voro nu fjorton år förgångne, sedan han der lemnade sin dotter. Men då Strangulio förnam Apollonius vara återkommen, skyndade han till sin hustru, sägande: »Föregaf du icke, att Apollonius var död, och se, nu är han med sitt skepp för staden; hvad skole vi nu svara honom, när han frågar efter sin dotter?» Dionysias genmälte: »Låtom oss taga sorgekläder uppå och begråta henne, så tror han oss väl, då vi säga honom, att hon är död.»

En stund derefter kom Apollonius, helsade dem, och då han fann dem gråtande, sade han: »Jag har alltid hållit eder

för mina bästa vänner; hvad betyder det då, att J sörjen vid min ankomst? Jag fruktar högeligen, att eder sorg äfven gäller mig.» Då ropade både Strangulio och hans hustru: »Gifve Gud, att någon annan hade förkunnat dig de sorgeliga tidender, som vi nu måste till dig framföra! Din dotter Tarsia sjuknade häftigt in för kort tid sedan och är död vorden.» När Apollonius detta hörde, blef han så sorgfull och bedröfvad, att han en lång stund icke visste till sig, sade dock omsider till Strangulio och dennes hustru: »Är min dotter död, som J sägen, dog då med henne äfven det guld och silfver, de ädelstenar och klenoder, som jag lemnade eder tillika med henne?» ty han begynte misstänka, att allt icke var som det borde. Men Dionysias skyndade efter alla dessa dyrbarheter, dem hon egde i behåll, ty hon hade låtit sin dotter pryda sig dermed, lemnade dem till Apollonius och sade: »Hade det varit Guds vilja, så skulle vi lika troget till dig återlemnat din dotter Tarsia, som vi nu återgifva dig dessa skatter; men det kan, Gud bättre, nu icke ske. Allenast hennes graf kunne vi visa dig, och hafva stadens invånare låtit deröfver resa en skön vård af koppar, för de många välgerningar, du denna stad bevisat.» Då trodde Apollonius, att så i sanning var, som man honom berättat, och gick allena att beskåda sin dotters graf, och då han läste inskriften deröfver, suckade han och sade: »Mina ögon se nu min dotters graf och kunna dock ej gråta, ty dertill är min sorg för stor. Farväl, farväl, min dotter kär! Först i Guds rike får jag dig återse!» Och så gick han genast åter om bord på sitt skepp och lade sig nederst i bottnen deraf, sägande sig der vilja förvänta dödens tillkommelse. Men skepparen styrde kosan till Tyrus. Dock, sedan de några dagar seglat med god vind ditåt, uppkom en väldig storm, som dref dem ur sin kurs och tvingade dem att landa vid Machilenta, der Tarsia då var.

Samma dag, de dit anlände, firades i denna stad en stor högtid med pipor, basuner, trumpeter och allehanda strängaspel. När Apollonius hörde detta buller, frågade han skepparen hvad på färde var och hvad detta betydde. Skepparen svarade: »Herre konung! öfvergif nu all sorg och gör dig glad, ty vi äre komne till en stad, der hvar man sig fröjdar.» Men Apollonius

svarade: »Det är tillbörligt, att J, som lyckligen äre undkomne det grymma haf, gören eder lustiga, men jag har ingen fröjd mera i detta lifvet.» Lät så Apollonius kalla sin räntemästare och befallte honom utlemna så mycket guld de behöfde för att göra sig en glad dag; men befallte vid strängt straff, att ingen skulle få störa honom sjelf.

Apollonii tjenare gjorde sig nu en glad måltid på skeppen; men, medan de sutto till bords, kom stadens höfvitsman Athenagoras dit att beskåda fartygen, som nyss landat, och gaf dervid synnerlig akt på Apollonii eget skepp, som var särdeles prydligt utrustadt, sägande till sina tjenare: »Detta skepp behagar mig mest utaf alla här i hamnen liggå; det måste tillhöra en mäktig och rik herre.» När Apollonii folk förnam, huru Athenagoras berömde deras herres skepp, helsade de honom och bådo ödmjukeligen, att han ville komma om bord och deltaga i deras måltid. Athenagoras gick då öfver till fartyget och satte sig ibland dem, lemnande dem några guldstycken, på det han ej skulle vara deras gäst för intet. Då han nu såg de unge männen sitta der så höfviskt och skickeligt, kallade han skepparen till sig och frågade honom, hvem som var deras herre och höfvitsman, och hvarest han vore. Skepparen svarade: »Han ligger längst nere i skeppet, der idel mörker är; der vill han sörja sig till döds, emedan han mistat både hustru och dotter.» Då tilltalade Athenagoras en af Apollonii tjenare, som hette Ardelius, och sade till honom: »Jag vill gifva dig tvenne guldstycken, om du går ned till din herre och säger honom, att Athenagoras, denna stads höfding, låter kärligen bedja, att han måtte komma hit upp.» Men Ardelius svarade: »Vet du ock hvar jag kan få köpa två nya armar och ben för samma betalning, hvilka tjena mig lika väl som dem jag nu har, så vill jag detta ärende uträtta; men vet du det icke, så tillsäg en annan derom, ty vår herre har förklarat, att hvilken, som vågade störa honom i hans ensamhet, honom skall det kosta både armar och ben.» Athenagoras genmälte: »Hvad heter då din herre, som är så sträng emot sina tjenare?» Ardelius svarade: »Han heter Apollonius.» När Athenagoras hörde det namnet, tänkte han för sig sjelf: Tarsias fader heter ju

ock Apollonius, om det vore densamme; ty Tarsia hade för honom yppat sin faders namn och stånd, men han hade måst gifva henne ett heligt löfte att det för ingen uppenbara, emedan hon blygdes att i sin närvarande förnedring vara känd som en mäktig konungs dotter. Då bad Athenagoras, att Ardelius måtte visa honom hvar hans herre var, så ville han sjelf gå ned till honom, och fann han honom der liggande med oklippt hår och långt skägg, försänkt i svår bedröfvelse. Dock helsade han honom, såsom en konung anstod, sägande: »Hel dig, konung Apollonius!» Då mente Apollonius, att det var någon af hans tjenare, som så tilltalade honom, och blef deröfver högeligen förtörnad; men då han såg, att det var en fremmande man, klädd uti dyrbara kläder, späkte han sitt sinne och vände sig ifrån honom, utan att gifva något ord till svar. Athenagoras lät dock ej afskräcka sig häraf, utan sade vidare: »Jag förnimmer väl, det du undrar på mig, att jag, som är dig alldeles okänd, kommer så dristeligen hit ned till dig och helsar dig med ditt rätta namn; men jag är Athenagoras, denna stadens höfvitsman, som af dine tjenare förfarit, huru du ligger här nere i mörkret och aktar sörja dig till döds. Derföre gick jag hit till dig för att bedja dig stiga upp och komma åter i ljuset; ty än en gång kan du förvänta hugsvalelse, fröjd och glädje, efter all den bedröfvelse, gråt och suckan, hvari du nu dväljes.» Apollonius lyfte då upp sitt hufvud och sade: »Herre, hvem du än är, så gå i frid, gör dig glad med mine tjenare och ställ all ting efter din vilja; mig höfves ingen glädje, mig lyster hvarken äta eller dricka, utan här vill jag ligga och förbida döden.» När Athenagoras hörde honom så tala, lemnade han honom och sade till tjenarne: »Mig är icke möjligt att få honom hit upp, utan der nere vill han blifva och der vill han dö.» Då föll hans tanke på Tarsia. »Låt se,» sade han, »om hon icke kan omvända honom af sitt uppsåt; det vore en sorgelig sak, om en så väldig herre skulle sörja sig till döds.» Sände så bud efter Tarsia, som gerna fogade sig efter Athenagoras' begäran, och, ehuru hon icke visste, hvem den mannen var, hvilken Athenagoras sände henne att trösta och hugsvala, gick hon frimodigt ned, och så snart hon fick se Apollonius,

sade hon: »Hel dig, hvem du än är! Väl må du hafva mycket lidit, efter du så bittert sörjer; dock må du veta, att jag icke mindre pröfvat sorger och motgång, som du väl kan finna af den sång, jag deröfver diktat.» Och så sjöng hon för Apollonius efterföljande qväde:

Lik rosen, som bland törnen står
Och dock af dem ej såras,
Så jag bland laster lefva får,
Men ej af synden dåras;
Ty på Guds nåd jag stadigt tror,
Mitt hopp hos honom bor.

Min fader var en konung båld,
Som land och riken vunnit,
Och dock till synd jag blifvit såld
Och ingens skydd jag funnit;
Men på Guds nåd jag stadigt tror,
Mitt hopp hos honom bor.

Så, fast till åren ung jag är,
Jag mången sorg fått pröfva,
Men ej det glada mod, jag bär,
Man kunnat mig beröfva;
Ty på Guds nåd jag stadigt tror,
Mitt hopp hos honom bor.

Om blott jag här i lifvet än
Min fader skåda finge,
Hur glad och nöjd jag vore se'n,
Hur all min sorg förginge!
Men på Guds nåd jag stadigt tror,
Mitt hopp hos honom bor [17].

Sedan hon slutat denna sång, sade hon: »Så bör du ock, käre herre, öfvergifva din sorg och sätta ditt hopp till Gud, väl vetande, att han har makt att, när honom täckes, byta din bedröfvelse i glädje.» Då lyfte Apollonius upp sina ögon, såg jungfrun an och sade: »Ädla jungfru, du är både vis och

fager, och tackar jag dig mycket för det deltagande du visar mig; men ännu är sorgen mig för öfvermäktig, att jag kan lyssna till dina ord. Tag derföre detta och lemna mig ensam med min bedröfvelse.» Och dervid gaf han henne 200 guldstycken; men Tarsia svarade: »Innan jag emottager af dig dessa penningar, vill jag framställa för dig några gåtor och spörsmål; kan du dem förklara, så vill jag behålla dina penningar, men kan du det icke, så lemnar jag dig dem åter och går sedan ifrån dig.» Då nu Apollonius ej ville taga sina penningar tillbaka och ej heller synas förakta jungfruns visa tal, bad han henne framställa sina gåtor, ändock han väl visste sig deraf ingen hugsvalelse skola hafva. Tarsia sade honom då sin första gåta, så lydande:

En boning finnes i verlden här,
Men för oss alla den sluten är.
Fast stumma dess gäster äro, derfrån
Dock ofta hörs buller och väldigt dån.
Den rör sig städs och får aldrig hvila
Och hus och gäster tillsammans ila [18]).

När Apollonius hört detta, sade han: »Denna gåta kan jag lätt förklara. Boningen, som rör sig ständigt och står aldrig stilla, är hafvet; det brusar med stort gny, ehuru dess gäster, fiskarne, äro stumma, och när hafvet är i rörelse, så röra sig ock dessa.»

Då sade Tarsia: »Väl förnimmer jag, att du, som är en väldig och mäktig herre, hvilket nog uppå dig synes, äfven är visare än andra. Men hör nu ock en annan gåta:

Jag skogens dotter är
Och mången man jag bär
Och många vägar går,
Men lemnar intet spår [19]).

Apollonius sade: »Vore det så, att min sorg ville det tillåta, så skulle jag kunna undervisa dig i mycket, som du än icke vet; men, för att vara en så ung jungfru, som du är, kan din vishet och vältalighet väl mig förundra. Och vill jag nu säga dig betydelsen af din gåta: Skogens dotter, som bär mån-

gen man och går många vägar, men lemnar intet spår, är skeppet, som med sin bemanning går öfver hafvet, utan att något spår qvarblifver deraf.»

Sedermera framställde ock Tarsia många andra gåtor, dem Apollonius alla förklarade; men till slut blef sorgen honom åter öfvermäktig, så att han sade till jungfrun: »Tag nu din gåfva och gå ifrån mig; jag vill åter sitta här allena och sörja.» Tarsia svarade: »Ack, du gode herre, jag är icke hitkommen för gåfvor och skänker, utan att föra dig från döden till lifvet, från mörkret till ljuset.» Och så kastade hon de 200 guldstyckena i hans sköte, sägande: »O huru ömkeligt är det icke, att en herre, så full af visdom och förstånd, skall så bitterligen sörja! Tro för visso, att Gud, den aldrahögste, som dig bedröfvelse tillsändt, kan ock dig trösta och hugsvala, och betänk, att ingen förståndig man hörer det till att omåtteligt sörja; ty stor sorg bär ingen annan lön än den ond är.» Vid dessa ord föll hon Apollonius om halsen och sökte med vänligt våld föra honom med sig upp i dagen; men han blef häraf så förtörnad, att han stötte henne med hårdhet ifrån sig, hvaröfver hon begynte bitterligen gråta, klagande med hög röst, så att Apollonius det väl hörde, öfver alla de motgångar hon upplefvat, huruledes hon blifvit född på hafvet och hennes moder dött, straxt efter sedan hon födt henne; huru hennes fader fört henne till Tarsus och lemnat henne der att uppfostras af Strangulio och Dionysias; huru denna velat låta taga henne af daga, då hon af sjöröfvare blifvit frälsad, och huru hon af dessa blifvit förd till staden Machilenta och såld till synd, men genom Guds nåd underligen bevarad.

När Apollonius allt detta hörde, lade han sina händer samman, upplyfte sina ögon mot höjden och sade: »O du allsmäktige Gud, som öfverst af himmelen ser nederst i hafvets botten och uppdagar hvad som fördoldt varit, lofvadt och välsignadt vare ditt heliga namn från nu och till evighet!» Och så tog han Tarsia kärligen och gladeligen i famn, sägande: »Du är min dotter Tarsia, mitt lif, min själ, min tröst! Nu har Gud låtit mig finna den, hvilken all min sorg borttager och mig till fröjd uppfriskar och hugsvalar.» Derefter steg han

upp, aflade sina sorgekläder och påtog konungslig drägt, visande alla ett mildt och gladt anlete, och Tarsia förtäljde henom nu nogare allt hvad henne vederfarits, och prisade dervid mycket stadens höfvitsman Athenagoras för den godhet, han henne bevisat. Apollonius tackade honom hjerteligen derför; men då föll Athenagoras ned för hans fötter och sade: »O du väldige och mäktige herre, finner du mig hafva af dig någon tack förtjenat, så beder jag dig, vid den stora glädje Gud dig förlänat, att du låter oss båda lefva samman, Gud till ära och dig till bistånd.» Då svarade honom Apollonius: »Det goda, du gjort min dotter och mig, att du henne skyddat och oss båda sammanfört, ålägger mig att vilfara din begäran. Tarsia skall dig gifven varda, men på röfvaren, som tillfogat henne sådan vanära, vill jag strängeligen hämnas.»

Då gick Athenagoras in i staden, församlade invånarne och förkunnade dem, huruledes Tarsias fader, Apollonius, en väldig konung öfver Tyrus, vore kommen och hotade att samla en stor mängd skepp och folk, att anfalla staden och straffa densamma för den vanära, hans dotter Tarsia der lidit af röfvaren, till hvilken hon blifvit såld. Athenagoras rådde dem derföre att utlemna denne röfvaren, på det de sjelfve måtte blifva skonade. Då utgingo stadens invånare, både män och qvinnor, till Apollonius, så väl för att få honom skåda, som för att af honom begära nåd och förskoning. Och funno de Apollonius klädd i konungslig skrud, med krona på sitt hufvud, och sittande på en kunglig thron, med Tarsia vid sin sida, och då de nu begynte bedja, att han icke för en illgerningsmans skull måtte straffa dem alla, svarade han, att allenast de ville utlemna röfvaren, skulle dem intet ondt vederfaras. Då grepo de röfvaren och kastade honom på ett bål att brännas; men allt hans gods lemnades till Tarsia, som deraf skänkte röfvarens fogde, af hvilken hon funnit hjelp i många måtto, 200 guldstycken, jemte friheten. Sedan förärade Apollonius staden 50 marker guld, hvarföre invånarne till tacksamhet uppreste ett torn, på hvilket sattes en inskrift att bevittna den rika gåfva, Apollonius gifvit, samt anledningen dertill.

Några dagar derefter gaf Apollonius åt Athenagoras sin dotter Tarsia till gemål och ämnade så resa till sitt rike Tyrus, då genom en uppenbarelse i en dröm blef honom ingifvet, att han först borde besöka Dianas tempel i Ephesus, att der bikta allt hvad honom händt, ända från den tid han först flydde för konung Antiochus. För denna uppenbarelses skull lät nu Apollonius skepparen styra kosan åt Ephesus och kom så till det tempel, der Lucina bland presterne och andeliga qvinnor i många år vistats. Men när Lucina fick höra, att en mäktig konung vore ankommen med sin måg och dotter, klädde hon sig i purpur och tog en drottninga-krona på sitt hufvud, samt gick in i templet, ledsagad af alla de heliga qvinnorna. Här mötte hon Apollonius, men ingendera af dem kunde igenkänna den andra. Då gaf Apollonius templet stora skänker och begynte sedan, såsom honom i drömmen sagdt var, med hög röst bikta allt hvad han upplefvat, alltsedan han först infunnit sig hos konung Antiochus.

När han slutat denna bikt, föll Lucina honom om halsen, och då han, förtörnad häröfver, stötte henne ifrån sig, ropade hon: »O Apollonius, hvi skjuter du mig så förakteligen ifrån dig? Du är mitt lif, min själ och all min glädje! Jag är Lucina, konung Altistrates' dotter, hvilken emottog dig såsom skeppsbruten och älskade dig öfver all ting och af min fader blef dig gifven.»

Då kände Apollonius henne igen och sade: »Lofvad och välsignad vare Guds godhet evinnerligen, som återgifvit mig både drottning och dotter!» Och så visade han henne Tarsia, hvilken modren innerligen famntog och kärligen kysste. Och straxt gick ut ett allmänt rykte öfver staden och landet deromkring, huruledes konung Apollonius igenfunnit sin drottning i templet, deråt hvar man gladdes.

Sedan gick Apollonius till sjös med Lucina, Athenagoras och Tarsia, och begaf sig först till Antiochia att emottaga det riket, hvarefter han satte Athenagoras i sitt ställe till konung i Tyrus, och blef så Tarsia en mäktig drottning.

Dernäst seglade Apollonius med sitt konungsliga följe till Tarsus, der han lät gripa Strangulio och Dionysias, hvarefter

han sammankallade stadens invånare och sade till dem: »J gode män af Tarsus, har jag någonsin varit eder emot, så sägen mig det nu.» De svarade: »Du har alltid varit med och aldrig emot oss; vi äre redobogne gå i döden för din skull och dig till ära hafve vi upprest denna bildstod, som utvisar, huru du frälsat oss i vår nöd.» Apollonius genmälte: »J veten alla, att jag här lemnade Strangulio och hans hustru min dotter att uppfostras; men när jag kom tillbaka, lögo de för mig och sade henne vara död.» Då ropade Dionysias: »Väldige herre, huru kunde jag och min man återlemna dig henne, då du sjelf läst hennes grafskrift, hvilken väl utvisar, att hon är död?» Men Apollonius lät Tarsia framträda, och nu blef Dionysias så förfärad, att hon icke kunde säga ett enda ord. Då lät Tarsia framhafva hennes tjenare Theophilus, hvilken för alla uppenbarade, huru tillgånget var, hvarefter folket tog Dionysias och stenade henne; men Theophilus skonades på Tarsias förbön.

Sedermera förärade Apollonius staden nya rika gåfvor och seglade så till Cyrene, der han fann sin svärfader, konung Altistrates, ännu i lifvet, ehuru till hög ålder kommen, och då nu den gamle konungen fick se sin måg och sin dotter och dotterdottern och hennes man, fröjdades han storligen häråt. Men kort derefter vardt han död och med konungslig ståt uti sitt hvilorum införd, då hans rike tillföll Apollonius och Lucina.

Nu hände sig en dag, medan Apollonius gick utmed hafsstranden, att han blef den fiskaren varse, som herbergerat honom, då han var skeppsbruten. Han lät då genast kalla honom till sig och sade till sina herrar: »Denne är den fattige man, som, när jag kastades naken här på stranden, emottog mig, undfägnade mig af sina ringa håfvor med mat och drick, och gaf mig hälften af sin klädning.» Och blef den arme fiskaren nu af Apollonius rikeligen begåfvad och med sina efterkommande i grefligt stånd upphöjd.

Derefter lefde Apollonius tillsamman med sin gemål i 84 år[20]. De bekommo en son, den de kallade Altistrates och hvilken blef af sin fader satt till konung öfver Cyrene; men sjelf regerade Apollonius öfver Antiochiæ rike och alla länder, som voro detta rike undergifna, med stor visdom och god fred,

och allt hvad honom vederfarits beskref han uti tvenne böcker, hvaraf han sände den ena till Dianas tempel i Ephesus och förvarade den andra i sin egen boksamling. Afsomnade så med sin drottning Lucina, och lefva de nu hos Gud evinnerligen, hvilket Gud oss allesamman nådeligen förunne! [21])

Anmärkningar.

1) Berättelsen om detta Antiochi förfarande mot sin dotters friare saknas i de svenska upplagorna, men förekommer både hos Welser och i den anglosachsiska bearbetningen, samt i Gesta Romanorum. Detta drag bör så mycket mindre utelemnas, som det eger ett särskildt intresse derigenom, att det återfinnes i den persiska berättelsen om *Prins Calaf och prinsessan af China* (Les mille et un jour, Contes persans. Traduits en françois par M. Pétis de la Croix. Paris 1729. II, 201), förebilden för Gozzi's och Schillers Turandot.

2) Denna gåta saknas hos Gottfried af Viterbo, men förekommer i alla de öfriga bearbetningarne af närvarande saga, ehuru nästan i dem alla på olika sätt. I Welsers samt i Gesta Romanorum lyder den: »Scelere vehor, materna carne vescor, qværo fratrem meum, matris meæ virum, nec invenio». I den anglosachsiska, der den förekommer både på Latin och i öfversättning: »Scelere vehor. *) materna carne vescor. Qvero patrem meum. mee matris virum. uxoris mee filiam. nec invenio» (»Scylde ic tholige. modrenum flæsce ic bruce. Ic sece minne fæder. mynre modor wer. mines wifes dohtor. and ic ne finde»). I en latinsk handskrift å kejserliga bibliotheket i Wien: »Scelere vehor, materna carne vescor, quæro patrem meum, meæ matris virum, uxoris meæ et filiam: nec invenio» (Jacobs und Ukert, Beiträge. II, 284). I en annan latinsk handskrift dersammastädes: »Scelere vescor, materna carne vescor, qværo fratrem meum et matris meæ filiam, uxoris meæ unus: nec invenio» (l. c.). I den tyska poetiska bearbetningen af Heinrich von der Neuenstadt:

»Vnrainikait die furet mich
vatters flaisch des leb ich

*) I Thorpe's edition står, förmodeligen genom ett tryckfel, i den anglosachsiska texten: *vereor*, men sedermera i den engelska öfversättningen *vehor*, hvilket sednare äfven den anglosachsiska versionen af detta ord visar vara det rätta.

meinen vatter such ich nu
vnd meines weybes sun darzu
noch sust, noch so gewinnen kan
meiner lieben muter man
Tyrus ist dir weystheit pey
So radt was ditz ratl sey» (l. c.).

I Gowers Confessio Amantis:

»With felonie I am upbore,
I ete, and have it not forlore,
My moders fleshe whose husbonde
My fader for to seche I fonde,
Which is the sonne eke of my wife,
Hereof I am inquisitife.
And who that can my tale save,
All quite he shall my doughter have.
Of his answere and if he faile,
He shall be dead withouten faile» (The Plays of William

Shakspeare. Basil 1802. XX, 26).

I Shakspeares Pericles:

»I am no viper, yet I feed
On mothers flesh, which did me breed:
I sought a husband, in which labour
I found that kindness in a father.
He's father, son and husband mild,
I mother, wife, and yet his child.
How they may be, and yet in two,
As you will live, resolve it you».

I de svenska upplagorna

»Jagh beswäras aff Synd och Last,
Modhrens Lekamen brukar,
Effter min Brodher och fullfast,
Min Modhers Mann iagh letar».

Denna skiljaktighet redan i de äldre uppteckningarne, jemte denna öfverensstämmelse hos alla i att icke ens för den med gåtans lösning bekante gifva *någon* mening, tyckes antyda, att detta ställe tidigt blifvit korrumperadt. Gåtans början, i det närmaste lika i alla bearbetningarne, synes utmärka Antiochi dotters ännu ofödda foster, hvars besynnerliga slägtskapsförhållanden sannolikt varit afsedde att utgöra det inveckłade deri. Ur denna synpunkt har ock den af Utg. försökta redaktion blifvit affattad.

3) Kallas i Welsers bearbetning, äfvensom i de anglosachsiska och fransyska: *Hellanicus;* i Gesta Romanorum *Elinatus;* i Shakspeare's Pericles: *Helicanus.*

4) I Welsers uppteckning beskrifves detta monument så, att Apollonius föreställes stående i en tvåspänd vagn (*biga*), utsående säd med högra handen och med venstra foten trampande på sädesmåttet; inskriften lyder: »Civitas Tarsus Tyrio Apollonio donum dedit eo quod civitatem a sæva fame liberaverit». I den anglosachsiska reses åt Apollonius en kopparstod, föreställande, huru han med högra handen utsår hvete och med venstra foten trampar på sädesmåttet; inskriften är: »Das gifu sealde seo ceasterwaru on tharsum. apollonio tham tiriscan. fordan the he that folc of hungre alesde and heora ceastre gestadolode» (Denna föräring egnade borgarne i Tarsus åt Apollonius den Tyriske, förthy att han frälste folket från hungersnöd och återupprättade deras stad). I Gesta Romanorum föreställes Apollonius stående i en tvåspänd vagn, brytande ax med högra handen och uttrampande dem med venstra foten; inskriften har följande lydelse: »Civitati Tharsiæ Tyrus Apollonius donum dedit, qvod civitatem ex sæva morte liberavit». I den fransyska bearbetningen, der det blott heter, att invånarne reste en bildstod åt Apollonius, lyder inskriften:

»Une disette horrible
Nous affligeoit de ses rigueurs,
Qvand un Prince aimable et sensible
Vint terminer tous nos malheurs.
Ce monument de notre zele
Dans les siècles futurs offrira tour à tour
Aux Rois le plus parfait modele,
A nos enfans l'objet de notre amour».

I de svenska upplagorna:

»Apollonius Konung båll,
  Tarsiæ Stadh han skänckte,
En Gåfwa skiön, them til behåll,
  Som the aldrigh förwänte:
Ther medh the så aff Sorgh och Nödh
  Hulpne och blefwo frelste,
När han them medh Penning och Brödh,
  Så mildeligh förlöste».

5) Ett landskap vid afrikanska kusten, vester om Egypten. Det kallades Pentapolis af sina fem städer Cyrene, Apollonia, Ptolemais, Arsino och Berenice. — I Gesta Romanorum heter det, att Apollonius begaf sig till Tyrrhener-staden Pentapolis (i Toscana).

6) Kallas hos Gottfried af Viterbo och i den fransyska bearbetningen: *Archistrates;* i den anglosachsiska *Arcestrates;* i Welsers *Alcistrates;* i Gesta Romanorum *Altistrates;* hos Shakspeare *Simonides.*

7) Hos Gottfried af Viterbo kallas konungens dotter *Cleopatra,* hos Shakspeare *Thaisa,* i den anglosachsiska bearbetningen *Arcestrate,* i den

fransyska *Altrixade*. Namnet *Lucina*, som hon erhållit i de engelska och svenska upplagorna, synes tillfallit henne endast genom ett öfversättare-misstag. Det heter nemligen i den Welserska editionen, vid berättelsen om hennes nedkomst: »Septimo mense, cogente infirmitate enixa est *Lucina favente* puella» (I sjunde månaden, då hennes svaghet påskyndade nedkomsten, förlöstes, *med Lucinas bistånd*, den unga qvinnan), der öfversättaren förmodeligen ansett namnet Lucina tillhöra konungadottren i stället för barnförlossningsgudinnan, och sedermera låtit den förra öfverallt behålla det.

8) Kallas hos Welser *Andronius*, i den anglosachsiska versionen *Ardalius*, i Gesta Romanorum *Ardonius*.

9) Namngifves icke i någon af de öfriga bearbetningarne, der det blott heter Skepparen (*Gubernator*) i allmänhet.

10) Kallas i de svenska upplagorna *Ligoridon*, hvilket dock påtagligen är en miss-skrifning i stället för *Ligoridem*, accusativen af *Ligoris*, som hon heter hos Welser. I Gesta Romanorum kallas hon *Ligozis*; hos Shakspeare *Lychorida*.

11) Historia Naturalis. V, 31.

12) Så kallas han äfven i Gesta Romanorum och hos Shakspeare; hos Welser *Chæremon*.

13) Namngifves icke i någon af de öfriga bearbetningarne.

14) Hos Welser och i Gesta Romanorum *ampulla*, ett kupigt dryckeskärl.

15) Så heter denna stad äfven i Gesta Romanorum; hos Welser, Shakspeare och i den fransyska bearbetningen kallas den *Mitylene*, den bekanta hufvudstaden på Lesbos. *Machilenta* är deremot ett för geograferne okändt namn. Hos Gottfried af Viterbo heter staden *Militena*.

16) Egenteligen trädgårdarnes gud, men äfven beskyddare af sådana ställen, der Tarsia nu befann sig; dyrkades företrädesvis i staden Lampsacus i Mysien, hans födelseort. I de svenska upplagorna står här: »ett hengiande Rijs, thet medh Pärlor och Ädle steenar besatt war», hvilket icke skulle gifva någon mening. Rättelsen är införd efter Welser och Gesta Romanorum.

17) Hos Welser och i Gesta Romanorum lyder denna sång, en märkvärdig lemning af den tidens lyrik, sålunda:

»Per sordes *) gradior, sed sordium **) conscia non sum,
Sic rosa de spinis nescit violarier ullis.
Corripit ***) et raptor gladii †) ferientis ab ictu:
Tradita lenoni non sum violata pudore.
Vulnera cessassent animi lacrymæque deessent,

*) *Scortes* i Gesta Romanorum. **) *Scortum* i Gesta. ***) *Corruit* i Gesta. †) *Gladium* i Gesta.

Nulla etenim *) melior si nossem **) certa parentes,
Unica regalis generis sum stirpe creata:
Ipsa jubente Deo lætari credo aliqvando.
Fige ***) modo lacrymas, curam dissolve molestam,
Redde polo faciem mentemque ad sydera tolle.
Nam Deus est hominum plasmator, rector et auctor,
Non sinet has lacrymas casso finire labore».

I de svenska upplagorna:

Jagh vmgäås här hwar Dagh,
Emoot all-Rätt och Lagh,
I ett obeskedligit lefwerne,
Thet Gudh är täckt, Leel är iagh.
Ändoch iagh är, Jagh Fattigh är.
Moot min begär, Försolder här,
Måste iagh lijdha bedröfwelse,
Sampt Jemmer, Sorgh och Nödh.

Jagh wäldelighen är
Såld till Stadenom här,
Aff förgifftighe Röfware Män,
Jagh hafwer min Jungfrvdom än.
Endoch iagh är, &c.

Een deyeligh Roos försann,
Fast hon är satt ibland,
Tistell och Törnegrener,
Blifwer doch oförkränckt.
Ändoch iagh är, &c.

Min Fadher war en Konung,
Ändoch Tijdhen görs migh tung,
Så är iagh widh thet hopp,
Att glädhias än en gång.
Ändoch iagh är, &c.

Men wiste iagh min Faar,
Som för migh omsorg baar,
Tå ändades all bedröfwelse,
Min glädhie blefwo vppenbaar.
Ändoch iagh är, &c.

När all min Sorgh bortgåår,
Stoor frögd mitt hierta fåår,

---

*) *Ergo* i Gesta. **) *Noscam* i Gesta. ***) *Fuge* i Gesta.

Tå ihiälslåås all otolmodigheet,
Och Frijdh i mitt hierta boor,
Ändoch iagh är, &c.

Utg. har sökt mera troget återgifva det latinska originalet, så vidt det kunnat ske utan att alltför mycket afvika från den svenska uppteckningens skaplynne.

18) Hos Welser och i Gesta Romanorum:

»Est domus in terris, qvæ nobis clausa resultat,
Ipsa domus resonat, tacitus sed non sonat hospes:
Ambo tamen *) currunt, hospes simul et domus una».

I den tyska poetiska bearbetningen af Heinrich von der Neuenstadt:

»In der welt ist ain haust
das halt mit grosser styme saust
der wirt der in dem hauss ist
der lauffet mit zu aller frist
der wirt ist hie vnd dort
Er schweyget vnd sprichet nit ain wort» (Jacobs und Ukert, Beiträge. II, 285).

I de svenska upplagorna:

»Ett Huus i Werlden nu är til,
Som springer vp och äter,
Huset thet höres när man wil,
Thes Gäster litet låter.
När Huuset nu gåår fort omkring,
Gästerna mon medh wandra,
Och så församblas i en Ring,
Then ena medh then andra».

19) Hos Welser och i Gesta Romanorum:

»Longa feror velox formosæ filia sylvæ,
Innumera pariter comitum stipante caterva.
Curro vias multas, vestigia nulla relinquo».

I de svenska upplagorna:

»Såsom Skogens Dotter iagh är,
Mångha och medh migh hafwer
I följe, effter mitt begär,
Åthskilligh Wäghar dragher:
Så snart, at man ey finna kan,
Heller thet Rum vpleta,
Ther iagh medh hast reeser wäl fram,
Och mitt Footspor få weta».

---

*) *Cum* i Gesta.

Welser och Gesta Romanorum meddela ännu en tredje gåta:

»Per totas ædes innoxius introit ignis*),
Est calor in medio magnus, quem nemo removit:
Non est nuda domus, nudus sed convenit hospes,
Si luctum ponas, insons intrabis in ignes»**)

(Huset är fullt utaf eld, som dock ej gör någon skada,
Hettan derinne är stark, men ingen den söker att mildra:
Naket ej huset är, men nakna äro dess gäster.
Lägg blott din sorgdrägt af och oskadd der kan du ingå),

hvilket Apollonius tyder på *badet*, der elden ock ej gör någon skada och hvars gäster äro nakna.

20) Likaså i Gesta Romanorum. Hos Welser är denna tid inskränkt till 74 år, i den anglosachsiska versionen till 77.

21) Härefter följer i de äldre svenska upplagorna följande distichon, som saknas i de öfriga bearbetningarne, äfven de latinska:

Tristia qui pateris perfer, sors tristia solvet,
Qvod si non faciat, tibi mors faciet.

Then som här lijder stor Sorgh och Qwijdh,
Lijdh medh tolamodh, och slijt din tijdh,
Lyckan skal Sorghen wäl omwända,
Een godhan vthgång gör godh ända.

---

* *Per rotas et ædes innoxius ille pertransit.* Gesta Rom.
**) *Si luctum poneres, innocens intrares in ignes.* Gesta Rom.

3.

Helena Antonia af Constantinopel.

Denna till folkroman utarbetade legend är sannolikt af engelskt eller rättare anglosachsiskt ursprung. De många särskilda bearbetningarne deraf, så olika än de handlande personernes namn der uppgifvas och till huru olika lokaler berättelsens utgångspunkt än är förlagd, stämma dock alla öfverens deruti att förlägga händelsernas hufvudknut till England. Den äldsta hittills bekanta form, hvaruti denna berättelse framträdt, är ock en **anglosachsisk** legend, införd af MATTHÆUS PARISIENSIS (Matthew Paris, benediktiner-munk uti St. Albans kloster i Oxfordshire, död 1259), i dess »Vitæ duorum Offarum sive Offanorum, Merciorum Regum», der ungefär samma händelser, som i folksagan tilläggas konung Henrik af England och Helena Antonia, berättas om konung Offa I af Mercien, som anses hafva lefvat omkring 750, och dess gemål (närmare härom se *Varianterne* efter sagans slut).

Å Kongl. Bibliotheket i Stockholm finnes en handskrift i 4:o af 138 blad på **anglo-normandiska** språket, skrifven på pergament och innefattande en slags universal-krönika från Adam till kejsar Ludvig af Bäjern (reg. från 1314—1347), indelad i 116 kapitel. Med berättelsen om kejsar Ludvigs seger öfver Fredrik af Österrike (vid Mühldorf 1322) och den sednares afsändande till Lombardiet, »der han lade många fria städer och goda slott under Ludvigs af Bäjern välde», afbrytes krönikan. Den siste regent, hvars regeringstid utsättes, är påfven Johan XXII (fr. 1316—1334), och då, tvärtemot hvad eljest i denna krönika noga iakttages med de öfriga kejsarne, antalet af kejsar Ludvigs regeringsår icke uppgifves, skulle man häraf kunna sluta, att krönikan är skrifven mellan 1334 och 1347. Förf. egnar företrädesvis sin uppmärksamhet åt förhållandena i England, och redan vid historien om de israelitiske domrarne begynner i marginalen en engelsk konungalängd. Handskriften har, enligt hvad som synes af en namnteckning på första sidan, med årtalet 1596, tillhört den bekante lärde fransyske antiqvarien Claude Fauchet (död 1601). I 53:dje kapitlet, som handlar om »Tyberie Constantyn» (kejsar Tiberius II i Constantinopel, reg. fr. 578—582), förekommer en berättelse om dennes dotter Constance, hvari man återfinner samma grunddrag, som i legenden om konung Offas gemål, men med flera tillägg, hvilka gifva denna berättelse ännu mera likhet med sagan om Helena An-

tonia (se Varianterne). Den har sannolikt inkommit i nämda krönika, såsom varande vid den tid denna skrefs en i England gängse folk-berättelse, hvari man efter all anledning har att söka den egenteliga källan så väl till GOWERS berättelse om *Constantia* i 2:dra boken af hans Confessio Amantis, som till hans samtida CHAUCERS (född 1328, död 1400) *Man of Laws Tale* bland Canterbury Tales (se CHAUCER, Poetical Works. London 1843, s. 34—43), der man återfinner samma händelser och samma personer som i krönikan, såsom Custance, sultan af Syrien (»Soudan of Surrie»), constablen i Northumberland och hans hustru Hermegild, konung Alla, hans moder Donegild och son Maurice, &c.; ehuru man hittills trott, att dessa gamla engelska skalder lånat sitt ämne antingen från en **bretagnisk** Lai Emare (TYRWHITT i The poetical Works of Chaucer. London 1843, s. LVIII. — GRÄSSE, Literärgeschichte. II. 3, s. 285. — Se Varianterne), hvilken dock ej förr än efter deras tid, troligen under Henrik VI:s regering (1422—1461) öfversattes på Engelska (WARTON, History of Engl. Poetry. III, 123) och blifvit utgifven af RITSON i Ancient English Metrical Romances. London 1802. II, 204—247; eller ock från en i den **italienska** Novell-samlingen Il Pecorone (Giorn. X. Nov. I) af Ser GIOVANNI (omkring 1378) förekommande likartad berättelse om *Dionigia* af Frankrike (se Varianterne), hvilken berättelse sedermera äfven influtit i STRAPAROLAS Notti piacevoli (Notte I. Fav. 4, se DUNLOP, History of Fiction. II, 383, 443).

Utom dessa engelska, bretagniska och italienska bearbetningar af i sjelfva verket samma ämne, finner man det äfven behandladt af en nordfransysk Trouvère i 13:de århundradet, PHILIPPE DE REIMES, som deröfver skrifvit en versifierad »Roman de la Manekine», så kallad, emedan tvenne gånger en docka der blir uppbränd i den dygdiga prinsessans ställe, hvilken der är en dotter af konungen i Ungern (se DE LA RUE, Essais historiques sur les Bardes, les Jongleurs et les Trouvères normands et anglo-normands. II, 366—374 och Roman de la Manekine par Philippe de Reimes, trouvère du 13 siecle, publié par FR. MICHEL. Paris 1840). Denna roman har åter legat till grund för »Miracle de Nostre-Dame, comment la fille du roy du Hongrie se copa la main pour ce que son pere la vouloit espouser, et un esturgon la garda VII ans en sa mulete», som förekommer i MONMERQUÉ's och MICHEL's Théatre Français au moyen age. Paris 1839, s. 481—542 (se Varianterne).

I Frankrike uppstod äfven, af obekant författare, »Le roman de la belle Heleine de Constantinople, mère de St. Martin de Tours et de saint Brice son frère» (Paris, utan tryckningsår, 4:o; Paris 1586, 4:o, och Troyes, utan tryckningsår, 8:o), hvaraf D'ORVILLE (»Mélanges tirés d'une grande Bibliothèque. H, 182—206) lemnat en öfversigt,

utaf hvilken man finner, att denna gamla **franska** roman troget öfverensstämmer med den svenska folkberättelsen, utom i afseende å tiden för berättelsens utgångspunkt, som i den fransyska uppgifves till år 420, men i den svenska till år 1080, samt i afseende å Helenas fars och gemåls krigsbragder mot Saracenerne, hvilka i det fransyska arbetet berättas vida utförligare än i det svenska.

Den fransyska romanen framkallade tidigt den **tyska**: »Eine schöne, anmuthige und lesenswürdige Historie von der geduldigen Helena, Tochter des Kaiser Antonii, welche i aller Gedult so viele Trangsalen und Widerwärtigkeiten mit höchster Leidsamkeit und Stärke sowohl bey Hofe, als in ihrer 22jährigen Wanderschaft ausgestanden. Allen Weibspersonen zum Beyspiel, denen kuriösen Liebhabern aber zum Schröcken in Druck gegeben. Köln am Rhein und Nürnberg» (utan tryckår). Redan förut hade likväl samma ämne blifvit behandladt i en ännu icke tryckt tysk dikt från 15:de århundradet: »Graf May und Belaflor» af okänd författare (se HARDT i Bragur. IV. 2. s. 196 — DOCEN i Jen. Litt. Zeit. 1810. N:o 109, s. 270—271 — HAGEN i Museum für altdeutsche Literatur und Kunst. I, 333—334, samt i Grundriss zur Geschichte der altdeutschen Dichtkunst, s. 200) äfvensom i en år 1400 författad dikt: »Von eines Kuniges Tochter von Frankreich, ein hübsches Lesen, wie der Künig sie selb zu d'Ee wolt hon, des sie doch got vor im behüt und darumb sie vi trübsal und not erlidt zuletst ein Künigin in Engellant wart» (Strassburg 1500 och 1508, 4:o), af HANS VON BÜHEL eller DER BÜHELER, författare till den ofvan (s. 12) omnämda bearbetningen af sagan om De sju vise Mästare, kallad Dyocletianus Leben (GÖRRES, Die teutschen Volksbücher. Heidelberg 1807, s. 137—140. — GRÄSSE, Literärgeschichte. II. 3. s. 285. — Se Varianterne).

Den fransyska folkromanen finner man redan 1621 öfverflyttad på **Nederländska** (se VAN DEN BERGH, De nederl. Volksrom. s. 40, 42), och troligen äro både de svenska och **danska** Helenorna likaledes öfversatta derifrån. NYERUP (Morskabsl. s. 159) omnämner danska upplagor af år 1677, 1703, 1724 och 1729, af hvilka den sistnämda tyckes varit den äldsta han sett, emedan det är den enda, hvars titel han anför: »En underlig og dog meget skjön Historie om den taalmodige Helena, en Kongedatter af Constantinopel, som i langsommelig Tid lidte stor Armod, Sorg og Bedrøvelse; thi der hun var ved 16 Aar, maatte hun römme sin Faders Gaard, fordi hendes egen Fader vilde tage hende tilægte. Den är meget lystig, men derhos og bedrövelig at læse, og man kan i den rettelig see Lykkens ustadige Löb». Från Danskan åter blef den öfversatt på **Isländska** (A. MAGNÆUS, Excerpta ur Saugum. N:o 576. 4:o. C).

Hvad den **svenska** öfversättningen beträffar, anför Nyerup tvenne gamla upplagor, en af år 1667 och en tryckt i Götheborg 1683, samt förmodar, att det exemplar, han sett i Dr Zetterströms samling i Upsala, varit af en utaf nämde upplagor. Det är ifrågavarande exemplar (»En sköön och Sannferdig Histori(a) Om den Tolmodige Helena An(to)nia: Aff Constan(tinopel). Ganska liufli - - - Tryc - - -»), som legat till grund för närvarande bearbetning. Titelbladet är längsefter iturifvet, så att tryckåret saknas; men påtagligen är upplagan från 1600-talet. Det kan likväl icke vara den af Nyerup omnämda Götheborgs-upplagan af 1683, emedan den frånrifna delen af titelbladet icke skulle lemnat utrymme för tryckorten. Berättelsen är indelad i 29 kapitel, alla med särskilda rubriker. I Hr Geo. Stephens' samling finnes ett fragment af en upplaga, som tydligen är äldre än den i Zetterströmska samlingen, och möjligen är den af år 1667 eller en ännu äldre, hvilket Utg. snarare skulle tro, emedan stilarne och stafningssättet likna dem från början af 1600-talet. Denna berättelse tyckes för öfrigt vara särdeles omtyckt af vår allmoge, emedan nya upplagor deraf tidt och ofta utkommit, af hvilka den tr. i »Lund, Lundbergska Boktryckeriet, 1835», ännu är, med undantag af några tillkomna tryckfel och af slutmeningen, som der blifvit utelemnad, ord för ord lika de gamla upplagorna från 1600-talet. Deremot är den af »Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1828» i 29 kapitel, utan serskilda rubriker, redan något, ehuru föga betydligt, förändrad, och den af »Jönköping, N. E. Lundström, 1832», sedermera omtryckt dersammastädes 1834, och i »Westervik, C. O. Ekblad, 1834», samt i »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1837», i 10 kapitel med öfverskrifter, lemnar endast ett sammandrag af den gamla folkberättelsen. (Närmare underrättelser om de många särskilda upplagorna förekomma i den allmänna öfversigten af Svenska Folklitteraturen vid slutet af 2:dra Delen). Den är dessutom införd i »Svenska Folksagor. Samlade och utgifne af H—d (Hammarsköld) och I—s (Imnelius). Stockh. 1819», s. 1—89, samt i »Folksagor för Gamla och Unga. Örebro 1839». I, 93—143.

Efter Christi födelse, då man skref år 1080 [1]), var en påfve uti Rom vid namn Clemens, som hade en syster, hvilken var drottning uti Constantinopel. Hon var det året hafvande, och förr än tiden kom, att hon skulle föda, skickade hennes herre bud till påfven med begäran, att han ville säga hvad barnet skulle heta. Påfven lät svara, att, om det blefve en gosse, skulle denne kallas Clemens; men blefve det en flicka, skulle hon benämnas Helena. När nu tiden kom, födde drottningen en flicka, som kallades Helena och vexte upp i dygd, fromhet och gudsfruktan, samt var dessutom så fager, att man ingenstädes fann hennes like. Då Helena var 15 år gammal, dog hennes moder, och sedan konungen, hennes fader, en lång tid varit enkling, sände han bud till alla länder att söka en annan gemål, som vore lika skön som Helena, men det fann han ingenstädes. Sluteligen upptändes han af en brottslig begärelse att äkta sin egen dotter; men då han gaf henne detta tillkänna, blef hon högeligen bedröfvad, föll på knä för sin fader, med gråtande ögon, och sade: »Käre fader, betänker eder bättre i denna sak, ty man finner väl andra qvinnor, hvilka J kunnen eder trolofva, att J dertill icke behöfven utvälja mig, till begges våra själars förtappelse.» Härtill svarade fadren, att han på sådant tal icke aktade, utan skulle trolofva henne, ehvad det vore med eller mot hennes vilja. Då svarade den arma, bedröfvade Helena: »Det skolen J veta, fader, att jag mycket heldre vill nu dö, än jag samtycker till sådant.»

På samma tid hade hedningar anfallit Rom, då påfven sände bud till sin svåger om hjelp och bistånd, hvilket konung Antonius ock lofvade, samt begaf sig sjelf med hela sin krigsmakt till Rom, der påfven gick honom till mötes och välkomnade honom. Då sade konungen till påfven: »Jag är hitkommen, ärevördige fader, att hjelpa eder i denna strid; men, när den är slutad, vill jag af eder begära en sak, hvilken J nu måsten lofva mig, och, om så icke sker, vill jag straxt draga hem igen med allt mitt krigsfolk.» När påfven det hörde, lofvade han, att konungens begäran skulle beviljas, ty han tänkte

icke, att hans svåger skulle begära något orätt. Då blef konungen glad och drog emot fienderna, som belägrat staden, och fäktade emot dem så manneligen, att de gåfvo sig på flykten, och största delen stupade. Derefter återvände han till Rom med stor triumf och påminte nu påfven om sitt löfte. Påfven försäkrade ännu en gång, att hans begäran skulle vilfaras. Då sade konungen: »Så begär jag att få taga till äkta Helena, min dotter och eder systerdotter.» Men påfven svarade, att detta vore mot Guds och kristelig lag, och bad honom begära något annat. Detta ville konungen dock ej, utan sade: »J hafven lofvat mig att uppfylla min begäran, och jag åstundar intet annat, än hvad jag nu sagt eder. Om J det icke beviljen, skall jag ödelägga och förderfva Rom inom en kort tid, och skall likväl hafva min vilja.»

När påfven hörde dessa sin svågers ord, bad han honom vänta till följande dagen, hvarförinnan han ville bedja Gud om råd i denna svåra sak; och när han nu gjorde sin bön, bad han innerligen till Gud, att honom måtte uppenbaras, hvad svar han skulle gifva sin svåger uppå hans begäran. Gud bönhörde honom, och der kom en engel, som lade ett bref på altaret, deruti påfven anbefalltes, att han skulle samtycka till sin svågers begäran; dennes uppsåt emot sin dotter Helena skulle likväl icke gå i fullbordan. När påfven läst detta, tvekade han icke längre, utan efter offret gaf han konung Antonius sitt samtycke och lemnade honom brefvet till yttermera visso och stadfästelse [2].

Häröfver blef konungen högeligen förnöjd, och när han kom hem, ville han genast taga sin dotter till äkta, ty han menade, att nu vore allting afgjordt. Derföre, så snart han fick se sin dotter, som kommit honom till mötes, tog han henne i famn, kysste henne och sade: »Min dotter, du är den enda, som jag hafver kär bland alla qvinnor på jorden, och dig skall jag hafva till hustru, ty nu har påfven mig det beviljat.» Men Helena svarade: »Jag tror icke, att påfven har makt att bevilja något, som är emot Guds lag och bud, och förr än jag fogar mig efter eder begäran, vill jag låta stycka mig, lem från lem.» Efter dessa och många andra ord, som vexlades dem emellan,

bad konungen henne gå till hvila; till morgondagen skulle allt tillredas på det kostligaste, ty då, menade han, skulle hans uppsåt gå i fullbordan.

När Helena sålunda förnummit, att hennes fader icke ville afstå från sin onda vilja, gick hon in i sin kammare, der hon ömkeligen klagade, gret och vred sina händer. Då kom hennes kammarjungfru Clarissa till henne och sökte trösta henne; men hon ville ingen tröst höra, utan gick in i ett rum, der ett svärd hängde, och gaf detta åt Clarissa, sägande: »Tag detta svärd och döda mig dermed, eller skall jag sjelf taga det och göra slut på mitt lif, ty jag är svåra bedröfvad.» Öfver dessa hennes ord blef Clarissa mycket ängslig och sade: »Gråten icke, nådigaste fröken; jag skall gifva eder ett godt råd, huru J skolen undkomma eder fader. Vi vilja nu strax gå ned för borgen till stranden att hyra en skeppare, som skall föra eder åt fremmande land, och på detta sätt kunnen J komma undan.»

Helena dröjde icke att följa detta råd, utan tog genast på sig en gyllene kjortel och lemnade Clarissa ett skrin med guld och ädla stenar, och gingo så båda under natten ned till stranden, der de uppsökte en skeppare, hvilken Helena bad, att han måtte föra henne till ett annat land, hvilket som helst, det vore henne lika godt. Men skepparen, som sett henne tillförene och väl visste hvem hon var, blef förfärad och svarade: »Nådiga fröken, det tör jag icke göra, ty eder fader vill äkta eder, och om han finge veta, att J flytt med mig, skulle han låta aflifva mig derför.» Likväl, då Helena lofvade att gifva honom så mycket guld och penningar, att han aldrig skulle behöfva vända tillbaka till hennes faders land, samtyckte han slutligen att föra henne till hvilken ort, hon sjelf önskade. Och sålunda reste Helena med bedröfvadt hjerta och gråtande ögon från Constantinopel. Men Clarissa vände med sorgset mod tillbaka till sin kammare.

Morgonen derefter sände konung Antonius sin kammartjenare till Helenas rum att se till, om hon vore klädd och redo, ty konungen längtade efter henne. Men då kammartjenaren klappade på dörren, var det ingen som svarade. Sluteligen öppnade Clarissa, och sedan hon insläppt konungens tjenare,

gick hon till Helenas säng och drog ifrån sparlakanet, likasom hon icke visste annat, än att hennes fröken ännu var der, och då hon icke fann Helena, började hon jemmerligen gråta och klaga.

Detta berättade kammartjenaren för konungen, som blef högeligen förtörnad och skyndade sjelf till kammaren, der han fann Clarissa och sporde henne, hvar hans dotter var. Clarissa försäkrade, att hon icke visste det; men då konungen befallte, att hon skulle kastas i fängelse, och hotade att döda henne, blef hon förskräckt, föll på knä och berättade huru allt hade tillgått, hvaröfver konungen blef så uppbragt, att han lät bränna Clarissa och svor vid sin krona, att han aldrig skulle gifva sig någon ro, förr än han återfunnit sin dotter. Han lät också genast göra hela sin flotta och krigshär redo för att uppsöka Helena, hvilken han likväl icke återfann förr än 22 år derefter, såsom i denna historia vidare skall omförmälas.

Efter en lång resa ankom Helena till Sluus (Sluis) i Flandern, der hon väl betalde skepparen och böd honom farväl, samt begaf sig sedermera till ett kristet nunnekloster. Men då hon kom klostret nära, begynte alla klockorna att ringa af sig sjelfva, hvaröfver klosterjungfrurna storligen förundrade sig och gingo ut, och då de sågo en qvinna, hvilken var Helena, komma gående ifrån sjökanten, gingo de emot henne med kors och fanor, och sade, att hon måtte vara en helig fru, efter ett sådant under föregått hennes ankomst.

Helena blef sedan hos dem en lång tid, till dess Cantabri [3]), en konung der i landet, som fått höra, att i klostret funnes en qvinna af ovanlig skönhet, sände bud dit, att hon måtte komma till honom; i annat fall ville han låta uppbränna klostret. Men så snart Helena hörde, att klostret kunde komma att lida för hennes skull, tog hon straxt afsked af nunnorna, till dessas stora bedröfvelse, och gick så ned till sjöstranden, der hon fann ett fartyg med köpmän om bord, hvilka hon bad, att de för Guds skull måtte taga henne med sig. Det gjorde de ock gerna; men straxt efter sedan de voro utkomne

på sjön, anföllos de af fribytare, som ihjelslogo allt folket på fartyget, så att ingen blef vid lif mer än Helena; ty då hon, som varit gömd, kom fram, blefvo de så förvånade öfver hennes fägring, att de icke ville döda henne, utan deras anförare tog henne om bord på sitt skepp, fattade henne i sina armar och kysste henne, och ehuru sådant var Helena på det högsta emot, kunde hon dock icke förhindra det. Men då hon nu såg, att han mot henne ville bruka våld, föll hon på knä och bad, att hon åtminstone först måtte få göra sin bön, hvilket han ock tillstadde.

Då gick Helena för sig sjelf och gjorde sin bön således: »O, allsmäktige och sannfärdige Gud! du vet för hvad orsak skull jag flytt från min fader, att det varit för den stora synd, jag icke velat med honom begå; men nu kan jag icke hjelpa mig förutan din hjelp och bistånd, hvilka jag visserligen tror du mig sänder uti min nöd. Ack, se mig an med din barmhertighet och bevara mig, o Herre! ifrån dessa onda menniskor, att jag måtte behålla min ära och dig sedan derför lofva och prisa!» Och Gud hörde hennes bön, ty strax uppkom en stark storm, som slog skeppen från hvarandra, så att alla, som deruppå voro, förgingos, förutan Helena, som blef qvarsittande på ett stycke af skeppsvraket, hvilket Gud styrde så, att det dref i land vid en skön lustgård i England, der Helena kom halfdöd upp på land och, utmattad af sina mödor efter skeppsbrottet, föll i djup sömn.

Under tiden kom konung Henrik [4]), som då regerade i England, med sina herrar in i lustgården, och då han der fick se den fagra sofvande fröken, väckte han henne och frågade huru hon kommit dit, och huru hennes sköna kläder blifvit så förderfvade. Men hon bad endast om litet bröd, emedan hon försmäktade af hunger, och i detsamma svimmade hon, då konungen tog hennes hufvud i sitt sköte och stack några örter i hennes mun, så att hon åter kom sig före. Nu förnyade han sin fråga, och Helena berättade då, huru det fartyg, hvarpå hon varit, blifvit taget af sjöröfvare, och att sedermera en svår storm uppstått, som slagit skeppet sönder, men att hon i tvenne dygn drifvit omkring på ett stycke deraf, till dess hon landat

på detta ställe. När konungen sådant hörde, hade han stor medömkan med henne och lät sätta henne på en gångare att föra henne in i staden.

Sedan nu Helena någon tid hade varit hos konungen i hans gård, blef han, så väl som andra, intagen af hennes dygder och fromma seder. En dag tog han henne med sig i sin lustgård att spatsera, och frågade henne der, af hvad härkomst och slägt hon var, och hvarifrån hon var kommen. Då föll Helena på sina knän och bad: »Herre, förtörnas icke, att jag nu ej kan för eder uppgifva min härkomst! Det allena mågen J veta, att jag flytt ur mitt land för min faders skull, som emot min vilja ville äkta mig; och har jag så, efter flera lyckoskiften, sluteligen kommit till edert rike.» Men konungen tänkte vid sig, att hon visserligen måtte vara af högboren slägt, emedan hon var klädd i en gyllene drägt, och hennes anlete var så fagert och hennes gestalt så ädel. Fördenskull lyfte han henne upp och sade: »Jungfru, du är värd att vara drottning; derföre vill jag ock trolofva dig och göra dig till drottning af England.» Men Helena föll åter på knä och svarade: »Nådigste herre och konung! Stor är den nåd J viljen bevisa mig, men det vore icke visligen gjordt att taga till eder drottning en qvinna, som J förr aldrig hafven sett eller känt, och som ingenting eger mer än de kläder hon bär.» Då tog konungen Helena vid handen och sade: »Min aldrakäraste brud, jag har nog för oss båda.» Och så gick han till sina råder och förkunnade dem sitt beslut att taga Helena till sin gemål, hvartill de svarade allesamman, att hvad honom behagade, det tycktes ock dem godt vara.

Men konung Henrik hade en moder, som icke var af det bästa slaget, såsom man väl finner flera än henne. Hon tog konungen afsides och föreställde honom hvilken galenskap det vore att trolofva en person, som lupit verlden omkring. Skedde detta, skulle hon tillreda åt båda två ett sådant bad, att de skulle tänka derpå i alla sin lifsdagar — hvilket hon också gjorde, såsom vi få se längre fram i denna berättelse. Men konungen svarade: »Gören och sägen härtill hvad eder lyster;

jag skall dock trolofva henne, ehvad det är eder med eller emot.» Och dervid gick han ifrån sin moder och lät göra allting redo till ett ståtligt bröllopp, som en så mäktig herre och konung anstode, och varade bröllopper med stor herrlighet i 20 dagar, hvarefter alla herrar, som budne varit, drogo hem till sitt igen, och äfven konungens moder begaf sig till sitt palats Hofweren[5]), der hon bodde. Men konungen och Helena blefve qvar i London, der de uti tvenne år lefde med hvarandra i stor fröjd och kärlighet.

Vid den tiden kom den väldige konungen af Armenien, vid namn Brutor, och belägrade staden Rom. Då sände påfven sina bud allestädes ut om bistånd och, ibland andra, äfven till konung Henrik af England, som, när han hörde dessa tidender, gjorde sig straxt redo med sin krigsmakt att draga till Rom. Men innan han tågade dit, anbefallte han sitt land och rike åt hertigen af Coclester[6]), att i konungens ställe förestå det under hans frånvaro, och lät göra tre alldeles lika signeter, hvaraf han sjelf behöll det ena, det andra gaf han Helena och det tredje förenämde hertig. Derpå tog han afsked först af Helena och dernäst af hertigen och de andra herrarne, samt bad dem hafva noga tillsyn öfver riket, och reste så bort.

När nu konung Henrik var dragen till Rom, så kom den gamla drottningen ofta i sin sons gård, att besöka Helena, som var hafvande. Och hände sig en dag, att Helena lade sitt hufvud i sin svärmoders sköte och insomnade; då stal den gamla Helenas signet ur hennes barm, der hon hade förvarat detsamma, och när Helena vaknat tog hennes svärmoder afsked och gick hem, samt lät hemta sin guldsmed, som gjorde henne ett signet alldeles lika med det, som hon tagit ifrån Helena. När han det gjort, stack hon honom ihjel och kastade den döda kroppen i en graf, samt begaf sig derefter åter till Helena och smög signetet tillbaka i hennes barm, utan att hon saknat det.

Då Helenas tid var kommen, födde hon tvenne söner, hvaröfver hertigen blef mycket glad och sade för den gamla drottningen, att han ville skrifva till sin herre härom, samt sände så ett bud åstad. Men då budbäraren kom till den gamla drottningens slott, ty hans väg gick der förbi, blef han förd till

henne, som lät på bästa sätt undfägna honom, så att han blef drucken och insomnade, då hon, honom ovetande, tog brefven och läste dem, och då hon fann, huru deruti stod, att Helena blifvit förlöst med tvenne välskapade söner, kastade hon det brefvet på elden och skref i stället ett annat, hvari hertigen berättade, att Helena födt tvenne förskräckliga hundar, samt bad konungen gifva tillkänna, om man skulle förgöra dem eller icke. Detta bref förseglade hon sedan med det eftergjorda signetet och lade det i budbärarens väska. När nu denne vaknade, fortsatte han sin resa, utan att veta hvad som händt med brefvet. Men den gamla drottningen passade noga på en och hvar, som reste till eller ifrån Rom, ty hon sade sig mycket längta att få några tidender från sin son.

Budet hade emedlertid kommit till Rom och lemnat konung Henrik brefvet, och när han läste det, blef han så gripen deraf, att han vardt helt röd i ansigtet, och underrättade straxt påfven om brefvets innehåll, hvaröfver denne högeligen undrade och frågade konungen, af hvad slägt hans gemål var och hvarifrån hon var kommen. Då berättade konungen allt hvad han sjelf visste om Helena: huruledes han funnit henne en flykting från sitt eget hemland, derföre att hennes fader velat äkta henne, och huru han sjelf sedermera tagit henne till sin gemål, emot sin moders vilja; men af hvilken härkomst eller från hvad land hon var, kände han icke.

När påfven Clemens detta hörde, blef han underlig till mods och sade till konungen: »Efter edra ord, konung Henrik, så tyckes mig det är min systerdotter, J hafven till gemål; ty äfven hon har flytt från sitt land derföre, att hennes fader velat äkta henne, och ingen vet hvart hon kommit.» Konungen blef väl något tröstad häraf, men hade dock stor bedröfvelse af de onda tidender han bekommit. Då sökte påfven ställa honom tillfreds och sade: »Det är kanske icke så, som eder är tillskrifvet. Detta har utan tvifvel någon gjort, som vill uppreta eder emot Helena — torde hända eder egen moder; ty, såsom mig tyckes, är det qvinnoskrift.» Men konungen försäkrade, att det icke kunde vara så, emedan brefvet vore försegladt med samma signet, som han vid sin afresa lemnat en-

dast åt Helena och hertigen af Coclester. Påfven föreställde honom likväl, att dessa signet kunnat blifva eftergjorda och rådde honom att skrifva tillbaka, det man måtte väl förvara Helenas afföda till dess han sjelf återkomme.

Detta råd följde konungen och skickade genast ett bud med bref härom; men när budbäraren kom till det ställe, der gamla drottningen höll sitt hof, förde hennes utsände spejare honom till henne, som undfägnade honom på det aldrabästa, så att han blef drucken och insomnade, då hon fråntog honom brefvet från konungen, läste det och kastade det på elden, samt tillkallade derefter sin prest, hvilken hon lofvade rika skänker, om han ville skrifva ett annat bref till hertigen, som förestod riket, att han genast skulle låta bränna Helena och hennes båda söner. Presten gjorde så, och drottningen förseglade brefvet med det eftergjorda signetet och lade det sedan på samma ställe, der hon tagit det andra brefvet. Derefter ålade hon presten att skrifva ännu åtta bref med samma befallning till hertigen, som i det första, men i allt strängare ordalag, och i de sista med hotelse att, om icke Helena och hennes söner vore brände vid konungens hemkomst, skulle samma straff vänta hertigen och hela hans slägt. Medan dessa bref skrefvos, lemnade drottningen icke presten, och så snart de voro färdiga, dödade hon honom och kastade kroppen genom ett fönster uti en djup graf, på det hennes förräderi skulle blifva doldt, och lät sedan kalla till sig åtta fremmande män, hvilka hon lofvade tio marker guld hvardera, om de hvar efter annan buro ett bref till hertigen och sade honom, att de voro komne ifrån konung Henrik, som var i Rom. Detta svuro de henne vid alla helgon att fullgöra.

När nu hertigen fick det första brefvet från konungen och läsit det, frågade han budet: »Hvem har gifvit dig detta bref?» Budet svarade: »Konung Henrik.» Då sade hertigen: »Du ljuger; ty konungen, min herre, har aldrig tänkt på något sådant, som der står.» Och så lät han sätta budbäraren i fängelse för att af honom framtvinga sanningen. Men när nu hertigen fick det ena brefvet efter det andra, alla af samma innehåll, blef han tvehogsen och sände bud efter den gamla drottningen, vi-

sade henne brefven och sade: »Jag törs icke låta vår unga drottning läsa dem.» Men den gamla förräderskan svarade: »Hvarföre icke? hon skall ju ändå en gång se dem; jag vill sjelf visa henne dem.» Och så gick hon in i Helenas kammare och läste konungens bref för henne. När Helena hört dem, suckade hon och sade: »O, Herre Gud! huru kommer det till, att den stora kärlek, han hade till mig, när han drog bort, så snart blifvit förändrad till hat och vrede? Och jag har dock icke gjort honom något emot, icke heller mina små barn.»

Då hertigen och Maria, hans systerdotter, hörde henne så klaga, greto de bitterligen; likaså alla de fruar, som der stodo; men den gamla drottningen tröstade dem alla, dock af falskt hjerta. Och medan de ännu voro qvar hos Helena, kom ett nytt bref, som var ännu strängare än de förra. Då gick den gamla till Helenas säng, satte sig der och sade: »Var vid godt mod, min dotter, dig skall ingen skada ske, så länge jag lefver, om jag än derför skulle våga mitt lif.» Häraf blef Helena något tröstad; men morgonen derpå kom åter ett bref och på eftermiddagen ännu ett, och de voro af allt strängare lydelse. Då frågade hertigen ännu en gång den gamla drottningen, hvad han borde göra. Hon svarade, att då hennes sons bref voro allt strängare och strängare, ville hon icke längre taga någon befattning med denna sak, emedan hon storligen fruktade hans vrede. Dagen derpå kommo de sista brefven, som voro aldra strängast. Då reste drottningen hem till sitt igen och sade, att hon ej längre tordes stå emot sin sons befallning. Häröfver blef hertigen mycket orolig, ty han fruktade, att om han icke fullgjorde konungens befallning, så blefve han straffad till lif och gods, och icke heller kunde han förmå sig till att låta drottningen och hennes barn omkomma. Men hertigens råd sade, att det vore bättre, att en doge, än att hertigen och hela hans hus skulle få sätta lifvet till.

Sedan hertigen hört sådant tal af sina rådsherrar, gick han in till Helena, läste hennes gemåls sista bref för henne och sade under många tårar: »Gud gifve, att jag aldrig varit född, så hade jag icke fått en sådan gerning att fullkomna, som min herre, konungen, nu hafver befallt mig.» Helena svarade:

»Gråten icke! är det min herres vilja, att jag skall dö, så vill jag ock gerna låta bränna mig; men det gör mig i hjertat ondt, att mina tvenne späda barn skola lida detsamma, och de hafva dock aldrig gjort något ondt, hvarmed de sådant förtjenat. Ack, att jag blott en gång hade fått tala med min herre före min död, så hade den varit mig tio gånger lättare; men, Gud bättre! det kan icke ske.» Nu begärde hertigen af henne ett tecken, på det hans herre icke skulle kunna säga, att han låtit bränna en annan i hennes ställe; och Helena räckte honom då sin venstra hand, på hvars ena finger satt den ring, konungen gifvit henne vid deras trolofning, hvarefter hertigen kallade en af sina tjenare, som högg hennes hand af, hvilken hertigen sedermera förvarade.

Men folket i London, som hade Helena högeligen kär för hennes många dygder, blef vid underrättelsen om, att hon skulle dödas, så uppbragt, att det nära slagit hertigen ihjel. När han sådant märkte, beslöt han att låta bränna henne först påföljande dagen helt tidigt, innan någon visste deraf. Så förblef Helena med sina båda söner hela natten hos hertigen, och var der stor sorg och bedröfvelse hos alla, som tillstädes voro; men aldramest sörjde dock Maria, hertigens systerdotter, som mente sig blifva från sina sinnen och bedyrade, att om de brände drottningen, skulle hon också döda sig, samt bad hertigen, att hon måtte få blifva bränd i drottning Helenas ställe. Då hertigen icke ville sådant tillstädja, föll hon på knä för honom, upprepade sin bön och föreställde honom, att man kunde af klutar eller dylikt göra tvenne skapnader, som liknade de båda barnen; dem ville hon taga med sig på bålet och på detta sätt rädda både drottningen och hennes barn. Ville han icke tillstädja detta, så svor Maria att döda sig sjelf, då hon icke kunde frälsa sin drottning och fru. Då nu i detsamma Helena föll afsvimmad till hertigens fötter, blef han så upprörd häraf, att han antog Marias förslag och lät afhugga henne ena handen, likasom på drottningen, hvars afhuggna hand han fäste vid ett af hennes barn, samt förde henne sedermera jemte barnen till stranden och satte dem i en båt, tillika med tre bröd och något vin, och lät dem så fara. Men Maria blef bränd i He-

lenas ställe, andra morgonen före dagningen, så att ingen visste annat, än att det var Helena, som dött på bålet.

Under tiden drefs Helena med sina barn omkring på hafvet och kom sluteligen till kusten af Brittanien [7], hvarest var en stor skog, der hon gick i land med sina båda söner; men båten dref af sig sjelf tillbaka till London igen, hvarifrån den var kommen. När nu Helena kommit upp på landet, gret hon bittert och klagade: »Väl har min trofasta Maria frälst mig från bålet och sjelf dött för mig; men hvartill har detta gagnat, då jag ändock nu måste omkomma för vilda djur, och om jag också sjelf skulle undgå döden, hvem skall sörja för mina barn? Och hur skall jag kunna försörja mig och dem, då jag blott eger en hand qvar?» Snart derefter föll hon, utmattad af sorg och mödor, i en djup sömn, hvarunder en ulf och ett lejon kommo och togo hvar sitt barn bort, sedan de länge rifvits om, att hvardera ville hafva båda. Detta såg en eremit, som bodde der i skogen, och skyndade genast fram för att rycka barnen från de vilda djuren. Ulfven släppte ock sitt rof, men lejonet lopp med det andra barnet bort till sin kula. Då tog eremiten det barn, som ulfven släppt, och förde det hem i sin boning, samt gick sedan bort dit, der lejonets kula var, och vaktade noga på, när lejonet var ute efter föda. Då tog han barnet och bar det hem till det andra, och kallade det förra Leo, det är Lejon, men det sednare Arm, emedan han vid detta barn funnit modrens arm bunden. Och så lefde barnen i 16 år hos denne eremit, hvars namn var Felix.

När Helena vaknade och icke mera fann sina barn hos sig, hvad smärta hon då kände, gifver jag hvar moder att betänka, som älskar sina barn af hjertat. Under heta tårar klagade hon: »Ack, jag arma! Hvar äro mina barn blifna? O Gud! hvi hafva icke de vilda djuren äfven dödat mig, så väl som mina barn! Ty väl vet jag, att ingen menniska har tagit dem ifrån mig.» Och så stod hon förtviflad och såg intet annat än sjö och himmel på den ena och villande skog på den andra sidan. Sluteligen blef hon likväl varse ett skepp med köpmän; till dem ropade hon, att de måtte för Guds skull taga henne med sig, hvilket de ock gjorde, och sedan hon berättat dem huru

hon mistat sina barn, hade de stor medömkan med henne och förde henne till staden Nantes i Brittanien, der hon under många tacksägelser skiljdes från dem. Men i staden gick hon omkring och bad om almosa i Guds namn och fick sin boning hos en qvinna, som herbergerade de fattiga för hälften af de almosor de erhöllo. Der bodde Helena i 16 år, men drog sedan till annan ort.

Emedlertid hade konung Henrik tagit afsked af påfven samt begifvit sig hemåt, och vid samma tid hade konung Antonius af Constantinopel med en stor krigsmakt farit ut att uppsöka sin dotter Helena, och kom omsider till Sluus i Flandern, der han i nunne-klostret sporde efter sin dotter. Han fick då veta, att Helena varit der en liten tid, men var åter borta, ingen visste hvar. Häröfver blef konungen svåra bedröfvad och svor, att han aldrig skulle hvila förr än han funnit henne, hvarefter han åter gick till skepps igen.

Men konung Henrik, så snart han var kommen till Bolonien (Boulogne), sände han bud till hertigen, att han innan kort komme till London, och lät med samma bud helsa Helena, hvilken han hade mycket kär. Häröfver blef hertigen högeligen förundrad och sade till konungens sändebud: »Hvarföre hafver han då låtit mig bränna henne och hennes båda barn, efter han har henne så kär?» Då svarade sändebudet: »Du falske förrädare! har du bränt vår aldraskönaste, ädlaste och mildaste drottning Helena, så drag då din väg, förr än konungen kommer, ty han ville icke tagit all verlden i utbyte mot henne, så kär håller han henne.» När hertigen det hörde, gret han bittert, ty han märkte, att Helena blifvit förrådd.

Straxt efteråt kom konungen till London, der hertigen tog ödmjukeligen emot honom, och konungen frågade genast: »Huru lefva Helena och Maria, eder systerdotter?» Han svarade: »De lefva väl.» Sade så konungen: »Lofvad vare Gud, som bevarat mig så länge, att jag ännu en gång kan få se och tala med min älskade Helena.» Nu kom ock den gamla drottningen, hans moder, och bad sin son vara välkommen, hvarvid hon dock visade sig så bedröfvad, att konungen, förundrad deröfver, sade: »Kära moder, var icke sorgsen, vi äro alle hemkomne

friska och sunda.» Häruppå svarade hans moder: »Ack, min son! Jag hafver väl orsak till bedröfvelse, ty den mördaren, hertigen af Coclester, har låtit bränna det käraste jag i verlden hade, som var Helena och hennes båda söner.» Hvad konungen tänkte vid dessa ord, är icke lätt att beskrifva. I sin vrede och förtviflan ville han genast döda hertigen; men denne svarade: »Nådige herre! hvad jag hafver gjort, det har skett på eder befallning.» Då sade konungen: »Det ljuger du, din falske förrädare! Du skref mig till, att hon födt tvenne hundar, och nu har det dock varit tvenne gossebarn.» När hertigen hörde detta, fann han ytterligare, att här varit förräderi; men den gamla drottningen sade till sin son: »Hafven J Helena så kär, som J sägen, så bören J ock straxt hämnas på den, som låtit bränna henne och hennes barn.» Då sporde konungen hertigen, huru han vågat sådant göra. Hertigen svarade: »Nådige herre! J hafven befallt mig det i nio bref, som äro beseglade med edert eget signet, hvilka jag begär att få framlägga inför rätten.» Då svarade konungen: »Kan du göra det inför rätten, så vill jag skona dig och ingen annan hämd taga.» Och när den gamla drottningen ännu en gång sporde honom, hvarföre han icke lät aflifva den, som låtit bränna hans barn, svarade han intet, utan gick in i sitt palats.

I detsamma kom ett fremmande bud till konung Henrik och förkunnade, att konungen af Constantinopel vore kommen till staden och begärde att der få herberge för sig och sitt folk [8]. Konung Henrik red då med sina herrar emot honom och frågade honom om orsaken till hans ditkomst. Konung Antonius svarade, att han sökte efter sin dotter, den sköna Helena. Då sade konung Henrik: »Jag är ock bedröfvad för en som heter Helena, hvilken en af mina hertigar låtit bränna, jemte tvenne hennes barn, det jag innan kort skall betala honom för.» När konung Antonius det hörde, förändrades honom hans blod och han sporde hvarifrån och af hvad land hon var kommen. Konung Henrik berättade nu, huru han funnit henne vid sin lustgård, och att hon flytt från sin fader som velat äkta henne. Då blef konung Antonius högeligen förskräckt och ropade, att om Helena vore död, skulle det ock kosta honom

lifvet, och voro så båda konungarne svåra bedröfvade, att man icke visste hvilkendera vore mest i behof af tröst.

När nu båda konungarne voro inkomne i staden London, blef der hållet råd, och hertigen framkom inför rätten med de nio sändebuden, hvilka han hållit i fängelse till konungens återkomst, och hade hvardera det bref i handen, som han medfört. Då öfverlemnade hertigen till konungen alla brefven att läsa, hvart efter annat, och visade honom, huru de voro förseglade med hans eget signet, hvaröfver konungen storligen förundrade sig och lät alla buden aflägga ed uppå att upptäcka hvem som sändt dem. Då svor det budet, som var kommet från Rom, att han fått sitt bref af påfven, hvaröfver konung Henrik blef högeligen vred, ty han trodde att påfven hade förrådt honom, och svor att hämnas sådan falskhet. Sedan hades de andra åtta buden fram att svärja, hvaraf sju svuro falskt, men den åttonde sade: »Nådige konung! icke vet jag med hvad död J viljen löna mig; men att frälsa min själ innan jag dör, vill jag bekänna sanningen.» Då den gamla drottningen detta hörde, gick hon till sin son och sade: »Viljen J ännu icke hämnas på hertigen? Mig undrar storligen, att J icke redan låtit aflifva honom.» Men hertigen sade: »Nådige konung! när J drogen bort, då ställden J riket och regeringen i mina händer, hvilket jag ännu hafver, till dess J sjelf tagen det åter; derföre har jag ännu makt att slå min hand på eder moder, dertill jag ock har goda skäl, och skall låta förvara henne till dess jag får veta hvem som varit upphofvet till detta förräderi.» Så blef den gamla drottningen satt i fängelse, och budet svor, att det varit hon, som lemnat brefvet att föra till hertigen, utan att budet vetat, att det var något förräderi derunder. Konung Antonius bad då konung Henrik, att detta bud, äfvensom det från Rom, måtte varda fria, emedan de talat sanning, men att de andra sju måtte straffas, hvilket ock skedde. Derefter begärde konung Antonius att få tala med den gamla drottningen allena, hvilket blef honom tillåtet, och han begaf sig till hennes fängelse samt sade till henne, det han fattat sådan kärlek för henne, att han älskade henne öfver alla andra qvinnor, och frågade henne, om hon icke ville följa honom hem till hans

land, då han nu ernade dit återresa. Häruppå svarade drottningen, att om han ville trolofva henne, skulle hon, innan ännu fyra månader gått till ända, låta sin son hemligen omkomma och göra konung Antonius till herre öfver hela England. Detta anbud väckte hos konung Antonius stor förtrytelse, men han lät sig ingenting märka, och, sedan de länge hade talats vid, bad hon, att han måtte lemna henne sin lifgördel till en kärlekspant, och hon ville gifva honom i stället sitt bälte. Sådant skedde ock; men när hon gaf honom bältet, följde hennes pung med, och först då hon redan lemnat den ifrån sig, begynte hon tänka på det falska signetet, som hon låtit göra och hvilket var i pungen. Hon bad då konung Antonius, att han ville gifva henne pungen åter, men han skyndade ut ur rummet och öppnade pungen, hvari han fann det falska signetet, hvilket han visade för konung Henrik. Då lät konungen kalla till sig hertigen och frågade honom hvar han hade Helenas signet, och då hertigen svarade, att han förvarat det, blef konungen ifrig och sade: »Jag lät göra allenast trenne signeter, då jag reste bort, och finner nu fyra.» — »Då,» inföll konung Antonius, »är sannerligen eder fru moders signet falskt; derföre låt henne komma hit, att vi må spörja henne, huru hon kommit dertill.» Detta skedde ock, och när hon kom inför båda konungarne, lät konung Henrik hemta de falska buden och sade till modren, att hon skulle bereda sig till döden, ty både hon och hennes falska bud skulle brännas. När den gamla drottningen sådant hörde, bekände hon uppenbarligen för alla herrarne huru allt var tillgånget, huru hon hade dödat guldsmeden, som utstack signetet, och likaså honom, som skrifvit brefven, och alltsammans som dertill hörde, och blef till straff härför drottningen bränd, jemte de falska brefdragarne.

Men när den gamla drottningen var bränd, gick hertigen af Coclester till konungarne och förkunnade dem, att Helena ännu vore i lifvet med sina båda barn, ehuru han icke visste hvar de voro, emedan han låtit sätta dem i en båt, hvari de drifvit till sjös, samt att hans systerdotter Maria blifvit bränd i Helenas ställe. Då konungarne det hörde, svuro de båda två en ed att icke skiljas åt och icke återvända till sina länder

innan de funnit Helena. Konung Henrik öfverlät åter riket åt samme hertig, och reste så båda konungarne att söka Helena [9]).

Sedan de båda barnen i 16 år varit hos eremiten, såsom tillförene är omtaladt, gick han ut i skogen med dem och sade: »Käre barn, här är den plats, på hvilken jag för 16 år sedan fann eder och frälsade eder från vilda djur.» De svarade, att de alltid trott honom vara deras rätte fader; men han försäkrade, att det var såsom han sagt, hvarpå de bådo honom att få gå ut i fremmande land för att uppsöka sin fader. Häröfver blef eremiten svåra bedröfvad, men ville dock icke hindra dem, utan tog af dem ett ömt afsked, och skiljdes de så ifrån hvarandra.

När nu de båda ynglingarne en lång tid gått omkring i den stora skogen, kommo de sluteligen till hafskusten, hvarest de funnno ett skepp liggande, och bådo skepparen, att han måtte taga dem om bord. Då skepparen sporde dem hvilka de voro och hvarifrån de kommo, svarade de, att de sjelfve icke visste något annat om sig, än att de i 16 år varit der i skogen hos en eremit, vid namn Felix. Då ömkade sig skepparen öfver dem och lät väl uppkläda dem och gaf dem penningar att skaffa sig förtäring. Så drogo de ifrån honom och kommo till Allmanien, till en stad, som het Baviers [10]), der en drottning bodde. När hon såg dem, ville hon dem väl och lät gifva dem mat, då den ena brodren, Leo, åt så mycket, att alla derpå undrade, men hans broder Arm åt intet annat än torrt bröd och kryddor, som han bar hos sig. Drottningen sporde Arm, hvarför han åtnöjde sig med så klen föda, och han svarade, att han i sexton års tid icke annat förtärt än bröd och kryddor hos en eremit, som uppfödt dem, samt berättade så för drottningen deras öden, hvaröfver hon storligen förundrade sig och behöll dem hos sig en lång tid. Men sedermera, då herrarne i drottningens grannskap begynte ett krig mot henne, måste de båda ynglingarne lemna henne och kommo under vägen till ett slott och en stad, som hörde samma drottning till, der de af hennes slottsherrar bekommo guld

och penningar, och gingo så till skepps och kommo till Nordmandien i Frankrike, der de gåfvo bort alla sina penningar för Guds skull och behöllo sjelfva intet. Men när alla deras penningar voro borta, kom en man, som bad dem flera gånger, att de måtte gifva honom allmosa för Jesu skull. Leo svarade: »Vi hafva slätt intet att gifva.» Men den gamle mannen sade icke desto mindre: »Gifver mig dock något för Christi pinos skull.» Då tog Leo ett stycke af sin rock och gaf honom, och straxt försvann han ur deras åsyn.

Derefter kommo de till staden Amiens, hvarest då uppehöll sig en biskop af Tours, som ock är en mäktig stad i Frankrike, der biskopen eljest höll sitt hof, och gingo bröderne till biskopens gård och bådo, att han måtte döpa dem. Biskopen frågade hvilka och hvarifrån de voro, och sedan de berättat honom allt hvad de upplefvat, döpte han dem och Arm kallade han Brixius, men Leo Martinus. Biskopen af Tours [11]) behöll dem sedan båda hos sig och gjorde Martinus till sin skaffare, som skulle utskifta allmosor till fattigt folk; men Brixius gjorde han till en sångare och andelig man.

Nu hände sig, att sedan Helena i sexton år bott i Nantes i Brittanien, som förr är sagdt, begaf hon sig derifrån och kom till Tours, hvarest hennes söner voro, och de gåfvo henne ofta allmosor vid biskopens hof, men visste icke, att denna qvinnan med ena handen var deras moder. Icke heller tänkte hon, att hon skulle få allmosor af sina söners händer. Men hvar gång Helena såg på dem, när de gåfvo henne allmosor, och de sågo på henne, eller hon tog dem i hand och tackade dem; då förvandlades deras blod, såsom de sedan sjelfve berättade.

Här är tillförene omtaladt, huruledes konung Henrik och konung Antonius dragit bort att söka Helena. Efter långa resor kommo de omsider till förenämde stad Tours och sände bud till biskopen om herberge, hvilket han gerna beviljade. Biskopen gjorde sig redo med sina herrar och hofgästning, bland hvilken voro de båda bröderne, for så konungarne till mötes och förde dem med sig tillbaka in i staden. Under vägen talade de mycket med hvarandra, och till slut förtäljde ock konung Henrik för biskopen, huru han sökte efter sin drottning

och sina barn. Medan de så talade med hvarandra, såg konung Henrik på de båda ynglingarne, som alltid redo framför biskopen, och frågade honom hvarifrån han fått dem. Biskopen svarade, att de voro komne från hednisk land, och att han sjelf döpt dem. Så kommo alle de nämde herrarne i biskopens gård, der mycket folk infunnit sig för att begära allmosa, bland andra ock den arma Helena. När hon nu såg sin fader och sin egen herre, kände hon dem väl igen, och blef högeligen bedröfvad och ängslig, ty hon trodde, att de ännu alltid sökte efter hennes förderf. Hon skyndade sig derföre undan, af fruktan att de skulle igenkänna henne. Men när herrarne satt sig till bords, då hade Martinus varit i köket och gifvit bort till de fattige all maten, som herrarne skulle haft, hvaröfver kocken klagade för biskopen. Denne kallade Martinus till sig och frågade honom, om det var tillständigt att gifva skalkar och annat löst folk från gatan det bästa, innan herrarne först förnöjt sig deraf. »Ja Herre,» svarade Martinus, »man bör framför alla andra först förnöja vår Herre och Gud deraf, och icke sedan J eller andra tagit det bästa af för eder; ty haden J uppätit alltsammans, så hade de fattige fått ingenting; det är rättmätigare att gifva Gud första parten och sedan eder, J herrar, den andra.» När biskopen detta hörde, visste han intet att svara honom; men under det Martinus så talade, kom en af kockarne löpande och sade: »Herre, låt edra gäster sitta till bords, när de vilja, ty köket är blifvet så fullt af all slags kostelig spis, att vi näppeligen veta att förvara den.» Vid denna underrättelse förundrade sig biskopen ännu mera och sade till Martinus: »Du tjenar mig, men jag borde vara din tjenare.» Och derefter tillstadde han honom att vid hans hof göra allt hvad honom lyste.

Martinus och Brixius betjenade herrarne vid bordet, och konung Henrik kunde icke taga sina ögon från de båda ynglingarne, utan såg beständigt på dem, och till slut blef han varse en liten pung, som hängde om Brixii hals, och hvaruti han hade sin moders hand liggande. Konung Henrik frågade hvad han hade i den pungen; men han ville i förstone icke svara derpå. Likväl då konung Henrik och biskopen och de

andra herrarne bådo honom visa det, samtyckte han, dock under förbehåll, att de icke skulle taga det ifrån honom. Då tog Brixius ur pungen sin moders hand och visade konungen, hvilken straxt kände igen den ring han gifvit henne, och ropade med hög röst: »Ack Gud! det är min utvaldas, min käraste Helenas hand, och eder dotters, konung Antonius.» Och skyndade konung Henrik så till de båda ynglingarne, tog dem under många tårar i famn, kysste dem och sade: »J ären mina käraste barn, båda två.» När Martinus och Brixius det hörde, kan en hvar tänka hvad hjertans glädje de hade att så återfinna sin fader. Konung Antonius var ock mycket glad, att han der för sina ögon såg sin dotters barn. Men de voro bedröfvade, att de icke visste hvar deras moder var, och när måltiden var till ända, sporde Brixius sin fader, hvilkens hand han mente det vara. Konung Henrik svarade: »Det är eder moders hand,» och förkunnade dem nu, huru alltsammans tillgått, hvaröfver Brixius blef mycket bedröfvad och ville hämnas på hertigen af Coclester; men då alla sade honom, att hertigen häri hade ingen skuld, gaf han sig tillfreds. Och konung Henrik, hans fader, gaf honom ett bref, att han skulle draga till England och öfverlemna detta brefvet åt hertigen, som stod landet före, och lemnade honom tre signeter af silfver att antvarda till hertigen, för att deraf göra ett kors till Guds ära i kyrkan.

Men när biskopen hörde, att Brixius skulle fara till England, sade han till herrarne: »Efter som J ämnen draga till Jerusalem, så låten den andre brodren blifva hos mig, att, om till äfventyrs eder hände något ondt, jag med honom och vårt folk må kunna hjelpa eder.» Hvartill konungen gerna samtyckte, och togo herrarne så afsked af biskopen och tackade honom högeligen.

När nu allt folket var borta, tog Brixius farväl af sin broder Martinus och af biskopen, hvilken han lemnade sin moders hand att förvara, samt reste så till England, och när han var kommen dit, begaf han sig till det palats, hvari hertigen var, helsade honom och lemnade honom sin faders bref. Då hertigen läst det, ropade han med hög röst: »Mine herrar, sen här eder rätte herre, vår nådige konung Henriks son!» Och

hertigen bad honom om nåd och förlåtelse för hvad han hade gjort hans moder Helena, hvilket Brixius ock hertigen gerna förlät och gaf honom sedan de tre signeten, dem hans fader lemnat honom för att deraf låta göra ett kors. Och dessa tre signeter voro konung Henriks, Helenas och den gamla drottningens, såsom förr är omtaladt. Men det signet, som konungens moder hade låtit göra, kunde man icke få att smälta; då lät hertigen lägga mera silfver till och så göra ett stort kors uti kyrkan, hvilket sedermera gjorde många järtecken.

Då Brixius en tid varit i England, ville hertigen öfverantvarda riket åt honom; men han ville icke emottaga detsamma, emedan han längtade tillbaka till sin broder. Hertigen reste med honom, för att få se hans broder, och när hertigen kom dit, lät Brixius honom se sin moders hand, hvilken hertigen genast igenkände, ty den var likasom nyss afhuggen. Sedan hertigen så varit der en tid, tog han farväl af biskopen och båda bröderne, och drog hem till England igen förutan all skada och fara.

När Helena hade en tid varit i Tours, fick hon höra omtalas, huruledes hennes fader, konung Antonius, och hennes gemål, konung Henrik, blifvit ihjelslagne af Turkarne och voro begrafne i Rom. Då drog hon straxt ditåt; men när hon var kommen till en stad i Lombardien, kallad Graffes [12]), blef hon sjuk och begaf sig så uti ett kloster, der fruar och ädla jungfrur voro, och bodde der för billig betalning. Sedan hon varit der en tid, blef hon bättre, genom Guds hjelp och den flitiga omvårdnad, som hon erhöll af den yppersta frun i klostret, hvilken också varit en drottning, vid namn Plaisante. Och de omtalade ofta för hvarandra de stora olyckor och lidanden, som öfvergått dem. Men sedan konungen der i staden fattat kärlek för Helena och begynt förfölja henne med sina anbud, drog hon hemligen bort från klostret och staden, utan att ens Plaisante fick veta deraf, och kom så till Rom, till påfvens palats, der han mötte henne. Och när Helena fick se påfven, föll hon på knä och bad om allmosa. Då påfven såg,

att hon hade allenast en hand, tänkte han straxt på Helena, ropade henne till sig och sporde henne hvar hon var hemma, och huru hon hade mist sin ena hand. Hon svarade, att hon vore hemma i staden Tours och hade mist sin hand vid ett tillfälle, då hon blifvit öfverfallen af röfvare, som velat våldföra henne, och då hon försvarade sig, hade de huggit handen af henne, men vid hennes rop hade folk tillkommit och frälsat henne. Då frågade påfven henne vidare, om hon hört talas om en qvinna från Constantinopel, som hette Helena och som äfven icke hade mer än en hand. »Jo herre,» svarade Helena, »hon bodde uti tio år i min moders hus i Tours, men drog derifrån, sedan hon sett sin man och fader, som sökte efter henne och ville låta bränna henne, hvilket hon aldrig förtjent, såsom hon sjelf många gånger sagt mig.» Då sade påfven: »För den kärleks skull, som jag har till Helena, min systerdotter, hvilken jag sport dig om, vill jag underhålla dig i mitt hus för hela din lifstid.» Helena svarade: »Herre, jag begär intet annat, än att jag måtte få hafva min boning under trappan till edert palats och spisas med torrt bröd och med öfverlefvorna af edert bord, sedan J gjort eder måltid.» — »Min dotter,» sade påfven, »hvad du begär skall ske.» Och så tog Helena sin boning under trappan och redde der sitt läger af hö, det hon samlat, och hvar gång som påfven gick upp eller ner, gick han till henne och talade till henne, ty han såg, att hon var from och gudfruktig; men om han känt henne, så hade han väl visat henne större ära och vördning.

Under tiden uppehöll sig Martinus, Helenas son, ännu alltid hos biskopen i Tours, och han var en from och gudfruktig yngling, som vann mycken nåd både inför Gud och menniskor; men den onde anden, som är all dygds och fromhets hatare, traktade med all makt efter att bringa honom på fall. Så hände sig, när Martinus tidigt en morgon skulle följa biskopen, då det ringde till ottesången, och gick något hastigt, voro ärter strödde på trappan, så att Martinus snafvade och föll, och låg

länge sanslös. Men när han kom sig för igen, prisade han Gud som nådeligen bevarat honom, och gick så till sängs och sade: »O Herre Jesu, jag tackar dig, att du tillsänder mig något kors, att jag må känna mig sjelf; och är detta intet emot hvad du för mig lidit hafver.» Så föll han i sömn och tyckte under sömnen, att till hans säng kommo St. Agnes och Maria Magdalena med en salfvebössa, och Jungfru Maria öppnade den och smorde honom, att han kände sig åter helbregda; men han tog salfvebössan ur deras hand, och då Maria frågade honom, hvarföre han det gjorde, svarade han, att om någon mera skada skulle träffa honom, så kunde han nu läka sig sjelf. Då logo qvinnorna och försvunno, och då han vaknade, hade han en salfvebössa i sin hand [13]).

Sedan konungarne af Constantinopel och af England hade länge sökt efter Helena och fört krig en lång tid och gjort mången stad kristen, och vunnit Jerusalem och allt landet deromkring, och staden Ascalon, der de ännu voro, då kom Hurtam, den turkiske konungen, och belägrade Rom, hvarföre påfven skref till båda konungarne, att de måtte komma till hans bistånd med all deras härsmakt; och ibland annat skref han ock, att han hos sig hade en qvinna, som bott hos Helena i tio år. När de båda herrarne det hörde, blefvo de ganska glade och bröto upp med hela sin här, samt gingo till skepps och seglade till Rom. Och när de kommo dit med sitt krigsfolk, anföllo de Turkarne så häftigt, att de fleste af dem föllo i slaget, och konung Hurtam flydde hemligen och förbannade sina afgudar, att de icke hulpit honom i nöden. Men när striden var ändad, kommo konungarne med påfven in i staden och hade stor längtan att få se den qvinnan, som talat med Helena. Dock, så snart hon förmärkt, att hennes man och fader voro ditkomne, hade hon hemligen dragit bort till Graffes, der hon tillförene varit hos drottning Plaisante, och stannade nu åter der i klostret till dess staden blef belägrad af samme konung Hurtam, som förut anfallit Rom. Men förr än Helena drog från Rom skref hon ett bref så lydande: »Jag Helena, hvilken

haft min boning under denna trappa, som är min morbroders, jag bjuder nu min fader Antonius, konung af Constantinopel, och min man, konung Henrik af England, min helsning, hvilka hafva allestädes sökt mig, att mig förderfva och om lifvet bringa med en skamlig död, det jag dock aldrig i mina dagar förskyllat hvarken emot den ene eller den andre; men den dag J tänken skolen J mig icke snarligen finna. Nu faren väl!» Detta bref förseglade hon, lade det under trappan och gick så derifrån. När nu konungarne voro komne till palatset, förde påfven dem till trappan, der Helena plägat hafva sitt tillhåll; men hon var nu borta, hvaröfver påfven storligen förundrade sig och lät en af sina tjenare gå under trappan, ty han trodde, att hon möjligen gömt sig i någon vrå och der insomnat. Då fann tjenaren brefvet och lemnade det till påfven, hvilken dock icke ville uppbryta det, ej heller konung Antonius; men konung Henrik bröt det upp och läste hvad hon skrifvit, så att alla hörde det. Och när påfven nu förnam, att det varit hans egen systerdotter, som i sju år vistats hos honom och icke velat gifva sig tillkänna, blef han ganska bedröfvad, och båda konungarne med honom.

Då desse i trenne veckors tid hvilat sig hos påfven, togo de afsked af honom; men han bad dem att icke draga bort, innan de först betvingat konung Hurtam, ty eljest skulle denne, så snart de voro borta, återkomma ännu värre än förut. Härtill samtyckte de och drogo med sin krigsmakt för staden Graffes, der den turkiske konungen nu hade sitt tillhåll och hvarest Helena var i klostret hos drottning Plaisante. Denna stad belägrade de båda konungarne så hårdt, att många blefvo slagne dervid, och blef Amaris, konungen af Skottland, som slutit sig till dem, dödad af Hurtam, sóm lät hänga honom på ett kors; men för denna illgerning fick han ock sin lön, ty vid det han bespottade den andre, föll han sjelf och bröt af sig halsen. Då blef staden vunnen af konung Antonius, Helenas fader, och konung Henrik, hennes man, och alla Turkar inne i staden, som icke ville låta döpa sig, blefvo ihjelslagne; men de, som omvände sig, fingo behålla lifvet.

Bland de omvände var en, som visade konungen till det kloster, der, såsom förut är omnämdt, Helena hade varit, och gingo båda konungarne in till drottning Plaisante och sporde henne, om hon icke visste hvar Helena var. Hon berättade då, att Helena först under en sjukdom varit der och sedan dragit till Rom, der hon varit i sju år; men då Rom blifvit belägradt, hade hon för kort tid sedan återkommit till klostret och för samma orsaks skull åter lemnat det; hvarest hon nu var, visste icke drottningen. Häröfver blefvo båda konungarne högeligen bedröfvade, och hela det konungariket, som de vunnit, gåfvo de drottning Plaisante, för Helenas skull, och sedan de i sju veckor dröjt i staden, den de kallade Plaisante efter drottningen, togo de afsked af henne, gingo till skepps och seglade så länge till dess de kommo till staden Sluus i Flandern, hvars invånare den tiden voro hedningar. De båda kristne konungarne vunno staden, slogo ihjel alla dem, som icke ville låta döpa sig och drogo så vidare för Brügge i Flandern; men konungen der, vid namn Moriant, kom med så stor makt emot de kristne konungarne, att konung Henrik af England blef fången af hedningarne och införd i staden, deröfver konung Antonius vardt högeligen bedröfvad och sände bud till biskopen af Tours att låta honom veta hvad som händt var. När biskopen det hörde, församlade han 15,000 man och kom för staden, der konungen var fången, och förde med sig konung Henriks båda söner Brixius och Martinus. Då desse kommo utanför staden, blefvo de mycket kärligen emottagne af konung Antonius, och så snart de hvilat sig något, bestormades staden, dock utan att något synnerligt den dagen uträttades.

Emedlertid, medan konung Henrik låg i fängelset, kom en engel till honom och sade: »Henrik, gif dig tillfreds! Biskopen af Tours är kommen med dina båda söner att hjelpa konung Antonius, och de skola frälsa dig, och du skall finna din drottning Helena i staden Tours; men förut skall du lida mycket ondt af hedningarne.» Och med dessa ord var engelen försvunnen; men konung Henrik gjorde detta budskap stor glädje.

Dagen derpå stormade de kristne staden ännu en gång, vunno densamma och slogo ihjel alla Turkar, som icke ville

låta döpa sig. Konung Moriant släppte då konung Henrik ur fängelset, och de blefvo förlikte, hvarefter Moriant lät sig döpa, med många andra Turkar, samt antog namnet Moradin. Sedermera blefvo båda konungarne med deras folk en god tid i staden Brügge, togo så afsked af konung Moradin, gingo till skepps och seglade till Skottland, hvaröfver nu regerade brodren till den Amaris, som förut är omtald, och var denne broder, vid namn Gamas, en hedning, men hade en syster, Lucennia, som gerna ville blifva kristen, ehuru hon icke tordes uppenbara sådant för sin broder.

När nu de kristne furstarne kommit i land, slogo de läger för staden Narbone [14], der konung Gamas bodde; och när han såg det kristna folket stå utanför staden, rustade han ock sig och sina män, ryckte ut ur staden och öfverföll de kristne, och stupade mycket folk på båda sidor. Brixius högg handen af konung Gamas och hade slagit honom ihjel, om icke många hedningar skyndat till hans hjelp, då Brixius blef fången och biskopen af Tours äfven. När konung Antonius det såg, förtröt det honom, och han ville söka befria dem, men kom så djupt in bland hedningarne, att han sjelf blef tagen, till stor harm och bedröfvelse för konung Henrik och Martinus, hvilka likväl icke förmådde det hindra.

Så snart konung Gamas blifvit läkt, lät han konung Antonius komma för sig i sitt palats, desslikes biskopen och Brixius, och svor, att han skulle hämnas på dem och låta dem alla tre få den skamligaste död, han kunde upptänka, derföre att Brixius afhuggit hans hand under slaget. Men då hans syster Lucennia det hörde, sade hon: »Käre broder, om J ock ihjelslogen desse usle kristne, hvad godt kunden J hafva deraf? Sannerligen slätt intet; derföre vill jag råda eder, att J behållen dem hos eder fångna, på det, om till äfventyrs de kristne få några af våre ypperste i sitt våld, vi må kunna lösa dem igen emot desse, utan guld eller penningar; men slån J dem ihjel, och J eller någon af edra furstar blefve fångna, hvilket kan ske så snart i dag som i morgon, så fån J samma dom. Derföre betänken eder väl häruppå.» (Men Lucennia hade den unge Brixius mer i hjertat, än de ord hon talade med sin broder).

När brodren hörde hennes tal, behagade det honom väl, att han tackade sin syster derför och sade: »Då beder jag dig, att du ville föra dem tillbaka till deras fängelse, och här gifver jag dig sjelf nyckeln dertill, ty jag tror ingen annan utom dig.» Så förde Lucennia de kristne till deras fängelse och tog nyckelen i sitt förvar. Men så snart de kristne furstarne voro åter insatte i sitt fängelse, gick Lucennia tillbaka till sin broder, deltog i hans måltid och visade sig helt glad derunder. När måltiden var slutad, gick konungen att sofva, och Lucennia låtsade äfven, som hon ginge till sängs; men i stället begaf hon sig till fängelset, lät det upp och, då hon kommit in till de fångne herrarne, bad hon dem, att de måtte säga henne något om sin tro, emedan hon trodde mera på deras Gud, än hon vågade låta någon veta. När biskopen det hörde, predikade han en skön predikan om Christus och den kristeliga tron, hvartill Lucennia lyssnade med stort välbehag och sade: »J herrar, eder tro behagar mig väl; derföre vill jag hafva en kristen man till äkta och helst en af eder, efter jag vet, att J allesamman ären af furstelig härkomst.» Biskopen svarade: »Jag ville gerna hafva eder, om icke mitt andeliga stånd förbjöde mig det.» Konung Antonius sade: »Ädla jungfru, jag ock hade eder gerna, men mitt hår och skägg är alltför grått för eder.» Då sade den sköna Lucennia: »Än denne unge man, är han förlofvad eller icke?» (ty det var Brixius hennes håg lekte efter) »Han behagar mig bäst; honom vill jag trolofva, och är jag den enda, som kan frälsa edra lif.» Då förändrades Brixius uti sitt ansigte och sade, att hvad konung Antonius och biskopen önskade, det ville han göra. Nu sade konung Antonius: »Så begär jag, att du tager henne till hustru, och skall jag gifva eder mitt konungarike Constantinopel efter min död.» Öfver dessa ord blef Brixius mycket glad, och de gåfvo hvarandra äktenskapslöfte inför biskopen [15]. Sedan förde Lucennia de tre furstarne i sin kammare, hvarest hölls fästeöl, och efter måltiden ledsagade hon dem till sin broders rustkammare, der de togo sig harnesk och svärd, och sedan till stallet, der de togo de bästa hästarne, äfvensom en åt Lucennia. Och när de kommo till stadsporten, slogo de vakten ihjel, togo nycklarne

och öppnade porten. Derefter red Brixius med Lucennia till sin faders tält och frågade vakten, om hans fader var derinne. Vakten skyndade då att berätta för konung Henrik, att hans son Brixius vore återkommen, och denne gick genast in till sin fader och berättade huru allt gått till, och huru de blifvit frälste af den sköna Lucennia, och sade vidare: »Herr fader, konung Antonius och biskopen hålla en port öppen för eder och vänta eder med edert folk.» Häröfver blef konung Henrik synnerligen nöjd och ryckte in i staden med all sin härsmakt, och så snart de voro inkomne, stucko de eld på husen, hvaraf Turkarne förfärades och lupo till portarne och murarne, der de dödade flere kristne; men detta hjelpte dem icke mycket, ty de kristne fingo snart förstärkning och slogo till döds alla, som mötte dem, undantagande de, som läto sig döpa, dem läto de lefva. Men när konung Gamas såg staden vara skjuten i brand, ropade han på sin syster, och då hon var borta, sprang han upp på muren för palatset och lopp af häpenhet i sjön och dränkte sig. Sålunda vunno de kristne den staden; men elden var så stark, att de hade nog göra att förvara det gods, de redan öfverkommit, och furstarne redo till sina tält och hvilade sig der uti åtta dagar och tackade Lucennia högeligen för den tjenst hon bevisat dem, och blef hon der af biskopen trolofvad Brixius, dock ville denne icke hålla bröllopp förr än han återfunnit sin moder Helena. Derefter intogo de kristne hela Skottland och gjorde invånarne till kristne och försågo dem med prester, som sig borde, samt gingo sedermera till skepps och kommo åter till Tours, der de med stor triumf blefvo emottagne af folket, som med strängaspel, skjutande och tornerande visade sin fröjd deröfver, att de voro väl undkomne sina fiender och hade omvändt många landskap till den kristna tron.

Sedan nu de nämde herrarne en tid varit i Tours, hvarest Helena också var, hände det sig en dag, då hon skulle tvätta sina linnekläder, att en konung Henriks tjenare kom ridande och ville vattna sin häst vid samma vatten, och han såg noga på henne, ty han märkte, att hon ej hade mer än en hand, och tänkte vid sig sjelf, att det kunde vara Helena, hvilken

han väl kände, emedan han tjenat konung Henrik redan då de blefvo trolofvade. Derföre red han henne närmare och kände nu straxt igen henne, men lät sig ingenting märka, utan sade till henne: »Qvinna, Gud gifve eder en god dag; säg mig dock hvar är edert herberge? ty mig tyckes, att jag tillförene hafver eder sett, dock en lång väg härifrån.» När Helena det hörde, vände hon sig ifrån honom och gick bort utan att svara honom. Men han märkte noga efter hvad gata hon gick; dock följde han henne ej, på det hon icke skulle fatta misstankar, utan skyndade hem till sin konung och sade honom, att han sett Helena. Häröfver blef konung Henrik högeligen förnöjd och lofvade honom 100 marker guld, om han kunde finna henne.

När nu Helena var blifven sedd i Tours, kom en engel till eremiten Felix och sade till honom: »Gud befaller dig, att du skall gå till Tours, der du skall finna de båda ynglingarne, som du i sexton års tid uppfödde hos dig, och säga konungen, deras fader, hvad du vet om dem.» Och så skiljdes engelen vid honom. Men eremiten begaf sig på väg till Tours, såsom honom var befaldt, och kom med mycken möda till staden, och när han hunnit till biskopens slott, klappade han på porten, då vakten frågade honom hvart han ville gå. Han svarade: »Till herrarne i salen.» — »Det är du just väl skicklig till,» sade vaktkarlen och slog honom med sin staf ett hål i hufvudet, att han föll baklänges utför trappan. Då satte han sig der nere vid trappan och höll sina händer för hufvudet, som värkte illa af det svåra slaget, och en mängd folk samlade sig omkring den fattige gamle mannen, som var sällsam att se, ty hans kläder voro sammanfogade af löf och gräs. I detsamma kom Martinus, en af Helenas söner, hvilken eremiten uppfödt, till trappan för att gå upp till salen, och när han såg folksamlingen, ville han se efter hvad som var på färde, och kände straxt igen eremiten, som var blodig öfverallt, tog honom i sina armar och kysste honom, sägande: »Var välkommen, min fader!» Och eremiten såg på Martinus igen och sade: »Huru går det dig, min son Leo? Och huru går det din broder Arm?» Martinus svarade: »Min käre fader, vi äro nu döpte; jag heter Martinus och min broder Brixius.» Och så tog Martinus ere-

miten om armen och ledde honom uppför trappan, och då Martinus mötte den vaktkarlen, som slagit eremiten, straffade han honom, slog honom hårdt och sade: »Du skall icke mera slå fattigt folk, som dig intet ondt göra.» Så kommo de in i salen, der Brixius var, och till honom ropte Martinus: »Min broder, se här är eremiten, vår fader.» Då sprang Brixius till sin fosterfader och kysste honom flera gånger, hvarefter alla tre gingo till bordet, der herrarne sutto, och bröderne sade till konung Henrik, sin fader: »Se här, fader, är eremiten, som frälsat oss från vilddjuren i skogen och sedan under sexton år uppfödt oss.» När konung Henrik det hörde, tog han vänligt emot honom och satte honom vid sin sida vid bordet, der han ville undfägna honom med allt det bästa, som fanns; men eremiten ville icke förtära något annat än de kryddor och rötter, han sjelf tagit med sig. Han berättade nu för konung Henrik allt hvad han visste om de båda ynglingarne, från det han funnit dem ända till dess de skiljdes åt, hvarefter han tog afsked och reste hem igen, sedan han befallt så Martinus som Brixius i Guds hand och med sin bön önskat Guds välsignelse öfver dem. Sedan kom eremiten inom en kort tid hem till sin hydda igen och afsomnade der i Gudi.

Under tiden hade den konung Henriks tjenare, hvilken han lofvat 100 marker guld, om han kunde igenfinna Helena, begifvit sig till gården, der han sett henne gå in, och frågat alla efter qvinnan med den ena handen, då man visade honom till huset, der hon bodde. Så snart han kom der in, sporde han värdinnan likaledes efter den qvinnan med ena handen, som bodde hos henne; men hon svarade, att der i huset fanns ingen qvinna med blott en hand, och sade sig ej heller känna någon sådan, ty Helena hade förbudit henne att säga för någon, att hon var der. Då tjenaren hörde detta hennes tal, hvilket han väl visste vara osanning, sade han: »Der som du icke säger mig hvar du gömt henne, så skall min nådige herre låta fängsla dig och straffa dig till lifvet.» Qvinnan sade icke destomindre kort nej, att der var ingen sådan person i huset. Då drog tjenaren sitt svärd, satte det emot hennes bröst och sade: »Säger du mig icke hvar hon är, så skall du genast dö;

ty jag vet för visso, att hon är här i huset.» Då vågade qvinnan icke längre dölja det, utan förde tjenaren in i kammaren, der Helena satt, och han helsade henne som sin drottning, då hon bad honom för Guds skull icke förråda henne, ty hennes fader och man ville intet annat än söka bringa henne om lifvet med en skamlig död. Då svarade tjenaren: »Nådiga drottning! det bören J icke tänka, ty de hafva alla eder innerligen kär. Derföre beder jag eder nu följa mig åt, der alla herrarne äro församlade; der finnen J eder man, fader och båda barn, som storligen längta att få se eder.» När Helena hörde nämnas, att hon skulle igenfinna sina barn, glömde hon alla de olyckor, hon dittills lidit; ty hon trodde dem längesedan vara döda. Och så gick hon med tjenaren i biskopens palats, der hennes fader, man och barn voro, och de andre herrar. Och så snart konung Henrik fick se henne, ropade han med hög röst till sina söner: »Barn, sen här eder moder och min drottning och konung Antonii dotter!» Och så skyndade han till henne och tog henne vänligen i famn och kysste henne kärligen och gret af glädje, att han funnit henne åter. Sedan kom ock konung Antonius, hennes fader, och kysste henne, och båda konungarne bådo henne förlåta hvad de förr brutit henne emot, och togo henne vänligen i famn och kysste henne kärligen. Då förlät hon dem gerna, och de läto henne aflägga sina gamla kläder och påtaga sin konungsliga skrud, som väl anstod henne. Och så kommo hennes båda söner och föllo ned för henne, och med gråtande ögon tog hon dem hjerteligen i famn, kysste och tryckte dem till sitt bröst, och hölls derefter stor herredag, med mycken glädje, som sig borde.

Men om natten efter, sedan Helena var igenfunnen, uppenbarade sig en engel för konung Henrik och sade till honom: »Konung Henrik, befall eder son Martinus, att han i morgon sätter sin moders hand till hennes arm igen,» hvarefter engelen försvann. Om morgonen stod konung Henrik tidigt upp, gick till sin son Martinus och förkunnade honom hvad engelen sagt. När Martinus detta hörde, gladde det honom innerligen, och han tog sin moders hand och åkallade Gud, att han ville förläna sin hjelp åt hvad han nu företoge sig. Och så satte

han handen till armen, och genom Guds allmakt, för hvilken ingenting är omöjligt, blef den der sittande, för hvilken stora nåd alla prisade Herren.

Sedan tog Brixius till äkta den sköna Lucennia med stor ståt och herrlighet, och varade denna högtid i 20 dagar, hvarefter de reste till Rom att besöka påfven, Helenas morbroder. Derefter togo ock konung Antonius och konung Henrik, samt Helena och Martinus afsked af biskopen i Tours och tackade honom storligen för all den heder och vänskap, han dem bevisat, och drogo så till Rom. Och under vägen kommo de till drottning Plaisante, om hvilken är tillförene taladt i denna historien, och togo henne med sig till Rom, der de allesammans blefvo ståteligen och herrligen undfägnade af påfven Clemens. Sedan voro de alla en lång tid hos påfven i stor lust och glädje.

Men när nu all ting var förrättadt, så drog konung Antonius derifrån till sitt konungarike Constantinopel, och Brixius med den sköna Lucennia åtföljde honom, och sedan de någon tid varit der, blef konung Antonius död, då Brixius vardt konung i hans ställe och lefde så med den sköna Lucennia i frid och glädje en lång tid, och när han blef död, då sörjde hon sig samma dag till döds, och blefvo båda begrafne i en och samma graf.

Sin andre son Martinus skickade konung Henrik till England, och tog han till äkta drottning Plaisante; de regerade en lång tid i England och Skottland, och deras barn fingo regeringen efter deras död. Men konung Henrik och den sköna Helena stannade qvar hos påfven Clemens och lefde der hvar dag i stor kärlighet och hjertans glädje; dock fingo de sedan inga flera barn, och såsom döden är slutet på allt här i jemmerdalen, så gjorde han ock ett slut på dessa två kärliga hjertan, som väl gerna önskat sig att ännu längre få lefva tillsammans, om Gud så hade behagat; men den sköna Helena måste först buga sig för den gästen, och sedan konungen sjelf, och ligga de än i dag båda begrafne i Rom [16]).

Så hafver nu denna historien en ända, efter döden icke ville tillstädja, att mera måtte varda skrifvet om dem, förty han tog dem så hasteligen bort. Hvarutaf man kan rätteligen

se lyckans hjul, huruledes det omkringlöper. Som det hafver sig tilldragit här uti historien med den sköna konunga-dottren Helena; ty först var hon uti ära, som en konunga-dotter borde, derefter led hon stor eländighet; men förmedelst hennes stora tålmodighet i sin bedröfvelse, hafver Gud henne underligen hulpit till rätta igen, att hon är kommen till sin herre, konung Henrik, och till sina barn der, hvarest hon det aldramesta elände hade lidit. Och hafver så lefvat här i verlden med sin nådige herre uti glädje och godt behag för Gud, och de tillsammans äro farne härifrån och till evig ro, hvartill att komma unne oss alla Gud Fader, genom Jesum Christum i den Heliga Anda. Amen.

Varianter.

1. Konung Offa hade en dag, under en jagt, blifvit skild ifrån de sina och kommit vilse i en stor skog, der han oförtänkt fick höra en klagande röst, den han följde och träffade så en ung flicka af utmärkt skönhet och kunglig gestalt, hvilken sade sig vara dotter af en småkonung i York (*Regulus, qui Eboracensibus præerat*), som till henne fattat en brottslig kärlek och, då han hvarken med godo eller ondo förmått henne att gifva efter för sina önskningar, hade sluteligen i sin förbittring häröfver befallt sina män att föra henne ut i tätaste skogen och der lemna henne till ett rof åt vilddjuren. Sedan konung Offa i flere timmar vandrat omkring i skogen med sin nya bekantskap, nådde de ändteligen en helig eremits boning, som visade dem på rätta vägen. Konungen öfverlemnade då flickan åt en persons vård af hennes eget kön och tycktes sedermera alldeles hafva förgätit henne; men då några år derefter hans undersåter enständigt yrkade, att han måtte förmäla sig, ihågkom han sin skyddsling och, då han hörde henne högeligen berömmas af den, åt hvilken han anförtrott henne, tog han henne till sin gemål och fick med henne barn af båda könen. Någon tid efteråt anropade konungen i Northumberland, som blifvit anfallen af Skottarne, konung Offa om hjelp, hvilken framträngde segrande långt in i fiendens land, hvarifrån han skickade ett bud med bref till de personer, hvilka han satt att styra riket un-

der sin frånvaro. Budbäraren råkade under vägen att taga in hos den konung, med hvars dotter konung Offa förmält sig och som ännu alltid var mot henne lika förbittrad. Så snart han förnummit från och till hvem budbäraren var sänd, lät han så rikeligen undfägna honom, att han föll i djup sömn, hvarunder han fråntog honom konungens bref och utbytte det emot ett annat, uti hvilket konung Offa sade sig hafva rönt stora motgångar under sitt fälttåg, och då han icke visste med sig, att han begått något, hvarigenom han kunnat ådraga sig Guds vrede, måste det vara hans gemåls synder, som dertill varit vållande; han befallde derföre, att hon och hennes barn skulle föras ut i skogen och der, med afhuggna händer och fötter, lemnas åt sitt öde. Hans rådsherrar förundrade sig mycket öfver denna grymma befallning, men vågade icke annat än efterkomma den. Drottningen och hennes barn blefvo således utförda i skogen, och barnen stympade såsom konungen befallt; men bödlarne blefvo så rörda öfver modrens skönhet och olycka, att de icke hade hjerta att göra henne sjelf något ondt, utan lemnade henne hos sina blödande barn. Samme eremit, som, då hon der i skogen först träffat sin gemål, visat dem vägen, hörde nu hennes klagan och intogs af medlidande öfver hennes och hennes barns öde. Han föll på knä och bad till Gud en innerlig bön, lade så de afhuggna kroppsdelarne till rätta och gjorde korstecknet deröfver, hvarefter barnen uppstodo friska och helbregda, och följde sin moder till eremitens boning. När nu konungen kom hem och fick veta hvad som händt, blef han så betagen af sorg, att han icke tyckte sig kunna finna ro, utom på det ställe, der han funnit sin gemål. Här fann eremiten honom, klagande öfver sin olycka, och skyndade nu att underrätta konungen huru allt var tillgånget, samt återföra honom till sin gemål och sina barn, hvarefter han uppmanade honom att, af tacksamhet för deras underbara räddning, uppbygga ett kloster, hvilket ock konungen lofvade, men sedermera glömde (Matthæi Parisiensis Opera. Ed. Will. Wats. Parisiis 1644, s. 4—6).

2. Tyberie Constantyn, kejsare i Constantinopel, hade en dotter, vid namn Constance, sin fars enda barn, hvilken af honom på det ömmaste älskades och erhöll af de lärdaste mästare undervisning i de förnämsta vetenskaper och i åtskilliga språk. Då hon var 13 år gammal kommo till Tyberie hof flere köpmän »från det stora Saracenerlandet (*hors de la grant Sarisinè*)», med rika varor. Prinsessan besökte dem för att bese deras varor och spörja dem om deras land och tro. Då hon fann dem vara hedningar, begynte hon predika för dem den kristna tron, hvilket lyktades så, att de allesamman undfingo det heliga dopet. När de nu återvände till sitt eget land, hotades de med grymt straff för detta

affall; men de försvarade sin nya tro med så mycken vältalighet och prisade så högt den sköna Constance, deras lärarinna, att sultanen (*le Sodan*) der i landet fattade en ifrig åtrå efter Constance och skickade samma köpmän, jemte några förnäma personer, till Tyberie hof, för att anhålla om fred och vänskap samt prinsessans hand. Häröfver samrådde kejsaren med påfven Johan [17]) och sin senat, samt svarade derefter, att sultans framställning endast kunde bifallas med det vilkor, att han öfvergåfve sina afgudar (»*Maumes*») och omvände sig till kristna läran. Efter flera nya beskickningar blef slutetigen allt detta öfverenskommet, och sultan gaf kejsaren rika skänker och till kyrkan betydliga landstycken och penningar att uppbygga nya Guds hus, och frihet för alla kristne att obehindradt valfärda genom det heliga landet. Nu afsändes jungfrun till sin trolofvade, och med henne följde en biskop och andra andelige samt många förnäma Romare. Men sultans moder blef illa till mods vid underrättelsen om allt detta, emedan hon fruktade, att på detta sätt skulle hennes hedniska tro helt och hållet undanträngas. Hon sammansvor sig derföre med 700 Saracener, emottog med svekfull vänlighet prinsessan och de kristne, samt anställde stora fester till deras ära; men midt under högtidligheterna framrusade oförtänkt de beväpnade hedningarne och mördade sultanen och de omvände Saracenerne och alla dem, som åtföljt prinsessan från Rom. Det var endast trenne gamle män, som undkommo, hvilka återvände lyckligen till Rom, der de berättade Saracenernes illgerning, och huru både prinsessan och hennes gemål och alla de kristne blifvit mördade, hvaröfver blef stor sorg i hela romerska riket. Men prinsessan hade icke blifvit dödad, utan först sökte den gamla sultaninnan med löften och hotelser locka henne till affall från sin tro, och då detta icke lyckades, lät hon utrusta ett fartyg med lifsmedel för tre år af »den brödsort, som kallas bisquit och ärter och bönor och socker och honung och vin» (*de vitaille de payne qest appelle bisquit et de peis et de fenes de sucre et de mel et de vijn*), och lät föra alla kejsar Tyberie dyrbara skänker om bord derå, men fartyget var »utan segel och utan julle» (*sannz sigle et sannz nauiron*). Å detta fartyg sattes Constance, och det fördes sedan ut i öppna hafvet samt lemnades för vind och våg, utan någon, som kunde styra det. »Men Gud var dess styrman» (*mes dieux estoit son mariner*), ty sedan det drifvit i tre år omkring på oceanen utan att råka något annat fartyg eller någon hamn, sände Gud, i den åttonde månaden af det fjerde året, en gynnande vind, hvilken dref det i land vid engelska kusten nedanför ett fäste uti konungariket Northumberland nära Humber-floden, och anlände fartyget dit på julaftonen (*la veil de la nativite Jhesu Crist*).

Slottshöfdingen var en Sachsare, vid namn Olda, ty Britterne hade redan förlorat väldet öfver landet. Underrättad om fartygets ankomst, gick han ned till den sjödrifna jungfrun och förde henne in i borgen, och lät förvara hennes skatter i en kista, hvartill han gaf henne den ena nyckeln och behöll sjelf den andra. De samtalade länge med hvarandra, ty Sachsiskan var ett af de språk Constance hade lärt i sin faders hof. Så berättade hon sina öden, med förtigande endast af sin fars och sin mördade brudgums namn, »och då Olda hörde henne tala hans språk så riktigt och fann henne medföra så rika skatter, hoppades han, att hon vore dotter till någon af Sachsarnes konungar på andra sidan hafvet, såsom i Tyskland eller Sachsen eller Sverige eller Danmark» (*et puis qi Olda auoit oie si renablement parler sa langue et troua oue luij si grannt Tresour esperoit qele estoit fille dascune Roy des Sessonnes outre le mere come Dalemane ou de Sessonie ou de Suece ou de Denemarch*), och anförtrodde henne åt sin hustru, att behandlas med ömhet och aktning, och sedan hon så lefvat någon tid, återfick hon hela sin förra fägring och var skönare än andra qvinnor, såsom en hvilken Gud omfattat med synnerlig nåd.

Då Hermigild, Oldas hustru, lärt närmare känna Constances lefnad och dygder, blef hon så intagen af henne, att hon förklarade, det hon i allt ville rätta sin vilja efter hennes. När Constance det hörde, började hon väcka hennes håg för den kristna läran — ty Hermigild och Olda och de öfriga Sachsarne voro då ännu hedningar — samt undervisa henne deri, och Hermigild blef så uppbyggd af hennes samtal, att hon gerna ville låta döpa sig, men vågade icke för sin man. Då hände sig en dag, när de alla tre gingo utmed hafskusten, att de mötte en fattig och blind kristen Britt, som ropade till Hermigild: »Du Oldas hustru och Constance's lärjunge, jag beder dig uti Jesu Christi namn, på hvilken du tror, att du gör korstecknet på mina blinda ögon!» Häröfver blef Hermigild mycket förfärad, men, uppmuntrad af Constance, gjorde hon korstecknet och sade på sitt Sachsiska språk: »*Bisine man. in ̃ ihesu name in ye Rode islawe. haue thi sigth*» (Blinde man! i Jesu namn, på korset slagen. Haf din syn!) Och genast fick han sin syn igen och såg klart och tydligt. Då lät Olda äfven sig undervisas i kristendomen, och han och hela hans hus omvände sig och förstörde sina förra gudabilder, och den gamle Britten skickades till Gales (Wales), der de fleste Britter nu funnos, för att hemta en kristen prest. Snart ankom också derifrån Lucius, biskop i Bangor, och döpte de nyomvände till ett antal af 91.

Kort efteråt beslöt Olda att begifva sig till sin herre, konung Alle [18]) af Northumberland, för hvilken han berättade så mycket

om Constances skönhet och dygder, att konungen högeligen längtade att få se henne och beslöt att begifva sig till borgen der hon var. Emedlertid hade den sachsiske riddare, hvilken Olda satt till borghöfding under sin frånvaro, fattat en brottslig kärlek för den sköna Constance och sökte locka henne till synd; men hon afvisade honom så allvarsamt, att han fruktade, det hon vid Oldas återkomst skulle anklaga honom för hans onda uppsåt. Då gick han samma natt, som han visste, att Olda skulle återkomma, in i den kammare, der Constance och Hermigild efter långt vakande lågo tungt insomnade i samma säng, och med en skarp knif skar han halsen af Hermigild och lade sedermera den blodiga knifven på Constance's hufvudkudde [19]. När nu Olda kort efteråt anlände, blef det gräsliga mordet upptäckt, och den svekfulle riddaren sökte genast leda misstankarne på Constance. Men Olda ville icke tro henne om ett sådant brott. Då svor riddaren, att det vore sannt, tagande ed på Lucii evangelii-bok; men straxt syntes för alla likasom en knuten hand uti luften, hvilken slog till riddaren så, att ögonen flögo honom ur hufvudet och tänderna ur munnen, och en röst sade, så att alla hörde det: »Adversus filiam matris ecclesiæ ponebas scandalum hoc fecisti et non tacui!» (Du har vittnat emot en modren kyrkans dotter; sjelf har du begått detta brott, men jag har ej tegat). Då prisade alla Gud; den falske riddaren fängslades, och då konung Alle snart derefter ankom till borgen, dömde han honom till en neslig död. Sedermera, i anseende till den kärlek konungen fattat för Constance och de underverk, som Gud låtit ske för hennes skull, lät han sig döpas af biskop Lucius och förmälde sig derefter med Constance.

När så ett halft år hade förgått, kommo tidningar, att »männen från Albanien, hvilka äro Scottar», inbrutit uti konungens land. Han lemnade då sin gemål, som var hafvande, uti Oldas och Lucii vård, och skyndade med sina män att bekriga fienden.

Konungens moder var ännu i lifvet. Hon hette Domulde och var en skön och stolt qvinna, men mycket tillgifven sin gamla hedniska tro. Derföre hatade hon Constance, som från denna tro afvändt hennes son, och uttänkte nu följande anslag till hennes ofärd. Sedan Constance framfödt en vacker och välskapad son, hvilken kallades Moris, sände Olda och Lucius bud härom till konungen; men då budbäraren under sin resa ankom till Knaresborough, der den gamla drottningen bodde, låtsade hon en stor glädje öfver det budskap han medförde och undfägnade honom så rikeligen, att han föll i djup sömn, hvarunder Domulde öppnade de bref, han medhade, och skref under samma sigill ett annat, hvari berättades, att drottningen vore helt förändrad och i sjelfva verket icke annat än en ond ande i menniskoskapnad, såsom bevis hvaruppå anför-

des, att hon icke framfödt något barn, utan ett missfoster, som hölls förvaradt i en jernbur. Konungen blef vid denna underrättelse högeligen bedröfvad och svarade med andra bref, att Constance och hennes afkomma skulle väl bevaras till hans återkomst. Äfven nu tog budet, enligt Domuldes befallning, vägen öfver Knaresborough, och detta bref förfalskades på samma sätt som det förra, så att det innehöll en befallning till Olda och Lucius, vid de svåraste straff, att inom fyra dagar efter brefvets emottagande utrusta ett fartyg med lifsmedel för 5 år, men utan segel eller julle eller någon bemanning, och deruppå sätta Constance och hennes son samt föra fartyget långt ut i hafvet. Denna befallning blef äfven verkställd, under många tårar af Olda och Lucius och allt folket, som högeligen älskade Constance och utfor i bittra ord mot hennes grymme gemål. Men Constance var ödmjuk och tålig och klagade icke, utan hade sin förtröstan till den gode Guden.

Skeppet drefs af vinden ända till Spanska sjön, der det tog land under ett fäste, hvarest hedningar herrskade. Slottshöfdingen, Thelons, en affälling från Christi ord, förde Constance till »Admiralen» (Emiren), sin herre, hvilken ömkade sig öfver henne och emottog henne vänligen. Men hon ville icke stanna der i landet, emedan allt folket var hedniskt, utan föredrog att stanna qvar i sitt fartyg. Dit kom Thelons i hemlighet, medförande stora skatter, och erkände för henne, att han varit en kristen, samt bad att få fly med henne till något kristet land. Constance samtyckte, och fartyget sattes så ut ifrån land; men när de voro komne ut på hafvet, ingaf djefvulen Thelons onda frestelser, så att han ville förleda Constance till synd, och då hon motstod hans böner, hotade han henne med våld. Då ursäktade hon sig för gossens skull, som nu var två år gammal, och bad honom se efter, om icke något land vore i sigte, der sådant kunde ske mera hemligt. När nu riddaren skyndade till förn af fartyget för att speja derefter, smög sig Constance bakom honom och skuffade honom i sjön, samt undkom så det våld, hvarmed han hotat henne.

Under tiden hade konung Alle vunnit seger öfver sina fiender uti Skottland och vände så tillbaka till sitt eget rike. Men under vägen blef han öfverallt skymfad af folket, som var upprетadt öfver hans förfarande mot Constance; stenar kastades emot honom, och qvinnor och barn, gamla och unga, hotade honom, så att hans lif var i fara, och han blef tvungen att resa i hemlighet om nätterna, samt kom så till borgen, hvarest Olda och Lucius voro, dem han genast frågade efter Constance, sin hustru. Nu upptäcktes hela bedrägeriet, och budet försäkrade, att brefvens förfalskande endast kunnat ske i Domuldes hof. Konungen, ur-

sinnig häröfver, red genast dit samma natt och rusade in i sin moders rum, förebråede henne det stora svek hon föröfvat. Förskräckt öfver sin sons oförmodade ankomst bekände hon alltsammans och bad om nåd; men konungen svarade, att hon skulle få sådan nåd, som hans hustru och barn erfarit, och högg henne i stycken, som hon låg i sängen. Sedermera lofvade han högtidligt inför Lucius, att ingen qvinna ville han taga till äkta, förrän han genom Guds barmhertighet fått några underrättelser om Constance.

När tre år förflutit, sedan Constance dränkt den brottslige Thelons, fick hon en dag se på långt håll likasom en skog, och då »Gud, hennes gode och milde ledare» (*son tresbon et curtois guyour dieux*) dref hennes fartyg allt närmare och närmare, såg hon ändteligen, att det var masterne utaf en stor flotta, som låg i hamnen till en sjöstad. Sjömännen kommo om bord på fartyget och förde den okända qvinnan med hennes son och skatter till Arcennius från Cappadocien, senator i Rom, en mäktig och förträfflig riddare och utaf kejsar Tyberie mycket älskad. För honom berättade hon sina öden och uppgaf sig heta Conste, såsom Sachsarne kallat henne. Arcennius underrättade henne då, att den stora flottan, hon sett i hamnen, vore återkommen från ett tåg mot Saracener-folket, för att hämnas dess förräderi emot kejsar Tyberie dotter, och hade den mordiska sultaninnan blifvit bränd och 11,000 fiender stupat och alla de mördade kristnes kroppar blifvit återfunna, utom Constance's, hvilken de sagt hade blifvit dränkt.

Härefter lefde Constance med sin son Moris under 12 år i lugn och stillhet hos Arcennius och hans hustru Heleine, en dotter till kejsar Tyberie broder Salustius, Constance's farbroder, och både Arcennius och hans hustru höllo Constance och hennes son så kära, att, som de sjelfve icke egde några barn, förklarade de Moris för sin arfvinge.

Vid denna tid beslöt konung Alle göra en pilgrimsfärd till Rom att erhålla påfvens absolution för dråpet på sin mor Domulde, och skickades Olda förut för att skaffa konungen passande herberge, hvilket han erhöll uti ett Arcennii slott. Dit tågade Alle med stor ståt, och Constance fick af Arcennius veta hans ankomst och såg honom sjelf, då han red förbi. Men vid den fest, som anställdes för den engelske konungen, kunde denne icke taga sina ögon från den unge Moris, som nu ingick i sitt adertonde år och var mycket lik sin mor. Konung Alle frågade Arcennius om hans börd, och då Arcennius berättade på hvad sätt han funnit ynglingen och dennes mor, samt Alle fick veta bådas namn, upptäckte han, att Moris var hans egen son. Han skyndade derföre till den

borg, der Constance och Heleine voro, och igenkände der sin gemål, hvilken han med stor kärlek omfamnade och kysste, och båda gladde sig öfvermåttan och tackade Gud tillsamman. Dagen derpå erhöll han absolution af påfven Pelagius [20]), och sedan han tillbragt 40 dagar i Rom bad honom en natt hans gemål, att han måtte sända ett bud till kejsar Tyberie, som bodde 12 mil från Rom och bedja honom hedra konungen med ett besök. Härtill samtyckte konungen gerna, och Moris skickades att framföra detta budskap, med tillsägelse af sin mor, att, om kejsaren vägrade komma, skulle han bedja honom derom »vid den kärlek han hyste för sin dotter Constances själ» (*par lamor qil auoit al alme sa fille Constance*), ty då visste hon väl, att kejsaren icke skulle neka honom hans begäran. Då kejsaren fick se Moris, fann han honom förundransvärdt lik sin dotter Constance och förärade honom stora skänker, men hans begäran ville han ej bifalla, emedan han alltsedan sin dotters död aldrig deltagit i någon glädjefest. Likväl, då Moris bad honom på det sätt, som Constance hade sagt, biföll han att komma, och Constance med konung Alle och deras son tågade med stor ståt emot kejsaren, då Constance i allt folkets närvaro tog konungen sin herre i sin högra hand och sin son Moris i den venstra och helsade sin fader med dessa ord: »Min herre och gode fader Tyberie, jag Constance, eder dotter, tackar Gud, som ända till denna dag har bevarat mitt lif, att jag ser eder i välmåga» (*Mon Seignur et beau piere Tyberie ieo Constance vostre fille mercy dieux qi vnqore a cest iour mae grannte la vie que ieo vous voye en sannte*). Då kejsaren så oförtänkt fick se sin dotter ännu lefvande, blef han så betagen af glädje, att han nära fallit af hästen; men konung Alle och hans son Moris togo emot honom, och Constance berättade för honom alla sina öden, och sedan de i 40 dagar varit tillsammans, återvände konung Alle till England, men kejsar Tyberie tog för sin ålderdoms skull, med påfven Pelagii och hela romerska senatens samtycke, Moris till sin medregent och förklarade honom för sin arfvinge. Denne Moris kallades af Romarne *Mauritius christianissimus Imperator*, det är Moris den aldrakristligaste kejsaren [21]) Sedermera på nionde månaden efter det Alle återvändt till England »återgaf han sin själ åt Gud heligt och fromt» (*rendi lalme a dieux seintement et deuoutement*), och ett halft år derefter vände Constance, med mycken heder och kärlek af allt sitt folk, tillbaka till Rom, i anseende till den underrättelse hon fått om sin fars sjukdom, och på 13:de dagen efter hennes återkomst dog Tyberie i sin dotters Constances armar och återgaf sin själ till Gud. Sjelf insomnade hon i Gudi ett år derefter, under året efter Christi börd det 584:de, på Helige Clemens dag, och blef begrafven i Rom

bredvid sin fader i Sanct Petri kyrka. Olda, hvilken Constance hade fört med sig till Rom, dog under återresan till England fromt och kristeligt i Tours, der han af biskop Lucius utaf Bangor blef begrafven i St. Martins-kyrkan. Derefter återvände Lucius till sin kyrka i Bangor. Konung Alle blef begrafven i St. Amphibe's kyrka i Winchester, hvarest han dött (Anglonormandisk handskrift å Kongl. Bibliotheket i Stockholm, s. 155—173).

3. Emare blir, till straff för sitt ihärdiga motstånd mot kejsarens, sin faders, brottsliga kärlek, utsatt ensam i en båt, som drifves af vågorna till kusten af Wales, hvars konung tager Emare till sin gemål. Det öfriga är lika med berättelsen om Constance, utom vid slutet, der Emare's och konungens son tjenar sin fader såsom »cupbearer» (en sven, hvars tjenst bestod i att fylla konungens bägare och framräcka den åt honom), i hvilken egenskap han upptäckes af sin far, som i följd af denna upptäckt äfven återfinner sin gemål, hvilken genom hans moders svek i många år varit från honom skiljd (Dunlop, History of Fiction. II, 384 — Tyrwhitt i The poetical Works of Chaucer. London 1843, s. LVIII).

4. En konung i Frankrike hade en dotter, vid namn Dionigia, den fagraste qvinna på sin tid, hvilken han ville förmäla med en mäktig herre i Tyskland. Men då denne var 70 år gammal, hade den unga konungadottren föga böjelse för detta giftermål, utan lemnade en natt i hemlighet sin faders slott, påtog en pilgrimsdrägt, färgade sitt ansigte med saften af vissa örter och förmådde, medelst några ädelstenar, hvilka hon ärft efter sin mor, en sjöfarande att taga henne om bord på sitt fartyg, hvilket seglade till England. Här fann hon skydd i ett kloster, hvars priorinna var en slägting till landets konung. Denne fick, vid ett besök i klostret, se Dionigia och förälskade sig i henne; men hon hade beslutat att blifva nunna och förkastade derföre hans anbud att göra henne till sin gemål. Dock lät hon sluteligen af priorinnan öfvertala sig dertill, och bröloppet firades med stor högtidlighet. Men konungen hade en moder, som var högeligen emot detta giftermål, och då Dionigia, medan hennes gemål var frånvarande på ett krigståg, nedkom med tvenne söner, samt budbäraren, hvilken vicekonungen afsändt med underrättelse härom, passerade den gamla drottningens slott, lät hon rikligen undfägna honom och om natten utbyta det bref, han medförde, mot ett annat, hvari konungen underrättades, att hans gemål födt tvenne missfoster. Konungen blef vid denna underrättelse illa till mods, men skref tillbaka, att man borde visa både moder och barn all omsorg till hans återkomst, hvilken snart skulle inträffa. Äfven detta bref lyckades den gamla drottningen på samma sätt utbyta

emot ett annat, hvari vicekonungen anbefalltes att genast låta döda både moder och barn. Han kunde likväl icke förmå sig att efterkomma denna grymma befallning, utan förde dem alla tre om bord å ett fartyg, som låg i hamnen färdigt att afsegla till Genua. De anlände lyckligt dit, och derifrån begaf sig Dionigia till Rom, der hon lät gifva sina söner en vårdad uppfostran och kallade den ene Carlo och den andre Lionetto. Genom sin fromhet och sitt ädla väsende gjorde sig Dionigia så omtyckt, att påfven upptog hennes söner vid sitt hof och lät gifva deras moder ett rikligt underhåll, oaktadt han ej kände hennes härkomst eller föregående öden. Emedlertid hade konungen af England återkommit till sin hufvudstad, och då han här erfor hvad som tilldragit sig under hans frånvaro, samt upptäckte sin moders svek, blef han så förbittrad deröfver, att han dödade henne och lät sedermera öfverallt söka sin gemål och sina barn, men utan att kunna finna dem. Nu hände sig, att påfven ville tillvägabringa ett stort krigståg emot Saracenerne och lät derföre kalla till Rom konungarne af England och Frankrike, af hvilka den sednare var Dionigias bror, ty hennes far hade under tiden aflidit. Så snart Dionigia igenkände sin gemål och sin bror, skyndade hon att för påfven uppenbara hvem hon var. Denna upptäckt meddelade påfven sina gäster; missförståndet upplystes, och Dionigia med sina båda söner följde nu sin gemål hem till hans land (Il Pecorone di Ser GIOVANNI FIORENTINO. Milano 1804. I, 203—212).

5. En konung i Ungern är förmäld med en prinsessa af Armenien, hvilken på sin dödssäng affordrar sin gemål en ed att icke gifta om sig med någon, som icke vore i allt henne fullkomligt lik, hvarigenom hon sökte bevara thronen åt deras enda barn, en dotter vid namn Joïe. Konungens vasaller yrka, att han måtte taga sig en ny gemål för att erhålla en manlig arftagare; men han afvisar dem under upprepande af den ed han svurit sin aflidna drottning. De föreslå då, att han förmäler sig med sin dotter, som i allt liknade sin mor, då han ej bröte sin ed, och sedan äfven presterskapet instämt i detta förslag, samtycker konungen; men hans dotter kan ej förmå sig att begå en, enligt hennes öfvertygelse, så svår synd, utan, för att väcka sin faders afsmak och med detsamma visa honom huru fast hon är i sin föresats, afhugger hon sjelf sin venstra hand och kastar den i sjön, der den slukas af en stör (*esturgeon*). Förbittrad öfver detta hennes förfarande, dömer konungen henne att brännas, men hans riddare låta bränna en docka i hennes ställe och sätta henne sjelf i en båt utan segel eller åror, hvilken drifver i land vid Skottland, hvars konung förälskar sig i den sköna fremlingen, som uppgifver sig heta Betequine, men förtiger sin härkomst. Konungen för-

måler sig med henne och beger sig någon tid derefter till ett stort tornerspel i Frankrike. Under hans frånvaro nedkommer hans gemål med en son. Konungens riddare sända honom ett bud med underrättelse härom; men så väl detta bref, som konungens svar, förfalskas af hans mor, så att riddarne erhålla befallning att bränna drottningen och hennes afföda. De låta dem likväl undkomma i en båt och bränna ett par dockor i stället. Båten drifver i land vid romerska kusten, der en senator upptager i sitt hus Joïe och hennes barn. Konungarne af Ungern och Skottland begifva sig till Rom, den förre att erhålla absolution för sin hårdhet mot sin dotter och den sednare att af påfven söka upplysning om sin förlorade gemål. I senatorns hus ser han ett barn leka med en ring, hvilken han igenkänner vara densamma som han lemnat sin gemål, hvarigenom hennes vistande upptäckes, och hon återfinner sin gemål och sin far. I detsamma berättar man för påfven, att man vid hafsstranden funnit en afhuggen hand, hvilken befinnes vara Joïe's. Påfven fäster den vid hennes arm, under en bön till Gud, och den blir der fastsittande, som hade den aldrig varit afhuggen (Roman de la Manekine. — MONMERQUÉ et MICHEL, Théatre Français au Moyen Age, s. 481—550).

6. En konung i Frankrike vill taga sin egen dotter till gemål. Hon flyr i en farkost, som drifves af vågorna till England, med hvars konung hon blir förmäld. Under sin gemåls frånvaro på ett fälttåg mot Skottarne, föder hon en son. Det bref, hvari konungens marskalk, som under hans bortovaro förestår regeringen, underrättar honom om drottningens nedkomst, förfalskas af drottningens svärmoder, och likaså konungens svar. Marskalken blir deri anbefalld att genast låta bränna drottningen och hennes son, men bränner i deras ställe en större och en mindre kalf, samt låter drottningen och hennes barn fly i samma farkost, å hvilken hon ankommit till England. Efter många äfventyr anländer hon sluteligen till Rom, der hon får tjenst hos en borgare, hvars hushåll och ladugård hon förestår. Påfven fattar tycke för hennes son och upptager denne vid sitt hof, hvarigenom föranledes upptäckten af hans börd, då konungarne af Frankrike och England infinna sig i Rom att erhålla absolution, den förre för sin brottsliga kärlek till sin egen dotter och den sednare för dråpet å sin moder, hvilken han, vid upptäckten af hennes svek, låtit bränna. De båda makarne blifva nu lyckligen återförenade och begifva sig tillbaka till England, jemte sonen (GÖRRES, Volksbücher, s. 137, 138).

Anmärkningar.

1) Huru historiskt än detta så bestämdt uppgifna årtal låter, må man dock deraf icke låta sig förvillas att tro sig här igenfinna några historiska facta, åtminstone icke för den uppgifna tiden. År 1080 blef visserligen erkebiskop Guibert af Ravenna utaf kejsar Henrik IV nämd till mot-påfve mot Gregorius VII samt antog namnet Clemens III (installerades 1084, förjagades af Romrarne 1089, återkom 1091, flyktade för andra gången 1094 och dog 1100); men deremot har någon konung eller kejsare i Constantinopel med namnet Antonius aldrig funnits. År 1080 regerade der kejsar Nicephorus Botoniates, som året derpå efterträddes af Alexius I Komnenes (reg. fr. 1081—1118). I den fransyska romanen uppgifves, såsom förut är nämdt, årtalet 420; men hvilket lika litet passar för de angifne personerne. Någon påfve med namnet Clemens fanns ej i Rom mellan år 100, då Clemens I anses hafva dött, och 1046, då Clemens II intog den påfliga stolen, och i Constantinopel regerade från 408 till 450 Theodosius den unge. Den ofvan anförda anglonormandiska berättelsen om Constance och Moris är deremot troget lämpad efter historiska data. Alla deri omnämde hufvudpersoner voro verkeligen samtida vid den uppgifna tiden.

2) I den fransyska romanen berättas detta sålunda, att medan påfven gjorde sin bön, uppenbarades för honom en engel, som förbjöd honom att bryta sitt löfte till konung Antonius, i det han försäkrade, att jungfrun vore högeligen älskad af Gud, som nog skulle veta att förhindra en dylik missgerning (»*que la pucelle étoit moult aimée de Dieu, et que il sauroit bien empecher ce méfait*»). Detta budskap lugnade den Helige Fadren, som begaf sig tillbaka till konung Antonius och öfverlemnade honom, besegladt med det påfliga signetet, ett bref, hvarigenom han fick tillåtelse att äkta sin egen dotter.

3) Kallas i den fransyska romanen *Cantebron*, i de sednaste svenska upplagorna *Cantari* och *Contrabi*.

4) Den förste engelske konung med namnet Henrik var Wilhelm Eröfrarens yngste son, regerande från 1100 till 1135, och hvars regerings början sålunda temligen nära träffar in med den i romanen angifna tiden för Helenas ankomst till England.

5) Så skrifves detta namn redan i de äldsta svenska upplagorna. Tvifvelsutan är detta dock ett tryckfel, i st. f. *Dover*, såsom drottningens vistelseort benämnes i den fransyska romanen.

6) I de äldsta svenska upplagorna skrifves detta namn ömsom *Coelester* och *Coclestre*, i de sednare *Coklöster* och *Chokloster*, alltsammans påtagliga förvridningar af det engelska *Glocester*.

7) Landskapet Bretagne i norra Frankrike.

8) I den fransyska romanen förekommer här en berättelse om konung Antonii bragder, under det han med sin flotta och härsmakt uppsökte Helena: huru han besegrat konungen af Bayern och, då han ej kunnat förmå denne otrogne Saracen att omvända sig, dödat honom med egen hand och sedermera låtit döpa hans dotter Clariende, hvilken folket erkänt såsom drottning i det land hennes fader regerat, o. s. v.

9) Här vidtager i den fransyska romanen en berättelse om de krigsföretag de båda konungarne, med hvilka konungen af Skottland förenat sig, företogo öfverallt der otrogne funnos att omvända. Bland andra, som af dem besegrades, var äfven en konung af Bordeaux, hvilken, för att frälsa sin stad från förstöring, antog dopet och förenade sina skepp och krigare med de tre andre konungarnes.

10) Så skrifves detta namn i de äldsta svenska upplagorna; i de sednare åter ömsom *Brabiers, Brawiers* och *Barvers*, hvaremot det i kapitel-öfverskriften, så i de förra som sednare, heter, att de båda bröderne äre komne »till Bayern». De bibehållna fransyska benämningarne Allmanien (*Allemagne*, Tyskland) och Baviers (*Bavière*, Bayern) tyckas utvisa att den svenska folkberättelsen icke blifvit öfversatt från Tyskan, utan från Fransyskan. D'Orville, i sin öfversigt af den fransyska romanen, omnämner icke detta de båda ynglingarnes besök hos drottningen af Bayern, men förmodeligen är detsamma der ställdt i samband med konung Antonii krigståg dit; och således den drottning, af hvilken hans dottersöner blefvo så vänskapligt emottagne, samma Clariende, som han lät döpa.

11) »Som nu kallas Trier», heter det i de svenska upplagorna — en förnumstig anmärkning förmodligen af öfversättaren. I Jönköpings-upplagan af 1832 och de sednare upplagorna, som följt denna, har man ytterligare förbättrat denna uppgift genom att gifva sjelfve biskopen namn af Trier! Tours är, som man vet, ett urgammalt biskops- och erkebiskopssäte, hvilket såsom sitt skyddshelgon dyrkar just samme Martinus, hvars legend, ställd i sammanhang med den gamla anglosachsiska, framkallat närvarande folkroman.

12) Så benämnes denna stad äfven i den fransyska romanen. Staden Piacenza, hvarom man längre fram får se, att här är fråga, kallades emedlertid redan i Romrarnes tid Placentia. I den fransyska romanen är Plaisante, eller Plaisance, som hon der benämnes, drottning af Ascalon, hvilken under denna stads belägring af de kristne, anförde af konungarne utaf England, Constantinopel, Skottland och Bordeaux samt erkebiskopen af Tours, förälskar sig uti konung Constant af Bordeaux, med hvilken hon viges af erkebiskopen, sedan hon först af denne blifvit döpt. Hon åtföljer sedermera de kristne tillbaka till Europa, och sedan de

eröfrat staden Graffes, erhåller hon och hennes gemål denna stad i förläning och ger densamma sitt namn.

13) Denna episod ur legenden om St. Martin af Tours är väl troligen införd för att gifva en slags förklaring åt underverket med Helenas afhuggna hand, hvilket förekommer i slutet af berättelsen, ehuru förf., eller troligen snarare öfversättaren, förgätit att låta Martin dervid begagna den himmelska »salfvebössan».

14) I de sednare svenska upplagorna skrifves detta namn ömsom *Barbone* och *Borbon*. Det är tydeligen den fransyska staden Narbonne, som menas, ehuru den här blifvit förlagd till Skottland. I den fransyska romanen tilldrager sig händelsen i Languedoc; konung Gamas heter der Gamault och hans syster Ludiene.

15) Denna tilldragelse i fängelset skildras i den fransyska romanen med en trohjertenhet, som den svenska öfversättningen icke lyckats tillvinna sig. Ludiene frågar leende de tre fångarne: »Puis-je bien ici querir ung mari?» — Biskopen svarar: »Bien renonceroy-je voulontiers à prêtrise, et que je peusse avoir tant gente pucelle, mais sai-je que pour vous ai-je le poil trop fleuri.» — »Dame,» säger konung Antonius, »suis à marier, s'il vous plaisoit de moi avoir.» — »Bien vous ouys,» svarar prinsessan; »mais ce jouvençel, qui ne sonne mot, est-il point à marier?» frågar hon, i det hon ser på Brixius. »Par ma foi,» genmäler Antonius, »oncques jamais n'aima femme et prend son desduit à réciter ses Heures, son Pseautier, et aller au Moustier et servir Messe.» — »Pour prier Dieu ne le veulx point blâmer,» infaller prinsessan; »mais s'il me veult aimer, bien peux vous servir tous.» Då ropar Antonius till Brixius, som ingenting svarat, utan endast skiftade färg: »Beaufils, delaissez votre Pseautier, car mieux convient la nuyct avoir belle amye.» Hvaremot Brixius icke har något att invända.

16) I den fransyska romanen är upplösningen något olika. Antonius beger sig till Constantinopel med Brice och Ludiene, åt hvilka han lemnar regeringen vid sin död. Henrik och Helena stanna qvar i Italien hos påfven Clemens. Hertigen af Glocester fortfar att styra England och blir, till belöning för sitt nit och sin trohet, dess konung efter Henriks död. Martin stannar qvar i Tours, hvars erkebiskop han sluteligen blir. Man ser att i det fransyska arbetet är legenden hufvudsaken.

17) Den 3:dje, regerade från 559—573.

18) Anses hafva regerat från 559—566.

19) Detta riddarens dåd liknar det som förekommer i den persiska sagan om *Repsima* (Les mille et un Jour, Contes Persans. Trad. en François par Pétis de la Croix. Paris 1729. V, 256), äfven öfversatt på Svenska (Hernösand 1802, s. 11). En dylik tilldragelse omtalas äfven i den uti de tyska Gesta Romanorum (Grässe's ed. Dresden u. Leip-

zig 1842. II, 155) införda berättelsen om *Kejsar Octavianus* (olika den vanliga riddare-romanen under samma titel); i de engelska Gesta (Cap. CI, se DOUCE, Illustrations of Shakspeare. London 1839, s. 569. — SWAN, Gesta Romanorum. London 1824. I, CXXI); i en gammal tysk legend om *Crescentia* (HAUPT u. HOFFMANN, Altdeutsche Blätter. Leipzig 1836. I, 305. — WACKERNAGEL, Altdeutsches Lesebuch. Basel 1839, s. 994); i en fransysk conte dévot af GAUTIER DE COINSI från början af 1200-talet: *De l'empereri qui garda sa chastée par moult temptacions* (Histoire littéraire de la France. Paris 1838. XIX, 854); i en annan fransysk dikt af hög ålder: *Le Dit de Flourence de Romme* (JUBINAL, Nouveau Recueil de Contes &c. Paris 1839, s. 106), samt i en fransysk roman på vers af GIBERT DE MONTREUIL från början af 13:de århundradet, kallad *Roman de la Violette* (Hist. litt. de la France. Paris 1835. XVIII, 767).

20) Den 2:dre, regerade från 577—590.

21) Regerade från 582—605.

4.

Kejsar Octavianus.

Den äldsta behandling man känner af ämnet för denna riddaresaga förekommer i den gamla **italienska** hjelte-romanen *Reali di Francia*, en berättelse om Karl den Store och hans förfäder, hvilken man tillskrifvit Karls lärde vän Alcuin, men som troligen blifvit författad uti Italien i 12:te eller 13:de århundradet och utgafs första gången i Modena 1491 (se SCHMIDTS afhandling i Wiener Jahrbücher. Bd XXXI. s. 105. — GRÄSSE, Literärgeschichte. II. 3. s. 280, 303—305). Den är indelad i åtta böcker, af hvilka likväl endast de sex första blifvit tryckta; den 2:dra och 3:dje af dessa handla om Fioravante, sagans Octavianus, och hans söner Octaviano de Leone och Giberto fier visaggio, sagans Leo och Florens, af hvilka den förre berättas hafva förmält sig med Angaria, sultans af Babylon dotter, och den sednare med Sibilla, drottning af Articano, som födde honom en son Michel, fader till Constantin, som åter var fader till Pipin, fader till Karl den Store, hvarmedelst denna berättelse blifvit ställd i förbindelse med den stora Karolingiska sagokretsen — ett nytt prof på det i medeltiden vanliga bruket att genom diktade slägtledningar låta ursprungligen särskilda sagor sluta sig till någon redan berömd sagoflock, för att sålunda gifva ämnet mera glans.

I sin nuvarande form åter är sagan om kejsar Octavianus sannolikast af **fransyskt** ursprung. BARROIS (Le livre du comte d'Artois. Paris 1837, s. 205) omnämner en gammal fransysk handskrift på vers under titel: »Florence et Ottevien de Rome, Livre des haulx fais et vaillances de l'empereur Ottovien et de ses deux fils», hvaraf sedermera uppstod den fransyska folk-romanen på prosa: »L'Histoire de Florent et Lyon, enfants de l'empereur de Rome (Octavien)», utaf hvilken D'ORVILLE (Mélanges. H. 278) anför en upplaga af år 1534, samt en ännu äldre, in 4:o tryckt i Paris, utan uppgifvet tryckår, hvarom det heter i företalet, att den blifvit öfversatt från **Latim** på Fransyska, utdragen ur krönikorna och förvandlad från vers till prosa (»ce liure a este translate de latin en françois, extraict des croniques et pour ce que plusieurs se delectent a lire en prose a ete translate de rithme en prose ainsi qui sensuit»). Ett fransyskt poem, kalladt »Romanz de Otheviene Empereor de Rome» omtalas äfven i WARTONS History of Engl. Poetry. London 1840. I, 202, bland Hattonska handskrifterne å Bodleyanska bibliotheket i Oxford, och har uti en-

gelsk öfversättning i sammandrag blifvit utgifvet i Oxford 1809 af J. J. Conybeare.

Bland Cottonska manuskripterne förekommer en **engelsk** dikt om »Octavian imperator» och bland biskop More's handskrifter i Cambridge ett annat engelskt poem med samma titel, men olika början, hvilket blifvit infördt bland Webers Metrical Romances. Edinb. 1810. III, 155—239. Man känner dessutom, att en engelsk roman på vers om kejsar »Octavyan» blifvit tryckt af Winkin de Worde (Warton, l. c.).

Den fransyska prosa-romanen öfversattes tidigt på **Tyska**. Baur (Bibliotheca libr. rar.) anför en upplaga, tryckt i Strassburg 1535, fol., under titel: »Histori von dem Keyser Octaviano vnd seinem Weib und zweyen Sünen, uss frantz. Sprach in teutsch verdollmetscht»; Görres (Volksbücher. s. 133, 134) en annan, tryckt i Strassburg 1548, 4:o: »Ein schöne und kurzweilige Histori, von Keyser Octaviano, seinem Weib und zweyen Sönen, wie die in das ellend verschickt, und wunderbarlich in Frankreich bey dem frommen Künig Dagoberto widerumb zusammen kommen seind. Newlich aus französischer sprach in Teutsch verdollmetscht». I företalet till denna upplaga heter det: »Darum hab ich Wilhelm Salzmann mich geflissen dise Histori an den Tag zu bringen, wiewohl die vor langen zeiten von den gelerten ist zu *latein* geschriben, darnach über lang in französische Zungen bracht». På ett **latinskt** original hänvisar således äfven denna tyska bearbetning, likasom den fransyska, och äfven i den engelska antydes ett sådant. Någon behandling på Latin af detta ämne är emedlertid numera icke bekant. I Buch der Liebe. Frankf. a. M. 1587 finnes äfven berättelsen om kejsar Octavianus införd, och modernare behandlingar af densamma förekomma i Schwabs Buch der schönsten Geschichten und Sagen. Stuttgart 1837. II, 3—117, samt i Marbachs Volksbücher. N:o 6. Leipzig 1838. En dramatisk bearbetning af samma ämne finner man i »Ein Comodi Mit zwey vnd zweyntzig Personen, die vertriben Keyserin mit den zweyen verlornen Söhnen», författad år 1555 af Hans Sachs, der likväl kejsaren icke heter Octavianus utan Heraclius. En sednare dramatisk bearbetning är Tiecks bekanta Kaiser Octavianus, ein Lustspiel in zwei Theilen. Jena 1804. I en forntysk handskrift af Gesta Romanorum (se Grässe, Gesta Romanorum. II, 152—159) förekommer en berättelse om kejsar Octavianus, hvilken dock är en helt annan än den vanliga och i vissa delar liknar den äfven på Svenska utkomna sagan om »Kejsarinnan Hildegardis och dess styfbroder Talandus», i andra åter den om Helena Antonia af Constantinopel.

En **nederländsk** folkbok: »Florent und Lion» uppräknas bland förbjudna böcker uti biskopens af Antwerpen censur-edikt af år 1621 (Grässe, Literärgescichte. II. 3, 281).

Till Danmark spridde sig denna riddare-saga tidigt. Nyerup (Morskabsl. s. 107) omnämner **danska** upplagor af åren 1597, 1658, 1662, 1677, 1732 och 1785. Rahbek har i »Dansk og Norsk Nationalværk eller almindelig ældgammelt Moerskabslæsning. Kiöb. 1828. II, 1—256, utgifvit densamma efter 1597 års upplaga, öfversatt från tyskan af Caspar Klinger under titel: »En skiön lustig Historie om Keiser Octaviano Hans Huusfrue og to Sönner, hvorledes hun formedelst onde Raadgiveres falske Beretning og Indskydelse, blev fordreven udi Landflygtighed af sin kiere Hosbonde Keiser Octaviano, samt hvorledes hendes tvende Börn bleve hende frastiaalne, den ene af en Löve, den anden af en stor Abe, den Tid, hun i sin Elendighed laa og sov ved en Brönd udi en mörk vildsom Skov, desligeste hvorledes de omsider underlig ere tilsammenkomne, og indbyrdes bekiendte hos den fromme Kong Dagobertum udi Frankrige. Först digtet paa Latin, derefter udsat paa französk, siden paa tydsk, og nu paa det sidste transfereret paa Dansk.»

På **isländska** finnes denna saga i handskrift både under den vanliga titeln och under den af Flores og Leo (Nyerup, l. c., s. 108). I en pappers-codex in 4:o å Kongl. Bibliotheket i Stockholm förekommer en isländsk bearbetning deraf under titel: »Saga af Octoujanus Keisara, Og Hans Sonum Flores og Leo», upptagande 36 tättskrifna blad. Denna handskrift är emedlertid icke äldre än från 1670-talet, enligt hvad som synes af följande anteckning å 2:dra sidan af första bladet: »Gudmundur Magnusson med eigin Hendi Anno Domini 1672 Calendas 30 Martii».

Att sagan om kejsar Octavianus redan på Stjernhjelms tid varit allmänt bekant i norden, vittnar en vers i hans år 1653 utgifna Hercules, der Fru Lusta, bland de böcker, hvilkas läsning hon till tidens fördrifvande anbefaller Hercules, nämner

— — »Amadis, Marcolphus och andre,
Som i gemen äro tryckte på Dansk; Melusina,
Keyser Octavian, Finck Riddare, skön Magelona, o. s. v. (1:a Sången, v. 135—137).

Någon äldre **svensk** upplaga än af år 1733 har Utg. emedlertid ingenstädes funnit anförd och tviflar äfven, att någon sådan gifves, emedan den ordrika och svulstiga stil, som i allmänhet röjer sig i de literära företeelserna från nämde tid, här förefinnes i så hög grad, att den gjort en friare behandling i närvarande bearbetning oundgänglig, hvilken för öfrigt varit föranledd äfven af de många vilkorliga uteslutningarne i den svenska öfversättningen, hvarigenom sammanhanget icke sällan afbrytes. Utg. har ur den af Rahbek utgifna gamla danska bearbetningen samt Schwabs och Marbachs tyska sökt fylla dessa luckor, utan att likväl gifva sagan den tröttande vidlyftighet, som i synnerhet utmärker den

förstnämda bearbetningen. De svenska upplagor Utg. sett äro. »En skön och märckwärdig Historia, Om Romerska Keisaren Octaviano, och hans skiöna dygdälskande och förträffeliga Keisarinnas, (genom dess Swärmoders Afwund och missunsamhet;) tilskyndade många och förskräckeliga uthståndne olyckor, samt omskifteliga tilfälligheter; Hwilka Lyckan doch alt efter sin blijda skickelse till önskeligit sluth brachte på den tijd Konung Dagobertus i Franckriket lofligen regerade. Den gunstige Läsaren Til nöije samt tijdfördrijf af Tyska Språket öfversatt. Tryckt Åhr 1733», 32 sid., 8:o, utan paginering, sign. A2—B5; En »Tryckt År 1775», 16 sidor, 8:o; En af »Gefle, tryckt hos E. P. Sundquist 1796», 24 sidor, 8:o, samt En »Tryckt i År», 32 sidor, 8:o, hvilken icke tyckes vara äldre än Gefle-upplagan.

Kejsar Octavianus i Rom hade en gemål, som aktades för den skönaste, dygdigaste och förståndigaste qvinna på sin tid, och hvilken icke allenast genom sin kärlek beredde honom den ljufvaste sällhet, utan ock med goda råd bistod honom i hans regering. Men såsom ingen lycka är fullkomlig i denna verlden, så hade äfven detta par en anledning till missbelåtenhet deri, att deras äktenskap länge var barnlöst. Till slut blefvo likväl deras önskningar äfven i detta afseende uppfyllda; då kejsarinnan på en gång nedkom med tvenne sköna gossebarn, hvaröfver både kejsaren och alla hans undersåter högeligen fröjdade sig. Men kejsarens moder, som länge haft agg till hans gemål, begynte nu på det skändligaste förtala och beljuga henne hos sin son, i det hon sökte inbilla denne, att de båda barnen icke voro hans. Då likväl kejsaren ej ville lyssna till detta hennes förtal, uppgjorde hon en listigare plan. Hon kallade till sig en kejsarens tjenare, om hvilken hon väl visste, att hon utan svårighet skulle leda honom efter sina afsigter, och förtrodde honom, att kejsaren gerna önskade blifva skiljd vid sin gemål, om han blott kunde finna någon anledning dertill, och skulle rikeligen belöna den, som dervid ville vara honom behjelplig. Tjenaren var ej svår att öfvertala, och nu förde honom den gamla om aftonen, sedan kejsarinnan insomnat, in i hennes sofrum, samt tillsade honom att sakta och utan att väcka den

sofvande smyga sig i hennes säng, hvarefter hon skyndade till sin son och bad honom följa henne, för att med egna ögon få öfvertyga sig om det var sannt eller icke hvad hon sagt honom om hans gemål.

Kejsaren blef härvid så bestört, att han icke kunde yttra ett ord, utan grep sitt svärd och följde sin mor in i kejsarinnans sofrum, der hon ännu låg i sin djupa sömn och tjenaren vid hennes sida, hvilken i ångesten äfven låtsade sig sofva. I första harmen öfver denna syn lyfte kejsaren svärdet för att döda sin gemål, men då han såg hennes lugna slummer, besinnade han sig och höll armen tillbaka. »Tvekar du ännu?» hviskade då hans moder; »vill du ej en gång tro dina egna ögon?» Men kejsaren svarade: »Jag vill icke döda henne sofvande. När hon vaknar, skall hon nog få umgälla sitt brott.»

Emedlertid hade kejsarinnan haft en svår dröm. Hon hade tyckt, att ett lejon kastat henne till marken, sönderslitit hennes kläder och velat bortföra hennes barn. I sin ångest häröfver ropade hon med klagande röst: »Ack, ack! hvem räddar mina barn från det starka lejonet?» — Och i detsamma öppnade hon ögonen och såg kejsaren stå framför henne med ett bart svärd och en fremmande karl ligga vid hennes sida i sängen. Då sprang hon upp med stor förskräckelse och ropade: »Ve mig! hvem hafver gjort mig detta förräderi? Hvem är denne man, och huru är han kommen hit?» Men kejsaren trodde henne icke, utan lät bortföra henne och hennes barn i fängelse, och tjenaren nedhögg han med egen hand, utan att i sin vrede gifva sig tid att förhöra honom. Sedermera föredrog han inför sitt råd hvad som händt och förklarade, det han vore sinnad låta bränna både sin otrogna maka och hennes afföda. Förgäfves föreställde honom hans rådsherrar, att han borde närmare undersöka saken, emedan alltsammans kunde vara en tillställning emot hans gemål, hvilken han väl visste allt dittills aldrig hafva i någonting mot honom felat; kejsaren satte mera tro till sin moders ingifvelser och sina egna ögons vittnesbörd, och befallde, att bålet skulle tillredas.

På tredje dagen derefter leddes alltså kejsarinnan, med sina båda späda barn, ut ur fängelset till en öppen plats utanför

staden, der bålet var upprest och der kejsaren väntade, med sina råder och sitt hof. Mycket folk hade ock samlats dit från staden, och unga och gamla, höga och låga visade den fromma, ädla frun och hennes små hjelplösa barn ett innerligt medlidande, ty der var ingen, som trodde henne brottslig. Men då den arma kejsarinnan fick se bålet låga på afstånd, sade hon till vakten, som ledde henne: »Käre vänner, sägen mig för Guds skull hvad man ämnar göra mig och mina barn.» En af vakten svarade: »Ack ve mig, att jag skall säga eder det! Men då J ändock snart skolen förmärka det, så veten, att vår herre kejsaren befallt oss att bränna eder och edra barn på detta bål.» Då kejsarinnan detta hörde, var hon nära att af förskräckelse falla till jorden, men sansade sig likväl, hopknäppte sina händer till bön och sade: »Allsmäktige Gud, för hvilken okänd missgerning hafver jag detta förskyllat? Dock, är det din vilja, så vill jag ock foga mig deri.» Nu framkom hon till kejsaren, och så snart hon blef honom varse, kastade hon sig på knä inför honom och ropade: »Nådige herre och kejsare, Gud i himmelen är mitt vittne, att jag aldrig i min lefnad har mot eder mig förbrutit, och att J låten mig och dessa edra barn dö oskyldigt. Må Gud förlåta den, som så skändligt mig förrådt och förtalat, att J förgätit den dyra ed J svurit mig, då jag blef eder maka. Herre, tänk på denna eder ed och förbarma eder åtminstone öfver dessa edra egna oskyldiga barn.» Vid dessa den olyckliga kejsarinnans ord började alla de närvarande bittert gråta, synnerligast de fattige, mot hvilka hon alltid varit god och gifmild. Kejsaren sjelf blef djupt rörd, ty han hade henne ännu mycket kär, så brottslig han än trodde henne. Men då hans moder märkte, att han var nära att låta sig bevekas, ropade hon till honom: »Hvi tvekar du, min son? Vill du låta dig af hennes falska tunga förledas att lemna hennes skamliga brott ostraffadt?» Kejsaren svarade: »Icke så, min moder; men på bålet skall hon icke dö, ty då jag tog henne till min gemål, lofvade jag att hålla henne kär såsom mitt eget kött. Derföre vill jag ock icke straffa henne till lifvet.» Nu vände han sig till kejsarinnan och sade: »Stig upp, qvinna! För den ed skull, som jag svurit dig, vill jag nu för-

barma mig öfver dig, ehuru du sådant icke förtjenat; men mitt rike måste du och din afföda för alltid lemna, och aldrig mera komma för mina ögon.» Kejsarinnan svarade: »Är det så, att jag nu måste skiljas vid eder för alltid, så beder jag åtminstone, att J måtten förläna mig säkert skydd till dess jag kommit utom edert rikes gränser, på det icke de, som vilja min ofärd, må tillfoga mig något ondt under vägen. Men, herre, vet, att jag aldrig begått något emot min eller eder ära, ehuru jag nu icke förmår angifva, hvarifrån denna stämpling kommit.» Kejsaren ville dock icke vidare höra henne, utan vände sig bort och lemnade henne. Dock lät han sända henne en sadlad gångare och fem hedervärda riddare till hennes skydd, hvilka likväl hade måst med ed förbinda sig att, så snart de hunnit gränsen, lemna henne i en vild, ödslig skog. Detta fullgjorde de ock, så svårt det än syntes dem, ty de hade stor medömkan med kejsarinnans olycka. Hon tackade dem hjertligt för det goda skydd de lemnat henne, och sade sedan: »Fören nu till eder och min herre, kejsaren, en vänlig helsning från mig, som han aldrig skall återse, och sägen honom, att, så vida Gud mig det förunnar, jag vill i dygd och gudsfruktan uppföda hans båda söner, hvilka sannerligen äro hans eget kött och blod.»

Sedan kejsarinnan blifvit ensam med sina barn, steg hon af hästen, ty hon var uttröttad af den långa ridten, och lade sig ned vid en källa att hvila, med sina båda söner bredvid sig. Snart insomnade hon tungt, och under hennes sömn kom en apa och stal bort det ena barnet. Men sedan apan burit barnet långt in i skogen, hörde en riddare, som händelsevis var der att jaga, barnets skrik, dödade apan och tog den späda pilten upp på sin häst, för att föra honom hem till sin borg. Dock hade han icke ridit länge, innan han råkade ut för ett band röfvare, mot hvilka han med knapp nöd kunde värja sitt lif, men måste under striden släppa barnet, hvilket röfrarne upptogo och förde det till en hamn der i trakten, der köpmän från flera länder brukade infinna sig. En af desse, vid namn Clemens, hemma uti staden Paris i Frankrike, köpte barnet för 30 kronor och

förde det hem. Väl blef hans husfru storligen förundrad vid barnets åsyn; men sedan Clemens berättat, huru han fått detsamma, forskade hon, som var en klok och förståndig qvinna, icke vidare derefter, och dessutom såg pilten så skön och vänlig ut, att han snart blef henne kär. De läto nu döpa barnet, kallade det Florens och gåfvo det alldeles samma uppfostran, som åt deras egen son Claudius.

Kejsarinnan hade, såsom nyss är berättadt, i sin djupa sömn icke märkt, när hennes ena barn bortstals af apan; men en stund derefter väcktes hon af det andras skrik, och såg nu, huru en lejoninna bortförde detsamma. Hon kunde då icke annat tro, än att detta vilddjur redan uppätit hennes andra barn, och i sin ångest skyndade hon nu efter lejoninnan för att rycka detta ifrån henne, utan att besinna huru litet hon förmådde mot det starka rofdjuret. Detta var också snart ur hennes åsyn, men då nedsköt ur luften den stora fogeln grip, tog lejoninnan i sina starka klor och flög med henne en lång sträcka, hvarunder lejoninnan dock icke släppte barnet, i hvars kläder hon fattat med sina hvassa tänder, utan att göra det någon skada. Sluteligen slog gripen ned på en ö långt i hafvet; men så snart lejoninnan kände sig lossad ur dess klor, gaf hon med ramen fogeln ett så väldigt slag på vingen, att han ej mera kunde komma ur stället. Väl slog han häftigt omkring sig med den andra vingen samt med näbb och klor; dock blef lejoninnan honom öfvermäktig, ref honom sönder och mättade sig af hans kött; men barnet gaf hon di, gräfde en djup grop i sanden, den hon fyllde med gräs och mossa, lade barnet deri, värmde det om nätterna med sin kropp, och vårdade det så i åtta dagars tid, som om det varit hennes egen unge.

Emedlertid red kejsarinnan tröstlös omkring i skogen och kom sluteligen till hafsstranden, der hon fick se ett skepp segla helt nära förbi. Vid hennes rop lade skeppet till, och på hennes enträgna böner togo sjömännen henne om bord och lofvade att föra henne till det Förlofvade landet, dit de hade att öfverföra flere pilgrimer. Under vägen fogade Gud i sin allgodhet så, att fartyget måste lägga till vid samma ö, dit gripen fört lejoninnan och barnet. Några af pilgrimerne företogo sig att

undersöka ön, och kommo så till lejoninnans kula, hvilken de funno gifvande barnet di. Förskräckta skyndade de tillbaka till fartyget och berättade hvad de sett. Men så snart kejsarinnan hörde talas om lejoninnan och barnet, ville hon genast begifva sig till dess kula. Förgäfves sökte både skeppsfolket och pilgrimerne afhålla henne; hon bad endast att få bikta för en af desse, som var prest, och sedan hon af honom erhållit aflösning och hans välsignelse, steg hon modigt i land och gick så till lejoninnans kula, efter den anvisning pilgrimerne gifvit henne. Hon fann lejoninnan lekande med barnet, hvilket hon genast igenkände; men så snart lejoninnan blef henne varse, lade hon barnet sakta på marken och vände sig med vild uppsyn mot kejsarinnan för att sönderslita henne. Då föll kejsarinnan i sin ångest på knä, sammanknäppte sina händer och ropade: »Jag säger dig, vid Gud allsmäktig och vid hans Son, som dött för mig på korset, att du ej har någon makt öfver mig.» Och knappt hade den fromma kejsarinnan yttrat dessa ord, innan lejoninnan slokade svansen och helt spak drog sig åt sidan, hvarpå kejsarinnan utan all fruktan gick in i kulan och tog barnet på sina armar, kysste det oräkneliga gånger och förde det så till fartyget. Lejoninnan följde sorgsen efter, och då kejsarinnan blef tagen om bord, ville lejoninnan följa henne dit; men skeppsfolket skyndade att sätta ut från land, för att slippa denna farliga gäst. Dock lät lejoninnan icke afskräcka sig, utan simmade efter fartyget, grep med sina klor tag i rodret och svingade sig så med ett starkt språng upp på fartyget, till stor förskräckelse för alla, som der voro, men gick sedan helt spak fram till kejsarinnan och lade sig som en tam hund vid hennes fötter, utan att ofreda någon. Men då en af skeppsfolket, en gudlös och liderlig sälle, hvilken händelsevis befann sig ensam med kejsarinnan nere i fartyget, ville bruka våld emot henne, rusade, vid hennes rop, lejoninnan till och ref honom i stycken, hvarefter ingen sedermera vågade komma kejsarinnan eller hennes barn för nära. När nu fartyget ankommit till sin bestämda ort, steg kejsarinnan, jemte pilgrimerne, i land, tackade skeppsfolket för den godhet de visat henne, och begaf sig så på vägen till Jerusalem, dit hon anlände, alltid åtföljd af lejoninnan.

Här blef hon med stor vänlighet emottagen af en gammal from och dygdig riddare, som förbarmade sig öfver hennes öfvergifna belägenhet och tog henne med hennes barn och lejoninnan i sitt hus, der han lät sitt folk visa henne samma heder, som om hon varit hans egen husfru. Här tillbragte hon flere år, och hennes son, som i dopet blef kallad Leo (lejon) för den underbara händelsen med lejoninnan, växte emedlertid upp till en stark och kraftig yngling, och undervistes i alla ridderliga öfningar.

Under tiden lefde Florens hos sin fosterfader Clemens, utan att veta annat, än att denne var hans verklige fader, hvilket ock allmänt troddes, emedan, såsom förut är nämndt, Clemens icke gjorde någon skillnad mellan honom och sin egen son Claudius. Men Florens var långt skönare, större och starkare än denne och andra med honom jemnåriga barn, så att alla grannarne prisade Clemens lycklig att ega en så ståtelig son. När nu de båda ynglingarne voro fullvuxne och skulle inträda i något yrke, satte Clemens den svagare Claudius hos en vexlare; men Florens beslöt han, för dess ovanliga styrkas skull, att sända i lära hos en slagtare, samt gaf honom tvenne oxar att föra till slagtarhuset och deruppå göra sitt profstycke. Men då Florens kom till slagtarhuset, stötte han der på en slagtardräng, som afvisade honom med hånliga ord och tillsade honom att gå tillbaka dit, hvarifrån han var kommen. Detta förtröt Florens så, att han icke hade lust att göra några vidare försök, utan begaf sig genast på hemvägen med sina oxar. Sedan han vandrat ett stycke, mötte han en riddare, som förde en skön, väl inöfvad falk på handen. Den ståteliga fogeln föll Florens synnerligen väl i smaken, så att han ej kunde afhålla sig att fråga riddaren, om han icke ville sälja den till honom. Riddaren, som fann en sådan fråga af en oxdrifvare nog löjlig, svarade skämtande, att om Florens ville gifva honom de båda oxarne, skulle han få falken i stället. Häruppå ingick Florens gerna och tyckte sig hafva gjort en särdeles god handel, ehuru alla, som åsett det skedda bytet, skrattade åt hans dumhet.

Men hvem som icke skrattade, var hans fosterfader, hvilken trodde honom som bäst vara sysselsatt med sitt nya yrke

och nu i stället fick se honom återvända med en fogel, som var honom till intet nyttig. När nu tillika Florens berättade, huru han tillbytt sig denna fogel mot de båda oxarne, blef Clemens så förbittrad, att han nära hade jagat Florens ur sitt hus för alltid; dock, då Clemens husfru och hans son Claudius, hvilken händelsevis var hemma på besök hos sin fader, lade sig ut för honom, och Clemens tillika fick höra, huru snöpligt han blifvit afvisad från slagtarhuset, förlät han honom för den gången och satte honom, på Claudii begäran, i tjenst hos samme vexlare, hos hvilken denne redan var anställd. Här gjorde han sig snart omtyckt af sin nya husbonde för sin stränga redlighet, så att han alltid blef ombetrodd att bära de största penningpåsarne, hvilka han dessutom egde mesta krafter både att bära och försvara.

Sedan han på detta sätt tillbragt ungefär en månad, till både sin husbondes och sin fosterfaders synnerliga belåtenhet, hände sig en dag, då han kom bärande med en stor penningesäck, att han mötte en man, som ledde en ovanligt ståtlig häst, hvilken stack Florens så i ögonen, att han utan att tänka på, det penningarne, som han bar, icke voro hans egna, började köpslaga om hästen. Mannen, som ledde den, förklarade, att han ej kunde sälja den för mindre än 30 marker silfver, hvilket tycktes Florens alltför litet för ett så stolt kreatur, så att han i stället tog 40 marker ur säcken och gaf mannen, hvarmed denne var högeligen nöjd, men alla andra utskrattade köparen. Florens sjelf var dock så belåten med sin handel, att, sedan han svingat sig upp på hästens rygg, skyndade han i fullt traf undan, af fruktan att säljaren skulle ångra, det han lemnat den för så godt pris, och vilja göra köpet om intet. Han ville ock gerna visa sin fosterfader den präktige springaren och red derföre genast till dennes hus. Men då Clemens fick höra, huru hans fosterson blifvit egare af hästen, vardt han värre förbittrad på honom, än han någonsin varit och lät honom med dryga slängar umgälla sin obetänksamhet. Florens emottog dem tåligt och började straxt åter tala om sin häst, så snart fosterfadren tröttnade, hvilket retade denne ännu mera, så att han till slut utbrast: »Förbannad vare den stund, då jag

tog dig i mitt hus! Genom din dumhet gör du oss alla till tiggare. Betala nu sjelf din husbonde de penningar du tagit ifrån honom för att köpa din dråpeliga häst. Tag sedan det onyttiga djuret och föd dig dermed bäst du kan, men kom aldrig mera för mina ögon.» Dock äfven nu lade sig hans förståndiga husfru emellan och föreställde honom, huru Florens alltid visat ridderliga böjelser, hvilka han säkert hade i arf af förnäma föräldrar och för hvilka det således vore orätt att straffa honom, i synnerhet som han på det hela icke begått något ondt eller skamligt. Vid dessa sin husfrus ord stillade sig Clemens, tog Florens till nåd igen, betalde vexlaren de 40 markerne och lät Florens behålla sin häst. Dock ville han icke vidare släppa sin fosterson ur sigte, utan behöll honom hemma i huset, af fruktan att han eljest skulle göra honom nya bekymmer genom sina böjelser, som stämde så illa öfverens med det stånd han nu tillhörde. Emedlertid erfor Florens sålunda, att han icke var Clemens' rätte son, och längtade nu mycket att upptäcka sina verkliga föräldrar; dock fortfor han att visa sin fosterfader och dennes husfru all sonlig vördnad och tillgifvenhet.

Vid den tiden regerade i Frankrike konung Dagobertus [1]), en from man, som nära sin hufvudstad Paris lät uppbygga en präktig kyrka, den helige Dionysius till ära. Häröfver blef den mäktige sultanen i Babylon högeligen förtörnad, emedan han fruktade, att hans mahomedanska tro skulle derigenom lida. Han sände derföre bud till alla konungar, som voro honom underdånige, att hvar med sina krigare stöta till honom, och tågade så med 52 konungar och en otalig hop krigsfolk in i Frankrike att belägra Paris.

När konung Dagobertus förnam dessa hans rustningar, skyndade han att begära hjelp af de kristne regenterne, hvilken desse ock villigt gåfvo honom, emedan de fruktade, att sultanen skulle blifva dem öfvermäktig, om de icke alla höllo tillhopa. Sålunda infunno sig nu i Paris kejsar Octavianus af Rom, konungarne af Spanien, Skottland, England och Irland, samt flere andre kristne furstar. Men innan de hunnit anlända, hade hedningarne redan framträngt ända till sju mil nära Paris och slagit läger vid Dampmartin.

Här infann sig ock sultans enda dotter, Marsebilla, sin faders älskling och den fagraste mö i hela hans rike. Många af konungarne i hans här brunno af kärlek till henne; men sedan den mäktige jättekonungen förklarat sig för hennes friare, vågade ingen täfla med honom, ty han var en väldig rese, tolf fot lång, större och starkare än någon på den tiden. Han utbad sig att få gifva den sköna prinsessan skydd i sitt läger, som låg Paris närmast, hvilket ock sultan tillstadde honom. Nu ville han äfven gerna visa sitt hjertas utvalda ett prof på sin styrka och sitt mod, och sände derföre en härold till staden att utmana de kristne riddarne till envig. Men när de sågo honom vandra der fram och åter, ty han var så stor, att ingen häst kunde bära honom, och svänga sitt väldiga svärd, var det ingen, som hade lust att mäta sig med ett dylikt vidunder. Dock, då jätten med hånande ord förebrådde de kristne riddarne deras feghet, kunde en af dessa, en ung behjertad man, icke smälta detta, utan satte sig upp på sin häst, fattade lansen i handen och red i fullt språng mot resen. Denne vårdade sig icke att afvärja stöten, som ock ej ens trängde genom hans stålpantsar, utan fattade blott med ena handen riddaren om halsen, slängde honom upp på axeln och bar honom så fram till Marsebilla, för hvars fötter han nedkastade honom, likasom han varit ett spädt lam. Af den bedröfliga uppsyn, riddaren härvid gjorde, kände sig prinsessan rörd till medlidande, och sände honom oskadd hem att för sina kristne medbröder förkunna hvad som händt.

Ryktet härom kom äfven till Clemens och hans fosterson, hvilken yttrade, att han gerna varit i riddarens ställe, och icke skulle sky en strid med jätten, om han derigenom kunde få lära känna den sköna fröken. Fosterfadren svarade honom skämtande, att han, som aldrig handterat vapen, skulle just taga sig väl ut emot den starke och stridvane jättekonungen; men Florens' stridslust var nu en gång väckt, och då jätten följande dagen med ännu mera hånande ord förnyade sin utmaning, förklarade Florens, att han skulle strida emot honom, och ville Clemens icke gifva honom några vapen, så skulle han sätta sig upp på sin goda häst och med blott en påk i handen

rida jätten till mötes. När fosterfadren fann, det Florens icke stod att afråda, framsökte han sina gamla vapen, hvilka på mer än 30 år icke varit begagnade: ett fullrostadt harnesk, en sköld, på hvilken för erg intet märke syntes, en hjelm, hvari råttorna byggt bo, ett spjut, som i många år gjort tjenst såsom brödspett, och ett svärd, som icke ville ur skidan. Dessa ståteliga vapen lemnade han Florens, som icke gaf sig tid att putsa dem, utan påtog dem sådana de voro, band svärdet bart vid sin sida, sedan han med mycket besvär blottat det, och fattade den nedrökta lansen i handen samt svingade sig så upp på sin häst, och när han nu fann sig i fulla vapen, sådana de än voro, på sin stolta springare, kände han sig så glad till mods, att han föga gaf akt på alla de speord, som yttrades om hans bedröfliga utstyrsel. »Hvem är denne?» ropade man. »Helt säkert någon af konung Artus' [2]) riddare, som uppstått ur sin graf och för hvilken allt måste vika.» — »Se bara,» ropade en annan, »huru solen speglar sig i hans präktiga rustning.» — »Det är en friare till sultans sköna dotter,» inföll en tredje; »det ser man på hans prydliga skick.» Florens låtsade icke höra ett ord af allt detta, utan red rakt mot jätten, hvilken tyckte en dylik kämpe vara alltför ömklig, att han skulle sätta sig till motvärn mot honom mer än mot den förre riddaren. Han fann likväl snart, att han här fått att göra med en helt annan motståndare; ty Florens förde sitt rostiga spjut med sådan kraft, att det trängde genom pantsaret djupt in i jättens kropp, så att blodet begynte forsa utför hans benskenor. Då grep jätten om lansskaftet, afbröt detsamma, som hade det varit af rör och kastade bitarne långt ifrån sig, samt gaf så med flatan af sitt svärd Florens' häst ett så väldigt slag, att den tumlade öfverända och drog ryttaren med sig i fallet. Vid denna syn hördes ett allmänt klagorop från de kristne på stadsmuren, hvilka med stor fägnad sett Florens' första lyckliga stöt, och Clemens, som äfven var deruppe, bad innerligen till Gud för sin fosterson. Denne förlorade ock ej modet, utan då jätten böjde sig ned för att fatta om honom, likasom om den förre riddaren, stötte han sitt svärd nedifrån, der pantsaret slutade, ända till fästet i jättens kropp, var sedan hastigt på

fötter igen och afhögg med ett nytt hugg jättens hufvud, hvarvid alla de kristne på stadsmuren upphöjde lifliga jubelrop och undrade, hvem den starke och modige riddaren kunde vara, ty der var ingen, som kände honom, mer än Clemens.

Florens' häst hade emedlertid också rest sig efter sitt fall, och kom frisk och munter till sin herre, som åter svingade sig upp på honom; men i stället att rida tillbaka till staden, beslöt han försöka, om han ej kunde få se en skymt af den sköna Marsebilla, och derföre, medan jättekonungens män voro sysselsatte att bortföra hans döda kropp, hvarmed de hade göra nog, så stor och tung var den, red Florens hastigt förbi en skogsdunge, som skymde honom för dem, och derpå rakt fram till Marsebillas läger.

Då hon och hennes jungfrur sågo denne ensame ryttare ankomma, anade de ingen fara, utan skämtade mycket öfver hans bedröfliga utseende, och ropade till honom, att han dock måtte komma närmare, på det de bättre måtte kunna beundra hans präktiga rustning. Florens låtsade taga deras ord för allvar och red närmare; men just då han kommit prinsessan helt nära, gjorde han en hastig sväng med sin häst, fattade Marsebilla i sina armar och red så bort i fullt sträck. Vid hennes och hennes jungfrurs rop om hjelp, skyndade likväl en mängd af hedningarne att förfölja Florens, och på sina snabba springare hunno de snart upp honom. Då deras antal oupphörligen tillvexte, och Florens fann, att han icke längre kunde mot dem värja både sig sjelf och sitt sköna byte, släppte han prinsessan sakta på marken, sedan han först gifvit henne en brinnande kyss och afryckt ena armen på hennes öfverrock, den han behöll såsom en åminnelse. Derefter högg han så väldigt omkring sig med sin fosterfaders gamla svärd, att tolf hedningar föllo för hans hugg; dock voro fienderna alltför många, och han var nära att blifva öfvermannad, då på hans fosterfaders uppmaning, som först blef varse hans nöd, en mängd kristne riddare skyndade till hans bistånd och lyckligen drefvo hedningarne på flykten.

När nu Florens kom tillbaka till staden, blef han med stor heder emottagen; en präktig fullständig rustning blef ho-

nom förärad, och med egen hand slog honom konung Dagobertus till riddare. Denna hedersbevisning var likväl icke i Clemens' smak, som trängde sig fram till konungen och ropade: »Med förlof, herr konung, haden J velat göra honom till eder vexlare, så skulle jag högeligen tackat eder derför, ty derpå har han lärt, och det är ett nyttigt och lönande yrke; men blir han riddare, så vill han säkert icke göra annat än slåss, hvartill han har nog mycken håg förut.» Åt detta Clemens' tal skrattade alla rätt godt, men riddareslaget gick icke desto mindre för sig, och en högtidlig måltid hölls derefter till den nye riddarens ära. Dervid var ock Clemens, såsom hans förmente fader, närvarande och väckte flere gånger mycket löje genom sin ovana vid dylika tillställningar och vid sederna på hofvet. Florens deremot visade sig hvarken blyg eller framfusig, utan det tycktes som hade han från barndomen varit van vid sådana fester, ehuru det var första gången han sett någon dylik. Häröfver förundrade sig många, mest dock kejsar Octavianus, som genast fattat ett särdeles tycke för den raske ynglingen, hvilken han nu, vid ett af Clemens' löjliga tilltag, frågade, om det väl var möjligt, att denne gamle man verkeligen vore hans far. Florens svarade: »Åtminstone är han mig kär, såsom om han vore min verkelige fader, och såsom en sådan har han ock sedan min spädaste barndom uppfödt mig.» Af detta svar retades ännu mera kejsarens nyfikenhet, och Florens måste nu för honom berätta allt hvad han af sin fosterfader fått höra om sina tidigaste öden. Vid eftersinnande af Florens' ålder och trakten, der Clemens köpt honom af röfrarne, kunde kejsaren knappast betvifla, det han var hans egen son; men för den obillighet, han begått emot hans moder, ville han nu icke gifva det tillkänna; dock visade han sedermera alltid Florens en synnerlig kärlek, och äfven Florens kände sig mäktigt dragen till honom, likasom anade han i kejsaren sin fader.

Då högtiden var slutad och Florens kom hem, var hans hufvud så fullt af hvad han under denna dag upplefvat, och framför allt af minnet utaf den sköna Marsebilla, att han icke kunde insomna, utan endast låg och tänkte på medel att få-

återse henne. Sluteligen, då det led mot morgonen, steg han upp, påtog sin nya ståteliga rustning, satte sig till häst och red fram till stadsporten. Väktaren ville i början icke släppa honom ut, men då han i honom igenkände samme riddare, som dagen förut blifvit så mycket firad, trodde han honom ega ett särskildt uppdrag från konung Dagobertus och hindrade honom icke vidare. Florens styrde nu sin kosa till sultans eget läger, der han förmodade Marsebilla uppehålla sig efter jättekonungens dödande, och för att obehindradt komma dit, afhögg han trenne grenar af ett oliveträd, samt tog den ena i handen och satte den andra på hjelmen, såsom vore han ett fredligt sändebud, och då hedningarnes vakter anhöllo honom, svarade han, det han hade ett budskap från sin konung att framföra till sultan, till hvars tält han alltså fördes. Här satt sultan på en präktig gyllene stol, och sexton konungar sutto omkring honom. Florens blef likväl föga förbländad af denna ståt, utan kastade sina blickar omkring öfverallt för att upptäcka Marsebilla, hvilken han likväl ingenstädes fann, och då sultan tillsade honom att framföra sitt ärende, svarade han oförskräckt: »Konung Dagobertus, min herre, har sändt mig att förkunna, det han tillåter dig att komma för hans kongliga thron och begära nåd; i annat fall skall hvarken du eller någon af ditt folk vända med lifvet tillbaka öfver hafvet, utan ditt hufvud skall huggas från dina axlar och hela din här utrotas. Rätta dig härefter; ty sådan är konungens, min herres, allvarliga vilja.» Af dessa stolta ord blef sultan så uppretad, att han kastade sitt spjut efter Florens, hvilken dock böjde sig undan, då spjutet flög långt in i tältstången. Sultan ångrade likväl denna våldsamhet emot en budbärare och svarade: »Vore du icke ett sändebud, så skulle jag genast låta hugga dig i stycken för sådana ord; men för nu min helsning tillbaka till Dagobertus, att om icke han och hela kristenheten afsvärjer sin Gud och tillbedjer min Gud, Mahomet, så vill jag göra en ödemark af allt det land J nu bebon.» I detsamma inkom Marsebilla för att gifva sin fader sin morgonhelsning. Hon igenkände Florens genast, men låtsade icke derom, utan begynte fråga honom om den rostige riddaren, öfver hvars djerfva tilltag hon ställde sig högeligen

förtörnad och försäkrade, att fölle han någon gång i hennes våld, skulle han icke undslippa med lifvet. I detsamma kastade hon likväl på Florens en blick, som visade, att hon mente helt annorlunda; ty i sjelfva verket hade hans hurtiga väsende, hans manliga skönhet och i synnerhet den brännande kyssen, han gaf henne då de skiljdes åt, gjort den fagra prinsessan helt underlig till mods, och hennes håg stod nu lika mycket till Florens, som hans till henne. Uppmuntrad af hennes blida ögonkast svarade han, att den rostige riddaren vore honom alldeles lika till vext och utseende, att ryktet om prinsessans skönhet varit anledningen till hans djerfva besök i hennes läger, och att han för henne fattat en så häftig kärlek, att han intet högre åtrådde, än att så snart som möjligt få förnya detta besök. Öfver detta förmätna tal blef sultan högeligen förtörnad och ropade, att han nu väl insåg, hvem det förställda sändebudet vore och anledningen till hans ankomst; detta bedrägeri skulle dock föga båta honom — och derpå befallde sultan sina män att taga Florens lefvande eller död. Men Florens var icke sen att kasta sig på sin häst, och innan hans förföljare hunnit upp på sina, hade han redan fått ett godt försprång. Dock voro hedningarnes springare så snabba, att Florens icke hann till stadsporten, innan de voro honom i hälarne. Närmast honom var sultans egen broder, som red en hingst, hvilken, näst sultans egen lifhäst Pontifer, var den snabbaste i hela hedniska hären och som nu också fört sin ryttare långt framom hans män. När Florens det märkte, vände han hastigt om och red med fälld lans mot sin förföljare; men han hade här fått en värdig motståndare, ty då de så redo sperr mot hvarandra, splittrades bådas lansar, utan att någondera vacklade i sadeln. Florens skyndade då att draga sitt svärd och gaf dermed sin fiende ett så väldigt hugg öfver hjelmen, att han med klufvet hufvud störtade af hästen. Nu voro hedningarne Florens helt nära, och då han fann det vara honom omöjligt att ensam mäta sig med så många, kastade han sig med ett raskt hopp på den dödade hedniske konungens häst, och med dess tillhjelp var han snart åter undan sina förföljare och inkom lyckligt till staden, der han med stort jubel blef emottagen.

Öfver Florens' djerfva besök i hans läger och öfver sin broders död blef sultan så förbittrad, att han genast med 80,000 hedningar ryckte an mot Paris. De kristne tyckte det vara föga heder att nu stadna inom stadsmurarne, hvarföre äfven de tågade ut på slätten, fienden till mötes, och så uppstod en skarp strid, deruti synnerligen konung Dagobertus gick hårdt fram och nedlade många hedningar; men till slut blef hans häst nedstucken och han sjelf så omringad af fiender, att han ej såg någon möjlighet att reda sig med egna krafter, utan anropade med hög röst Gud och den helige Dionysius om hjelp i denna nöd. Detta rop hörde Florens, skyndade genast till och bröt sig väg fram till konungen. Men då konungen af Persien, en af hedningarnes ypperste, det märkte, red han med fälld lans emot Florens, hvilken med sin sköld emottog hans stöt och med detsamma rände sin lans djupt i hans bröst. Medan nu hedningarne stodo bestörte vid sin konungs fall, hjelpte Florens konung Dagobertus upp på den fallnes häst, och båda höggo modigt omkring sig, till dess kejsar Octavianus och de öfrige kristne furstarne hunno ankomma till deras bistånd, då hedningarne måste gifva vika och blefvo af de kristne så häftigt förföljde, att efter slagets slut återstodo för sultan endast sju konungar och 40,000 man.

Af detta nederlag blef han ännu mera uppretad mot Florens, som ryckt franske konungen ur hans händer och derigenom beröfvat honom segern, och han svor att icke gifva sig någon ro förr än han hade denne djerfve riddare i sitt våld. Marsebilla, som hörde dessa sin faders ord, sade då, att med vapenmakt blefve det svårt att fånga en så tapper kämpe; men om hennes fader ville lyssna till hennes råd, så visste hon ett bättre medel att bringa Florens i hans våld. Hon ville nemligen uppslå sitt läger vid stranden af Seine-floden närmast staden och låta honom få underrättelse derom, då han nog skulle infinna sig och det blefve lätt att fånga honom. Sultan gillade detta råd och befallde, att allt skulle ske, som hon begärde. Men hon sökte härigenom endast ett tillfälle att återse sin käre riddare och varna honom för hedningarnes försåt. Hon lät honom veta, det hon väntade honom, och

han försummade icke att infinna sig; men i stället att förråda honom, förklarade hon, det hon hade honom kär öfver allt annat i verlden och gerna ville antaga hans tro, om hon blefve hans maka. Dessa hennes kärliga ord gjorde Florens stor glädje, och han tackade henne hjerteligen för den huldhet och godhet, hon honom bevisade; men då de nu lade råd, huru de skulle kunna få ega hvarandra, var detta icke så lätt att utfinna; ty att bortföra henne, dertill var hon för väl bevakad, och att få henne med hennes faders samtycke, var icke att tänka på. Florens föreslog, att han i nästa slagtning skulle söka taga hennes fader till fånga och sedan såsom lösen fordra hans dotters hand; men härtill svarade Marsebilla, att så länge hennes fader hade sin lifhäst Pontifer i behåll, stode det icke i någon menniskas makt att fånga honom; ty denne häst var så mycket både starkare och snabbare än hvar och en annan, att hvem som red honom måste i hvarje envig få öfverhanden, och om dess ryttare icke ville inlåta sig i strid, vore det omöjligt att upphinna honom. Hon rådde derföre, att midt under slaget, som hon visste komma att stå följande dagen, skulle Florens med en snabbrodd båt lägga till vid hennes läger, då under förvirringen i striden det vore möjligt, att de kunde lyckas undkomma. De togo derefter under många kyssar och kärleksfulla ord afsked af hvarandra, och Florens simmade tillbaka öfver floden, satte sig upp på sin häst, som hölls af en trogen tjenare på andra stranden, och red så åter till Paris, der han för sin fosterfader, som under mycken oro afvaktat hans återkomst, berättade allt hvad som tilldragit sig.

När Clemens fick höra talas om sultans oförlikneliga springare, rann det honom starkt i hågen att kunna skaffa den åt sin fosterson till den förestående striden, och han eftersinnade länge hvad utväg han borde taga för att komma åt den. Dock omnämde han icke sitt uppsåt för någon, utan framsökte en österländsk drägt, som han burit under sina handelsresor i hedningarnes länder, och svärtade sig i ansigtet, så att han skulle likna en af dem. Då Clemens' grannar sågo denna underliga förklädnad, betraktade de densamma såsom ett af den gamle mannens löjliga upptåg och skämtade mycket deröfver. Men

Clemens lät sig sådant ej förtryta, utan begaf sig rakt fram till sultans läger, och då man der frågade honom hvem han var och hvad han ville, svarade han, att han vore en österländsk hästhandlare, som begifvit sig till lägret att efterhöra, om man ville köpa hästar af honom; äfven vore han så stor hästkännare, att han kunde säkrare än någon annan uppgifva hvad hvar och en häst vore värd. Han bad dem derföre underrätta sultan, att om denne hade någon häst, på hvilken han satte högt värde, så vore der en man, som kunde på det nogaste för honom uppgifva denna hästs egenskaper eller hemliga fel. När sultan det hörde, lät han framleda Pontifer och bad fremlingen säga sin tanke om denne; men Clemens förklarade, att han ej kunde bestämdt yttra sig om hästens förtjenster, innan han fått sitta upp på dess rygg, hvilket sultan gerna tillät, emedan han af en så gammal man icke väntade något försök att rida bort med hans lifhäst. Men knappt var Clemens uppe i sadeln, innan han satte sporrarne i Pontifers sidor och for af med sådan fart, att alla, som der stodo, väl insågo det vara omöjligt att upphinna honom. Också kom han, utan att ofredas, tillbaka till Paris, der han erhöll många loford för sitt raska företag. Sedan gaf han hästen till Florens, men denne, som tyckte det icke anstod honom att rida en ädlare springare, än hans konung, öfverlemnade den i stället till konung Dagobertus, som gaf honom i utbyte tvenne slott med underlydande landskap.

Sultan, nu än mera förbittrad på de kristne för förlusten af sin häst, rustade sig så mycket ifrigare till den förestående striden och ryckte med allt det manskap, han hade i behåll, emot Paris. Men så snart de kristne blefvo varse de anryckande fienderne, tågade äfven de ur staden de otrogne till mötes. Främst gick fotfolket, och så följde rytteriet med konung Dagobertus i spetsen, ridande på den stolta Pontifer; men något skytteri syntes ej till, ty skjutgevär voro på den tiden icke uppfunne. Då sultan igenkände sin lifhäst, rusade han ursinnigt mot konung Dagobertus; men denne red med sådan kraft emot honom, att sultans häst tumlade öfveända, och dess ryttare hade blifvit fången eller dödad, om icke flere hundrade

hedningar i detsamma hade skyndat fram till sin herres bistånd.

När nu Florens såg, att striden blifvit allmän, tänkte han på Marsebillas råd och skyndade till den båt, hvilken han hade i beredskap, bemannad med starka roddare, samt rodde så till prinsessans läger. Det var nu icke tid till lång helsning, utan prinsessan hastade med sina jungfrur ned i båten, hvilken med all fart roddes till Paris, der Florens lemnade sin älskade i Clemens' hus, och skiljdes de så under många kyssar; ty Florens kunde ej längre öfvergifva de sina i striden. Här fann han kejsar Octavianus i stor fara; hedningarne trängdes omkring honom, hans häst var dödad och hans rustning sönderhuggen. Florens skyndade till hans hjelp; men äfven han blef snart så omringad af fienderne, att han ej kunde med ledighet föra sina vapen. Hans häst blef nedstucken, och ehuru han ännu länge högg omkring sig med sitt goda svärd och dödade många af de otrogne, blef han dock till slut så inklämd mellan de talrika fienderna, att han måste gifva sig fången, jemte kejsaren. Båda leddes bundne till sultan, som befallde, att de, hårdt fängslade, skulle föras till hans tält. Florens var djupt bedröfvad vid tanken på Marsebilla, och ehuru han icke såg någon utväg till räddning, bad han dock Gud innerligen derom. Detsamma gjorde ock kejsar Octavianus.

Emedlertid stridde konung Dagobertus med stor mandom mot hedningarne, och hvar han red fram, der vek fienden. Men de otrogne voro mångdubbelt flere än de kristne, och kejsar Octaviani och Florens' tillfångatagande hade så ökat deras mod, att de kristne kommo i allt svårare trångmål, och ingen tyckte sig dittills hafva upplefvat en så hård strid. Då ropade konung Dagobertus med hög röst: »Helige Dionysius! skydda Frankrikes krona, att den ej faller!» Och i detsamma sände Gud de kristne en underbar hjelp; ty det föreföll hedningarne, likasom från höjden af Montmartre en hel främmande här af väl 20,000 krigare, alla i hvita rustningar, komme Fransmännen till undsättning. Så hörde ock konung Dagobertus en röst ur luften, som sade: »Var vid godt mod, du Frankrikes konung, de hvita riddarne komma dig till hjelp.» Då tackade

konungen Gud innerligen i sitt hjerta och anföll så de otrogne med ny kraft, och tillika ryckte de hvita riddarne allt längre ned på fältet, hvarvid en sådan förskräckelse påkom hedningarne, att de begynte fly i vild oordning, och alla sultans bemödanden att hålla dem qvar på slagfältet voro fåfänga. Flere tusen stupade för de kristnes svärd, och icke ens i lägret stannade de flyende, utan sultan måste till sin stora harm gifva befallning om hela lägrets uppbrott, hvarvid befanns, att Marsebilla var borta. Denna upptäckt ökade ännu mera hennes faders förbittring, och han svor en dyr ed, att hans båda fångar skulle få grymt umgälla det. De kristne åter vände vid nattens inbrytande tillbaka till staden i stor triumf; men då det nu upptäcktes, att kejsar Octavianus och Florens saknades, blef glädjen bytt i sorg, ty kejsaren var ett mäktigt stöd för de kristne, och den tappre, hurtige Florens var allmänt afhållen.

Medan allt detta tilldrog sig i Frankrike, hade kejsarinnans andre son Leo vext upp till en ståtelig yngling, som längtade att få pröfva sina krafter. Då derföre turkiske kejsaren med krig anföll fursten af Akris, i hvars land Leo och hans mor nu befunno sig, bad ynglingen, att han måtte få deltaga i striden emot de otrogne, och hans moder, så ondt det gjorde henne att skiljas från sonen, ville dock icke förhindra honom att vinna ära och rykte. Leo infann sig derföre vid furstens hof och vann snart dennes tycke genom sitt öppna, hurtiga väsende. Han erhöll af fursten en präktig rustning och en stolt springare, och begaf sig så i striden, åtföljd af lejoninnan, hvilken, lik en trogen hund, alltid var vid hans sida. Här kämpade Leo så ridderligen, att han banade sig väg ända till turkiske kejsaren, hvars hufvud han klöf med sitt svärd, under det lejoninnan ursinnigt bet och klöste hedningarne, som ville skynda sin herre till hjelp. När desse sågo kejsaren falla, begynte de att fly på alla håll, och de kristne vunno en lysande seger. Då gjorde fursten Leo till sin fältöfverste och

hade äfven sedermera så godt bistånd af honom mot de otrogne, att, när kriget var slutadt, tillsade han honom att utbedja sig en belöning; hvad han än begärde, skulle, så vidt det stode i furstens makt, honom förunnas. På sin moders inrådan bad han då allenast om ett fartyg att öfverföra henne och honom till Frankrike, der hon kort förut fått veta, att hennes gemål för närvarande befann sig. Fursten ville ogerna skilja sig från Leo, men kunde dock icke bryta sitt löfte. Han utrustade derföre sina bästa fartyg och gaf Leo 2000 väl rustade krigsmän till följeslagare, hvilka äfven efter framkomsten skulle stå under hans befäl, samt många dyrbara skänker dessutom. Så gick Leo, efter ett tacksamt afsked från fursten, om bord, jemte sin moder, sin trogna lejoninna och sina krigare, och ankom med gynnande vind till Frankrike. Här fingo de höra, huru hedningarne framträngt ända till Paris, men nu voro på återtåget derifrån, och huru de såsom fånge medförde den mäktige kejsaren af Rom, samt dessutom en af de kristnes tappraste riddare. Leo, ifrig att kunna befria sin fader, ordnade sin krigareskara och tågade framåt, men visste icke rätt, hvar han skulle träffa fienden, då lejoninnan hastigt begynte hugga med ramarne i marken och väldigt ryta, hvaraf Leo förstod, att de han sökte icke voro långt borta. Han lät derföre sina män stanna och intaga så fördelaktig ställning som möjligt. Snart visade sig ock många tusen hedningar, med sultan i spetsen, och Leo såg huru helt nära intill sultans person fördes tvenne fångar, hvilka man tycktes med mycken omsorg bevaka. Vid denna syn slog hjertat häftigt i Leos bröst, och han rusade nu i spetsen för sina ryttare så våldsamt emot hedningarne, att de, öfverraskade af detta oförmodade anfall, begynte gifva vika, oaktadt sin mångdubbelt öfverlägsna styrka. De samlade sig dock snart åter vid sultans rop, som förebrådde dem att vika för en så ringa skara, och sjelf kämpade modigt mot Leos män. När Leo det såg, vände han sig mot sultan, men blef förekommen af lejoninnan, hvilken, retad af ett nyss erhållet sår, kastade sig öfver sultans häst och slog den till marken, samt höll på att äfven rifva ihjel ryttaren, då Leo höll henne tillbaka och tvang sultan att gifva sig fången. Nu blefvo

hedningarne allesamman nedgjorda eller måste rädda sig med flykten, och Leo skyndade att lossa de båda fångarnes band. På hans fråga, hvilka de voro, yppade de sina namn, då Leo frågade kejsaren, om han icke hade någon gemål eller några barn, dem han längtade att återse. Kejsaren svarade: »Väl har jag haft en skön, from och dygdig gemål, men genom min egen obillighet är jag henne beröfvad, och allt det onda, jag sedan lidit, är väl blott ett straff för hvad jag emot henne brutit.» Leo ställde sig helt okunnig och frågade, huru dermed tillgått, då kejsaren berättade, huru han, förledd af sin moder, förskjutit sin gemål och sina barn, men huru hans moder någon tid efteråt fallit i vansinne och dervid bekänt hela sin illfundiga tillställning, hvarefter kejsaren förgäfves sökt sin gemål och sina barn öfverallt. När Leo det hörde, skyndade han att till sin moder föra kejsaren, hvilken genast igenkände henne, men af glädje att så oförväntadt få återse henne och tillika af ånger öfver hvad han mot henne begått, blef så häpen, att han ej kunde yttra ett ord. Kejsarinnan föll honom då i famnen, försäkrade att hon gerna förläte honom, blott han hädanefter hade henne kär, och kysste honom så kärligen väl hundrade gånger. Kejsaren frågade henne, hvem den tappre riddaren var, som befriat honom, och då kejsarinnan svarade, att det var hans och hennes son, tog han ynglingen hjertligt i famn och kunde ej se sig mätt på hans stolta utseende. Men nu ville ock kejsarinnan veta, hvem hans följeslagare vore, tilläggande, att han liknade deras son Leo, som vore han dennes tvillingbroder. »Det är han sannerligen ock,» svarade kejsaren; »åtminstone har jag trott mig kunna sluta dertill af hvad han berättat mig.» Och nu omtalte kejsaren allt hvad han af Florens fått veta om dennes öden, och då kejsarinnan hörde hvarest han af Clemens blifvit funnen och tiden, då detta skett, samt såg hans stora likhet med Leo, kunde hon ej längre tvifla, att äfven han var hennes son, föll honom så om halsen och kysste honom hjertligen med stor glädje.

De begåfvo sig derefter allesamman till Paris, der de med mycken fröjd blefvo emottagne af konung Dagobertus, som trott sig aldrig mera få se kejsaren och Florens. Äfven Cle-

mens visade en synnerlig förnöjelse att återse sin fosterson och hörde med förvåning, huru denne igenfunnit sina föräldrar och hvilken förnäm man han blifvit. Gladast af alla blef dock Marsebilla, som nära sörjt sig till döds öfver sin älskares öde; och då hon nu så oförväntadt fick honom åter, sjönk hon i hans famn, och blott med kyssar och tårar kunde hon yttra sin glädje.

Leo hade emedlertid öfverlemnat den fångne sultan åt konung Dagobertus, som icke gjorde honom något ondt, utan lofvade honom lif och frihet, om han ville afsvärja sin falska tro och öfvergå till den kristna. Marsebilla, som redan blifvit omvänd, fördes ock nu till sin fader och begynte undervisa honom i den nya lära hon inhemtat, och såsom hon alltid varit honom synnerligen kär, blef hennes lära det äfven, så att bådas dop kunde på samma dag förrättas af den fransyske biskopen. Straxt derefter blef Florens' och Marsebillas bröllopp i elfva dagar firadt med stor högtidlighet. Sultan erhöll sedermera af konung Dagobertus ett helt landskap till sitt underhåll; dock tillstaddes han icke att lemna hans hof, der han genom sina goda och visa råd blef konungen mycket nyttig och af honom högt aktad.

När nu brölloppshögtidligheterne voro slutade, ville kejsar Octavianus återvända till Rom med sin gemål och sina barn; men konung Dagobertus bad så enständigt, det Florens ännu någon tid måtte få förblifva hos honom, att denne till slut måste lofva att i trenne år stadna qvar i Frankrike. De öfrige reste till Rom, der kejsaren lät bevisa sin återfunna gemål de största hedersbetygelser och satte på hennes hufvud den dyrbaraste krona i riket fanns, hvarvid ock prins Leo blef af sin fader med stor högtidlighet slagen till riddare. Han längtade nu högeligen att få utmärka sig i denna sin nya värdighet, och då det berättades honom, att konungen i Spanien ämnade anställa ett stort tornerspel, dit han inbjudit så många riddare, som ville antaga hans kallelse, begaf sig ock Leo dit. När han här visade sig med en rustning, strålande af ädla stenar, infattade i fint arabiskt guld, och med ett lejon till hjelmprydnad, förvånade sig alla öfver den ståteliga riddaren och undrade hvem han kunde vara, ty der var ingen som kände honom.

Men då torneringen begynte, rände han alla de andre furstarne och riddarne öfverända, så att ännu ingen der i landet hade sett någon röja så mycken färdighet och styrka. Alldramest beundrades den okände riddaren af konungens sköna dotter Rosamunda, hvilken från sitt fönster åsett hela torneringen och högeligen fröjdade sig, då priset tillerkändes honom. Konungen satte en gyllene krans på hans hufvud, och frågade honom sedan hvem och hvarifrån han var, som besegrat alla hans riddare. Då nu Leo gaf tillkänna, att han var kejsarens af Rom son, yttrade konungen sin synnerliga fägnad att få emottaga en så hög gäst och satte honom under måltiden vid sin dotters sida. När nu de båda unga här tycktes känna för hvarandra stort välbehag och med allt kärligare blickar betrakta hvarandra, sade konungen efter måltidens slut till Leo: »Käre herre, jag har väl förmärkt den kärlek J och min dotter fattat för hvarandra och vill gerna lägga edra händer samman. Jag är nu till hög ålder kommen och har intet barn utom denna min dotter, så att jag länge önskat att finna en ädel och hurtig måg, åt hvilken jag kunde få öfverlemna mitt rike.» Leo blef öfver dessa ord storligen förnöjd och tackade konungen på det högsta för den ynnest han bevisat honom. Så firades hans och Rosamundas bröllopp med stor ståt och hjertans glädje. Konungen lemnade snart derefter styrelsen åt Leo, och denne regerade sedermera med kraft och lycka, och lefde med sin sköna gemål ett sällt och förnöjsamt lif i många år.

Florens tillbragte emedlertid de aftalta tre åren hos konung Dagobertus, och, då de voro tilländalupna, beredde han sig att, jemte sin älskade Marsebilla, afresa till Rom; men då infunno sig flere förnäme män från England hos konung Dagobertus och förkunnade, att deras konung dött och att hans ätt med honom utslocknat. De måste derföre välja en ny konung och hade med sitt val fallit på Florens, hvilken de sett utföra så ridderliga bragder emot de otrogne. Konung Dagobertus, hvars älskling Florens var blifven, gladde sig mycket häråt och förkunnade honom de engelska sändebudens ärende. Florens emottog gerna ett så lysande anbud och begaf sig nu till England jemte sin gemål. Äfven sin fosterfader Clemens, dennes husfru

och son medtog han och gjorde dem sedan mycket godt under hela deras lifstid. Då han anländt till London blef engelska lagen honom föreläst, och han aflade sin ed att hålla den, hvarefter han kröntes till Englands konung. Gud bistod honom sedermera alltid, så att han styrde sitt folk visligen och vann dess vördnad och kärlek. Efter honom blef hans son Wilhelm konung i England, hvilken visade icke mindre mandom och klokhet uti sitt rikes styrelse. En fager och ädel fröken, konungens dotter af Portugal, blef hans gemål och gaf honom flere berömlige arfvingar, så att England under denna konungaätt kunde kallas det lyckligaste rike, och många af dess regenter förvärfvade sig odödeligt äreminne på jorden, såsom ock otvifvelaktigt oförgängliga kronor i det eviga äreriket i himmelen.

Anmärkningar.

1) Dagobert I, son af Frankernes konung Chlotar II, regerade från 628 till 638. År 636 upphöjde han till abbotsdöme det af honom till Helige Dionysii (*St. Denis'*) ära stiftade kloster, hvars kyrka, de franske konungarnes ryktbara hviloplats, han likaledes låtit uppföra och der han sjelf fick sin graf. — Fem mil ungefär från Paris — heter det i en krönika, hvars författare, en onämd munk från detta kloster, lefde i århundradet efter Dagobert — låg ett litet kapell, kalladt Catulliacs kapell, efter en fattig qvinna, vid namn Catulla, som på detta ställe låtit begrafva den Helige Dionysius, förste biskopen af Paris, jemte tvenne andre andelige män, Rusticus och Eleutherus, hvilka, tillika med honom, här lidit martyrdöden under kejsar Domitiani regering. Kapellet var uppfördt af den Heliga Genoveva, men hade, oaktadt flere underverk, som der tilldragit sig, råkat i förfall, då Dagobert, ännu helt ung, en dag jagade i denna trakt en hjort, som tog sin tillflykt i kapellet, nära följd af hundarne, hvilka, ehuru porten stod öppen och ingen vaktade ingången, icke förmådde der intränga. Dagobert betraktade förvånad detta under och bibehöll allt sedan en stor vördnad för detta ställe. Då han en gång ådragit sig sin faders vrede, flydde han hit, och nu förnyades med honom sjelf samma underverk; ty de soldater, konungen sändt att återhemta honom, kunde, lika litet som förut Dagoberts hundar, intränga i kapellet, och när konungen infann sig sjelf i samma afsigt, var det äfven honom lika omöjligt. Han insåg då, huru de helige

martyrerne beskyddade hans son och förlät honom. Denne hade emedlertid i kapellet under en honom hastigt påkommen sömn haft en uppenbarelse af de trenne martyrerne, hvilka lofvade att skydda honom, om han ärade deras minne och på detta ställe uppförde en byggnad, som vore dem mera värdig — ett löfte, hvartill han nu i sin ångest var ganska beredvillig och det han äfven sedermera såsom konung uppfyllde (Hugo, France Historique et Monumentale. Paris 1837. II, 178). — Att sagans uppgift om Dagoberts strider mot Saracenerne är diktad, torde icke behöfva anmärkas, då, som bekant är, dessas första infall i Frankrike inträffade först år 713.

2) Att konung Artus här nämnes, visar, att sagan om kejsar Octavianus i dess närvarande form åtminstone icke kan vara äldre än slutet af 1100-talet, emedan det var först genom Galfredus eller Gottfried af Monmouth (omkring 1151), som de sedermera så allmänt spridda sagorna om Artus och hans riddare började blifva kända utom sitt hemland. Att längre fram (s. 255) skjutgevär omtalas, framflyttar sagans ålder ännu mera.

5.

Hildegardis och Talandus.

Berättelsen om drottning Hildegardis och hennes svåger Talandus finnes i svenskt tryck redan 1689, och är således en af våra äldre folkböcker.

Den är sannolikt af österländskt ursprung, emedan den förekommer fullständigast i den **persiska** sagan om *Repsima* (se Varianterne) i *Tusen och en dag*, ett sagoverk, hvilket visserligen i dess nuvarande skick är, såsom tillkommet under Schah Suleymans regering (1666—1694), betydligt yngre än flera vesterländska bearbetningar af ifrågavarande ämne, men der man, likasom i det arabiska Tusen och en natt, hvars form det härmat, anträffar österländska förtäljningar från vida mer aflägsna tider än den, då samlingen uppstått.

I vesterlandet är denna berättelse vida spridd och förekommer i en mängd mer eller mindre från hvarandra afvikande varianter:

På **Latin**, under formen af legend, i Speculum historiale (lib. VIII, cap. 90, 91) af Vincentius Bellovacensis från medlet af 13:de århundradet, och i Herolts Sermones discipuli (pars III:a, exempl. I de Miraculo b. virginis — se Douce, Illustrations of Shakspeare. London 1839, s. 570), samt dramatiserad i Nicodemi Frischlini Operum Poeticorum Pars Scenica. Witebergæ 1621: »Hildegardis Magna», der, likasom i den svenska bearbetningen, hufvudpersonerne äro Karl den Store, hans gemål Hildegardis och broder Talandus, samt Hildegardis hofjungfru Rosina von Bodmen, och händelserna äfven hufvudsakligen desamma.

På **Fransyska** i en Conte dévot på vers af Gautier de Coinsi (född 1177, död 1236; se Histoire littéraire de la France. Paris 1838. XIX, 844), meddelad i sammandrag af Legrand d'Aussy (Fabliaux. Paris 1829. V, 125—129) under titel: »De la bonne Impératrice qui garda loyalement la foi du mariage, ou De l'Empéreur de Rome qui fit le voyage d'outremer», och införd i Méons Nouveau Recueil de Fabliaux et Contes inédits (Paris 1823. II, 50 &c.) under titel: »De l'Empereri qui garda sa chastée par moult temptacions» (se Varianterne), hvilken sedermera blifvit dramatiskt bearbetad i »Miracle de Nostre-Dame, de l'empereris de Romme que le frere de l'empereur accusa pour la faire destruire, pour ce qu'elle n'avoit volu faire sa voulenté; et depuis devint mesel, et la dame le garit quant il ot re-

gehy son meffait» (Monmerqué et Michel, Théatre Français au Moyen Age. Paris 1839, s. 365—416); äfvensom man finner samma ämne behandladt i en annan gammal fransysk dikt: »Le Dit de Flourence de Romme» (införd i Jubinal's Nouveau Recueil de Contes, Dits, Fabliaux, &c. Paris 1839. I, 88—117, — se Varianterne), samt i en roman, kallad »Adelaide de Hongrie» af M:me de la Rocheguilhen (Legrand d'Aussy, l. c., s. 129).

På **Engelska** i en från den nämda fransyska öfverflyttad dikt, kallad »Le bone Florence of Rome», införd bland Ritsons English Metrical Romances. III, 1—92, samt på prosa i de engelska Gesta Romanorum, hvilken uppteckning åter blifvit af Occleve (omkring 1420) bearbetad på vers, under titel: »Fable of a certain emperess» (se Warton, History of engl. poetry. II, 259. — Douce, l. c.).

På **Spanska** bland Timonedas Patranas (N:o 21, se Douce, l. c.).

På **Tyska** bland Gesta Romanorum (Grässe, Gesta Romanorum. II, 152—159: »Vom Kaiser Octavianus»), samt i en dikt af hög ålder om *Crescentia,* hvaraf en öfversigt, jemte utdrag, blifvit meddelad af Genthe i Deutsche Dichtungen des Mittelalters. Eisleben 1841. II, 310—327, och hvaraf man eger en prosaisk bearbetning i en handskrift från 15:de århundradet å Leipziger Universitets-Bibliothek (införd i Wackernagels Altdeutsches Lesebuch. Basel 1839, s. 987—998). Dessutom finner man i Grimms Deutsch e Sagen, Berlin 1818, II, 102—104, berättelsen om Hildegardis och Talandus, efter Annales campidonenses och Frischlini Hildegardis magna, samt i Aloys Schreibers Handbuch für Reisende am Rhein (2:te Aufl., s. 47—50), i Alfred Reumonts Rheinlands Sagen, Geschichten und Legenden (2:te Aufl. Köln und Aachen 1844, s. 204—213), och i Karl Geibs Sagen und Geschichten des Rheinlandes (Mannheim 1844, s. 417—429) trenne särskilda moderniserade uppteckningar af samma berättelse, dock utan uppgift å källan derför.

På **Svenska,** sammantryckt med berättelsen om Fyra Köpmän, hvarom mera längre fram i detta verk. Af denna bearbetning har Utg. sett tvenne upplagor: En i Zetterströmska samlingen å Upsala Universitets-bibliothek, der båda berättelserna hafva ett gemensamt titelblad: »Een Skön och Lustig Historia Om fyra Kiöpmän som reste vthi fremmande land, och kommo til Gäst en gång vthi ett Härberge, och ibland annan lustigheet begynte the at Skiämta något om sina Hustrur som the hwar vthi sin Stadh hemma hade, och der igenom blef emellan twänne vtfäst Wadh, Hwarföre den som besweken blef, wille låta Liifwet affhända sin egen Hustru, Men bleff dock vnderligen bewarat, och vnkom honom owitterligen vthi främmande Land, där hon bekände sigh wara Mansperson, och kom till stoor ähra och myndigheet at hon bleff en Förste och Regent öfwer et Konungariike, och fick omsiider sin oförrätt

hämna låta, och kom til sin Man igen med frögdh och glädie. Ther hoos och en annan sanfärdig Historia om Drottning Hildegardis, Caroli Magni Hwsfrw, och hennes styfbroder Talando. Tryckt åhr 1689», 40 sidor, 8:o, sign. A—C4, utan paginering, hvaraf de 5 sista sidorna (C2—C4) innehålla ifrågavarande berättelse, som der begynner med en särskild titel: »En lustigh och sanfärdigh Historia Om Drottning Hildegardis, Caroli Magni Hwfrw (*sic*), och hennes Styffbroder Talando»; samt en upplaga i Hr Geo. Stephens samling, der »En lustig och sanfärdig Historia om Drotningen Hildegardis, Caroli Magni Husfru, och hennes Styfbroder Talando» förekommer efter den ofvannämda berättelsen om Fyra Köpmän, samt efterföljes af förtäljningar »Om Herculis Lefwerne och stora Bedriffter»; »Om den lärde Ulspegels Diogenis Lefwerne och Bedriffter», samt »Om Nero den grufwelige Tyrannens Lefwerne och Död», 40 sidor, 8:o, sign. A—C5, hvaraf något öfver trenne upptaga närvarande berättelse. Titelbladet saknas, men upplagan tyckes ej vara äldre än sednare hälften af 1700-talet. Åtskilliga i dessa upplagor förekommande tyska namn och ord, såsom »Rosina *von* Bodmen», »den *verlogne* bofven» o. d. hänvisa på ett tyskt original.

I Folksagor för Gamla och Unga. Örebro 1843. II, 69—75, förekommer en annan bearbetning, hvilken tyckes vara en något sammandragen öfversättning af den i Reumonts Rheinlands Sagen införda.

Då Karl den Store en gång drog ut emot Sachsarne, satte han sin husfru Hildegardis att under tiden förestå riket och gaf henne till biträde sin styfbroder Talandus. Denne hade länge i hemlighet hyst en brottslig kärlek för sin svägerska, och då hans broder nu var frånvarande, tyckte han tiden vara inne att låta sin onda lusta komma till utbrott. Han begynte derföre förfölja Hildegardis med enträgna böner om hennes ynnest; men hon förklarade, att hon heldre ville lida döden, än begå ett så stort brott emot den trohet, hon svurit sin herre. Då han likväl icke ville låta rätta sig häraf, och hon fann, det hon hvarken med goda ord eller stränga tillsägelser kunde förmå honom att afstå från sitt syndiga förehafvande, uttänkte hon följande list. Hon låtsade sig smånigom blifva mera eftergifvande och lofvade till slut att icke längre sätta sig emot hans önskan; men först borde han i den minst besökta

delen af slottet inreda ett rum så hemligt, att ingen visste hvar det fanns, på det ingen måtte kunna förråda dem för konungen. Talandus var ej sen att efterkomma denna hennes begäran, och så snart det nya rummet var inredt och dess trenne dörrar med starka bommar försedde, infann han sig åter hos drottningen för att bedja henne uppfylla sitt löfte. Hon tillsade honom då att visa henne vägen till det omtalta rummet; men så snart han väl satt foten inom den innersta dörren, skyndade hon att tillbomma denna, och likaså de båda öfriga, så att Talandus nu var i säkert förvar.

Här fick han sitta så länge, att kärlekstankarne väl kunde förgå honom; men då tiden för konungens återkomst instundade, och Talandus fruktade ett svårt straff, om hans broder finge veta orsaken, hvarför han satt fången, begynte han så ifrigt och bevekande bedja Hildegardis om sin befrielse, att hon till slut, i glädjen tillika öfver sin herres hemkomst, lät gifva Talandus lös samma dag konungen väntades.

När nu denne anlände, skyndade Talandus att vara honom till mötes före drottningen, och då Karl frågade hvarföre han såg så blek och afmagrad ut, svarade han, att det kom sig af fängelseluften, emedan hans svägerska hållit honom en lång tid instängd, derföre att han velat förhindra hennes lösaktiga och skamliga lefnad. Konungen trodde honom och befallte i första harmen sina tjenare att dränka drottningen; men hon hade blifvit varnad och gömt sig undan. Dock upptäcktes sluteligen hennes gömställe, och nu gaf konungen befallning, att man skulle leda henne ut i villande skog och der utstinga hennes ögon. Men när detta skulle verkställas, kom oförseendes, dock genom Guds synnerliga försyn, en riddare den vägen med budskap till drottningen från hennes syster, grefvinnan Adelgunda. När han förnam i hvilken lifsfara drottningen var, frälste han henne ur drabanternes händer och gaf dem i stället en hund, hvars ögon de kunde utrifva och visa konungen, såsom vore de hans gemåls.

Sedan drottningen, genom Guds nåd, på detta sätt blifvit räddad, drog hon bort till Rom, jemte en ädel jungfru, Rosina von Bodmen benämd, och öfvade der läkarekonsten, hvarom

hon i alla sina lifsdagar beflitat sig, och skedde detta med sådan framgång, att hon snart kom i stort beröm.

Emedlertid straffade Gud, som är en rättvis domare, den brottslige Talandus så att han blef blind och spetälsk, och var i hela riket ingen som kunde bota hans onda; men omsider kom det till hans kunskap, att i Rom fanns en qvinna, som vore särdeles förfaren i läkekonsten, och han beslöt derföre begifva sig till henne. När således konung Karl efter någon tid drog till Rom, följde honom Talandus, och så snart han anländt dit, lät han föra sig till den berömda qvinnan och bad henne om bot för sina blinda ögon och sin sjuka kropp. Men icke anade han, att denna qvinnan var densamma Hildegardis, som han gjort så mycket ondt. Hon ville ock nu icke hämnas det, utan tillsade honom att först inför en prest bekänna alla sina synder och göra bot och bättring derför, sedan ville hon på honom pröfva sin konst, det bästa hon kunde. Talandus gjorde såsom hon ålagt honom, bekände sina synder, gjorde bot derför och återkom sedan, då hon ock gjorde honom helbregda, så att hans ögon öppnades åter och hans kropp blef ren.

Då detta blef kunnigt, förundrade sig både påfven och konungen och åstundade att se denna nya läkarinna, ty ingen visste hvem hon var, emedan hon för Talandus aldrig blottat sitt ansigte under det hon honom botade. De skickade derföre efter henne; men hon lät svara, att hon följande dagen skulle infinna sig hos dem i St. Peters kyrka. Här berättade hon nu uti påfvens närvaro för sin herre begynnelsen och orsaken till hennes landsflyktighet och allt det lidande hon utstått, och Talandus, som äfven var närvarande, vågade icke bestrida sanningen af hennes utsago. När Karl sålunda förnam sin gemåls oskuld och dygdesamma lefnad, bad han henne enständigt förlåta hvad han af förhastande mot henne brutit, och det gjorde hon gerna. Talandus blef af konungen dömd från lifvet, dock benådades han på drottningens förbön från dödsstraffet, men förvistes landet för alltid och lefde sedan i armod och elände.

Varianter.

1. Temim, en köpman i Basra, hade en ung, skön hustru, vid namn Repsima. Tvungen att i handelsangelägenheter göra en resa till Surate, uppdrog han åt sin broder Revende att under tiden hafva uppsigt öfver hans hus och skydda hans hustru. Men Revende förälskade sig i sin sköna svägerska, och då han icke lyckades förleda henne, lät han en fremmande karl insmyga sig i huset medan hon der inom lyckta dörrar gjorde sin bön, samlade sedan folk samt lät uppbryta dörren, och då man nu fann en mansperson gömd i huset, ansågo alla Repsima hafva brutit troheten mot sin man, till straff hvarför hon dömdes att sättas lefvande i jord ända till bröstet. I denna olyckliga belägenhet fanns hon af en arabisk röfvare, som förde henne till sitt tält och bemötte henne med godhet och ädelmod. Men Araben hade en svart slaf, vid namn Calid, hvilken blef lika intagen af hennes skönhet, som förut Revende, och fann henne lika obeveklig. För att hämnas mördade han sin herres ende son, gömde sedan den blodiga knifven under Repsimas säng, medan hon låg i sin djupaste sömn, och då mordet upptäcktes, visade han huru ett blodigt spår ledde ända till Repsimas bädd, der man nu fann knifven och i följd deraf ansåg henne hafva föröfvat brottet. Men hennes tårar och försäkringar om sin oskuld bevekte Araben, så att han åtnöjde sig med att tillsäga henne att lemna hans tält, hvarvid han gaf henne en rik skänk, på det hon i alla fall ej måtte råka i nöd. Med en del af denna skänk friköpte hon en yngling, som fördes till döden för det han ej kunde betala en under detta vilkor åsamkad skuld. Hans tacksamhet öfvergick snart till en häftig kärlek; men då Repsima med förakt afviste hans försäkringar derom, sålde han henne, under föregifvande att hon vore hans slafvinna, till en skeppare från Basra, i hvilken Repsima fann en ny älskare, som med våld ville göra sina rättigheter gällande. En hastigt uppkommen storm räddade henne likväl ur hans händer; skeppet förgicks, och Repsima, som räddat sig på en planka, dref i land vid en ö, hvilken regerades af en drottning, som blef så rörd af berättelsen om Repsimas öden, att hon adopterade henne och förklarade henne för sin efterträderska på thronen, den hon ock kort derefter intog och gjorde sig snart högeligen älskad af sina undersåter. Genom sin fromhet och gudsfruktan hade hon ock inför den Allsmäktige funnit sådan nåd, att hvarje sjukling, för hvilken hon bad till Gud, blef åter helbregda. En dag anmäldes för henne, att sex fremlingar anländt, hvilka allesamman anhöllo om

hennes förböner. Hon emottog dem beslöjad, efter landets sed, och igenkände i dem Temim, som medförde sin bror, hvilken blifvit blind, den arabiske röfvaren, som förde till henne Calid, hvilken var lam i halfva kroppen, samt dessutom tvenne andre män, hvaraf den ene, samme yngling, som sålt henne, beklagade sig att han tidtals fölle i raseri, och den andre, skepparen, som velat våldföra henne, var behäftad med vattusot. Hon ålade dem, såsom oundgängligt vilkor för helsans återvinnande, att offentligen bekänna allt hvad de brutit, och sedan på detta sätt hennes man, så väl som hennes välgörare Araben, blifvit öfvertygade om hennes oskuld i de båda brott, för hvilka hon varit anklagad, gaf hon sig tillkänna, upptog sin man till medregent, förärade Araben de rikaste skänker och förlät ädelmodigt de öfrige (Les mille et un Jour. Paris 1729. V, 241—295. — Den sköna Repsimas besynnerliga Händelser. Hernösand 1802).

2. En kejsare i Rom, som företagit en vålfart, hade vid sin afresa åt sin gemål öfverlemnat omsorgen om sitt rike och sin bror, till dess han sjelf återkomme. Brodren förälskar sig i sin svägerska, som, för att undgå hans förföljelser, instänger honom i ett torn. Vid kejsarens hemkomst återskänker hon honom friheten, hvaraf han begagnar sig att skynda kejsaren till mötes och anklaga henne att hafva låtit fängsla honom, emedan han velat hindra hennes utsväfningar. Kejsaren tror honom och dömer sin gemål till döden. Hon utföres i en skog att dödas, men bödlarne besluta att först våldföra henne. Deras förehafvande hindras dock af en furste, som, jemte sina riddare, händelsevis for genom skogen. Fursten för henne till sin borg, der hon med godhet blir emottagen af hans gemål, som anförtror henne vården om deras barn. Men en af furstens riddare fattar en häftig kärlek för den landsflyktiga kejsarinnan, och då hon är döf för hans böner, mördar han, för att hämnas, sin herres barn och sätter den blodiga knifven i den sofvande kejsarinnans hand. Hon anses skyldig till mordet, men fursten vill ej låta döda henne, utan för henne om bord på ett fartyg att landsättas på en öde kust. Sjömännen vilja under resan våldföra henne, men den Heliga Jungfrun, hvilken hon åkallat, inger dem en panisk förskräckelse, så att de afstå från sitt uppsåt och lemna kejsarinnan på en ensam klippa i hafvet. Här uppenbarar sig den Heliga Jungfrun för henne under sömnen och ger henne en ört, som botar alla sjukdomar. Kort efteråt lägger ett fartyg till vid klippan, tar kejsarinnan om bord och för henne till ett fremmande land, der hon med sin underbara ört gör så många lyckliga kurer, att hennes rykte sprider sig vidt omkring och framtränger äfven till den förenämde fursten, som kallar henne till sig för att bota en af hans riddare, densamme som handlat så

förrädiskt mot kejsarinnan och alltsedan fallit i en obotlig tvinsot. Hon ålägger honom att bikta sina synder, och sedan hans illgerning sålunda blifvit upptäckt, botar hon honom. Derefter kallas hon till kejsaren, hvars broder blifvit spetälsk. Äfven denne ålägger hon att uppriktigt bekänna allt det onda han gjort och återger honom helsan, sedan hennes oskuld på detta sätt blifvit erkänd. Hon ger sig nu äfven tillkänna för kejsaren, som gerna ville återförenas med henne; men hon vägrar och ingår i ett kloster, der hon egnar sina återstående dagar åt Guds och den Heliga Jungfruns tjenst (Histoire littéraire de la France. XIX, 850—855).

3. Flourence, dotter till kejsaren i Rom, hade redan vid tio års ålder inför Gud aflagt kyskhetslöfte. Alla friare, hennes skönhet tillvann henne, blefvo derföre afvisade; men konungen i Grekland, en ibland dem, lät icke afskräcka sig af hennes afslag, utan tågade med en stor här mot Rom för att vinna henne med våld. Kejsaren, hennes fader, gick ut att strida mot honom, men återvände ur slaget dödligt sårad och ålade nu, på sotsängen, sin dotter att förmäla sig med en romersk konungason, vid namn Esmère, såsom den ende, hvilken kunde försvara henne och riket. Brölloppet skulle emedlertid icke firas förrän fienden blifvit fördrifven, och Esmère ryckte derföre genast ut mot den grekiske konungen, den han tvang att fly om bord på ett fartyg, dit Esmère följde honom och nödgade honom att gifva sig fången. Men under tiden hade fartyget drifvit från land och fördes af vågorna till kusten af Grekland. Konungen befann sig sålunda i sitt eget rike, men var likväl nog ridderlig att låta Esmère återvända oantastad och tillika gifva honom en rik lösepenning. Esmère hade en bror, vid namn Miles, som länge i hemlighet älskat Flourence. Denne, så snart brodren försvunnit från slagtfältet, lofvade sina män stora belöningar, om de ville för Flourence intyga, att Esmère stupat i slaget, hvartill ock alla funnos villiga, med undantag af tvenne, af hvilka Miles dödade den ene, men den andre flydde till påfven och angaf för honom Miles' missdåd. Påfven lät då fängsla honom; men då underrättelse någon tid derefter anlände om Esmère's räddning och snara hemkomst, lät Flourence, rörd af Miles' böner, släppa honom lös. Båda, jemte ett talrikt följe, redo nu Esmère till mötes; men då de, under vägen, genomforo en stor skog, uppkom en häftig storm, som uppdref så täta moln af damm, att de vägfarande ingenting kunde se hvarken framför eller bakom sig. Miles begagnade sig häraf att på en honom bekant afväg föra Flourence långt in i skogen, der han flere gånger sökte med våld vinna sin önskan, men alltid hindrades af hennes ihärdiga motstånd och af vilda djur, som kommo till hennes hjelp. Förbittrad häröfver upp-

hängde han henne till slut vid håret i ett träd och ämnade döda henne, då i detsamma en ryttares ankomst, hvari han trodde sig igenkänna sin bror, förskräckte honom och tvingade honom att lemna Flourence. I sin ångest hade hon gjort Gud och den Heliga Jungfrun ett löfte att, om hon räddades ur denna nöd, skulle hon i sju års tid egna sitt lif endast åt Gud och icke för någon upptäcka hvem hon var. Derföre då ryttaren, som var en borgherre vid namn Tierry, nedtagit henne ur trädet och frågade hvadan hon var kommen, svarade hon sig vara af låg börd och blef nu af sin räddare satt att vårda hans barn, en sjuårig flicka. Emedlertid fattade borgherrns senechal, vid namn Maquaire, en häftig kärlek för Flourence, och då hon afvisade honom med förakt, mördade han af hämd sin herres dotter och satte den blodiga knifven i den sofvande Flourence's hand. Hon misstänktes för mordet och dömdes att brännas; men en Herrans engel tillsade Tierry, att han skulle skona henne och låta henne fara med frid. Hon lemnade då Tierrys slott, för att söka en tillflykt i fremmande land, och kom under vägen till ett ställe, der en missdådare skulle hängas. Rörd af medlidande utverkade hon hans befrielse och tog honom i sin tjenst, men förråddes af honom till en köpman, som blifvit intagen af hennes skönhet och med hennes tjenares tillhjelp lockade henne ut på sitt fartyg. En storm räddade henne dock ur hans våld, och hon fann nu en fristad i klostret Biau Repaire, der hon egnade sig åt läkarekonsten, hvilken hon idkade med så stor framgång, att hennes rykte snart spridde sig till många fremmande länder. Emedlertid hade Esmère, under sina forskningar efter Flourence, blifvit i en strid illa sårad i pannan, Miles hade blifvit spetälsk, Maquaire lam i händer och fötter, Archembaut, Flourence's förrädiske tjenare, tyckte sig lefvande brinna i helfvetes eld, och Cadot, köpmannen, hade fått så svullna fötter, att han ej kunde röra sig. Alla begåfvo sig till Biau Repaire att söka bot, och äfven Tierry följde dit sin senechal. En röst från Gud förkunnade nu Flourence, att hennes botöfningsår vore slutade, att hon vore frikallad från det kyskhetslöfte hon aflagt i sin barndom, och att det vore Guds vilja, att hon följde sin herre, Esmère, till Rom. Hon ålade då alla sina patienter en fullständig bikt och gaf sig sedermera tillkänna för Esmère, som genast blifvit botad. De fyra förrädarne blefvo brände, klostret erhöll rika skänker, och Flourence följde Esmère och Tierry till Rom, der hon emottogs af folket med stor glädje och »en petit de saison» skänkte sin gemål tvenne söner. (JUBINAL, Nouveau Recueil de Contes etc. Paris 1839, s. 88—117).

4. En kejsare i Rom, kallad Manelay i de engelska Gesta, Octavianus i de tyska, är förmäld med konungens af Ungern dotter,

hvilken han, under en valfart till heliga grafven, sätter att styra riket, biträdd af hans broder. Denne förälskar sig i sin svägerska, som låter fängsla honom, men frigifver honom vid kejsarens ankomst. De rida båda, jemte ett talrikt följe, att möta denne. Under vägen uppspringer en hjort, hvilken deras följeslagare jaga, och då nu kejsarinnan blir i skogen ensam med sin svåger, börjar denne åter förfölja henne med sina kärleksförklaringar. Afvisad med förakt, upphänger han henne vid håret i ett träd och inbillar sedermera sin broder, att hon blifvit bortröfvad. En grefve (i de tyska Gesta en hertig) räddar henne och för henne till sitt hof, der hon utsättes för nya förföljelser af grefvens hofmästare, som, för att hämnas hennes obeveklighet, mördar sin herres dotter och sätter den blodiga knifven i den sofvande kejsarinnans hand. Hon misstänkes nu att hafva föröfvat mordet; men grefven åtnöjer sig med att förvisa henne sitt hus, hvarvid han ger henne en rik skänk, med en del hvaraf hon friköper en missdådare, som föres till döden, samt tar honom sedermera i sin tjenst; men denne förråder henne till en skeppare, som likaledes blifvit intagen af hennes skönhet och nu, i samråd med hennes tjenare, lockar henne om bord på sitt fartyg. En uppkommen storm räddar henne från att misshandlas; fartyget förliser, och kejsarinnan drifves i land nära en stor stad (ett kloster i de tyska Gesta), der hon för en så helig lefnad, att Gud, till belöning derför, förlänar henne förmåga att bota alla slags sjukdomar. Ryktet härom församlar hos henne kejsaren och dennes broder, som blifvit spetälsk, hofmästaren, som blifvit blind och döf, hennes förrädiske tjenare, som blifvit lam, och skepparen, som fallit i vansinne. Hon ålägger dem alla en fullständig bikt och upptäcker sig sedermera för sin gemål (Douce, Illustrations of Shakspeare, s. 368—370. — Swan, Gesta Romanorum. I, cxiv—cxxxii. — Grässe, Gesta Romanorum. II, 152—159).

5. Eraclius, en kejsare i Rom, hade en broder vid namn Narcissus, hvars gemål hette Elisabeth. Han var en gammal man och hade inga barn, men Gud hörde hans böner så att hans gemål nedkom med tvenne gossebarn, hvaraf den ene kallades Ditterich den hvite och den andre Ditterich den svarte. Då de voro sex år gamle, dogo deras föräldrar. När de hunnit till myndig ålder, ville Romarne, att de skulle förmäla sig, och valet föll på konungens af Affrica dotter Crescentia, som sjelf skulle få välja emellan båda. Hon valde Ditterich den svarte. Då denne någon tid derefter skulle företaga en härfärd öfver hafvet, satte han henne under sin broders beskydd; men denne fattade kärlek för sin svägerska och ville locka henne till synd. Då inga föreställningar

hjelpte, lofvade hon honom till slut att vilfara hans önskan, om han först uppbygde ett fast torn, der de kunde vara i säkerhet för folkets missnöje. Han byggde då det torn, som sedan blifvit kalladt Engelborg, och när det var färdigt, följde honom Crescentia dit, men bad honom gå förut genom porten, hvilken hon läste igen om honom och sålunda höll honom fången. Dock släppte hon honom lös vid hans broders hemkomst; men han förtalade henne inför denne, så att hennes gemål gaf henne i brodrens våld, hvilken då lät kasta henne i Tibern. En fiskare, i hvars nät hon fastnat, upptog och återkallade henne till lifvet, samt förde henne till sin hertigs hof. Här fann hon skydd, men tillika i hertigens fogde en ny älskare, hvilken, förbittrad öfver hennes afslag, mördade sin herres barn, som sof på den likaledes sofvande kejsarinnans arm. Hon misstänktes för mordet och hertigen öfverlemnade åt sin fogde att straffa henne. Denne kastade henne i sjön, der hon flöt på vattnet i tvenne dagar, men slutligen dref i land vid en ö, der engelen Gabriel uppenbarade sig för henne och tillsade henne att samla den ört, som vexte på det ställe, der hennes hufvud hvilat; hon skulle dermed kunna bota alla sjuka, som uppriktigt bekände sina synder. Med denna ört begaf sig Crescentia först till hertigens borg, der stor bedröfvelse rådde, emedan både hertigen och hans fogde blifvit spetälska. Okänd af dem ålade hon fogden en fullständig bikt, och sedan hennes oskuld sålunda blifvit upptäckt, botade hon båda. På samma sätt förfor hon sedermera mot sin gemål och svåger, hvilka likaledes blifvit spetälska, och lefde sedan tvenne år och tvenne månader i all tukt och ära med sin herre, hvarefter båda bröderne blefvo munkar och Crescentia gick i kloster (Haupt und Hoffmann, Altdeutsche Blätter. Leipzig 1836. I, 300—308. — Wackernagel, Altdeutsches Lesebuch. Basel 1839, s. 987—998. — Genthe, Deutsche Dichtungen des Mittelalters. Eisleben 1841. II, 310—324).

6.

Grisilla.

Denna berättelse, en ibland de äldsta svenska folkböcker, förekommer:

på **Italienska** i Boccaccios Decamerone, Giornata X, Novella 10, hvaraf man eger en poetisk bearbetning i ottave rime af onämd författare (Manni, Illustrazione del Boccaccio, s. 621) samt en dramatisk af Apostolo Zeno (Warton, History of Engl. Poetry. London 1840. II, 185).

på **Latin**, öfversatt från Italienskan af Petrarca. Ehuru Decamerone utgafs redan år 1353 hade likväl, besynnerligt nog, Petrarca, som dock sedan många år tillbaka var en af Boccaccios närmaste vänner, icke kommit att läsa den förr än mer än 20 år efteråt. Skildringen af Griseldas öden behagade honom så mycket, att han öfversatte den på Latin, med några föga betydande förändringar, och skickade denna öfversättning till Boccaccio, jemte ett bref af den 8 Juni 1374 (infördt i Petrarcæ Opera. Basel 1581, s. 540—547, ehuru der oriktigt dateradt 1373 — jfr Sade, Mémoires pour la vie de Petrarque. Amsterdam 1767. III, 796, 797), hvari han, bland annat, yttrar, att han hört denna berättelse med nöje många år innan han läst Decamerone (»cum et mihi semper *ante multos annos audita* placuisset»). Den var således icke af Boccaccio uppfunnen, utan endast bearbetad, likasom de flesta i Decamerone. Philippus Bergomensis (född 1434, död 1520) anför (Opus de claris selectisque plurimis mulieribus. Ferrariæ 1497. Cap. CXLV) Grisildas händelser såsom historiska, utan att likväl uppgifva tiden, då hon skall hafva lefvat [1]), hvilken åter Noguier (Histoire Tolosaine. Tolose 1556, s. 167) utsätter till år 1003 och Annales d'Aquitaine till år 1025 (Dunlop, History of Fiction. Edinb. 1816. II, 348) [2]). Sannolikt är det emedlertid icke ur något historiskt verk, utan ur en fransysk conte eller fabliau, som Boccaccio lånat sitt ämne. För de sednare bearbetningarne af detta har icke den italienska urskriften, utan Petrarcas latinska öfversättning, blifvit lagd till grund. Denna trycktes i Cöln 1470 under titel: »Epistola dni Francisci Petrarche. Laureati poete. Ad dnm Johem. Florentinum poetam. De Historia Griseldis. mulieris maxime constantie et patientie», 4:o; i Ulm 1473 under titel: »Epistola Francisci Petrarche de insigni obedientia et fide uxoria Griseldis in Waltherum», fol., och flerstädes.

på **Fransyska**: *a*) i en fabliau, hvilken man funnit i en handskrift af hög ålder å bibliotheket i Chartres (Duplessis, Catalogue des mss. de la bibl. de Chartres. Chartres 1840. N:o 411, 4:o) samt i tvenne å Vaticaner-bibliotheket (Greith, Spicil. Vatican., s. 85); *b*) i en gammal prosaisk bearbetning, hvaraf sammandrag och utdrag blifvit meddelade i Legrand d'Aussy's Fabliaux ou Contes &c. Paris 1829. II, 297—314, samt 16, 17; *c*) i en redan år 1395 författad Mystère kallad »L'Estoire de Griselidis, la marquise de Saluces, et de sa merveilleuse constance, et est appelé le Miroir des dames mariées — mis par personnages et ryme», tryckt i Paris utan utsatt tryckår, 4:o, och 1832, 8:o, hvarom se Brunet, Manuel du Libraire. Paris 1820. II, 541. — Hist. univ. des Théatres. XI, 48. — Histoire du Théatre-François. II, 295. — Recherches sur les Théatres. I, 241. — Bibl. du Théatre-François. I, 11; *d*) i en mängd hittills otryckta öfversättningar af Boccaccios novell, från 14:de seklet, under flere olika titlar, såsom Le miroir des dames, Enseignement des femmes mariées, Exemple des bonnes et mauvaises femmes, o. s. v. (Legrand d'Aussy, l. c., s. 297), till hvilka man äfven bör räkna Le parement des dames af Olivier de la Marche, hvari några (Manni, l. c., s. 203 — Sade, l. c., s. 797 — Legrand d'Aussy, l. c.) trott sig igenfinna sjelfva originalet till Boccaccios berättelse, men hvilket så mycket mindre kan vara händelsen, som Olivier de la Marche ej föddes förr än flera år efter Boccaccios död (Tyrwhitt, The poetical Works of Chaucer. London 1843, s. LXI. — Nyerup, Morskabslæsning, s. 142); *e*) i en öfversättning från Petrarcas latinska version, tryckt under titel: »La patience de Griselidis. Brehan Lodéac (en Bretagne) 1484, 4:o; Vienne, utan tryckår, 4:o; Paris, utan tryckår, 4:o; Lyon 1525, 4:o, m. fl.; *f*) i ett år 1546 utgifvet arbete, kalladt Mirouer des Femmes vertueuses. Ensemble L'Histoire de Jehanne Pucelle, native de Vauco uleur, et La Patience de Griselidis par laquelle est demonstrée l'obédience des femmes vertueuses», aftryckt i Nouvelle Bibliothèque Bleue, ou Légendes populaires de la France. Paris 1843, s. 273—297; *g*) i en sednare poetisk bearbetning af Charles Perrault (död 1703), införd i Cabinet des Fées. Geneve 1785. I, 142—169, samt *h*) i en prosaisk, utgifven af M:lle de Montmartin år 1749 (Legrand d'Aussy, l. c.). Flere liknande drag, hvilka möjligen kunnat framkalla de äldre fransyska berättelserna om Griselidis, förekomma i en anglo-normandisk dikt af Marie de France från början af 1200-talet, kallad *Lai del Freisne* (Roquefort, Poésies de Marie de France. Paris 1820. I, 138—176), som åter sannolikt endast är en utförligare bearbetning af en ännu äldre folkvisa, den man, mer eller mindre fullständig, igenfinner i den *bretagniska* dikten *Lay Le Frain* (Walter Scott, Minstrelsy of the Scottish Border

Edinb. 1821. III, 36); i de *engelska* balladerne *Lady Jane* (Jamieson, Popular Ballads and Songs. Edinb. 1806. II, 73—83) och *Lord Thomas and fair Annie* (Walter Scott, l. c., s. 36—43 — Gilchrist, Collection of ancient and modern Scottish Ballads Edinb. 1815. I, 199—204); i den *tyska* sången *Die wiederfundene Königstochter* (Arnim u. Brentano, Des Knaben Wunderhorn. Heidelb. 1808. II, 274—277); i den *danska* visan *Skjön Anna* (Syv, Danske Viser. Kjöb. 1739, s. 452—456. — Nyerup og Rahbek, Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen. Kjöb. 1813. IV, 59—66. — Jamieson, l. c., s. 103—112), samt i den *svenska* folkvisan *Skön Anna* (Geijer och Afzelius, Svenska Folkvisor. Stockholm 1814. I, 24—28. — Arwidsson, Svenska Fornsånger. Stockh. 1834. I, 291—294).

på **Engelska** bland Chaucers Canterbury Tales under titel *The Clerkes Tale* (Tyrwhitt, l. c., s. 60—70), i prologen hvartill Chaucer uppgifver sin »Clerke» hafva hört denna berättelse i Padua ur Petrarcas egen mun. En »History of meke and pacyent Gresell» finner man tryckt i London, Colwell, 1565 och 1568 (Warton, l. c., III, 258); äfvensom detta ämne blifvit dramatiseradt dels af Ralph Radcliffe omkring 1538 (Warton, l. c., II, 530) och dels under titel: »The pleasaunt comodie of patient Grissill by Th. Dekker, H. Chettle and W. Haughton». London 1603, 4:o, och 1840, 4:o, äfvensom i Dodsley's Collection of Old Plays. London 1814—1816. III, 7; hvarförutan en modernare poetisk bearbetning, efter Legrands prosaiska fransyska, förekommer i Fabliaux or Tales abridged from french Manuscripts of the XII:th and XIII:th centuries by M. Le Grand, selected and translated into english verse by the late G. L. Way, with a Preface, Notes and Appendix by the late G. Ellis, London 1815. III, 23—49.

på **Tyska**: *a*) »Epistel Francisci Petrarche us latin zeteuscht gemacht von einer tugentreichen frowen geheissen Griseldis». Augspurg, Zainer, 1471, fol.; »Epistel francisi Petrarche von grosser stätikeyt ainer frawen Grysel gehaissen». Augspurg, Bämler, 1472, fol., och Strassburg 1478, fol.; »Ain epistel francisi Petrarche von grosser stätikeyt ainer frawen Grysel gehaissen». Ulm, Zainer, 1473, fol., och Augsburg, Sorg, 1480, fol., m. fl. (Grässe, Literärgeschichte. II. 3. s. 282): *b*) »Schöne anmuthige Historien von Marggraf Walthern, darinnen dessen Leben und Wandel, und was sich mit ihm zugetragen, dem Leser kürzlich vor Augen gestellt wird. Gedruckt in diesem Jahr», 8:o, en folkbok (Görres, Volksbücher. Heidelberg 1807, s. 148); *c*) i »Scherz mit der Wahrheit, kurzweilige Gespräche» &c. Frankf. 1563, fol. 25 (Nyerup, Morskabslæsning, s. 143, 257) [3]); *d*) i Reichardt's Bibliothek der Romane. Riga 1782—94. III, 58—68; *e*) i Schwabs Buch der schönsten Geschichten und Sagen. Stuttgart 1836. I, 301—333; *f*) i

MARBACHS Volksbücher. N:o 1. Leipzig 1838, moderniserade bearbetningar, samt *g*) dramatiserad af HANS SACHS: »Die geduldig und gehorsam Marggräfin Griselda», och af FRIEDR. HALM (Frih. v. MÜNCH-BELLINGHAUSEN): »Griseldis, dramatisches Gedicht», hvaraf tvenne särskilda svenska öfversättningar utgifvits: »Griseldis. Romantiskt Skådespel i Fem Akter, af Friedrich Halm. Öfversättning af E. W. DJURSTRÖM. Uppförd Första gången på Theátern i Norrköping den 7 April 1838. Norrköping 1838», 12:o, och »Griselda. Dramatisk Dikt i 5 Akter, af Fr. Halm. Fritt behandlad, efter Tyskan (af N. ARFVIDSSON). Första gången uppförd på Kongl. Theatern i Stockholm, den 3 Januari 1839. Stockholm 1838», 8:o.

på **Böhmiska**: »Walter a Griselda». W Praze 1520, 8:o och W Olom. 1779, 8:o, samt »Kratochwilna Kronyka o trpeliwe Kryzelde» &c. W Kutne Hore 1802, 8:o, en folkbok (GRÄSSE, l. c., s. 284).

på **Danska**, likaledes en folkbok, tryckt 1597, 1697, 1709, 1735, m. fl. (NYERUP, Morskabslæsning, s. 141).

på **Holländska**: »De vrouwe peirle ofte dry voudige historie van Helena de Verduldige, Griseldis de Zagtmoedige, Florentina de Getrouwe» &c. Amsterd. 1621, 8:o,. och »Eeen schoone Historie van de goede vrouwe Griseldis» &c. Amsterd. utan tryckår, 4:o (VAN DEN BERGH, De nederlandsche Volksrom., s. 48 &c.).

på **Isländska**, i sammandrag, dels under titel: »Saga af Grishilde Tholenmodu», dels under den af: »Saga af Waltara Hertuga» (MAGNÆUS, Excerpta ur Saugum, N:o 576).

på **Svenska**. De upplagor Utg. sett äro: »En skön och merckeligh Historia Om Grisilla, hwilken war en fattigh Torpare Dotter, Och bleff vnderligen för sina Dygder och skickeliga Lefwerne, aff Gudhi vphögdh til sådan ähra, at hon wardt en mächtigh Frw och Furstinna, och bleff aff sin Herra i mångahanda måtto frestadt och försökt, och bleff lijkwäl i tolamodh beståndigh. Ther hoos och en annan nyttigh Historia, som innehåller en sådan Materiam som then förra, om en Doctoris Dotter, som genom vnderliga Omständigheter bleff en Greffwinna, &c. (*sic*) Lustiga och nyttiga til at läsa, synnerligha för Quinfolck, som här lära, huru the sigh tolemodeligen hålla skola. Ttyckt (*sic*) i Stockholm, Anno 1644», 48 sidor, 8:o, utan paginering, sign. Aij—Cv, hvaraf de 31 första innefatta berättelsen om Grisilla och de 17 sednare den om Doktors-dottern (i Zetterströmska samlingen å Upsala Universitets-Bibliothek); en till titelblad, arktal, format och sign. den förra alldeles lik upplaga, »Tryckt i Stockholm, Anno 1654» (likaledes i Zetterströmska samlingen); en upplaga af »Örebro, Tryckt hos Johan Peter Lindh, 1786», 32 sid., 8:o, utan pagin.; en af »Örebro, Tryckt af Factor Eric Widblad, 1795», 32 sid., 8:o, utan pagin.; en af »Gefle, tryckt hos E. P. Sundqvist 1798», 32 sid., 8:o, utan pagin.; en af »Gefle, tryckt

hos Ernst Peter Sundqvist 1802», 32 sid., 8:o, utan pagin. (alla fyra i Hr Geo. Stephens samling); en af »Fahlun, Tryckt hos Pehr Ol. Axmar, 1811», 32 sid., 8:o, utan pagin. (i Zetterströmska samlingen); en af »Fahlun, Tryckt hos Pehr Ol. Axmar, 1814», 32 sid., 8:o, utan pagin. (i Hr Geo. Stephens samling); samt en af »Upsala, tryckt hos Zeipel och Palmblad, 1819», 40 sid., 8:o, utan pagin., allmän. I alla dessa upplagor förekommer berättelsen om Doktors-dottern, hvarom mera här nedan, sammantryckt med den om Grisilla, och i ett Förord på frånsidan af titelbladet ges tillkänna, att historien om »den tolmodiga Grisilla» är »beskrifwen aff Francisco Petrarcha, doch icke först, vthan vthdragin aff Bocatij Walske Böker, och vthsatt på Latin, sädan är hon ock vthdragin aff Latinen på Tyska, men nu warder hon och så affsatt på Swenska, för then Orsaak skull, at sådana Stycker som samma Historia innehåller, kunna ännu sigh tildraga, så kunna goda Quinnor hafwa henne till godh Tröst, Exempel och nyttigh Lärdom».

Vester ut i Walland [4]) ligger ett högt berg, som kallas Vesaus [5]) och reser sig stolt upp i skyn. Vid detta bergs östra sida upprinner en flod [6]), som sedermera utgrenar sig i så många smärre åar och strömmar, att den romerska skalden Virgilius [7]) derföre kallat densamma Flodernas konung. Den flyter genom Ligurien, Emilien och Flaminien ända till Venedien [8]), der den faller ut i hafvet. Det landskap, som ligger berget närmast, är mycket ljufligt och fruktbart, och man finner der många mäktiga städer och byar; men den stad, som heter Salvitz [9]), är dock bland alla den fastaste och mest bebyggda, emedan markgrefven, hela landskapets herre, der haft sitt säte [10]).

Volter [11]) hette en markgrefve, en mäktigare herre än alla andra der i trakten; han var ung till åren, men gammal i redbarhet och visdom, ädel i sina gerningar och glad till sinnes. Han var nöjd med hvad han egde och, i stället att fika efter stora förgängliga rikedomar eller ökadt välde, fann han sin käraste förlustelse i jagt och fogelfänge. Genom allt detta var han högeligen älskad af sina undersåter, och det enda, de hade emot honom, var den motvilja han fattat för äkta ståndet. Detta bekymrade dem mycket, och sluteligen gingo de

tillsammans och utvalde ibland sig en, hvilken bäst kunde föra deras talan; denne trädde fram till markgrefven och yttrade så å allas vägnar: »Ädle herre, din mångfalldiga godhet har länge gjort dina undersåter försynta att tala dig till om en sak, som ligger dem på hjertat; men nu skall min röst gifva dig tillkänna ditt folks vilja och begäran, icke derföre, att jag anser mig bättre eller visare än de öfriga, utan emedan du bevist mig ännu flera välgerningar än någon annan; ty alla dina gerningar äro goda och behaga oss så mycket, att vi räkna för en stor lycka att stå under din styrelse. Dock är det ett, om vi våge bedja dig derom, hvarigenom vi skulle anse oss blifva det lyckligaste folk, som i något land kan finnas: det vore, att du ville snart taga dig en gemål och hålla bröllopp; ty tiden förgår så hastigt. Du är väl ännu i dina unga år, men ålderdomen kommer tyst och stjäl din ungdom bort, utan att du märker det. Så vet du ock, att döden gästar de unga så väl som de gamla, ty för honom är ingen fri, och lika visst det är, *att* han kommer, lika ovisst är det, *när* han kommer. Vi bedja dig derföre i all ödmjukhet, att du ville höra ditt folks bön och förtro åt oss att utse dig en brud; vi vilje uppsöka åt dig en som är dig värdig både genom börd och skönhet, och af hvilken vi alle kunna hoppas det godt är. Ädle herre, befria ditt folk från dess bekymmer att se dig dö utan någon arfvinge, och unna dina undersåter den glädjen, de af allt sitt hjerta begära och åstunda.»

Herr Volter blef häraf bevekt, så att han svarade: »Käre vänner, J tvingen mig till det, som aldrig kommit uti mina tankar; ty helst hade jag valt en obehindrad frihet, hvilken sällan finnes i äktenskapet. Mitt folks önskan och begäran vill jag likväl gerna efterkomma, dock så, att den omsorg, J viljen hafva eder förtrodd, att skaffa mig en brud, den åtager jag mig sjelf; ty en qvinna stiftar ofta ondt mellan fadren och barnen, och svårt är att här träffa ett i allo godt val. Men jag vet, att allt det goda, som hos menniskan finnes, det kommer från Gud, och till honom sätter jag min förtröstan, att han så styr min håg, att det länder till mitt och edert bästa. Likväl, om jag nu, efter eder vilja och åstundan, tager mig en

gemål, så vill jag ock, att J skolen lofva mig och det troget hålla, att hvilken jag nu väljer till brud, henne skolen J hålla i vördnad och ära såsom eder herres gemål, hon må vara en kejsares eller en torpares dotter.»

Detta lofvade hans undersåter med gladt mod, och herr Volter lät nu utropa dagen, då hans bröllopp skulle stå, hvilket behagade alla synnerligen väl, och skiljdes de så åt för den gången. Men herr Volter lät göra alla tillredelser, som behöfdes till ett stort och präktigt bröllopp.

Icke långt från hufvudstaden låg ett litet torp, der en fattig och ringa man bodde, som hette Janiculus [12]). Han hade en dotter, benämd Grisilla [13]), skön och älskelig till sitt yttre, och from i hjertat, dygdig och sedesam, så att i dessa delar ingen annan jungfru kunde henne öfvergå. Hon var uppfödd i armod och visste icke af några goda dagar, men var dock nöjd i sin fattigdom, rask och omtänksam, så att hon med sitt arbete uppehöll sin gamle fader. Om dagen vallade hon i skogen sin faders får och spann derunder flitigt på sin slända, och då hon om aftonen kom hem, hade hon alltid med sig örter och bär och annat, som hon visste kunna vara den gamle nyttigt eller behagligt. Väl fick hon sofva utan dunbädd, men hennes barnsliga dygder, hennes ömhet och omtanka för den gamle fattige fadern bäddade dock åt henne ett godt läger. Herr Volter hade ofta sett henne under sina jagtfärder, och hennes skönhet, hennes sediga, oskyldiga väsende hade mycket behagat honom, så att, då han nu, enligt sina undersåters önskan, skulle välja sig en gemål, föll det honom i sinnet, att han ville hafva henne och ingen annan.

Emedlertid var dagen snart inne, då bröllоppet skulle stå, och ännu visste ingen, när bruden skulle komma eller hvem hon var. Hvar och en undrade storligen häröfver, men herr Volter lät under tiden göra guldkronor och ringar, dyrbara bälten, präktiga kläder och annat, som anstod en furstelig brud, alltsammans så, att det skulle passa Grisilla. När nu den utsatta bröllоppsdagen var inne och allt ordnadt på det praktfullaste, så red markgrefven ut med en stor skara af riddare, svenner, fruar och jungfrur, att möta sin brud, om hvilken ännu

ingen kände det minsta. Grisilla, utan någon aning om hvad henne förestod, städade sin faders hus det bästa hon kunde och bad sedan om lof att med de andra jungfrurna få gå ut för att se sin herres brud anlända. Som hon nu gick till en källa, ett litet stycke från torpet, för att hemta vatten i ett ämbar, kom herr Volter ridande med sin bröllopsskara, och då han mötte henne, stadnade han, nämde henne vid namn och frågade hvar hennes fader var. Hon svarade sedigt och ödmjukt, att han var hemma. Då tillsade markgrefven henne att bedja fadren komma ut, och sedan detta skett tog herr Volter honom afsides ifrån bröllopsfolket och sade till honom: »Janiculus, jag har dig kär, och jag vet, att du ock, såsom min trogne tjenare och undersåte, håller mig, din herre, i kärlek och vördnad, och gerna gör hvad mig behagar; men jag vill dock veta af dig, om jag nu begärde din dotter till min äkta hustru, ville du också hafva mig till måg?»

Den fattige mannen blef vid detta oväntade anbud så häpen, att han en lång stund ingenting kunde yttra, men svarade till slut, att han i detta, så väl som i allt annat, icke hade någon annan vilja, än som hans herre behagade. Då sade herr Volter: »Låtom oss nu gå in i ditt hus, att jag der, i din närvaro, må höra din dotters svar.» Deruppå följdes de åt in i torparens boning, der Grisilla, förskräckt öfver en sådan gästs ankomst, steg upp och icke rätt visste, om hon skulle gå fram till markgrefven eller icke. Men han talade henne till och sade: »Det är din faders och mitt behag, Grisilla, att du skall blifva min äkta hustru, och jag hoppas, att detta ock väl behagar dig; men ett frågar jag dig: om nu så skedde, hvilket väl snart sker, vill du då med fri vilja gifva ditt samtycke och sedermera så helt och hållet rätta din vilja efter min, att du aldrig sätter dig emot hvad jag önskar, det må röra dig sjelf eller andra, eller någonsin gifver mig stolta och bittra ord, utan i allt låter mig styra och ställa så, som mig lyster?» Härtill svarade Grisilla blygsamt och saktmodigt: »Käre herre, jag vet mig visserligen vara en sådan ära helt och hållet ovärdig; men är det ditt behag att upptaga mig till din gemål, så vill jag icke allenast aldrig tala, utan ock aldrig tänka något,

som kan vara dig emot, och aldrig skall du af mig fordra någonting, vore det ock att gå i döden, som skall blifva mig för svårt.» Herr Volter svarade blott: »Detta är väl taladt, men lägg det ock väl på minnet.»

Deruppå tog markgrefven Grisilla vid handen och förde henne ut till allt folket och sade: »Sen, detta är min brud; henne skolen J vörda och hedra, henne skolen J hafva kär, om J hafven mig kär, och akta framför alla andra fruar i hela mitt land.» Sedermera lät han de fruntimer, som åtföljt honom, aftaga hennes ringa drägt och omkläda henne från hufvud till fot i nya präktiga kläder och pryda henne med alla de klenoder, han åt henne låtit förfärdiga, och så räckte han henne i allt folkets åsyn sin trolofningsring och lät sätta henne upp på en hvit gångare och i högtidligt tåg föra henne till slottet, der brölloppet samma dag firades med mycken prakt och ståt.

På detta sätt blef Grisilla, ifrån en ringa torpareflicka, helt oförtänkt upphöjd till stor ära och välde; men äfven i detta sitt nya stånd skickade hon sig så väl, hennes umgänge var så älskeligt, hela hennes väsende så angenämt, hennes skönhet så intagande, hennes tal så värdigt och förståndigt, att hennes namn snart blef vida berömdt, äfven i fremmande länder, och många ädla herrar och fruar kommo för att se och beundra henne. Sålunda, ehuru markgrefven sökt sin gemål i en ringa slägt, var dock hans val så lyckligt, att hans undersåter högeligen prisade hans visdom och förstånd, som kunnat under en ringa och föraktad drägt upptäcka så stora och adeliga dygder. Och det var icke allenast i sin herres närvaro, hon väl och lyckosamt förestod hans hus, utan hon skötte ock, under hans frånvaro, med samma skicklighet landets styrelse; mången tvist mellan adeln blef genom hennes klokhet bilagd, och så mycket godt uträttade hon, att hvar man sade, hon var kommen från himmelen.

Sedan Grisilla nära ett år varit markgrefvens gemål, och hennes tid kom, födde hon en dotter, hvaröfver blef stor fröjd i landet. Äfven markgrefven gladde sig högeligen deråt; men då han en dag hörde barnet gråta, föll det honom i sinnet — om det var berömligt eller ej, derom må de vise döma — att

sätta på ett hårdt prof den lydnad och undergifvenhet, hans husfru lofvat honom. Han gick in i rummet, der hon låg med barnet, antog en sträng uppsyn och sade: »Du minnes väl, Grisilla, huru du är kommen i mitt hus, och har väl ännu icke förgätit den ringhet, hvari du är uppfödd, innan du kommit till så stor makt och ära. Mig är du ännu alltid lika kär, men icke så min adel, som nu, då du blifvit mor och dina barn skola ärfva riket efter mig, förtryter, att ädlingar af hög börd skola blifva en torpare-dotters afkomma underdåniga. Jag har alltid lefvat i fred och god sämja med mina undersåter och vill äfven göra det hädanefter. Derföre får jag icke behandla ditt barn efter min egen önskan, utan jag måste efterkomma mitt folks vilja, ehuru aldrig någonting varit mig så svårt, som det jag nu nödgas göra. Dock ville jag icke göra det utan din vetskap, och frågar dig derföre, om du vill gifva ditt samtycke med den undergifvenhet, som du lofvade mig, innan jag tog dig till min hustru?» Då Grisilla det hörde, svarade hon tåligt och ödmjukt, och utan hvarken suckar eller tårar, ej heller kunde man se någon förändring i hennes ansigte: »Du är min herre, och mitt barn är också ditt; derföre gör med ditt eget hvad dig täckes. Aldrig skall något misshaga mig, som dig behagar. Jag begär intet att hafva, derföre fruktar jag icke att något mista. Dig har jag fäst i mitt hjerta så hårdt, att du aldrig kan slitas derur så länge jag lefver; men ingenting, som dig behagar, skall vara mig svårt att samtycka eller efterkomma.»

Detta svar fägnade herr Volter mycket; men han lät sig ändock ingenting märka, utan låtsade sig ännu alltid vara sorgsen och bedröfvad, då han gick ifrån henne.

En liten tid efteråt sände han till henne en sin tjenare, hvilken han visste sig kunna lita på och hvilken han underrättat om sina afsigter både med Grisilla och barnet. Denne kom till henne sent en natt och bad henne icke förtänka honom, att han nödgades fullgöra sin herres befallning och taga hennes barn ifrån henne. Grisilla, som redan förut af markgrefvens ord anat, att man ville förgöra hennes barn, fann denna sin fruktan nu ytterligare bekräftad genom budets an-

komst om natten och dess hemlighetsfulla uppdrag; men likväl hörde man af henne ingen suck, eller fälde hon någon tår, eller yttrade den ringaste klagan. Hon kysste barnet, välsignade det och lemnade det åt budet, sägande allenast: »Gå nu bort och fullgör hvad min herre dig befallt; dock beder jag dig, att du tillser, så framt det icke är din herre emot, att icke foglar eller vilda djur förtära det späda barnet.» Så tog tjenaren barnet och bar det till herr Volter, samt sade honom från början till slut huru alltsammans tillgått.

Häröfver blef herr Volter djupt rörd i sitt hjerta, men han ville likväl icke upphöra att pröfva sin maka, utan befallte allenast tjenaren att väl vårda barnet och föra det till Bononien [14], till markgrefvens syster, som var förmäld med grefven af Pavintz [15], att hon måtte uppfostra den späda såsom sin egen dotter. Efteråt gaf herr Volter noga akt på Grisillas ansigte och ord, men aldrig kunde han annat förmärka, än att hon var honom lika tillgifven och undergifven som förut, lika nöjd och glad till sinnes, och aldrig yttrade hon något ord om sin förlorade dotter.

Fyra år derefter fick Grisilla, till stor glädje för herr Volter och alla hans undersåter, en son, ett skönt, älskligt barn. Men när detta barn var två år gammalt kom det åter markgrefven i hågen, att han skulle ännu en gång pröfva sin hustru, och han sade derföre till henne: »Du har redan hört, Grisilla, huru mitt folk förtryter, att jag tagit dig till hustru, i synnerhet nu, då du fått en son, som skulle en gång efterträda mig i regeringen. Deras knot kommer nu ofta för mina öron. De säga: 'När herr Volter dör, så blir ju Janiculi dotterson vår landsherre; men aldrig skall ett så mäktigt och berömdt land blifva en så ringa herre underdånigt.' Sådant tal går, Gud förbarme sig, hvar dag bland folket. Jag vill gerna hafva fred och ro, men jag kan det icke för allt detta missnöjets skull. Derföre ernar jag nu göra med din son detsamma som jag förut gjort med din dotter. Jag har velat säga dig det på förhand, att du icke må för mycket sörja deröfver, när det sker.»

Grisilla svarade sin herre lika undergifvet som alltid: »Jag har sagt förut och säger ännu, att jag aldrig vill något annat än du. Jag vill gerna uppföda och uppfostra detta barn, så länge det dig behagar, men icke längre. Du är bådas vår herre; vi höre dig till och du må göra med ditt eget hvad dig täckes, mig oåtspord. Då jag i min faders hus aflade mina gamla kläder och kom i ditt hus, aflade jag med detsamma all egen vilja och antog din vilja på samma gång som dina kläder. Derföre vill jag i all ting hvad du vill; vore det möjligt för mig att ana din vilja, skulle jag efterkomma den långt förr än du hunne gifva den tillkänna. Men så snart jag förnimmer den af din mun, vill jag genast fullgöra densamma, om du ock begärde, att jag skulle gå till döden.»

Herr Volter blef både rörd och förundrad öfver denna Grisillas ståndaktiga kärlek, men ville likväl icke upphöra att pröfva henne, utan låtsade sig vara mycket sorgsen, då han gick ifrån henne, och kallade ännu en gång till sig sin gamle trotjenare, samt sände honom på samma sätt, som förra gången, till Grisilla, för att bortföra hennes barn. Då tjenaren kom in till henne, föll han på knä och bad henne, med tårar i ögonen, förlåta honom, att han, på sin herres uttryckliga befallning, måste göra henne så stor sorg och beröfva henne sitt barn. Med oförändradt ansigte — huru det stod till i hennes hjerta, vet jag icke — tog hon det sköna barnet, som icke allenast var modren kärt, utan äfven alla, som sågo det, välsignade det och gaf det åt tjenaren, sägande: »Gå nu bort, min vän, och gör som din herre befallt dig; men nu, likasom förra gången, beder jag dig tillse, att icke hundar och vargar förtära det.» Och dermed tog tjenaren barnet och bar det till sin herre, för hvilken han noga berättade alltsammans.

Herr Volter blef högeligen förvånad, och hade han icke känt huru innerligt kärt Grisilla hade sitt barn, så hade han kunnat tro, att hon lättsinnigt lemnade det ifrån sig till döden; men nu kunde han icke betvifla, att det skett endast af kärlek till honom och af undergifvenhet för hans vilja. Han lät äfven sända detta barn till Bononien, till sin syster, och upphörde ändå icke att pröfva sin maka, ehuru hon med hvarje dag allt-

mera tilltog i ödmjukhet, tålamod och böjlighet under hans vilja. Men ibland landets både adel och allmoge spridde sig snart ett rykte, att herr Volter låtit mörda sina barn, af grymt högmod, på det en bonddotters afkomma icke måtte uppstiga på thronen efter honom, och härigenom kom han i ogunst hos sina undersåter, så att de, som allt dittills hållit honom i stor ära, numera aldrig kunde se honom med godt hjerta. Dock, allt detta oaktadt, kunde han icke förmå sig att afstå från att pröfva Grisilla.

När nu tolf år voro förflutne ifrån den tiden då herr Volters dotter föddes, skickade han några sändebud till Rom, med tillsägelse, att, då de kommo hem, skulle de låtsa, som medförde de bref från påfven, med tillstånd och befallning för markgrefven att skilja sig vid sin hustru, hvilken, såsom en ringa bonddotter, icke vore honom värdig, samt att taga en annan gemål, som vore honom jemlik i börd, på det all oenighet mellan honom och hans adel måtte upphöra, och god samdrägt åter råda i hela hans land. Detta rykte blef nu utspridt bland folket, som likväl icke mycket trodde derpå eller förmodade, att det så kunde förhålla sig. Äfven till Grisillas öron kom detta rykte, och hon blef i sitt hjerta djupt bedröfvad deraf, men hon föresatte sig dock att med orubbligt tålamod lida hvad Gud henne ville pålägga, och hon beredde sig att med nöjdt sinne öfvergifva all den glans och ära, hvartill hon var kommen.

Någon tid derefter skref herr Volter till sin svåger i Bononien och bad honom att sjelf föra till honom hans barn, hvilket denne gerna efterkom, och trodde man nu allmänt, att grefven hade gifvit sin egen dotter herr Volter till gemål. Men så snart herr Volter fått höra, att grefven var på vägen med båda barnen väl uppfostrade i alla adeliga dygder och åtföljda af en stor skara riddare, fruar och tjenare, gick han in till Grisilla och sade till henne: »Jag har nu i flera år lefvat med dig i ett lyckligt äktenskap och af hela ditt beteende förnummit, att du är vida öfver det stånd, hvaraf du är kommen; men min adel och mitt ridderskap tillåta mig ej längre att hafva en torparedotter till hustru, och vår helige fader, påfven, har gifvit mig tillstånd att skiljas vid dig och taga en annan

gemål, hvilken ock redan är under vägen hit. Derföre beder jag dig vika undan för henne, att hon här må intaga din plats, och du sjelf medföra härifrån samma brudskatt, som du hitförde, och så återvända till din fader.»

Grisilla svarade lika ödmjukt och saktmodigt som vanligt: »Jag har aldrig glömt, huru ringa jag är emot dig och har också aldrig aktat mig värdig att vara din tjenarinna, långt mindre din hustru, dertill är Gud mitt vittne. Att jag i ditt hus blifvit till sådan ära upptagen och varit det så länge, derför tackar jag och kan aldrig tillfyllest tacka Gud och dig. Jag vet väl, att sådant skett utan all min förtjenst eller värdighet, och derföre är jag väl tillfreds och beredd att återgå till min faders hus och der, hvarest jag var i min ungdom, förnöta min tid till min död. Du beder mig medtaga min brudskatt; hvad den är, vet jag väl; jag har icke förgätit huru jag vid min faders hus blef afklädd alla mina gamla kläder och iklädd dina dyrbara smycken och med stor ståt förd hit till ditt slott, dit jag icke medfört någon annan skatt än min trohet mot dig. Derföre vill jag ock icke medföra något härifrån af allt hvad du gifvit, utan återvända till min faders hus lika blott och bar, som jag lemnade det, och beder dig allenast, att du ville låta mig behålla ett enda linne för att skyla min nakenhet, på det icke hon, som varit din äkta hustru och moder åt dina tvenne barn, måtte blygas inför ditt folk, då hon går ut ifrån ditt hus.»

Herr Volter kunde nu icke längre återhålla sina tårar; de runno så ömnigt, att han knappast kunde framföra dessa ord: »Gör som du vill!» och skyndade så bort, att icke hans rörelse skulle öfverväldiga honom. Men Grisilla lemnade slottet med bart hufvud och blottade fötter, och alla, som sågo henne, greto bittert öfver en sådan lyckans omvexling, och många välsignade henne, ty hon hade under medgången alltid varit god, from och ödmjuk. Så kom hon till sin faders hus, icke oväntad; ty han, som aldrig varit rätt nöjd med den stora heder, hvartill hon var kommen, emedan han kände de stores högmod och ombytliga tycken, hade länge fruktat, att så skulle gå, som nu skedt var, och hade derföre väl förvarat de grofva kläder, hon aflagt, då hon lemnade honom. Dem påtog hon nu

åter, och med samma tålamod och ödmjukhet, som hon förut visat i sin lyckas dagar, bar hon nu åter fattigdomen, och skötte sina grofva sysslor med lika nöjdt sinne, som förut i sin ungdom, så att ingen kunde förmärka, att hon af denna hastiga omskiftning från hög värdighet till ringhet och armod blifvit nedslagen eller modlös.

Men, ehuru Grisilla så berömligt bestått alla dessa svåra prof, ville dock markgrefven ännu icke upphöra att pröfva henne. Sedan han genom sina utsände kunskapare erfarit, att grefven af Pavintz skulle komma dagen derpå, sände han efter Grisilla och sade till henne: »Jag ville gerna, att min unga brud, som i morgon kommer hit, och allt hennes medfölje blifva väl emottagne och undfägnade, och likaså alla andra, som bevista bröllopet. Nu har jag väl flera fruar och adeliga qvinnor, hvilka jag kunde betro härmed; men jag önskar heldre att du, oaktadt dina grofva och slitna kläder, tager emot mina gäster och sörjer för deras undfägnad, ty du vet bättre än någon annan, huru jag önskar det.»

Grisilla svarade: »Gerna, min ädle herre, vill jag detta göra, och gläder mig högeligen att kunna vara dig till tjenst; aldrig, så länge jag andas, skall du finna mig trög eller förtruten att göra dig till viljes.» Och genast började hon ordna och tillreda allt, som hon visste erfordras vid en så stor högtid, och hvad hon ej sjelf kunde medhinna, derom undervisade hon de andra med så mycken klokhet och omtanka, att allt blef på det fullkomligaste sätt ordnadt till följande dagen, då grefven af Pavintz anlände med de båda syskonen, öfver hvilkas skönhet och angenäma väsende en och hvar förundrade sig. Somliga sade också, att herr Volter gjort klokt i sitt ombyte af gemåler, ty den nuvarande vore både yngre och af förnämare slägt än den förra; men ehuru dessa ord äfven komme för Grisillas öron, visade hon sig likväl hvarken harmsen eller bedröfvad, icke heller yttrade hon någon blygsel öfver sin ringa drägt, utan gick med gladt ansigte emot den unga bruden och välkomnade henne å herr Volters vägnar. Sedan emottog hon allt hennes medfölje och anvisade hvar och en sin plats,

och allt hvad hon gjorde var så klokt och omtänksamt, att hvar man förundrade sig, att så mycket förstånd kunde gömas under en så torftig yta. Framför allt hörde man henne prisa och berömma den unga fröken och hennes bror, och det så af hjertat, att det var, likasom hade naturens röst hos henne talat.

Som man nu skulle sätta sig till bords, sade herr Volter med hög röst till Grisilla, likasom han ville drifva gyckel med henne eller håna henne i alla gästernas närvaro: »Säg mig sanningen, Grisilla, hvad tycker du om min unga brud? Är hon icke skön?» — »Ja, herre,» svarade hon, alltid med samma saktmod; »någon skönare brud hade du aldrig kunnat finna, och utan tvifvel skall du lefva lycklig med henne och aldrig ångra, att du fått henne till maka. Gud är mitt vittne, att jag sådant af hela mitt hjerta önskar och hoppas. Men ett beder jag dig, att du icke sätter hennes trohet och undergifvenhet på så hårda prof, som din förra hustrus; ty hon är ung och uppfödd i välmakt, så att hon till äfventyrs icke skulle kunna uthärda det.»

När nu herr Volter såg, huru orubbliga Grisillas tålamod och fromma undergifvenhet voro, ville han icke längre fortfara att pröfva och plåga henne, utan sade med rörd stämma: »Nu vet jag förvisst, att ingen har så pröfvat sin hustru som jag, eller någonsin hos henne funnit en så öfvernaturlig ståndaktighet, som jag hos Grisilla.» Och härvid tog han henne ömt i sin famn, hvaröfver Grisilla blef så häpen, som hade hon uppvaknat ur en svår och underlig dröm. Men herr Volter skyndade att ställa henne tillfreds, i det han sade: »Du allena, Grisilla, är min hustru; aldrig har jag någon annan haft, ej heller vill jag hafva det, så länge vi båda lefva. Denna unga fröken, som du tror vara min brud, är din egen dotter, och denne yngling är din son. Jag har icke låtit döda, utan väl och ridderligen uppfostra dem. Allt hvad jag förut fråntagit dig — dotter, son, makt, rikedom och anseende — det gifver jag dig nu alltsammans tillbaka, att ingen skall kunna säga annat, än att hvad jag gjort, det har endast skett för att pröfva dig.»

Då Grisilla och hennes barn sådant hörde, blefvo de så af hjertans glädje betagne, att de på länge ingenting kunde tala,

utan yttrade endast med suckar och de ömaste smekningar sina känslor, och knappast fanns det väl någon bland hela den stora folkmängd, som var der tillstädes, hvars tårar icke runno vid denna syn.

Så blef Grisilla åter upptagen till sin förra herrlighet, och herr Volter firade det med en fröjdefull fest, som varade i flera dagar och var så ståtelig och lysande, att ingen kunde säga sig ha sett dess like. Sedan lefde han med sin hustru och sina barn i många år i största kärlek och samdrägt, och äfven den gamle Janiculus, Grisillas fader, hvilken markgrefven, så länge han pröfvade sin hustru, låtsade sig förakta, tog han nu hem till sig och bemötte honom med all aktning, såsom en ärad svärfader. Sin dotter förmälde han med en ädel grefve, och sonen blef efter sin faders död regent öfver landet, hvilket han styrde med godhet, klokhet och skicklighet, samt lefde lyckligt i många år.

Således är nu denna historia lyktad, af hvilken du, käre läsare, kan lära och förnimma:

1:o Att Gud upphöjer hvem han vill, och vet råd, medel och sätt, huru det skall tillgå, samt att han icke förgäter den, som beflitar sig om dygd och kristeligt lefverne.

2:o Att tålamod är en kostelig, berömmelig och fruktbärande dygd, som väl anstår alla menniskor och på sistone väl belönas.

3:o Att den, som vill gifva sig i äktenskap, bör mer akta dygd, ärbarhet, gudsfruktan och skickligt lefverne, än hög slägt, rikedom och utvärtes anseende.

Anmärkningar.

1) »Qvo tempore claruerit, non satis constat», heter det å anförda ställe, hvilket anmärkes, till rättande af Grässes uppgift (Literärgeschichte, II. 3. s. 283), att Phil. Bergom. berättar, det händelsen med Grisilla skulle tilldragit sig år 1025. Titeln å Philippi Bergom. ifrågavarande arbete är både hos Görres (Volksbücher, s. 150) och hos Grässe (l. c.) oriktigt uppgifven att vara: »De plurimis claris *scelestisque* mulieribus», i stället för »De plurimis claris *selectisque* mulieribus», sådan den lyder

i det exemplar af Ferrara-editionen år 1497 Kongl. Bibliotheket i Stockholm eger.

2) Både Dunlop (History of Fiction. Edinb. 1816. II, 548), Ellis (Fabliaux or Tales abridged from french Manuscripts &c. London 1815. III, 125) och Le Roux de Lincy (Légendes populaires de la France. Paris 1842, s. XII) uppgifva detta årtal oriktigt till 1103 i st. f. 1003, om hvilket sednares riktighet Utg. haft tillfälle förvissa sig i ett å Kongl. Bibl. i Stockholm befintligt exemplar af Noguiers anförda verk.

3) Grässe (l. c.) uppgifver, att berättelsen om Grisilla skall vara behandlad äfven af Pauli i dess Schimpf und Ernst, f. 25. I det exemplar af detta verk (»Jetzunt von Newem wider Getruckt», utan utsatt tryckort och år), som finnes å Kongl. Bibl. i Stockholm och hvilket Utg. noga genomgått, förekommer ingenting om Grisilla. Grässe synes hafva förvexlat detta arbete med det af Nyerup anförda Scherz mit der Wahrheit; åtminstone är samma blad (f. 25) anvisadt af båda.

4) Italien.

5) Rättare Vesulus, nu Monviso.

6) Po.

7) Georgica. I. v. 482.

8) Ligurien motsvarade det nuvarande hertigdömet Genua och en del af Piemont intill Trebbia-floden; Emilien, så kalladt emedan det genomskars af Via Æmilia, de nuvarande hertigdömena Parma och Modena; Flaminien det nuvarande Romagna; Venedien östra delen af Lombardiet.

9) Saluzzo, hufvudstaden i markgrefskapet af samma namn mellan Nizza, Piemont och Dauphiné.

10) Hela denna topografiska inledning saknas i Decamerone och är ett tillägg af Petrarca, samt förekommer redan hos Chaucer.

11) Kallas hos Boccaccio *Gualtieri*, hos Chaucer *Walter*, i de fransyska upptekningarne *Gaultier* och *Gautier*, i de tyska *Walther*.

12) *Giannucole* hos Boccaccio, *Janicola* hos Chaucer, *Janicolle* i de fransyska bearbetningarne, *Janicula* i de tyska.

13) *Griselda* hos Boccaccio, *Grisildis* hos Chaucer, *Griselidis*, *Grisillidis* och *Griseldis* i de fransyska upptekningarne, *Grysel*, *Griseldis* och *Griselda* i de tyska.

14) Bologna.

15) *Panago* hos Boccaccio, *de Panico* hos Petrarca, *Panik* hos Chaucer, *d'Empêche*, *de Panique* och *de Panico* i de fransyska upptekningarne.

7.

Grefwinnan af Rosilien.

I slutet å alla ofvan (s. 278) anförda **svenska** upplagor af berättelsen om Grisilla, äfvensom i de **danska** (NYERUP, Morskabslæsning, s. 145), förekommer »En annan skön Historia om en Medicinæ Doctoris Dotter, huruledes hon bleff trolofwat och gifwen Grefwe Bartram aff Rosilien emoot hans wilia».

Äfven denna berättelse är lånad från BOCCACCIOS Decamerone, der den utgör 3:dje Dagens 9:de Novell [1]. Den förekommer dessutom

på **Italienska**, dramatiskt bearbetad af BERNARDO ACCOLTI under titel: »La Virginia, Commedia». Firenze 1513, 8:o, och 1518, 8:o, samt Venezia 1515, 8:o, och 1553, 8:o (GRÄSSE, Literärgeschichte. II. 3. s. 377);

på **Engelska** i den öfversättning af Boccaccios noveller WILLIAM PAYNTER utgifvit under titel: »The Palace of Pleasure». Vol. I. London 1566, Vol. II. London 1567, samt omtryckt i London 1575, 2 Voll., 4:o, och 1813, 3 Voll., 4:o, der denna berättelse gifvit SHAKSPEARE ämnet till dramen »Alls Well that Ends Well» (WARTON, History of Engl. Poetry. III, 575 — DUNLOP, History of Fiction. II, 270);

på **Tyska** i »Scherz mit der Wahrheit, kurzweilige Gespräche» &c. Frankfurt 1563, f. 38 (NYERUP, l. c. och s. 257).

Samma ämne behandlas för öfrigt i en gammal **fransysk** roman, utgifven under titel: »Le livre du tres chevalereux comte d'Artois et de sa femme, fille du comte de Boulogne, publié d'après les Mss. pour la première fois par M. J. BARROIS et précédé d'une introduction hist. et litt.» Paris 1837, 4:o, för hvilken verkliga händelser skola ligga till grund. Hjelten deri, Philippe de Bourgogne, grefve af Artois, föddes 1323, förmäldes 1358 och dog 1346 (GRÄSSE, l. c., s. 378). Sannolikt är det härifrån, som Boccaccio lånat sitt ämne.

I Bononien i Walland var en doktor i läkarekonsten, som hade en skön och dygderik dotter, väl uppfostrad, hofvisk i sina seder och så kunnig i språk och bokliga konster, att hon i lärdom icke gaf sin fader efter.

Nu hände sig, att en ung grefve, vid namn Bartram af Rosilien [2]), begaf sig till Bononien för att studera och kom att få sin bostad hos samme doktor. Det dröjde icke länge, innan han fattade en häftig kärlek för doktorns dotter, derom han flere gånger talade med hennes far och sade: »Vore det Guds vilja och din, så ville jag, när jag en gång kommer till manlig ålder, ingen annan begära att lefva och dö med, än denna jungfru.» Han förhöll sig ock så sedigt och inställsamt, att äfven jungfrun fäste honom i sitt hjerta.

Men någon tid efteråt dog grefvens fader, och då kallade konung Ludvig i Frankrike honom till Paris, att han skulle der, bland andra furstar och grefvar, vistas vid konungens hof, till dess han hunne sina myndiga år och finge tillräckligt förstånd att sjelf styra sitt land och folk. Då han nu kommit till hofvet och blifvit van vid lefnaden och sederna der, blefvo hans håg och hjerta snart förändrade, så att hans kärlek för jungfrun i Bononia alltmera kallnade; men hon kunde icke lika lätt förgäta honom, utan tänkte ofta på honom och bad då innerligen i sitt hjerta, att hon måtte få se honom ännu en gång, innan hon lemnade denna verlden, och ehuru mången ung man af förnäm slägt friade till henne, gaf hon dem alla nej, ty så fast hade hon vändt sin håg till grefve Bartram, att hon icke ville ingå äktenskap med någon, så länge hon visste honom vara i lifvet, utan sedan hennes far dött, lefde hon i stillhet hos sin moder och studerade flitigt i sin fars och andra lärda mäns böcker, så att hon till slutet öfvergick alla doktorerne i Bononia uti lärdom och kunskaper, synnerligast i läkarekonsten, och var ingen sjukdom så svår och obekant, att icke hon visste råd och besked.

Nu hände sig, att konungen af Frankrike blef så illa sjuk att föga förhoppning var om hans lif, och alla doktorerne i

Paris misströstade om hans förbättring. Då skickades bud till Bononien, efter der var den förnämsta läroskolan uti läkarekonsten på den tiden och de lärdaste doktorer som då funnos i verlden. Ibland dem, som nu rådfrågades, var också den unga jungfrun, och hon gaf gerna sitt råd, hvilket på slutet, då allas meningar lades tillhopa, befanns vara det bästa. Så snart konungen fick veta detta, skickade han hästar och vagn efter henne och bad, att hon oförtöfvadt måtte komma till honom, hvilket hon gerna gjorde, emedan hon länge efterlängtat ett passande tillfälle att få återse grefve Bartram; ty hon hoppades, att om han blott finge se henne, skulle hans fordna ömhet återvända, hvarom hon innerligen bad till Gud.

När hon nu kom till konungen, behagade honom hennes skönhet och förståndiga tal så mycket, att han gerna följde hennes föreskrifter, och ehuru både konungen och alla hans läkare förut trott allt hopp om hans helsas återfående vara ute, blefvo likväl, med Guds hjelp, de medel hon föreskref så verksamma, att konungen öfvervann sin sjukdom och återkom till sin förra helsa. Härför ville konungen gerna belöna henne, och då han betänkte, att hon icke var af ringa härkomst, utan dotter af en höglärd doktor, som sjelf var af en bland de förnämsta slägter i Bononia, och att således ingen vid konungens hof borde anse henne för ringa att blifva sin hustru, utfäste han till hennes belöning, att hon sjelf skulle få välja hvilken ogift man i hela hans rike, som henne behagade, och svor vid sin kongliga krona, att den hon så valde, skulle hon få till sin make och en stor och herrlig brudskatt derjemte [3]).

Jungfrun tackade konungen för den stora ynnest han henne visade, och tillade att, då han ville vara henne så nådig att låta henne sjelf göra sitt val, visste hon ingen i hela landet, med hvilken hon ville lefva och dö, utom grefve Bartram af Rosilien. Konungen lät då genast kalla till sig grefve Bartram och sade till honom: »Herr Bartram, ni är nu kommen till manlig ålder och bör sjelf taga vård om edert land. Tiden är ock inne, att ni träder i äktenskap; derföre har jag ämnat eder till gemål denna sköna och förståndiga jungfru, ty jag vet icke hennes like i visdom och klokhet uti hela mitt rike. Så vill

jag ock gifva henne till brudgåfva hela Normandien *), eder och edra efterkommande till everdelig ego, och vill vara eder en huld och nådig konung.»

Då grefve Bartram, vid detta konungens tal, såg på jungfrun, som stod vid hans sida, kände han väl igen henne; men han hade under den sednare tiden blifvit stolt i sitt sinne och tyckte icke, att hon var hans like i börd, derföre föraktade han henne och tänkte inom sig, att om han också måste lyda konungens vilja och taga henne till gemål, ville han likväl icke lefva med henne såsom sin hustru. Han svarade således endast: »Min herre och konung, Eders Maj:t råder öfver mitt lif och gods och allt det jag eger; dock hade jag förmodat, att Eders Maj:t skulle utsett åt mig en annan brud; men efter Eders Maj:t så vill hafva det, så bör jag ock foga mig efter eder vilja.» Och härmed gaf han sitt samtycke, och båda trolofvades med hvarandra. Sedermera lät konungen en stor skara af sina herrar och hoffruntimmer följa dem ända till Rosilien, der brölloppet med stor ståt firades.

Men när bröllоppet var förbi och konungens folk dragit hem, reste grefven i hemlighet ifrån sin gemål och begaf sig till Florentinerne, hvilka då förde krig mot sina grannar, och blef af dem upphöjd till öfverste för allt det krigsfolk, de hade i fält mot sina fiender. Der skickade han sig så ridderligt och manligt mot fienden, och så redeligt mot sina underlydande, att han kom i stor aktning hos alla.

Men hans grefvinna, som redan af hans svar till konungen förnummit hans motvilja, och nu fann nytt bevis derpå i hans hemliga bortresa, blef deröfver högeligen bedröfvad. Dock, ehuru hon fått veta, att han begifvit sig till Florens, ville hon likväl ännu någon tid gifva sig tålamod och afbida, om han ej sjelfmant komme tillbaka. Under tiden förbättrade hon landets styrelse, som under landsherrns långa fråndvaro hade i många delar förfallit, då hvar och en gjort som han behagat. Hon stiftade och upprätthöll nya lagar och förordningar, och blef härigenom väl afhållen af alla grefvens undersåter, och likaså i Normandien, hvilket hon af konungen fått till brudgåfva och hvilket han likaledes upplåtit åt henne att styra.

Sedan någon tid så förgått affärdade grefvinnan tvenne riddare af sitt hof till sin herre, grefve Bartram, som ännu var i Florens, gaf honom tillkänna, huru det förhöll sig med styrelsen af hans land, och lät säga honom, att, om det vore för hennes skull han öfvergifvit sitt folk, så ville hon heldre sjelf vika undan, än att han ännu längre skulle lefva skild från sitt fädernearf. Men grefven svarade dem: »Här på mitt finger bär jag en guldring med en dyrbar ädelsten, som min moder gaf mig i sin dödsstund, hvarföre den blifvit mig mycket kär och skall aldrig komma ifrån mig, så länge jag lefver. Sägen nu henne, som sändt eder hit, att förr än hon fått denna ring af mig, förr må hon aldrig vänta mig hem» [5]).

Detta hårda svar förde nu sändebuden till grefvinnan, som deröfver blef djupt bedröfvad och lät någon tid derefter sammankalla sin adel och sitt ridderskap, för hvilka hon förklarade, att hon icke ville tillåta, det deras herre skulle för hennes skull längre vara borta ifrån sitt land, utan heldre ville hon sjelf lemna det och ingå i ett kloster, att der tillbringa sin öfriga lefnad. Hon bad dem derföre sjelfve taga landet i sin vård och förestå det så, att de kunde försvara sina tillgöranden inför deras herre, när han återkomme och fordrade räkenskap för deras förvaltning. Och dermed bjöd hon dem alla farväl och anbefallte landets alla inbyggare i Guds hand, hvilka mycket älskade henne och sörjde och klagade storligen, att hon så hastigt lemnade dem.

Men hon medtog en trogen tjenarinna och en stor summa penningar, som hon upptagit af sitt eget land Normandien, och begaf sig så till Florens, der hon fick sitt herberge hos en from enka, förbi hvars hus hon såg grefve Bartram hvar dag rida, och ehuru hon väl kände igen honom, frågade hon sin värdinna, hvem den herrn var, som hvarje dag red der förbi. Hennes värdinna underrättade henne då, att det var grefve Bartram af Rosilien, öfverste för stadens krigsfolk, som stod i stor ynnest hos hvar man. Orsaken, hvarför han så ofta red denna gata, vore att der bodde en enka, som hade en skön och väl uppfostrad dotter, för hvilken grefven fattat stor kärlek.

När grefvinnan det hörde, aktade hon sig noga, att icke grefven måtte upptäcka henne, men gjorde under tiden bekantskap med enkan, hvilken hennes värdinna hade omtalat, och då hon fann både henne och hennes dotter vara fromma, ärbara och dygdiga qvinnor, gaf hon dem förtroende af sina öden och lofvade att gifva dottren en rik brudskatt, om hon ville bistå henne att vinna hennes mans hjerta. Härtill voro både moder och dotter villiga, och det blef beslutadt, att när grefven dernäst skref till den unga jungfrun om sin kärlek, skulle hon svara honom, att om grefven ville sända henne guldringen med den ädla stenen uti, han bar på sitt finger och hvarpå hon visste, att han satte ett högt värde, så ville hon tro, att han hade henne kär och ville då samma afton emottaga honom i sin kammare.

När grefven det hörde, besinnade han sig icke länge, utan sände strax ringen till jungfrun, som genast, enligt deras aftal, lemnade den åt grefvinnan, och när timman inföll, som jungfrun utsatt att emottaga grefven, gick grefvinnan in i jungfruns rum, och som det hela tiden var mörkt derinne, anade icke grefven, att det varit någon annan än hans älskarinna, som emottagit honom. Men grefvinnan gaf jungfrun den rika brudgåfva, hon lofvat henne, och öfvertalade henne att med sin mor genast resa ur staden till en af sina slägtingar i en aflägsen ort, på det hon måtte undkomma alla vidare besök af grefven. Sjelf lefde grefvinnan i största hemlighet i sitt herberge, afbidande följderne af sitt sammanträffande med sin man.

Någon tid derefter gjorde Florentinerne fred med sina fiender, och då kommo ytterligare uppmaningar från grefvens undersåter, att han måtte återvända hem, och då han nu fick veta, att hans hustru rest ur landet, tog han afsked af Florentinerne och begaf sig hem, der han fann allt i god ordning, hvarför hans undersåter, både adel och allmoge, med en mun prisade grefvinnan, som hade allt detta så väl beställt, men klagade öfver, att hon nu öfvergifvit dem, utan att någon visste hvar hon var.

Allt detta fick grefvinnan veta i Florens, men förhöll sig likväl stilla till dess hon blifvit förlossad med tvenne sköna

gossebarn, hvarför hon innerligt tackade Gud, och så snart barnen kunde uthärda att resa, lemnade hon Florens och begaf sig närmare Rosilien, dock ännu alltid under fremmande namn. Så kom hon till Mompelien [6]), der hon alltid kunde få tidningar från Rosilien om hvad som der var å färde.

Men sedan grefve Bartram genomrest sitt land öfverallt och gjort sig underrättad om, huru der stod till, samt funnit allt godt, lät han bjuda sitt ridderskap och hela sin adel, med deras fruar och döttrar, till ett stort gästabud i sin hufvudstad, att dermed fira hans hemkomst.

När grefvinnan sådant hörde, beslöt hon att äfven resa dit och medtaga sina båda söner, hvilka nu voro två år gamla och grefve Bartram ganska lika. Då nu alla de bjudne voro församlade på slottet och redan satt sig till bords, infann sig grefvinnan, och förr än någon blef det varse, steg hon fram till det bord, der grefven satt med sina rådsherrar, föll på knä och räckte grefve Bartram den ring, han trodde sig hafva lemnat åt sin älskarinna i Florens, samt påminte honom hvad han yttrat till hennes sändebud i afseende på denna ring, och bad honom ödmjukt, att han nu icke längre måtte förskjuta sin lagliga hustru och sina båda barn, hvilka hon nu förde till honom.

Grefven blef härvid högeligen förvånad, men kände genast igen ringen, och alla de närvarande yttrade högt sin glädje, att deras goda grefvinna var återkommen och medhade tvenne raska söner, hvilka alla funno likna grefven. Nu berättade grefvinnan för sin man huru alltsammans tillgått, och grefven blef så rörd öfver hennes trohet och tillgifvenhet mot honom, att han tog både henne och sina båda söner med ömhet i sin famn och lofvade att hädanefter af allt sitt hjerta hålla henne kär. Och blef häröfver stor glädje både bland höga och låga, och det grefliga paret lefde sedan kärligen och lyckligt tillsammans i många år.

Anmärkningar.

1) Decamerones 100 noveller föreställas berättade under 10 dagar, af hvilka hvardera innefattar 10 noveller.

2) Roussillon, grefskap i södra Frankrike mellan Languedoc, Foix, Spanien och Medelhafvet. Grefven heter hos Boccaccio *Beltramo*, hos Shakspeare *Bertram*; Doktorn hos Boccaccio *Gerardo di Nerbona*, hos Shakspeare *Gerard de Narbon*; hans dotter hos Boccaccio *Giglietta*, i Palace of Pleasure *Giletta of Narbon*, hos Shakspeare *Helena*; i de svenska upplagorna namngifves hon icke.

3) Denna början af berättelsen i de svenska upplagorna företer åtskilliga olikheter med Boccaccios novell, som visa, att denna åtminstone icke omedelbart utgjort förebilden för den svenska upptekningen. Hos Boccaccio börjar berättelsen sålunda: »I konungariket Frankrike var en ädling, som kallades Isnardo, grefve af Rossiglione, hvilken, emedan hans helsa var svag, ständigt hade hos sig en läkare, maestro Gerardo di Nerbona. Samme grefve hade en son vid namn Beltramo, den skönaste och behagligaste yngling, som uppfostrades tillsammans med flere andra barn af hans ålder, bland hvilka var en dotter af nämde läkare, kallad Giglietta.» Giglietta förälskar sig i Beltramo; men att denne skulle vunnit hennes hjerta genom att först visa henne någon varmare tillgifvenhet, eller att han talat med hennes far derom, nämnes icke. Beltramos far dör, och konungen kallar sonen till Paris. Giglietta, som äfven förlorat sin far, qvarstadnar i Roussillon — att i de danska och svenska bearbetningarne lokalen blifvit förlagd till Bologna, har förmodeligen skett genom någon förvexling af Narbona och Bononia — högeligen bedröfvad öfver skiljsmessan från Beltramo och grubblande på medel att återse honom. Då kommer till Roussillon en underrättelse, att konungen i Frankrike blifvit så illa sjuk, att äfven de erfarnaste läkare icke visste någon hjelp derför. Giglietta finner häri en välkommen anledning att vinna sin önskan och beger sig genast till Paris, der hon föres till konungen, och sedan hon undersökt hans sjukdom, förbinder hon sig att inom åtta dagar göra honom frisk igen. Då konungen synes misstro denna hennes försäkran, förklarar hon, att han må låta bränna henne, om hon ej uppfyller sitt löfte, men frågar honom, hvilken belöning han i motsatt fall ämnade henne. Konungen lofvar henne ett förmonligt gifte, och hon förklarar sig nöjd med denna belöning, dock under vilkor, att hon skulle sjelf få välja sig man, hvartill konungen ock samtycker. — Likaså hos Shakspeare. — I det öfriga är den svenska bearbetningen i det närmaste lika med Boccaccios.

4) Någon särskild brudgåfva nämnes icke hos Boccaccio.

5) Hos Boccaccio svarar grefven: »Härmed må hon göra som hon behagar; men af egen vilja skall jag aldrig återvända till henne förr än hon bär denna ring på sitt finger och en son af mig på sin arm.» Likaså i Shakspeares dram, blott att der svaret sker skrifteligen.

6) Montpellier.

8.

Om fyra Köpmän.

Denna berättelse, som finnes i svenskt tryck redan år 1689, är, likasom de båda föregående, lånad från BOCCACCIOS Decamerone, der den utgör 2:dra Dagens 9:de Novell.

Ämnet derför är i medeltiden ofta behandladt, och man urskiljer trenne särskilda, väsendtligen skiljaktiga redaktioner deraf, hvilka egenteligen endast i berättelsens utgångspunkt öfverensstämma.

Den, sannolikt, *äldsta* redaktionen förekommer i trenne nära samtida **fransyska** romaner: *a*) En på vers, författad år 1225 af GIBERT DE MONTREUIL och utgifven af FR. MICHEL under titel: »Roman de la Violette ou de Gerard de Nevers, en vers du XIII:e siècle par Gibert de Montreuil». Paris 1834, 8:o (se Varianterne), hvaraf mellan 1415 och 1424 företogs af okänd författare en bearbetning på prosa, hvilken åter, på Philip den Godes befallning, omarbetades af GUIOT DANGERAUS mellan 1451 och 1467, samt i detta skick finnes tryckt under titel: »L'histoire de très-noble et chevalereux prince Gerard, comte de Nevers, et de la très-vertueuse et très-chaste princesse Euriant de Savoye sa mye (trad. de rime de Gibert de Montreuil en prose)». Paris 1520, 4:o, 1525, 4:o, Lyon 1586, 4:o, samt, med noter af GUEULETTE, Paris 1727, 8:o (se Bibliothèque des Romans. 1780, Juillet, s. 3 &c.; D'ORVILLE, Mélanges. E, s. 156—177; Histoire de Gerard de Nevers, extraite par DE TRESSAN. Paris 1792, 18:o; TRESSAN, Corps d'Extraits des Romans. III, 346—494; TRESSAN, Oeuvres. IX, 295—422; GRÄSSE, Literärgeschichte. II. 3, s. 375). En **tysk** öfversättning af denna roman finner man i FR. SCHLEGELS Sammlung romantischer Dichtungen des Mittelalters. Leipzig 1804. 2:r Bd, hvarifrån den blifvit öfversatt på **Svenska** under titel: Den sköna Euryanthe's af Savoyen Historia, utgifven af FR. SCHLEGEL. Öfversatt af CARL ERIK EKMARCK. Strengnäs 1818, 8:o. En annan tysk öfversättning har sedermera utkommit under titel: »Euryanthe von Savoien, a. d. Ms. d. königl. Bibl. in Paris: *Hist. de Gérard de Nevers et de la belle et vertueuse Euryanthe de Savoye, sa mie,* übers. v. H. VON CHEZY». Berlin 1823, äfvensom den af samma HELMINA VON CHEZY författade texten till WEBERS bekanta opera Euryanthe (Euryanthe. Grosse romant. Oper in 3 Aufz. Wien 1824) är lånad från denna roman. *b*) En

prosa-roman, likaledes från början af 15:de seklet, kallad Le roman dou roi Flore et de la biele Jehane, utgifven af Fr. Michel. Paris 1838, 8:o, samt införd i Théatre Français au moyen age, publié d'après les manuscrits de la Bibliothèque du Roi par Monmerqué et Michel. Paris 1839, s. 417—430 (se Varianterne). *c*) En roman på vers, Dou comte de Poitiers, utgifven af Fr. Michel, Paris 1831, 8:o, hvilken roman anses vara från en något sednare tid än den af Gibert de Montreuil, och der händelserna äro förlagda under Pepins regering (Histoire littéraire de la France. Paris 1835. XVIII, 768). Samma ämne finner man dessutom behandladt i en fransysk mystère, kallad »Miracle de Nostre-Dame, comment Ostes, roy d'Espaigne, perdi sa terre par gagier contre Berengier qui le tray et li fist faux entendre de sa femme, en la bonté de laquelle Ostes se fioit; et depuis le destruit Ostes en champ de bataille» (se Monmerqué et Michel, l. c., s. 431—480).

Den *andra* redaktionen förekommer i en **tysk** dikt »Von zwein Kaufmann» från slutet af 13:de eller första hälften af 14:de århundradet, af Ruprecht från Würzburg, införd i Grimms Altdeutsche Wälder. Cassel 1813. I, 35—66, och hvaraf Genthe (i Deutsche Dichtungen des Mittelalters. Eisleben 1841. II, 257—272) lemnat en öfversigt, jemte utdrag (se Varianterne). Liknande berättelser finner man i en **forn-walesisk** dikt bland Jones' Relics of the welsh Bards. II, 19, 20 (Grimm, l. c., s. 70, 71 — se Varianterne), samt i en **nygrekisk** folksång, meddelad af Bartholdy i Bruchstücken zur Kenntniss Griechenlands. Berlin 1805, s. 430—440 (Grimm, l. c. II, 181—184).

Den *tredje* och troligen yngsta redaktionen finnes

på **Italienska** hos Boccaccio och efter honom bland Sansovinos Cento novelle scelte. Venetia 1561. Giorn. III. Nov. 3.

på **Engelska**, dramatiskt bearbetad af Shakspeare i Cymbeline och Heywood i Challenge for Beauty (Dodsley, Old Plays. III, 323), samt i novell-form i Westward for Smelts. London 1603 (The Plays of William Shakspeare. Basel 1804. XIX, 237—243. — Dunlop, History of Fiction. II, 255) och i en Shakspeares Cymbeline sannolikt efterbildad sednare berättelse om Cassibelan, införd i Bibliothèque des Romans. 1781, Janv. I, 21 &c. (Grässe, l. c., s. 376).

på **Tyska** i folkboken Ein liepliche histori vnd warheit von vir kaufmendern, utan tryckort och år, 4:o, och Ein christliche Historie von fier kaufleuten. Nürnberg 1498, 4:o (Panzer, Annalen der ältern deutschen Litteratur. Nürnberg 1788, s. 55, 237); i Scherz mit der Wahrheit. Frankfurt a. M. 1563, fol. 10 (Nyerup, Morskabslæsning, s. 257), samt dramatiskt bearbetad af Hans Sachs i Comedia von der unschuldig Frau Genura.

på **Danska** i folkboken En skjön Historie om tvende Kjöbmænd og om en ærlig og dydelig Qvinde; og hvorledes det gik den ene Kjöbmands Hustru udi hans Fraværelse, og hvad Falsk og Svig dem baade vederfaret er. Nu nylige af Tydske paa Danske udsat. Prentet i Kjöbenhavn af Hans Stockelman 1599, 8:o; Kjöbenh. 1738, 8:o, och »trykt i dette Aar» (NYERUP, Morskabslæsning, s. 171, 173).

på **Svenska** i de ofvan (s. 265) anförda upplagorna af år 1629 och utan tryckår, samt En skön och lustig Historia, Om Fyra Köpmän, som reste uti främmande land, och kommo så till gästa på en gång uti ett härberge, der de ibland annan lustighet begynte att skämta något om sina Hustrur, som de hwar i sin stad hemma hade, och derigenom blef emellan twenne utfäst wad, hwarföre den som beswiken blef, wille låta lifwet afhända sin egen Hustru, men hon blef dock underligen bewarad, och undkom henom owitterligen uti främmande land, der hon bekände sig wara Mans Person, och kom till stor ära och myndighet, att hon blef en Furste och Regent öfwer ett Konungarike, och fick omsider sin oförrätt hämna låta, och kom till sin Man igen med fröjd och glädje. Lund, 1836, från Lundbergska Boktryckeriet, 16 sid. utan paginering, 8:o.

Att Boccaccios novell legat till grund för den svenska bearbetningen är ögonskenligt, ehuru skiljaktigheterne mellan båda äro större, än att den sednare kan vara omedelbart öfverflyttad från den förra. Sannolikt är den svenska öfversatt från den danska, och denna från den tyska »Historie von vier Kaufleuten», hvilken åter utgör en friare bearbetning, icke af den tyska dikten »Von zwein Kaufmann», såsom Grässe (l. c.) förmodar, utan från Boccaccios berättelse.

Det tilldrog sig år efter Christi födelse 1424 [1]), att fyra välmående köpmän, stadde på handelsresor, kommo af en händelse i sällskap med hvarandra och reste tillsammans till staden Paris i Frankrike, der de ock togo in i samma herberge. Dessa köpmän voro Conrad från Spanien, Borchard från Frankrike, Johan från Florens och Ambrosius från Genua [2]). Då deras ankomst inträffade midt under fastlagen, sade Borchard till värden: »Herr värd, vid denna tid plägar man synnerligen göra sig lustig och glad; derföre bedje vi eder bjuda hit edra

vänner och grannar, på det vi i muntert sällskap måtte fördrifva vår afton. Hvad vi derunder förtära vilja vi eder rikeligen godtgöra.» Värden gjorde efter deras begäran, böd sina grannar och goda vänner till gäst, och de åto och drucko och voro glada och lustiga med hvarandra, dock i all tukt och ära, ända till dess natten inbröt, då en och hvar gick hem till sitt; men de fyra köpmännen betalte värden allt hvad som förtärdt var och gingo sedermera till sängs allesamman i en kammare, den värden anvisade dem [3]).

Sedan de här legat en stund, begynte de allahanda prat och skämt med hvarandra, och bland annat sade Conrad från Spanien: »J gode herrar, vi hafva under denna förlidna dag varit lustige och glade; jag undrar huru våra hustrur tillbragt den der hemma!» Då svarade Borchard från Frankrike: »Ja, hvem vet! De äro allesamman fagra och hafva goda dagar; de kunna väl hafva hundrade älskare, utan att någon af oss får sådant veta, efter som vi ofta äre länge borta ifrån dem.» Johan från Florens inföll: »Vi äre dårar, att vi tro dem så. Medan vi våga vår helsa och vårt lif i regn och oväder, kan väl hända, att de der hemma förtära vårt goda med sina älskare, som gemenligen plägar ske. Vi kunde gerna löna dem på samma sätt och taga oss hvar sin särskilda kammare och sin egen tärna. Derom kunde våra hustrur ingenting få veta.» Härtill svarade Ambrosius från Genua: »Det förbjude Gud, att sådant skulle om mig spörjas. Jag har en from, ärlig och dygdig hustru hemma, hvilken är mig lika trogen, som den kyska Susanna, och om jag förhölle mig annorlunda mot henne, så vore jag en menedare och henne aldrig värd.» Johan från Florens genmälte: »Du skryter så mycket af din hustrus dygder. Jag vill slå vad med dig om tusen gyllen eller mera, att jag skall rida till Genua och der förmå din hustru göra hvad mig lyster, blott du vill töfva här i herberget uti fyra veckor» [4]). Ambrosius svarade: »Jag har satt i förvar hos min värd 5000 gyllen; sätt du lika många deremot, så vill jag här förbida din återkomst. Kan du då visa, att du kommit med henne så vidt, så skall du hafva vunnit alltsammans.»

Härom blefvo nu båda ense, och genast andra morgonen gjorde sig Johan redo och gaf sig på vägen till Genua. När han dit anländt, sökte han med all flit huru han skulle kunna göra bekantskap med Ambrosii hustru [5]), och sedan han fått höra, att hon ofta gick i kyrkan, lagade han så, att han mötte henne på vägen dit. Men hon besvarade hans helsning med så mycken ärbarhet och skickade sig i allo så värdigt, att han begynte tänka vid sig sjelf, det han gjort illa, som ingått ett sådant vad med hennes man; ty han fann, att han aldrig skulle drista framkomma till henne med någon otillbörlig begäran. Emedlertid ville han icke gerna mista den stora summa penningar, han utsatt, och betänkte derföre, huru han med list skulle kunna inkomma i hennes sofrum, utan att hon visste deraf, och der uppsnappa något hvilket han sedan kunde hos hennes man anföra såsom bevis, att han vunnit vadet. I denna akt och mening lät han beställa en stor kista, hvari han kunde rymmas och hvilken han kunde öppna inifrån; men huru han skulle få denna kista inflyttad i Ambrosii hustrus sängkammare, visste han ännu icke. Dock, tänkte han vid sig sjelf, jag har ofta hört sägas, att hvad ingen annan kan komma till väga med, det kan en elak käring uträtta; gick derföre så länge omkring, till dess han fick spaning på en sådan, som hade det rykte om sig att vara ännu illfundigare än hennes vederlikar i allmänhet.

Sedan Johan fått veta, att denna qvinna brukade handla med gamla kläder, sökte han upp henne på torget, helsade på henne och sade: »Kära danneqvinna, jag har här en klädning, som är mig för tung att bära; kunden J föryttra den åt mig, så ville jag gerna ersätta eder för edert omak.» Qvinnan frågade, huru dyr den var, och Johan svarade: »Kunnen J icke få fyra gyllen för honom, så säljen honom för tre,» ehuru han väl visste, att klädningen var värd goda tolf gyllen. Qvinnan, som här tyckte sig fått en god kund, tog med glädje emot klädningen och bad köpmannen komma igen följande dagen. Då han nu infann sig, gaf hon honom fyra gyllen och sade: »Jag har icke kunnat få mera för klädningen, derföre har jag sjelf behållit honom.» Johan visade sig härmed väl tillfreds,

tackade henne och gaf henne en gyllen att derför köpa mat och vin, samt bad att få blifva hennes gäst till middagen; ty han hoppades, när vinet steg henne i hufvudet, få henne att lättare gå in på det förslag, han ämnade göra henne.

Då nu måltiden var färdig, och de ätit och druckit med hvarandra, samt qvinnan begynt blifva vid lustigt mod, frågade Johan henne, om hon kände Ambrosii hustru. »Ja,» svarade hon, »henne känner jag väl.» Han förtrodde henne nu, det han hållit ett högt vad, att han skulle komma in i den omtalta fruns sängkammare, utan att hon visste deraf, samt att han derföre låtit göra en kista så stor, att han fick rum deri. Kunde den gamla skaffa denna kista in i fruns sängkammare och på tredje dagen derefter ut derifrån, så lofvade han henne 300 gyllen för omaket. Hon bad honom vara obekymrad och endast skicka kistan till henne; hon skulle nog ställa så till, att allt ginge efter hans önskan. Och härmed skiljdes de åt, och han lät genast föra till henne kistan.

Nu gick den gamla qvinnan till Ambrosii hustru och helsade henne med de vänligaste ord hon kunde upptänka. Denna emottog henne ock på bästa sätt; ty hon trodde, att den gamla besökte henne af vänskap, för att trösta henne under sin mans frånvaro, efter som hon alltid ansett henne för en ärlig och from qvinna; men hon visste icke, att hennes hjerta var fullt af ondska och förräderi, såsom man ännu finner många sådana, de der hafva honung på tungan, men etter och gift i hjertat, hvilket ock den gamla förräderskan sedan viste mot denna dygdiga qvinna.

Sedan de båda qvinnorna en stund talat om hvarjehanda saker, sade den gamla: »Kära vän, jag har föresatt mig att göra en pilgrimsresa till St. Jacob, men förr än jag drager åstad, har jag velat gifva eder sådant tillkänna, i fall J önskaden offra något åt helgonen.» Dessa ord gladde den fromma hustrun, och hon svarade: »Ja, kära vän, det gör jag visst gerna. Här gifver jag eder en gyllen att å mina vägnar offra åt St. Jacob, på det han måtte hafva förböner till Gud för min man, som gör så många farliga resor.» Då sade den gamla: »Jag har nedlagt alla mina redbarheter i en kista, den jag ville

bedja eder, som en god vän, att emottaga och under min frånvaro väl förvara på det säkraste stället i edert hus. När jag kommer tillbaka, vill jag gerna förskylla det omak J derför hafven.» Den fromma hustrun, som icke anade något försåt häri, svarade vänligt: »Det vill jag gerna göra, och skall jag sätta kistan i min egen sängkammare, på det hon måtte blifva så mycket säkrare förvarad» [6]).

Då lät den gamla bära kistan till Ambrosii hus, och hade den förrädiske köpmannen, som låg deri, väl försett sig med mat och dryck, och kunde läsa kistan upp och igen när han ville. Då nu natten var inne, och han förnam, att Ambrosii hustru, hennes barn och folk lågo i sin bästa sömn, öppnade han kistan och såg sig väl om i kammaren, och blef så varse, att Ambrosii hustru låtit ett skrin, hvari hon hade sina klenoder, stå öppet. Derur tog köpmannen en pung stickad med perlor, ett förgyldt silfverbälte och en ring med en skön ametist. Då månen sken så klart, att man väl kunde se öfver hela kammaren, gaf köpmannen noga akt på husfrun, som låg der i sängen med sin dotter, och voro båda fallna i djup sömn. Modren hade lagt sin ena arm utanpå täcket, och på den armen hade hon en liten svart vårta [7]), för hvilken hon storligen blygdes. När köpmannen märkt detta tecken och tagit till sig de nämda klenoderne, gick han helt sakta tillbaka i kistan igen och tyckte sig nu vara säker på sin sak, när han hade sådana bevis att anföra för Ambrosius.

På tredje dagen derefter kom, såsom aftaladt var emellan köpmannen och den gamla, denna åter till Ambrosii hustru och sade till henne, det hon kände sig så illamående, att hon afstått från sin föresatta resa, och bad derföre att få återhemta sin kista, hvilken ock straxt fördes tillbaka till hennes hus, då köpmannen med glädje lemnade sitt gömställe och gaf den gamla de 300 gyllen han lofvat henne, och skiljdes de så ifrån hvarandra.

När nu Johan begått detta streck, töfvade han icke länge, utan begaf sig genast på vägen till Paris, och då han anländt dit och fann Ambrosius ännu qvar i samma herberge, tog han honom afsides och sade till honom: »Du är min gode vän, der-

före vill jag säga dig ensam, att de penningar, vi hållit vad om, dem har jag vunnit; och på det du må förnimma, att det är sannt, så vill jag här lemna dig bevis deruppå;» visade honom så perlepungen, det förgyllda bältet och ringen. Då Ambrosius såg dessa klenoder, dem han väl igenkände, blef han i förstone högeligen förskräckt, men sade dock: »Jag erkänner, att dessa klenoder äro min hustrus; men jag tror icke, att du kommit henne på fall, med mindre du visar mig säkrare tecken.» Då svarade den andre: »Efter du det begär, så vill jag säga dig, att hon på sin venstra arm har en svart vårta, den jag väl icke kommit att se, om jag ej vunnit vårt vad.» När Ambrosius detta hörde, grep det honom så, att han af sorg och grämelse signade till marken. Men Johan lyfte honom upp och förmanade honom att hafva en mans hjerta och icke låta sorgen så blifva sig öfvermäktig. Sluteligen sansade sig ock Ambrosius och sade: »Penningarne höra eder till, och värden skall på min tillsägelse lemna eder dem; men ett beder jag, att I icke för någon uppenbaren hvad som nu händt.» Det lofvade Johan gerna och fick så penningarne af Ambrosius; men ingen af de båda andra köpmännen visste hvilkendera vunnit eller tappat.

Emedlertid hade Ambrosius fått en svår hjertesorg, ty han höll sin hustru högeligen kär och hade aldrig trott, att hon skulle kunna så skändeligen besvika honom. Så mycket större var ock hans harm deröfver, och han föresatte sig i sitt sinne, att hon utan all nåd skulle dö. Så begaf han sig på hemvägen till Genua och tog in på en landtgård, den han egde ej långt ifrån staden och der han hade en tjenare boende, hvilken han satte mycken lit till. Honom kallade han till sig och sade: »Du har alltid varit mig en god och trogen tjenare, och hörsam uti allt hvad jag dig befallt; gif mig nu ock din ed att noga efterkomma hvad jag dig ålägger, och sedermera icke uppenbara det för någon.» Det gjorde tjenaren med gladt mod, ty han trodde icke, att hans husbonde skulle ålägga honom något otillbörligt. Då sade Ambrosius: »Vid den ed, du nu mig svurit, befaller jag dig att gå in i staden och tillsäga min hustru, det jag väntar henne här; men när du kommer i skogen, skall du

slå henne ihjel, och till bevis att så skett, skall du sedan lemna mig hennes tunga och en lock af hennes hår.» Öfver dessa ord blef tjenaren högeligen förskräckt och ropade: »O, min käre husbonde, sådant kan jag aldrig göra!» Men hans herre svarade: »Hvad du svurit måste du fullborda, och gör du det icke, så skall du sjelf dö.»

Då gick tjenaren med bedröfvadt hjerta in i staden till sin matmoder och gaf henne tillkänna, det hennes man vore hemkommen från sin resa och väntade henne ute på deras landtgård, hvaröfver hon blef innerligen glad och begaf sig genast på vägen, medtagande ett litet lamm, som hon uppfödt och vant så vid sig, att hvart hon gick lopp lammet efter henne. När de nu voro komne ett stycke in i skogen, stannade tjenaren och sade med gråtande ögon: »Ack, min kära matmoder, så sorgefullt mitt hjerta än är deröfver, kan jag ej längre fördölja, huru min husbonde, eder man, har vid lifsstraff mig budit och befallt, att jag uti denna skogen skall taga eder af daga, af hvad orsak vet jag icke.« Af sådant oförmodadt tal blef den arma qvinnan på det högsta förskräckt och sade: »För Christi skull handla dock icke så grymt mot mig, arma, olyckliga qvinna; en sådan död har jag aldrig förskyllat.» Tjenaren svarade: »Huru tungt det är mig att så göra, det vet Gud; men hvar jag icke efterkommer min husbondes befallning, så blifver det min död, och har han så strängeligen anbefallt mig detta ärende, att jag skall till honom öfverföra eder tunga och en af edra hårlockar, till kännetecken att jag fullgjort hans vilja.» När hon detta hörde, syntes henne en utväg att undgå döden, och hon sade: »Käre vän, jag vill gifva dig ett godt råd, att både du och jag kunna blifva behållne. Detta lamm, som jag uppfödt, vilja vi döda och söla min klädning i blodet, och lammets tunga samt en lock af mitt hår skall du sedan lemna min man som ett bevis, att du fullkomnat hans befallning; och vill jag rikeligen löna dig för din trohet emot mig.» Tjenaren svarade: »Ack, min kära matmoder, jag vill gerna, utan all lön, vara edert råd följaktig; men då måsten J ock aldrig mera låta se eder här, eljest blifva vi båda förrådda.» Hon sade:

»Frukta ej derför; jag skall nog finna medel att undkomma, utan att någon det märker» 8).

Derefter skiljdes tjenaren ifrån henne och gick till sin husbonde, hvilken han visade de kännetecken, hans matmoder tillsagt honom att frambära. Men när Ambrosius nu såg den afskurna tungan, hårlocken och den blodiga klädningen, kom han i ännu större sorg och grämelse än förut, och kände en bitter ånger deröfver, att han så i hastigt mod låtit döda sin hustru, utan att hon ens fått veta af hvad orsak det skulle ske.

Under tiden gick den fromma qvinnan, så snart hon såg sig frälsad från döden, med bedröfvadt hjerta vägen fram, och sedan hon för några penningar, dem hon bar hos sig, skaffat sig manskläder, påtog hon dessa och vandrade så bort i fremmande land, der ingen visste, att hon var en qvinna. Så kom hon till en hamn, der ett fartyg låg segelfärdigt, och bad skepparen 9), att han måtte föra henne med sig öfver hafvet. Skepparen frågade hvad hennes namn var, och hon svarade, att hon hette Fredrik 10) och önskade se sig om i fremmande land samt der taga tjenst. Skepparen sade: »Du är en vacker ung man; vill du gå i min tjenst, så skall jag lemna dig fyra falkar att vakta, dem jag har att föra till konung Soltan» 11). Härmed var Fredrik väl tillfreds och följde så skepparen öfver hafvet.

När de nu voro framkomne, öfverlemnades falkarne åt konungen; men sedan Fredrik ej längre vårdade dem, började de hänga hufvudet och sloka vingarne och visade sig dufna och sorgsna. Då blef konungen vred, kallade till sig skepparen och sade till honom: »Har jag icke befallt dig att föra till mig goda falkar, och nu har du lemnat mig sådana, som till intet duga.» Skepparen svarade: »Allernådigste herre och konung, nog äro falkarne dugliga; men jag har en tjenare, som med stor flit aktat och skött dem under vägen, kan väl ske, att de längta efter honom.» Konungen befallde då, att denne tjenaren skulle ditkallas, och när Fredrik kom för konungen, fattade denne stort välbehag till honom för hans vackra utseende och sedesamma väsende, så att han genast tog honom i sin tjenst, och så snart falkarne fingo se honom, blefvo de åter muntra och lifliga, och visade på allt sätt sin glädje, hvaröfver

konungen mycket förundrade sig. Men Fredrik var i sin tjenst så flitig och trogen, att han dag ifrån dag kom i allt större gunst hos konungen, som sluteligen slog honom till riddare och gaf honom vigtiga embeten att förestå; ja, då en svår pest begynte rasa der i landet, så att konungen icke dristade att stadna der qvar, utan reste till ett annat rike, förtrodde han Fredrik landets styrelse till dess han sjelf kunde dit återkomma. Och hände sig kort efter sedan konungen var rest ur landet, att fiender föllo der in, härjade och brände. Så snart Fredrik det förnam, försummade han sig icke, utan gjorde sig straxt redo, drog frimodigt emot fienden med sitt folk, som konungen honom förtrott, och ansatte fienderna så häftigt, att de flesta af dem blefvo ihjelslagne eller fångne och resten flydde. På detta sätt befriade han landet från allt vidare örlog. När ryktet härom kom för konungen, blef han högeligen förnöjd öfver sin landsföreståndares stora manlighet och ridderliga bedrifter, så att, när han nu återvände till sitt rike, och Fredrik med stor glädje och tillbörlig vördnad emottog honom, tackade honom konungen inför allt folket för den trohet och mandom, han visat, samt satte honom till en furste och regent i sitt ställe öfver hela riket, eftersom han sjelf begynte känna sig tung och ålderstigen. Då hyllade hela landet Fredrik, och alla dess inbyggare, höge och låge, fattige och rike, unge och gamle, höllo och aktade honom som en furste och herre.

Så hade Fredrik styrt riket i tolf års tid lofligen och väl, att alla gåfvo honom stort beröm, då det hände sig en dag, att han med sina riddare och hoftjenare spatserade på torget i staden Alkair [12]), och då han der fick se en ny krambod, frågade han krämaren hvilka varor han fört med sig. Men denne krämaren var samme Johan från Florens, om hvars skändeliga förräderi tillförene är berättadt, och hade han kort förut anländt till staden. Då han nu begynte utbreda sina varor, kände Fredrik igen sin perlepung, sitt bälte och sin ring, hvaröfver han storligen undrade och frågade köpmannen hvarifrån han fått dessa klenoder. »Det är en lång historia,» svarade köpmannen, »och om Eders Nåde tillåter, att jag får förtälja den, så skall den säkert göra eder mycket nöje.» Fursten sade sig

gerna vilja höra den, och då började Johan skryta med sin förrädiska bedrift och berättade huru alltsammans tillgått, allt-ifrån det de fyra köpmännen voro tillsammans i Paris och han der ingick vadet med Ambrosius, intill dess denne låtit döda sin hustru, det Johan dock försäkrade hade gått honom svårt till sinnes. Fredrik hörde med stor förundran denna berättelse och fann deraf, hvarföre Ambrosius varit så förtörnad; men för den förrädiske köpmannen låtsade han om ingenting, utan tillsade honom allenast, att han icke skulle till någon annan försälja de omtalta klenoderne, emedan fursten ämnade sjelf köpa och rikeligen betala dem, och skulle köpmannen föra dem till slottet, då han derom blefve tillsagd. Häröfver blef Johan synnerligen förnöjd och mente sig nu hafva fått en makalös kund. Men då Fredrik gick tillbaka till slottet, frågade han sina tjenare, om någon af dem visste hvar Genua låg, och då en af dem svarade, att han det väl kände, tillsade fursten honom, att han skulle göra sig redo att dit afresa och medföra ett bref från konungen till en köpman der i staden, vid namn Ambrosius. Uti det brefvet anbefalldes Ambrosius att oförtöfvadt begifva sig till konungen, som hade något af stor vigt att med honom afhandla, och skulle han blifva rikeligen lönad för sitt omak.

När Ambrosius emottog det brefvet, undrade han visserligen mycket deröfver, men fogade sig dock genast efter konungens vilja och följde budet till Alkair. Så snart de anländt dit, underrättades Fredrik derom af sin tjenare, hvilken han ålade att på det bästa undfägna Ambrosius till dess han erhölle vidare befallningar. Derefter gick Fredrik in till konungen och sade, att en man vore kommen från Fredriks fäderneslaud, den han gerna ville spörja om nyheter derifrån, samt anhöll att konungen måtte följande dagen bjuda denne mannen till gäst. Dertill samtyckte konungen gerna, och blef så Ambrosius bjuden till konungens bord och der rikeligen förplägad. Men då måltiden var slutad, bad Fredrik konungen, att en fremmande köpman, som någon tid varit der i staden, måtte blifva uppkallad, så skulle sällsamma saker blifva sporda, och lät så Fredrik anbefalla Johan att komma upp till slottet och medföra

de omtalta klenoderne. När han infunnit sig med dem, tillsade honom Fredrik att visa dem för konungen och förtälja huruledes han dem bekommit. Då begynte han åter skryta med sitt listiga påfund och berättade huru allt var tillgånget. Men när Ambrosius, hvilken Johan icke igenkänt, så mycket hade åren och sorgen förändrat hans utseende, hörde denna berättelse och kände igen klenoderne, blef han så betagen af bedröfvelse och ånger öfver sitt förhastande mot sin hustru, hvilken han nu fann vara oskyldig, att han nära fallit till jorden. Då Fredrik det märkte, gick han till honom, klappade honom vänligt på axeln och sade: »Var vid godt mod och låt icke sorgen blifva eder öfvermäktig!» Sedan tog han konungen afsides och sade till honom: »Allernådigste konung och herre, hvad synes eder om denne krämaren? Hvad har väl den förtjenat, som för slem vinnings skull traktat efter att röfva från en ärlig qvinna dess heder och ära, och genom sin illfundighet bragt henne om lifvet?» Konungen svarade: »Galge och hjul har han förtjenat; ty han har begått stöld och dertill kommit mord åstad.» — »Det är ock min tanke,» genmälte Fredrik, »och beder jag eder derföre icke tillåta honom att lemna salen, förr än jag är här tillbaka.» Vid dessa ord gick han ut, och kort derefter inkom i salen en fager qvinna, som blygsamt helsade på konungen och hans gäster, hvilka båda vid denna syn storligen förskräcktes. Konungen sade: »Huru liknar icke denna qvinna Fredrik! Men om J ären densamme, hvarföre visen J eder då i sådant skick?» Hon svarade: »Allernådigste konung och herre, jag är verkeligen eder tjenare Fredrik, och tillika samma qvinna, som denne krämaren så skändeligen förrådt och som för hans skull varit nära att lida döden, den jag dock lyckligen undkommit.» Och så förtäljde hon, huru alltsammans tillgått, och när hon slutat, bad hon konungen ihågkomma hvad dom han sjelf afkunnat öfver den förrädiske köpmannen; men Ambrosius förlät hon, efter som äfven han blifvit bedragen och hon fann, huru djupt han ångrat sitt förhastande.

Så blef Johan lagd på stegel och hjul och hans kropp sedan hängd i en galge [13]), till straff för det onda han föröfvat. Men Ambrosius och hans hustru lefde en lång tid hos konun-

gen i lust och glädje; dock bådo de slutligen om orlof att få vända tillbaka till Genua, der de sedermera i många år lefde tillsamman i gudsfruktan och stor sämja och kärlek, och fingo tre söner och en dotter. Den äldste sonen kallade de Fredrik, efter det namn modren en tid burit, och all den myndighet, hon innehaft, blef denne sonen meddelad, så att hela denna slägt kom till stor ära och upphöjelse, och kan väl ske, att många deraf lefva än i dag.

Varianter.

1. Konung Ludvig i Frankrike höll en påsk cour plénière, hvarvid alla de förnämsta ädlingar och damer i hans rike församlat sig. Efter en präktig måltid begyntes en ringdans, der hvarje dam fördes af sin riddare, och mellan dansen sjöngos vexelsånger. Bland alla riddarne var det ingen, som i skönhet och ädelt väsende liknade den unge grefve Gérard de Nevers. När ordningen kom till honom, sjöng han en sång till sin frånvarande älskarinnas Euriauts ära, och försäkrade vid slutet af denna sång, att hon vore honom så tillgifven, att ingenting i verlden skulle kunna rubba hennes trohet. Detta förtröt grefve Lisiard de Forez, som ropade med hög röst, att han ville våga sitt grefskap emot Gérards, att blott han finge ostörd tillbringa åtta dagar hos Euriaut, skulle han göra henne otrogen. Gérard antog vadet och båda togo konungen till vittne. Lisiard begaf sig genast till Euriauts slott, der han blef gästfritt emottagen, men så snart han började tala om kärlek, afvisades han så allvarsamt, att han började frukta, det han alltför obetänksamt ingått sitt vad. Men hos Euriaut fanns en gammal illistig qvinna, vid namn Gondrée, hvilken, mutad af Lisiard, lofvade vara honom behjelplig att med list vinna sitt ändamål. Hon förde honom in i ett gömställe invid Euriauts badrum och lät honom der se henne i badet, utan att Euriaut anade hans närvaro. Han såg då under hennes högra bröst ett födelsemärke, liknande en violblomma (*violette*), hvarom han genom Gondrée visste, att Gérard vid sin afresa förklarat, det han skulle oåterkalleligt förskjuta Euriaut, om någon annan man, än han, någonsin kunde skryta af att hafva sett detta märke. Förnöjd åt denna upptäckt skyndade Lisiard till konungen, som då befann sig

i Melun, och yrkade att både Gérard och Euriaut måtte ditkallas, då han ville offentligen ådagalägga, om han vunnit vadet eller icke. Sedan båda infunnit sig, förklarade Lisiard inför hela hofvet, att Euriaut öfverlemnat sig åt honom och anförde såsom bevis derpå det födelsemärke han upptäckt. Gérard erkände, i trots af Euriauts försäkringar om sin oskuld, detta bevis vara öfvertygande och samtyckte att lemna sitt grefskap åt Lisiard, men beslöt ock med detsamma att taga en blodig hämd på sin trolösa älskarinna. Han förde henne till en skog, der han ämnade döda henne; men just då hon skulle emottaga dödshugget, såg hon en stor orm rusa fram att anfalla Gérard bakifrån, och hon var ädelmodig nog att varna honom för sin fara. Han vände sig om och dödade ormen, men hade numera icke hjerta att taga lifvet af den, som nyss räddat hans, utan åtnöjde sig att lemna henne ensam i skogen, der hon, förtviflad öfver hans aflägsnande, nedföll afdånad. I detta tillstånd fann henne hertigen af Metz, hvilken med tjugu riddare återkom från en vallfärd till St. Jacobs graf i Gallicien och nu förde henne med sig till sitt slott. Under tiden begaf sig Gérard, förklädd som jongleur, till sitt grefskap för att erfara, huru hans förra undersåter befunno sig under sin nya herres styrelse, och fick derunder tillfälligtvis höra ett samtal mellan Lisiard och Gondrée, som öfvertygade honom om Euriauts oskuld. Han beslöt nu att uppsöka henne för att godtgöra sin orättvisa och hade under dessa sina efterforskningar en mängd äfventyr, hvilka han alla lyckligen genomgick. Sluteligen fick han höra, att i Metz en qvinna blifvit dömd att brännas, såsom anklagad att hafva mördat hertigens syster. Gérard beslöt att begifva sig dit och anlände just som man skulle tända bålet. Då han i den anklagade igenkände sin länge saknade Euriaut, skyndade han att hos hertigen utverka uppskof med afrättningen och erbjöd sig att med svärd och lans bevisa den dömdas oskuld mot hennes anklagare, en af hertigens riddare. Denne besegrades och bekände nu, att han, af hämd deröfver att Euriaut försmått hans kärlek, mördat hertigens syster, som låg i samma säng som hon, och satt den blodiga knifven i den sofvande Euriauts hand. Hennes oskuld blef sålunda erkänd och hon återförenades med sin älskling, som nu i hennes sällskap begaf sig till Nevers och utmanade Lisiard till envig inför konungen och hofvet. Äfven här segrade den rättvisa saken, och Lisiard tvingades att bekänna sitt förräderi samt afstå åt Gérard både grefskapet Nevers och Forez. Gondrée brändes, och till slut firade Gérard sitt bröllopp med Euriaut (Histoire littéraire de la France. XVIII, 761—768).

2. Konung Flores af Ausai gifte sig vid 17 års ålder med furstens af Brabant femtonåriga dotter. Båda voro sköna, fromma

och dygdiga; men deras äktenskap välsignades icke med någon afkomma. Vid den tiden bodde på gränsen mellan Flandern och Hennegau en rik och stolt riddare, som hade en enda dotter, vid namn Jehane, den fagraste mö i hela landet. Riddarens husfru önskade högeligen, att han måtte gifta bort deras dotter; men han var så begifven på tornerande, att han icke tänkte på någonting annat och sällan var hemma hos de sina. Då vände sig husfrun till riddarens trogne väpnare Robins, som var mycket afhållen af sin herre, och bad honom föreställa denne, huru illa han gjorde, som icke skaffade sin fagra dotter en passande man. Robins gjorde så, och riddaren tillböd honom då att sjelf blifva hans måg. Väl invände Robins, att han vore alltför ringa och fattig att vara värd en så stor heder; men riddaren försäkrade, att han aktade honom mera än någon af de högättade ädlingarne i landet, och ämnade dessutom gifva sin dotter en sådan hemgift, att Robins icke skulle i rikedom stå efter för någon. När riddarens husfru erfor detta sin mans beslut, blef hon högeligen missnöjd, ty hon hade väntat sig en långt förnämare måg, och öfvertalade nu alla sina slägtingar att göra föreställningar deremot; men då riddaren frågade, om någon af dem ville ge hans dotter en lika stor hemgift, som han sjelf ämnat henne, eftersom de icke ville låta honom gifva henne åt den han utvalt, fanns ingen dertill hågad, och Robins blef alltså gift med Jehane samt vid samma tillfälle slagen till riddare, då han aflade det riddare-löfte, att han ej skulle begagna sina rättigheter som man, innan han först gjort en valfart till Saint-Jakeme. Då en af de närvarande riddarne, vid namn Raous (Raoul), hörde detta löfte, klandrade han Robins, eller mesire Robiers, som han numera kallades, mycket derför och försäkrade, att om han så lemnade sin hustru, ville Raous hålla sitt riddaregods emot det Robiers erhållit i hemgift, att han skulle göra Jehane honom otrogen innan han komme tillbaka. Robiers antog vadet och anträdde sin valfart. Nu mutade Raous en gammal qvinna, Hiersent, hvilken Jehane hade hos sig, att hon skulle släppa honom in i rummet, der hennes matmoder badade, sedan hon förut aflägsnat allt tjenstfolket. På detta sätt trodde han sig utan svårighet kunna fullborda sitt onda förehafvande; men Jehane gjorde honom ett så allvarligt motstånd, att han till slut måste aflägsna sig med oförrättadt ärende. Dock hade han haft tillfälle att hos Jehane upptäcka ett födelsemärke, der detta minst borde vara synligt för ett fremmande öga, och beslöt draga fördel af denna upptäckt. Derföre, så snart Robiers hemkom, påstod Raous, att han vunnit sitt vad, och anförde, till bevis derpå, det märke han upptäckt. Robiers dröjde icke att förvissa sig om dess tillvaro, och då han nu ansåg sig bedragen af sin hustru, afstod han sitt gods till Raous,

enligt vadets lydelse, sadlade sin häst och lemnade följande natt sitt hem. Hans hustru förundrade sig mycket öfver denna hastiga afresa, och blef högeligen bedröfvad, då hennes far, hvilken de båda riddarne tagit till vittne vid vadet, underrättade henne om anledningen till Robiers' afresa och förebrådde henne, att hon bringat skam öfver hans hus. Då ingen trodde hennes försäkringar om sin oskuld, beslöt hon att uppsöka sin man, afskar sina långa lockar, klädde sig i karlkläder och lemnade i hemlighet sin faders borg. Hon lyckades finna sin man, af hvilken hon ej igenkändes, tog tjenst hos honom såsom väpnare och tjenade honom troget i sju års tid, hvarefter hon ändteligen förmådde honom att återvända till sitt hemland och utmana till envig Raous, af hvilken hon försäkrade, det han blifvit skamligen bedragen. Robiers segrade och tvang Raous att bekänna huru allt tillgått, hvarefter Jehane gaf sig tillkänna och lefde sedermera i tio år lyckligen och väl med sin man. Emedlertid hade konung Flores' baroner nödgat honom att skilja sig vid sin drottning, som icke gaf honom några barn, och taga en annan gemål, med hvilken han lefde i fyra år, utan att detta äktenskap blef mera välsignadt än det förra. Sedan hans sednare gemål dött, och konungen i tvenne år varit enkling, sökte hans baroner förmå honom att gifta sig för tredje gången; men han förklarade, att han aldrig skulle taga någon gemål, hvilken han icke funne lika skön och god som hans första drottning. Då berättade en af hans riddare om den sköna Jehane, som nu blifvit enka, huru trogen hon varit mot sin man och huru hon i fägring och dygd öfvergick alla andra qvinnor. Berättelsen om hennes öden behagade konungen så mycket, att han sände samme riddare att å hans vägnar fria till Jehane; men hon fordrade, att konungen skulle fria sjelf, och då han efterkom denna hennes önskan, blef deras bröllopp snart firadt, och innan året var ute, gaf Jehane sin gemål en son, som fick namnet Florens, och en dotter, som kallades Florie. Då Florens kom till manlig ålder, utmärkte han sig så mycket genom mod och klokhet, att han valdes till kejsare i Constantinopel, och Florie blef förmäld med en son till konungen i Ungern. (Monmerqué et Michel, Théatre Français au moyen age, s. 417—430).

3. I staden Verdun i Frankrike voro tvenne köpmän, vid namn Gilot och Gillam, den förre rik, den sednare fattig, men båda alltsedan sin barndom förtrogne vänner. Gilot hade en enda dotter, Irmengart; Gillam en enda son, Bertram. Den sköna och rika Irmengart fick många friare; men hennes fader gaf henne åt Bertram, oaktadt alla insagor af hennes mor, som önskat sin dotter en rikare och förnämare man. Sedan de unga varit gifta i tio år företog Bertram en resa till Prufis, hvarest hölls en stor mark-

nad och der han fick herberge hos en rik köpman, vid namn Hogier. Denne gaf en präktig måltid åt de förnämste närvarande köpmännen, och efter dess slut föll talet på deras frånvarande hustrur. Hvar och en yttrade hvad han tänkte om sin, och ingen slapp undan utan någon anmärkning; endast Bertram gaf sin hustru ett oinskränkt beröm. Detta förtröt värden, som utropade, det han ville hålla allt hvad han egde mot all Bertrams egendom, att han innan ett halft år förlupit skulle göra Irmengart honom otrogen, endast Bertram derunder lemnade honom fria händer. Bertram antog vadet och skref till sin hustru, att handelsangelägenheter nödgade honom resa till Venedig, så att hon ej förr än efter ett halft års förlopp kunde vänta honom tillbaka. Hogier begaf sig i stället till Verdun och tog der sin bostad midt emot Irmengarts. Då de sålunda flere gånger möttes, och hon vänligt besvarade hans helsningar, trodde han henne redan vara honom benägen och begynte skicka henne rika skänker; men hon afvisade dem med förakt. Då mutade han hennes tjenstefolk, och i synnerhet hennes kammartärna Amelin, att oupphörligt prisa honom för Irmengart och söka intaga henne till hans fördel; men lika fruktlöst. Han började nu göra direkta anbud och stegrade dem ända till tusen mark, utan att ändock kunna beveka Irmengart. Men då Amelin försäkrade, att hennes man skulle bli högeligen missnöjd, om hon lät ett så godt tillfälle att öka hans förmögenhet gå sig ur händerna, beslöt hon att taga sina slägtingar till råds. Alla rådde henne att göra Hogier till viljes; Bertram finge ofta underkasta sig stora faror och mödor för att förtjena en så ansenlig summa, och skulle aldrig förlåta henne, om hon försummade en så lätt utväg dertill; hon vore ju i alla fall densamma efteråt som förut [14]). Irmengart råkade härigenom i stort bekymmer, men uttänkte sluteligen en list, huru hon skulle kunna vinna de utlofvade tusen mark och ändock förblifva sin man trogen. Hon lät helsa Hogier, att om han sände henne den utfästa summan, ville hon samma natt emottaga honom; men då han nu infann sig, lät hon Amelin intaga sin plats, utan att Hogier anade detta utbyte. Denne skar om morgonen ett finger af sin sofkamrat för att ega ett osvikligt bevis på sin framgång, och skyndade så tillbaka till Bertram, för hvilken han påstod sig hafva vunnit vadet, samt berättade huru dervid tillgått. Bertram yrkade emedlertid, att Hogier måtte följa honom till Verdun, der den förre blef på det hjertligaste emottagen af sin hustru. Då hon såg honom sorgsen och nedslagen, frågade hon anledningen till hans bekymmer, och sedan han sagt henne densamma, bad hon honom vara vid godt mod; Hogier skulle komma på skam och allt hvad han egde tillfalla Bertram. Denne lät nu bjuda alla sina och sin

hustrus slägtingar till ett stort gästabud, och då Hogier här med synnerligt välbehag omtalade det ingångna vadet samt sättet huru han vunnit detsamma, blefvo de närvarande fränderne högeligen bekymrade och ångrade bittert det råd de gifvit. De frågade Irmengart, om det ock var sannt hvad Hogier berättat, och hon svarade: »Jag måste, till min blygd, erkänna det, men J rådden mig ju alla dertill!» Och i detsamma visade hon under högt skratt sina båda händer; och se, intet finger felades derpå. Nu kom ordningen till Hogier att blifva bekymrad; han måste erkänna, att han förlorat vadet, öfverlemna all sin egendom till Bertram och åtnöja sig med Amelin, jemte en hemgift af 100 mark, den Irmengart lofvat henne för det hon vid det nämda tillfället föreställt hennes person (GENTHE, Deutsche Dichtungen des Mittelalters. II, 257—272).

4. Konung Maelgcwn gaf en stor fest, hvarvid han skrytsamt utbredde sina skatter. Den unge Elphin yttrade, att ehuru ingen borde jemföra sig med konungen, hade Elphin en skatt, som väl uppvägde dennes, nemligen en hustru, hvilken icke hade sin like i skönhet och dygd. Konungen förtröt detta yttrande och lät fängsla Elphin till dess sanningen af hans ord vore bevisad, samt sände sin egen son Rhun att pröfva hans hustrus trohet. Men hon hade blifvit varnad och lät en af sina tärnor påtaga hennes kläder, ringar och smycken, samt vid måltiden, hvarmed konungasonen emottogs, föreställa hennes person, under det hon sjelf passade upp vid bordet. Rhun gaf tärnan en sömndryck och vann så sin önskan, samt afskar henne fingret, hvarpå förlofningsringen satt, för att kunna uppvisa detta för Elphin. Men då denne fick se fingret, utropade han: »Detta är icke min hustrus finger, ty ringen går ej en gång öfver dess mellanled, och på min hustru är den för vid för tummen; nageln på detta finger är ej skuren på en månad, och min hustru skär sina hvarje fredag; dessutom syns det på detta finger, att det ofta knådat rågdeg, och så grofva arbeten har min hustru aldrig förrättat» (GENTHE, l. c., s. 256).

Anmärkningar.

1) Huru detta årtal inkommit i berättelsen är svårt att säga, då densamma nära hundra år förut finnes införd i Decamerone.

2) Hos Boccaccio namngifves blott tvenne af köpmännen: *Bernabo Lomellino* från Genoa, motsvarande Ambrosius i den svenska berättelsen, och *Ambrogivolo* från Piacenza, motsvarande Johan från Florens.

3) Denna början saknas i Decamerone, der det blott heter, att några rika italienska köpmän sammanträffade å ett värdshus i Paris, och sedan de ätit qvällsvard tillsammans, begynte de tala om sina hustrur.

4) I Decamerone är den utsatta terminen tre månader.

5) Namngifves icke i den svenska berättelsen; hos Boccaccio heter hon *Gineura*, hos Shakspeare *Imogen*.

6) Denna i den svenska berättelsen så utförligt skildrade köpmannens stämpling med den gamla qvinnan och dennas besök hos Ambrosii hustru, omtalas i Decamerone endast med några få ord, att Ambrogivolo gjorde bekantskap med en fattig qvinna, som ofta brukade vara i Bernabos hus och hvilken hans hustru visade mycken godhet, samt att Ambrogivolo mutade henne att låta i en stor kista bära honom in i fruns sängkammare.

7) I Decamerone en vårta under venstra bröstet, omgifven af små guldgula hår; likaså hos Shakspeare.

8) I Decamerone nämnes ingenting om någon afskuren tunga eller hårlock, den tjenaren skulle lemna sin herre, icke heller om något lamm, som uppoffrades; utan Gineura förmår genom sina böner tjenaren att skona henne och gifva henne sin hatt och rock i utbyte mot hennes kläder, dem han skulle tillställa hennes man, till bevis att dennes befallning blifvit fullgjord.

9) I Decamerone en ädling från Catalonien, vid namn Entharath.

10) Hos Boccaccio kallar hon sig *Sicurano*, hos Shakspeare *Fidele*, i Westward for Smelts *Edmund*.

11) Att Sultan här blifvit ett namn, i stället för en titel, har den svenske öfversättaren eller hans närmaste föregångare på sitt samvete; icke Boccaccio, som endast talar om »il Soldano».

12) Skall förmodeligen vara Kairo. Hos Boccaccio ankommer Sicurano till Alessandria, der sultan residerar, och vinner hans ynnest, så att, då en stor marknad skall hållas i Acri (Acre), skickar sultan honom dit såsom öfverbefälhafvare öfver vakten, som skall skydda de handlande. Här igenkänner han sina frånstulna klenoder och hör af Ambrogivolo sättet huru denne kommit i besittning deraf. Både Ambrogivolo

och Bernabo kallas sedermera till Alessandria. — Om någon pest eller Sicuranos riksföreståndarskap derunder nämnes ingenting.

13) I Decamerone blir Ambrogivolos straff att, öfverstruken med honing, bindas lefvande vid en påle, der han uppätes af insekter. Hela hans egendom, 10000 dubloner i värde, tillerkännes Gineura, och hon erhåller af sultan dessutom en mängd smycken samt guld- och silfver-kärl utaf lika högt värde, hvarefter han låter utrusta ett fartyg, som öfverför henne och hennes man till Genoa, der de med stora hedersbevisningar emottagas.

14) »So er nu von dir kere,
so laz duo din sloz nieder,
duo bist aber danne wider
die selbe duo e were,»

heter det, ganska naivt, i den tyska dikten.

9.

Melusina.

Sagan om Melusina, som spridt sig till nästan alla europeiska länder, har troligen, likasom så många andra dylika, sitt första upphof i en folksägen, hvilken varit gängse i trakten kring slottet Lusignan, som legat vid Vienne-floden i Poitou i Frankrike, 4 à 5 lieues från Poitiers, och utgjort stammborgen för den berömda fransyska ätten af samma namn, hvaraf en gren ernådde konungavärdigheten af Jerusalem och Cypern. Då hertig Johan af Berry (död 1416), en son af konung Johan II i Frankrike, hade intagit slottet Lusignan, skall hans sekreterare Jean d'Arras år 1387 erhållit befallning att samla alla sägner rörande feen Melusina (se PAQUOT, Mémoires pour servir à l'histoire litteraire des XVII Provinces des Pays Bas. Louvain 1763. II, 403), som redan då ansågs hafva byggt slottet, ehuru dettas egentelige uppbyggare skall varit en Hugo II af Lusignan, som, enligt några (MORERI, Le grand Dictionnaire Historique. Amsterdam 1740. V. 304), lefvat i 9:de seklet och enligt andra (BULLET, Dissertations sur la Mythologie Françoise &c. Paris 1771. s. 18), i det 12:te. Stephan, en Dominikaner-munk af ätten Lusignan i 16:de seklet, upptog sedermera dessa berättelser i sin historia om nämde ätt och gaf härigenom feen Melusina en sådan glans, att flere af Frankrikes förnämsta familjer, såsom husen Luxembourg, Rohan och Sassenage, sökte visa sin härkomst från henne (BULLET, l. c., s. 9). Serville, som försvarade slottet Lusignan för Engelsmännens räkning emot hertigen af Berry, skall, enligt hvad JEAN D'ARRAS berättar, hafva försäkrat hertigen, att tre dagar före slottets uppgifvande hade en stor hvit och blåfläckig orm under natten inkommit i hans sängkammare, oaktadt dess dörrar voro stängda, och hade flere gånger slagit med stjerten emot fötterne till sängen, der han legat jemte sin hustru, hvilken dervid icke visat någon förskräckelse. Sjelf hade han deremot blifvit ganska häpen och fattat sitt svärd, då ormen hastigt förvandlat sig till en qvinna och sagt till honom: »Huru, Serville, du som varit med i så många slagtningar och belägringar, är du rädd? — Vet, att jag är denna borgs herrskarinna, att jag byggt den, och att du snart måste uppgifva den.» Sedan hon sagt detta, hade hon åter antagit ormskepnad och halkat undan hans ögon så hastigt, att han ej blifvit det varse (KEIGHTLEY, Mythologie der Feen und Elfen; übers. von WOLFF. Weimar 1828. II, 347). Ännu vid kejsar

Carl V:s besök i Frankrike år 1539, berättar BRANTOME (död 1614) i sin Eloge du Duc de Montpensier, voro en mängd sägner om Melusina gängse i trakten kring slottet Lusignan, der kejsaren uppehöll sig några dagar för att jaga dofhjortar, hvilka voro ovanligt talrika i den vidsträckta parken. Qvinnor, som brukade tvätta kläder i brunnen vid slottet, försäkrade, att de flere gånger sett Melusina komma dit för att bada, och hade hon då visat sig som en ovanligt skön qvinna i enkedrägt. Andra sade, att de någon gång, ehuru högst sällan och då alltid om lördagarne vid aftonsångs-tiden, sett henne bada sig med halfva kroppen af en skön qvinna och den andra hälften af en orm. Äfven hade man sett henne vandra fram och åter fullt klädd och med majestätisk hållning, samt stundom visa sig på öfversta spetsen af stora slottstornet som hälften qvinna och hälften orm. Då någon stor olycka skulle hända i riket, eller någon regementsförändring förestod, eller då någon af hennes slägt eller af Frankrikes konungar skulle dö, hörde man henne alltid tre dagar förut trenne gånger upphäfva ett gällt skrik. Då sedermera slottet Lusignan förstördes, på hertigens af Montpensier befallning, hvilken år 1574, efter fyra månaders belägring, intog det från hugenotterne, som 1569 under Telignys befäl satt sig i besittning deraf, skall man flere dagar förut hört af Melusina de förfärligaste rop. — Äfven i Baden förekomma sägner om Melusina [1]).

Hvem denna Melusina egenteligen varit, som bibehållit sig så länge i folksägnerna och vunnit en så vidsträckt ryktbarhet, derom har man många olika gissningar. MORERI (l. c.) vill i henne igenfinna *Melisende*, konungens af Jerusalem och Cypern Aimery I:s af Lusignan (1194—1205) dotter, som varit förmäld med Raimond II af Poitiers, furste af Antiochia och grefve af Tripoli. ST. HERMINE (Echo du Monde Savant 1839 N:o 461, s. 495) påstår åter, att namnet *Melusina* egenteligen vore att förstå såsom *Mère Lusignan*, och att den rätta Melusina vore Gottfried I:s af Lusignan år 1229 aflidna gemål, af ätten Chabot och arfvinge till Vouvant, Roche, Ferriere och la Greve. BULLET (l. c. s. 17, 21) har deremot sökt visa, att sagan om Melusina egenteligen har sin grund i en celtisk ordlek. Roten till detta namn vore nemligen celtiska ordet *Melys*, ljuf, angenäm; men nu funnes äfven ett annat celtiskt ord *Llysowen*, eller sammandraget *Lusen*, som betydde ål, orm. Detta ord med prefixet *me*, det fransyska *mi* (till hälften) skulle således betyda en vareise till hälften orm, hvarigenom föreställningen om Melusina, såsom varande till hälften en skön qvinna och till andra hälften en orm skulle uppkommit.

I Anzeiger für Kunde der teutschen Vorzeit, utgifven af MONE (VI:e Årg. s. 431—435), äro införda utdrag ur en å stadsbiblio-theket i Amiens befintlig handskrifven dikt om Melusina, vid hvars slut förf. gifvit tillkänna, att man borde kalla hans arbete *Le romant de*

Partenay eller *de Lusignen* och att MATHEFELON DE PARTENAY låtit författa detsamma. Det är tvifvelsutan samma *Roman de Partenay*, som F. J. RIVE beskrifvit i »Notice de deux mss. de la bibliothèque du duc de la Vallière; l'un a pour titre: le roman d'Artus; l'autre: le roman de Partenay. Paris 1779». Förf. berättar i en vidlyftig inledning, huru en förnäm herre från Poitou, sire de Partenay, ålagt honom att skrifva en rimmad historia om feen Mellusigne, från hvilken han och hela hans ätt härstammade, och som hade grundat slottet Lusignen, sådant det ännu var. Härtill hade Förf. svarat, att han gerna ville göra den ädle herrn till nöjes, men att samma ämne redan förut vore afhandladt på fransyska rim i en historia, som grefven af Sals och Berry egde, och som blifvit hemtad ur tvenne böcker på Latin, funna i Mabregon-tornet. Af alla tre dessa böcker hade sedermera Förf. sammandragit sitt ifrågavarande arbete. Sjelfva början af inledningen:

»Le philosophe fu mult sage,
qui dist en la première page
de sa noble metaphysicque,
que l'umain entendement s'applicque
naturelement à concevoir
et à prendre et à savoir,»

igenfinner man äfven i de svenska upplagorna af Melusina, och äfven de öfrige meddelade utdragen ur nämde dikt visa tydligt, att det är den, som legat till grund för de sednare folk-berättelserna på prosa. Jean d'Arras, som skall hafva skrifvit sitt arbete på Latin (förmodeligen de der böckerna på Latin, hvarom förf. till Le roman de Partenay talar), fick emedlertid bära namnet äfven för folkromanen, hvilken under titel: »JEAN D'ARRAS Le liure de Melusine en francoys» finnes tryckt i Geneve 1478, fol., och af hvilken man för öfrigt känner flere gamla upplagor, tryckta i Lyon, Paris, Rouen och Troyes, utan åsatt tryckningsår; Lyon 1500, 4:o, och 1544, 4:o; »L'histoire de Melusine fille du roy d'Albanie et de dame Pressine, reveue et mise en meilleur langage que par cy deuant.» Lyon 1597, 8:o; »Le roman de Melusine par M. L. M. D. M.» Paris 1637, 4:o; »L'Histoire de Melusine, princesse de Lusignan, avec l'histoire de Geoffroy, surnommé à la Grand dent, par NODOT.» Paris 1700, 2 voll., 12:o, moderniserad bearbetning, m. fl.

Den **fransyska** romanen om Melusina framkallade tidigt en **spansk** »Historia de la linda Melosyna.» Tholosa 1489, fol., och Sevilla 1526, fol., äfvensom en **nederländsk** behandling af samma ämne: »Een san sonderlinghe schone ende wonderlike historie, die men warachtich hout te syne ende amctentick sprekende van eenre vrouwen gheheeten Melusine van huren kinderen ende gheslachte ende van haer alre wonderlike werken.» Antwerpen 1500, fol.

Redan 1456 hade Thüring von Ringoltingen eller Ruggeltingen från Bern öfversatt sagan om Melusina på **Tyska**. En i klostret Neuburg nära Wien befintlig handskrift af denna öfversättning, dedicerad till markgrefve Rudolf af Hochberg, omnämnes i Mone's Anzeiger. VII:de Årg. s. 612. I sitt företal berättar öfversättaren, att han funnit den högst sällsamma och underbara historien på fransyska och wälska (italienska) språken, samt att han öfversatt den på Tyska, till sin herres, markgrefvens tjenst. Arbetet är indeladt i 67 kapitel, hvaraf alla ega öfverskrifter. Första tryckta upplagan af »Historie der Melusine» utkom i Augsburg 1474, fol. Andra gamla tyska upplagor äro: Strassburg 1477, fol.; 1478 utan tryckningsort, fol.; Heidelberg 1491, fol.; Strassburg 1506, 4:o; Augsburg 1547, fol.; Franckfurt am Mayn 1571, 8:o; Strassburg 1577, 8:o, och 1624, 8:o, m. fl., äfvensom denna saga är införd i »Das Buch der Liebe», Frankfurt am M. 1587, samt har blifvit en tysk folkbok. Nyare bearbetningar deraf förekomma i Zachariä's Hinterlassene Schriften. Braunschweig 1781, s. 40—59; i Tiecks Schriften. Berlin 1828, 1829. XIII:r Bd: »Sehr wunderbare Historia von der Melusina. 1800»; i Lothars Volkssagen und Mährchen der Deutschen und Ausländer. Leipzig 1820, s. 234—240, i Schwabs Buch der schönsten Geschichten und Sagen. Stuttgart 1837. II, 287—415, samt i Marbachs Volksbücher. N:o 5. Leipzig 1838. Af Hans Sachs blef detta ämne år 1556 dramatiskt behandladt i en »Tragedia mit 25 Personen zu agiren, Die Melusina, und hat 7 Actenn», samt af Jacob Ayrer i »Tragedi erster Theil von der schönen Melusina, vnd ihrem Verderben vnd Vntergang» och »Tragedi ander Theil von der Melusina, wie Goffrius gehauset vndt sein end genommen hat», hvardera i sex akter och införde i J. Ayrers Opus Theatricum. Nürnberg 1618. (Jfr Grässe, Literärgeschichte. II. 3. s. 384, 385. — Svenska Folksagor. Samlade och utgifne af H—d och I—s. Stockh. 1819. s. VIII—XII. — Görres, Die teutschen Volksbücher. Heidelb. 1807. s. 234—237. — Matthison, Erinnerungen. II, 388. — Berliner Monatsschrift. Bd. VI. s. 300. — Dobeneck, Des deutschen Mittelalters Volksglauben. Berlin 1815. I, 9—17. — Panzer, Annalen der ält. deutsch. Litteratur. I, 51. — Bibliothèque des Romans. Juli 1775. — Lenglet du Fresnoy, Bibl. des Romans. II, 278. — D'Orville, Mélanges. B, 17. E, 52 och S, 121. — Dunlop, History of Fiction. Edinb. 1816. III, 342—344).

Från Tyskan öfversattes sagan om Melusina på **Böhmiska**, enligt hvad man tror, redan 1579, af hvilken öfversättning man känner följande upplagor: »Kronyka Kratochwilna o ctne a slech netne Panne Meluzijne». W Praze 1760, 8:o, W Olomauci 1764, 8:o, W Gihlawe 1805, 8:o (Grässe, l. c.); samt på **Danska** 1613, då den utkom med Claus Pors' »Levnets Compas». Man känner för öfrigt danska upplagor

af åren 1667, 1702, 1729, 1825 och »trykte i dette Aar», äfvensom denna saga finnes införd i RAHBEKS Dansk og Norsk Nationalværk. Kiöb. 1828. III, 495—520. Den har emedlertid aldrig utkommit fullständig i Danmark, hvilket äfven öfversättaren uttryckeligen ger tillkänna i företalet, der det heter, att han endast vill »hastigt genomgå det lustigaste och underligaste i denna historia, så mycket som rör Melusina sjelf, och gå det öfriga, som deri är inblandadt, förbi, äfvensom åtskilligt annat, som för tidens korthet skull icke kan införas» (NYERUP, Morskabslæsning, s. 135—138).

Från Danskan öfversattes denna saga lika stympad på Svenska. Att den redan i Stjernhjelms tid var känd i Sverige, vittnar det ofvan (s. 237) anförda yttrandet i hans Hercules. Några rätt gamla svenska upplagor deraf har Utg. emedlertid ingenstädes funnit omnämda. De Utg. sett äro: »En vacker och behagelig, doch ther hos mycket ynckelig Historia, Om Princessan Melusina Och Gref Reimundt, Huruledes the på ett underligit sätt kommit tilsamman och af särdeles tilfälle åtskilde blifwit, ganska ynckelig at läsa, af Danska språket in uppå wårt Moders måhl öfwersatt och tryckt, Åhr 1736», 32 sid., 8:o, utan paginering, sign. A2—B8 (å Kongl. Bibliotheket i Stockholm); en »Tryckt I Åhr», ord för ord och sida för sida lik den förra (i Zetterströmska samlingen å Universitets-Bibliotheket i Upsala); en »Tryckt i år», 32 sid., 8:o, utan pagin.; en »I Åhr», 24 sid., 8:o, utan pagin.; en »I Gefle, 1785», 31 sid., 8:o, utan pagin.; en »Gefle, tryckt hos E. P. Sundqvist 1802», 31 sid., 8:o, utan pagin.; en »Tryckt i Wexiö år 1822», 31 numererade sid., 8:o; en »Stockholm, tryckt hos Fr. B. Nestius, 1824», 40 sid., 8:o; en »Jönköping, 1834. Tryckt hos Nils Eric Lundström», 16 sid., 8:o; en »Westerwik. Tryckt hos Carl Olof Ekblad. 1835», 24 sid., 8:o, samt en »Jönköping, 1836. Tryckt hos Nils Eric Lundström», 16 sid., 8:o (alla i herr Geo. Stephens' samling). I ett företal »Til Läsaren» säger öfversättaren: »Den wijse Aristoteles skrifwer i begynnelsen af sin Book som kallas Metaphysica, at hwar ock en Menniskia af Natursens tildehlte gåfwor, begär mycket at weta. Derföre har jag tagit mig före, att skrifwa denne Historia om Melusina, hwilken för straff pålagt war, at til sin Krops nedra dehl, hwar Lögerdags afton, wara lytt och wanskapad. Denne Historia hafwer första gången Thuringus Ringoltingen af Bern ifrån Fransöskan afsatt på wälska, sedan af Wälska på Tyska [2]) och nu nyligen af Tyska på Danska, samt äntelig ifrån Danska på Swenska, allom Historiæ älskarom til Nöije och wählbehag transfererat.» Sagan är för öfrigt införd äfven i »Svenska Folksagor. Samlade och utgifne af H—d och I—s». Stockh. 1819. I, 93—155, samt i »Folksagor för Gamla och Unga». Örebro 1842. I, 360—383.

Den är en af de skönaste berättelser från medeltiden, men också en af dem, som vid öfversättningen blifvit mest illa medfarna: flera ställen

visa, att öfversättaren missförstått originalets mening, likasom en mängd andra; att han utan urskiljning och endast för att göra berättelsen kortare afstympat den och flerstädes afbrutit sammanhanget. Utgifvarne af ofvannämnde »Svenska Folksagor. Stockh. 1819», hafva sökt fylla dessa luckor, men hafva dertill begagnat Tiecks bearbetning, affattad i modern romantisk stil, hvilken, vid sidan af det i det närmaste oförändradt bibehållna gammaldags-språket i den svenska sagan, företer en besynnerlig blandning, hvaruppå det hela föga vunnit.

Från Wexiö Gymnasii-bibliothek har blifvit Utg. benäget meddelad en handskrift in 4:o af 415 numererade sidor, innehållande »En mächta sällsam Historia om Melusina Konung Helmas Dotter från Albanien och hennes efterkomna afföda, theras tapperhet samt hennes Söners herliga bedrifter och theras släktes utvidgande. Frå Tyskland af en gamla handlingars älskande til Swerige öfverbrackt och afskrifven genom Idog Oförtruten Hand», samt en svensk öfversättning af Bidpäis Fabler, en annan än den, som finnes tryckt i Stockholm 1748, men af samma innehåll. Sidorna 65—415 i handskriften, innefattande slutet af sagan om Melusina från 15:de kapitlet, som handlar om Antonii och Reinhards tåg till Böhmen, samt början af Bidpäis Fabler, saknas. Det öfverblifna utgör en vida utförligare och med ojemförligt mera omsorg gjord bearbetning af sagan om Melusina, än någon af de tryckta danska och svenska, dem Utg. haft tillfälle genomgå. Vid slutet af handskriften står »Ändat d. 22 Junii 1710», hvilket årtal en sednare hand ändrat till 1704. Utg. har ur denna uppteckning och, der den slutar, ur Schwabs och Marbachs tyska, som dermed i det närmaste öfverensstämma, sökt afhjelpa de allt för märkbara afbrotten i den tryckta bearbetningen, samt med tvenne * utmärkt de tillägg, hvilka sålunda blifvit gjorda i denna.

Det var fordom en grefve till Poitiers i Frankrike, herre till Portenach [3]), som ålade sin hofprest [4]) att ur hans förfäders gamla tideböcker utsöka allt hvad han der kunde igenfinna om slottet och staden Lusinien i Frankrike, af hvilken det aldraförst blifvit bygdt, så ock af hvad härkomst grefven sjelf vore på fädernesidan, och sammanfatta detta allt uti en bok på rim. Till åtlydnad af denna befallning genomgick bemälte hofprest många gamla skrifter och träffade deribland några på fransyska språket, dock från Latinet öfversatte, de der uti Portenach lågo förvarade, utur hvilka efterföljande historia då vardt utdragen.

På den tid, då konung Otto [5]) regerade i Frankrike, lefde en grefve till Poitiers, som hette Emmerich [6]), och* var en vis

och vällärd man, besynnerligen mycket förfaren i stjernornas lopp; så att han visste förutsäga många ting, som komma skulle. I hans grannskap bodde en annan grefve, af Forst benämd, som hade många barn och få egodelar, men var en skickelig herre, som genom sin kloka hushållning visste bereda sig tillräcklig bergning af sina ringa inkomster. Efter som han var beslägtad med grefve Emmerich och förde med honom samma sköldemärke, blef denne betänkt uppå, huru han skulle kunna hjelpa honom att försörja sina många barn. En gång bjöd grefve Emmerich honom till ett stort gästabud, dit tvenne af hans söner, båda vackra och väl uppfostrade ynglingar, åtföljde honom. Den ene af desse, som kallades Reimundt [7]), behagade grefven särdeles väl, och han bad hans fader lemna honom denne, såsom sin egen son, hvilket grefven af Forst gerna biföll; och då gästabudet var slut, skiljdes de åt, och den unge grefve Reimundt blef qvar hos grefve Emmerich.

Någon tid derefter ville grefve Emmerich, enligt sin vana, rida till skogen för att jaga, och hans unge frände Reimundt åtföljde honom, jemte 80 jägare. Under jagten funno de ett ovanligt stort vildsvin, hvilket bet ihjel flere af hundarne; detta vildsvin förföljde de hela dagen, och derunder skingrades de jagande, så att slutligen ingen var qvar hos grefve Emmerich mer än Reimundt. Medan de redo tillsammans genom skogen inföll natten, då grefven noga besåg stjernornas ställning och sade derefter till Reimundt: »Huru underligt är det icke, att en missdådare skall kunna komma till stor ära och värdighet för begångne missgerningar!» Reimundt frågade, huru grefven nu kom på sådane tankar; då svarade denne: »Vet, att i denna natt och denna stund skall en tjenare bringa sin herre om lifvet, och genom denna missgerning skall han komma till stor ära och värdighet, och blifva den ypperste bland hela sin slägt.» Reimundt svarade intet härtill, och de redo vidare till dess de funno en eld, hvilken herdar hade upptändt om aftonen, men gått ifrån. Här stannade de, stego af hästarne och värmde sig vid elden, ty det hade blifvit kallt. Hastigt hörde de en vildgalt bryta sig fram genom skogen; han hackade tänderna sammman, fradgades i munnen och var mycket uppretad. Grefven

stack med sitt jagtspjut efter honom, men träffade icke rätt, utan galten slog spjutet åt sidan och kastade grefven till marken. Då skyndade Reimundt att fatta grefvens spjut för att döda galten, men stack miste och träffade i stället sin egen herre; dock fällde han sedermera äfven galten. Men när han nu fann, att han dödat sin fosterfader, då utbrast han i den bittraste klagan: »O falska lycka, hvi har du så fyllt mitt hjerta med sorg, ångest och misströstan! Den ene hjelper du upp, den andre stjelper du ned; den ene är du oblid, den andre huld! Hvem kan förlita sig på dig? Mig, arme, har du förderfvat till lif och själ, gods och ära; du har fört mig från stor sällhet till evigt elände. O, att jag vore död och kunde blifva jordad jemte min älskade herre och fosterfader, ty all min timliga tröst är mig beröfvad och evig vanära i stället mig gifven, då de skola tillägga mig, att jag med vilja och berådt mod mördat min egen herre. Förbannad vare den stund, då jag blef född till verlden; ty jag kan aldrig hos Gud afbedja min missgerning.»

Så klagade han länge; men till slut satte han sig åter upp på sin häst och lät denne gå hvart han ville, utan att styra honom. På detta sätt kom han oförvarandes till en källa, kallad Tröstekällan [8]), hvarvid stodo trenne jungfrur, allesamman öfvermåttan fagra och af ädel gestalt; men i anseende till sin stora sorg blef han dem icke varse, utan den yngsta af dem gick fram till honom och sade: »Aldrig har jag sett någon adelsman så ohöflig, att han ridit eller gått höfviska jungfrur förbi utan att helsa eller tilltala dem några ord, eller visa dem någon aktning.» Reimundt kunde i sin bedröfvelse ingenting svara; då tog hon hästen vid betslet och sade: »Du visar icke, att du är någon ädling, då du är så blyg och tyst.» Då lyfte han upp sina ögon och när han nu fick syn på den sköna jungfrun, blef han så häpen, att han icke rätt visste, om han var lefvande eller död, och kunde icke få fram något ord, hvarför jungfrun ännu en gång förebrådde honom. Då steg han af hästen, gjorde sin ursäkt och bad om förlåtelse; »ty,» sade han, »mitt hjerta är uppfylldt af sorg öfver en stor mig öfvergången olycka.» Hon svarade: »Äfven mig göra din klagan, nöd och

sorg i sanning rätt ondt, Reimundt.» Då han hörde henne så nämna sitt namn, sade han: »Ädla jungfru, huru kännen J mig, då jag likväl icke vet mig någonsin förr hafva sett eder? Dock behagar mig edert sköna och ärbara utseende så mycket, att jag, i fullt förtroende till mitt inre tycke, förmodar mig af eder tröst och hugsvalelse.» Hon svarade: »Reimundt, jag känner orsaken till din sorg, och huru du, emot din vilja, dödat din herre. Men vill du följa mina råd, så skall lycka, makt och rikedom aldrig tryta dig, och du skall i myndighet, ära och gods vida öfverträffa alla dina slägtingar; ty hvad din herre förutsade, det skulle alltsammans så ske, emedan Gud Allsmäktig det så beslutat.» Af detta jungfruns tal fick Reimundt stor tröst, i synnerhet då han hörde henne tala om Gud, emedan detta öfvertygade honom, att hon icke vore något spöke, troll eller okristen menniska. Han svarade derföre: »Ädla jungfru, af själ och hjerta vill jag fast förlita mig på eder och gerna efterkomma eder begäran; dock ville jag gerna veta, huruledes J kännen mitt namn eller fått kunskap om den stora olycka, som vederfarits mig, då ingen menniska var tillstädes, när den skedde.» Hon sade: »Var vid godt mod och fatta icke något misstroende till mig; jag tror på Christus, likasom du, och vill jag nu säga dig hvad jag af dig fordrar. Du skall svärja mig vid Gud att taga mig till din äkta hustru, och att sedan aldrig någon lördagsafton sjelf begära att få se mig eller låta någon annan bespeja mig, eller då leta eller spörja någon efter mig, eller af andra låta dig inrådas att söka få se mig, eller fråga efter hvad jag då gör och låter, utan den aftonen lemna mig fullkomlig frihet; hvaremot jag svärjer dig tillbaka, att jag hvarken då eller eljest skall göra något som kan vara dig eller mig till skam eller skada. Håller du icke detta ditt löfte, så mister du mig och får aldrig se mig åter, och det skall då gå dig, dina barn och hela din slägt illa.»

Reimundt svor med gladt mod vid Gud och sin egen ära den ed, hon begärt, hvarefter hon sade till honom: »Nu skall du rida till Poitiers, och om någon spörjer dig hvar din herre är, skall du svara, att J blifvit åtskiljda i skogen, då hans tjenare skola söka honom. De skola då finna hans lik och under

mycken klagan föra det hem; men sedan han blifvit begrafven och förläningar utskiftas efter honom, då skall du, för din trogna tjenst, begära i förläning så mycket jord vid denna källan, som du kan kringmäta med en hjorthud. Detta skall man lofva dig, och du skall straxt begära bref och insegel deruppå, såsom din everdeliga egendom. Du skall sedermera träffa en man, som bär en hjorthud, hvilken du straxt skall köpa och skära i smala remmar samt dermed utmäta den begärda marken» [9]).

Sedermera utsatte hon en bestämd tid, då han borde återkomma till samma ställe, hvarefter Reimundt skiljdes från henne och red till Poitiers. Men då han mot morgonen kom dit, frågade honom alla hvar hans herre var och hvarföre han icke hade honom med sig. Han svarade, det han trott honom längesedan vara hemkommen; de hade ridit vilse och skiljts åt i skogen, och han hade icke, sade han, sedan aftonen förut sett grefven. Ingen frågade honom då vidare; ty der var ingen, som trodde honom om den gerning han gjort.

Dagen derpå återkommo tjenarne, som gått att uppsöka grefven, och förde hans döda kropp med sig, hvilken de funnit jemte den dödade vildgalten. Då blef stor jämmer, så för den dödes enka, som för hans barn och tjenare; men ingen klagade dock så mycket öfver hans död, som Reimundt, och det af uppriktigt hjerta, hvilket räknades honom till mycken heder, såsom bevis på hans kärlek och trohet emot sin herre och fosterfader. Men sedan grefve Emmerich blifvit med tillbörlig ståt begrafven och förläningar skulle utskiftas efter honom, då sade Reimundt, enligt sin bruds råd, till Bertram, grefve Emmerichs son: »Jag begär allenast en ringa förläning, nemligen så mycket jord omkring Tröstekällan, som jag kan mäta med en hjorthud, och det för den trogna tjenst jag bevisat min herre, grefve Emmerich.» Det blef ock honom lofvadt och bekräftadt med bref och insegel, och om morgonen derefter fann Reimundt, efter sin bruds ord, en man stå för porten med en hjortehud, hvilken Reimundt köpte och skar uti smala remmar, hvarefter han bad grefven att låta anvisa honom sin förläning. Grefven sände då några gode män att öf-

vervara mätningen; men när de sågo, att hjortehuden var skuren i smala remsor och att på detta sätt ett ansenligt stycke mark och skog skulle tillfalla Reimundt, visste de icke hvad de skulle göra, utan redo hem till grefven och berättade huru allt tillgått. Grefven ville likväl icke bryta hvad han med bref och insegel utlofvat, utan sade: »Mig är alltid sagdt, att det är någonting särdeles med denna källan, och torde äfven min frände Reimundt hafva märkt något der, efter denna ort är honom så behaglig; och ville jag önska, att allt måtte gå honom så lyckligt, som jag gerna unnar honom det.»

Straxt derpå kom Reimundt och tackade grefven högeligen för den förläning han erhållit, samt red derefter till sin brud, hvilken med stor glädje och kärlek välkomnade honom. Hon tackade honom hjerteligen för det han i allt följt hennes råd, och förde honom så till en plats, hvarest många personer af ädelt utseende voro församlade. Reimundt frågade henne hvilka alla dessa voro, och fick till svar, att de allesammans voro hans tjenare och tjenarinnor. Hon vände sig ock nu till dem och befallde dem att ära och lyda Reimundt såsom deras herre och husbonde, samt bad honom sedermera bjuda sina fränder och vänner till deras bröllopp, försäkrande honom, att allt vore redo dertill.

Reimundt begaf sig då först till grefve Bertram och bad, att han och hans moder ville den följande måndagen infinna sig vid Tröstekällan, der Reimundts bröllopp skulle firas. Grefven förundrade sig öfver detta sin frändes hastiga giftermål, hvarom han aldrig dittills hört talas, och frågade honom hvem och af hvad slägt bruden var. Häruppå svarade dock Reimundt ingenting, utan endast upprepade sin begäran, då grefve Bertram sade: »Jag undrar, att du tager dig en hustru, som hvarken du sjelf eller någon annan känner, eller vet något om hennes slägt och härkomst.» Reimundt svarade: »Hon är sköpare än alla andra qvinnor och troligast är, att hon måtte vara en konungadotter. Mig behagar hon mycket, och vi vilja ega hvarandra.» När grefven sådant hörde, tystnade han, ty han märkte, att visan redan var mer än halfqväden.

Då nu den utsatta bröllopsdagen inföll, redo grefve Bertram och de öfrige bröllopsgästerne, jemte Reimundt, från Poitiers och undrade under vägen mycket, huru de skulle blifva herbergerade, ty de visste, att vid Tröstekällan och hela trakten deromkring fanns ingen enda byggnad, utan endast slät mark och skog. Men då de kommo närmare, fingo de se under träden uppslagna en stor mängd sköna och rymliga tält, hvarur rök uppsteg, såsom det plägar ske, när gästabud är på färde. De började tro alltsammans vara trolleri; men nu kommo dem till mötes 40 väl väpnade män, som togo emot dem och betygade dem sin vördnad. I synnerhet ärade de Reimundt såsom deras herre, men undfingo äfven alla de öfriga med all höflighet och vänlighet, sägande, att deras nådiga fru, Melusina, befallt dem att herbergera de ankomne gästerne och väl förse med mat och drick både folk och hästar. De blefvo också till öfverflöd undfägnade allesammans, och var allt tillredt med stor ståt och prakt, och en öfvermåttan ljuflig musik hördes af flere välljudande instrumenter, så att ingen tyckte sig förr hafva bevistat någon sådan högtid. Sjelf strålade Melusina af ädla stenar och dyrbara klenoder, och var till anlete och gestalt likare en engel än en dödlig menniska, så att alla prisade Reimundts lycka.

Sedan de kommit ur kyrkan och vigseln var förrättad, undfägnades de med den kräsligaste måltid och derefter följde till tidsfördrif ringränningar, tornering och andra riddarespel, hvarvid alla gjorde sitt bästa och en hvar sträfvade att blifva den ypperste. Men Reimundt blef segraren i alla dessa öfningar och utropades för den förnämste riddaren bland alla. Detta varade intill aftonen, då en ny präktig måltid följde, hvarefter brud och brudgumme blefvo hederligen ledde till sängs; grefven önskade dem lycka och biskopen, som vigt dem, välsignade dem [10]). Sedermera varade högtiden i ännu fjorton dagar, hvarefter alla gästerne togo afsked och drogo hem.

* När åtta dagar voro förflutna efter det bröllopsgästerna lemnat de nygifta allena, då infunno sig en mängd arbetare af alla slag och begynte fälla skogen inom det område, Reimundt erhållit i förläning af sin frände; de bästa stammarne utsågos

till virke, berg undansprängdes, djupa grafvar anlades, och en stark grundmur uppfördes, hvaruppå sedermera byggdes ett stort, fast och ståteligt slott, och fortgick byggnaden deraf så hastigt, att invånarne i trakten deromkring högeligen deröfver förundrade sig. Men då slottet var fullfärdigt både utan och innan, så att Reimundt med sin husfru kunde der inflytta, gaf Melusina detsamma namnet Lusinia för att påminna om hennes eget namn. Och var det intet slott i hela trakten deromkring, som i fasthet eller skönhet kunde mäta sig med detta [11]. *

Nu var tiden inne för Melusina, att hon födde sin förstfödde son, hvilken kallades Uriens och hade ett underligt ansigte, mera bredt än långt, en sällsam färg på ögonen, hvaraf det ena var rödt och det andra grönt, en stor mun och långa öron, men för öfrigt en stark och välskapad kropp.

Äfven de följande åren födde Melusina söner. Sin andre son kallade hon Bedes. Han var i allt öfrigt välskapad, utom att hans ansigtsfärg var så röd, att den sken som eld.

Den tredje sonen kallades Giort, mot hvars utseende ingenting var att anmärka, utom att hans ena öga satt något högre upp än det andra.

Den fjerde sonen Antonius hade ett märke, liknande en lejonklo, på sitt ena kindben och långa skarpa naglar på händerne, samt var luden och så förfärlig till utseendet, att en och hvar bäfvade för honom.

Den femte, Regnert, hade allenast ett öga, som satt fram i pannan, men hvarmed han såg mycket bättre än andra med tvenne ögon.

Den sjette, Goffrio, hade en tand, som stod honom ur munnen likasom en vildsvinstand, hvaraf han ock sedan kallades Goffrio med Tanden. Han blef en mäktig, stark och lycklig krigshjelte.

Den sjunde, Frogmundt, var i allt annat välbildad, utom att hans näsa var hårig, likasom om den varit öfverdragen med ett vargskin.

Den åttonde, Horibel, hade tre ögon, log ej oftare än det gick illa, och var ond i tankar, ord och gerningar.

De båda yngsta sönerne, Didrick och Reimundt, voro båda två vackra och välskapade, och blefvo i framtiden ädle, tappre och förståndige riddare. Reimundt, den yngste, blef slutligen grefve till Forst efter sin fader och farfader 12).

* Under det Melusina sålunda födde åt sin man den ena sonen efter den andra, hade flera år förflutit, hvarunder Reimundt och hans hustru betydligt tilltagit i makt och anseende. Melusina hade låtit bygga slottet Favent och det starka tornet Mavint och Mervent, hvarefter hon, Jungfru Maria, Christi moder, till ära, af helig andakt grundade ett stort och rikt begåfvadt kloster, det hon kallade Mallier, samt anlade sedermera slottet och staden Portenach, slottet Rochelle och den ståteliga bron vid Sonites. Och alla sina söner uppfostrade Melusina skickligen och väl, så att de i framtiden blefve mäktige och berömlige män, såsom här nedan skall förtäljas, och vilje vi nu begynna med Uriens, den äldste sonen.

Så snart han hunnit till manlig ålder, stod hans hog efter krigiska företag, att han derigenom måtte vinna beröm, ära och höghet. I sådant afseende utrustade han i Rochelle flere fartyg af den art, som kallas galejor, kallade till sitt krigståg det bästa folk, som bland hans moders undersåter fanns, och Melusina, som gillade hans förehafvande, försåg honom rikeligen med guld och silfver. Hans broder Giort önskade att få åtfölja honom, och de begåfvo sig, sedan de tagit afsked af sina föräldrar och blifvit af dem välsignade, med gladt mod på resan. Efter någon tids segling kommo de till ön Cypern, hvars konung då belägrades i sin hufvudstad Famagusta utaf en väldig här af hedningar. Då bröderne hörde, att den kristne konungen var i svårt betryck, landstego de och gingo med sitt folk till hans undsättning. Glad öfver denna oförmodade hjelp gjorde konungen med detsamma ett utfall, men blef dervid sårad till döds af en förgiftad pil och måste af de sina bäras tillbaka in i staden. Under tiden anföllo Uriens och Giort hedningarne med så mycken tapperhet, att dessa, oaktadt sitt öfverlägsna antal, började gifva vika, och sedan deras sultan blifvit dödad af Uriens, begynte de allmänt fly, men blefvo så ifrigt förföljda, att få af dem undkommo, hvarefter båda brö-

derne inryckte i hedningarnes öfvergifna läger, att der hvila ut från striden. Hit sände nu den döende konungen bud att tacka dem för det hjeltemodiga bistånd, de gjort honom, och bjuda dem in i staden. Då han der förnam af hvilken ädel härkomst de voro, och betänkte huru väl hans rike efter hans död behöfde så tappre försvarare, gaf han Uriens sin unga, sköna dotter Hermina till gemål och utnämde honom, med sina furstars och rådsherrars samtycke, till sin efterträdare, hvarefter han lät gifva sig det heliga sakramentet och saligen afsomnade.

Uriens tog nu riket efter honom, och både han och hans broder gjorde sig så berömda genom flera lyckliga krigsföretag emot hedningarne, att då någon tid derefter konungen i Armenien, Herminas faderbroder, afled, efterlemnande allenast en dotter Floria, sände de armeniske furstarne och herrarne bud till Cypern att tillbjuda Giort Florias hand och armeniska kronan. Giort antog med glädje ett så lysande tillbud och följde sändemännen tillbaka till Armenien, der han med allmän fröjd och stor ståt hyllades till konung. Och blefvo så konungarikena Cypern och Armenien å nyo förenade genom ännu närmare förbund än förr. Giort förde regeringen öfver Armenien med stort beröm i många år, de hedniska folken till mycken skada, och undsatte esomoftast riddarne på ön Rhodus, de der kallas Johanniter, när de af hedningarne voro bragte i nöd och betryck. Båda bröderne fingo många söner, hvilka väl uppfostrades i alla ridderliga dygder och blefvo tappra och vidt berömda hjeltar. Mäktigast bland dem alla blef dock Uriens' och Herminas äldste son, Grip benämd, hvilken underlade sig ett stort herradöme i landskapet Cremir, intog med storm det väl befästade slottet Colliers, bemäktigade sig ön, hvarest den stora skatten, gyllene skinnet kallad, den Jason med Medeas tillhjelp borttog, varit förvarad, eröfrade det stora furstendömet Morenland med dess starka fäste Teppe, och utförde många andra stora hjeltedater, hvilka det blefve alltför vidlyftigt att här omtala.

Reimundts och Melusinas andre son Bedes hade emedlertid blifvit förmäld med Constantia, dotter till grefven af Mark

och arftagerska till hans grefskap, samt hade derigenom likaledes kommit till stor makt och anseende.

Nu beslöto de båda nästa sönerne i ordningen, Antonius och Regnert, att, likasom Uriens och Giort, försöka sin lycka i krig. Då de fått höra, att hertiginnan af Lützelburg blifvit hårdt anfallen af konungen i Elsass, emedan hon vägrat att blifva hans gemål, skyndade de till hennes bistånd och anföllo med sina män de belägrande, då en häftig strid uppstod, hvari konungen blef tillfångatagen af Antonius och hela hans här slagen. Den fångne konungen sände de sedermera till hertiginnan, hvilken bad, att hennes befriare måtte besöka henne i sin hufvudstad; det de ock gjorde, då de blefvo med stor heder och fröjd emottagne. En präktig måltid anrättades, hvarvid den fångne konungen satt öfverst vid bordet, och de båda bröderne midt emot hertiginnan. Sedan måltiden var slutad, sökte konungen öfvertala Antonius att emot lämplig lösepenning gifva honom fri; men Antonius förklarade, att han redan öfverlemnat sin fånge till hertiginnan, som numera ensam egde att bestämma öfver hans öde. Häröfver blef konungen svåra bekymrad, ty han visste väl, huru orättmätigt han anfallit hertiginnan, och fruktade, att hon nu skulle hämnas derför. Det var honom derföre en stor tröst, att hertiginnan vägrade att taga någon befattning med fången, som då ännu en gång bad Antonius bestämma hans lösepenning. Antonius sade, att han gerna gåfve konungen fri utan lösen; han fordrade endast, att han skulle inför hertiginnan erkänna, det han med orätt anfallit henne, och vid sin kungliga ära lofva att icke allenast sjelf aldrig mera tillfoga henne någon skada, utan ock försvara henne mot hvarje anfall af andra. Detta gjorde konungen gerna, och till tacksamhet för Antonii ädelmod föreställde han hertiginnan och hennes rådsherrar, huru väl det vore för hennes land, om en så tapper och ädelmodig riddare, som Antonius, finge väldet deröfver. Häremot hade rådsherrarne ingenting att erinra, och hertiginnan sjelf hade, genom Antonii ridderliga förfarande, fattat för honom så mycket välbehag, att hon gerna gaf honom sin hand, och firades så deras bröllopp med många

lustbarheter, sånger och ljufligt strängaspel, torneringar och danser.

Men knappt voro dessa lustbarheter väl slutade, då konungen af Elsass fick ett bref från sin broder, konungen af Böhmen, att turkiske kejsaren hade med all sin makt anfallit hans land och ryckte mot hans hufvudstad Prag. Konungen bad derföre de båda bröderne att icke undandraga kristenhetens sak deras tappra bistånd, utan skynda till Prags undsättning. Antonius var väl föga hågad att redan öfvergifva sin unga brud; men då han hörde, att turkiske kejsaren antågade med så stor makt, att hela kristenheten kunde komma i fara, tvekade han icke längre, utan samlade allt det folk, han och hans broder medfört från Lusinia, och dertill alla stridbare män i sitt nya hertigdöme, och följde så konungen af Elsass, som likaledes samlat alla sina underhafvande, till Böhmen. Då de hunno dit, mötte dem den sorgeposten, att landets konung kort förut stupat i en strid mot de otrogne. Ingen son hade han efterlemnat, som kunde öfvertaga regeringen efter honom, och hans dotter Eglantina var af sorg och ångest nära döden. Konungen af Elsass blef nu så mycket ifrigare att hämnas sin broders död samt befria hans dotter, och de båda bröderne från Lusinia voro icke mindre hågade att mäta sig med fienden. Ett skarpt slag hölls, hvari på de kristnes sida grefve Regnert af Lusinia utmärkte sig framför alla andra. Månge otrogne föllo för hans hugg, och sluteligen vågade ingen hålla stånd emot honom. Då turkiske kejsaren det såg, blef han högeligen förgrymmad och red honom till mötes; men Regnert förde sitt svärd så kraftigt, att han med ett enda hugg klöf kejsarens hufvud ända ned till tänderna, hvarefter de otrogne alldeles förlorade modet och flydde eller nedgjordes. Konungen af Elsass och de båda bröderne höllo nu ett högtidligt intåg i Prag, och till belöning för den stora tapperhet, han visat under striden, erhöll Regnert af konungen hans brorsdotter, Eglantina, till gemål och med henne hela konungariket Böhmen i hemgift. Konungen af Elsass och hertigen af Lützelburg vände derefter åter hem, der Antonius blef på det kärligaste emottagen af sin unga gemål, som sedermera födde åt honom tvenne

söner, hvilka båda två i framtiden blefvo berömde krigare och af hvilka den äldste, Bertram, fick till gemål konungens af Elsass enda dotter.

Under tiden hade Reimundts och Melusinas sjette son Goffrio uppvext till en stark och modig yngling, som i hjelterykte icke ville gifva sina äldre bröder efter. Derföre, då han hörde, att i landet Garanda [13]) var en grym och förfärlig jätte, som redan dödat så många riddare, att ingen mera vågade sig emot honom, samt hade förhärjat landet rundt omkring ända till Rochelle, som Melusina uppbyggt, beslöt han genast att gifva sig i strid med denne jätte och begaf sig på väg att uppsöka honom, oaktadt både fadren och modren afrådde honom från det äfventyrliga företaget.

Frogmundt, Reimundts och Melusinas sjunde son, var icke lika krigiskt sinnad, som sina äldre bröder, utan hans håg stod till det stilla klosterlifvet. Han hade ofta besökt det af hans moder stiftade klostret Mallier, och hans högsta åstundan var nu att der blifva munk. Reimundt var föga nöjd härmed och föreställde honom, huru hans bröder blifvit mäktige herrar och vunnit stort rykte som tappre krigare, under det han endast skulle blifva en ringa, bortglömd munk. Frogmundt svarade, att då alla hans bröder voro krigare, som ofta råkade i svåra farligheter, så ville han under tiden bedja Gud för dem, likasom för sina föräldrar, och bad sin far för Guds skull icke vara honom hinderlig i hans fromma förehafvande. Då Reimundt hörde, att hans son så högeligen längtade till klostret, rådgjorde han med Melusina härom, som svarade, att han måtte sjelf här afgöra; han visste väl, huru hon i allt var ense med honom. Då villfor Reimundt sin sons begäran, och straxt derefter begaf sig denne till klostret Mallier, der han såsom munk ingick.

Vid samma tid fingo Reimundt och Melusina underrättelse om de tappra bedrifter deras söner Antonius och Regnert utfört i Lützelburg och Böhmen, och båda prisade Gud, att deras söner kommit till så stor ära och anseende. Trenne deribland voro redan mäktige konungar, en hade förvärfvat sig ett hertigdöme och en annan ett grefskap; deras sjette son lofvade

att i krigiskt rykte icke gifva de öfrige efter, och sluteligen hade de nu äfven en son, som kunde bedja Gud för dem alla. Sjelfva lefde de i största endrägt och kärlighet, och aldrig ännu hade Reimundt haft ens någon tanke på att bryta det löfte han gifvit Melusina, utan hela veckan njöt han af hennes ljufliga umgänge och om lördagarne lemnade han henne alltid allena, utan att bekymra sig om hvad hon då företog, emedan han väl visste, att det icke kunde vara annat än hvad som rätt och godt var. Men medan de nu tyckte sig så öfvermåttan lyckliga, stod, såsom ofta plägar ske, ofärden för dörren.*

En dag, just på en lördag, kom till dem grefve Reimundts äldre broder, hvilken efter fadrens död blifvit grefve af Forst. Då Melusina på hela dagen icke syntes till, frågade grefven, hvarföre hon icke nu, såsom vanligt, tog emot honom; men Reimundt bad sin broder icke låta sig långt vara efter henne; följande dagen skulle hon nog infinna sig och då göra honom sin ursäkt. Grefven var likväl icke nöjd med detta svar, utan bad brodren förklara saken närmare, och nu förtrodde honom Reimundt det löfte han gifvit sin hustru. Då sade grefven: »Nu hör jag, att det talet är sannt, som går i hvar mans mun, fastän jag aldrig hittills velat sätta tro dertill. Reimundt, jag fruktar, att du är besviken med list eller trolldom, då din hustru betingat sig en sådan frihet, och är du derföre kring hela landet utskämd och många underliga rykten derom i svang. Somlige mena, att din hustru fritagit den dagen, på det hon då, dig ovetande, må tillfredsställa sina onda lustar. Andra påstå, att hon är ett vanskapligt troll, som då måste påtaga sin verkliga skepnad. Detta vill jag, som en broder, låta dig veta, på det du sjelf må kunna undersöka hvad hon denna dag tager sig före, att du icke måtte längre vara en narr för allt folket.» Vid dessa sin broders ord blef Reimundt så upptänd af vrede, att hans hy förvandlades och han grep efter sitt svärd, samt skyndade så till de rum Melusina förbehållit åt sig sjelf och der han förr aldrig varit. Då han fann dörren stängd till det innersta, kunde han förstå, att hans hustru var derinne, lade så ögat till en springa på dörren och såg, huru Melusina badade, ännu alltid lika skön, som då han första gången såg

henne; men rundt omkring henne i badet ringlade sig en förfärlig orm, och snart fann Reimundt, att denna orm utgjorde nedra delen af hennes kropp ända från medjan. Dock var hennes anlete så oskyldigt, att han väl kunde märka, det hon icke var något ondt troll. Förskräckt och sorgsen vid denna syn gick Reimundt helt tyst tillbaka, i hopp att Melusina icke hade blifvit honom varse, och kom så åter till sin broder. Då denne fann honom blek och förändrad i sitt ansigte, frågade han, om Reimundt sett Melusina, och hvad hon haft för sig, efter han syntes så bedröfvad. Reimundt svarade: »Du har beljugit henne såsom ingen ärlig man, och i en ond stund har du kommit i mitt hus. Tala aldrig mera något ondt om min fromma och dygdiga hustru, eller skall det kosta dig lifvet. Dock har du nu så myeket uträttat, att jag kanhända gjort mig förlustig all min lycka och välfärd, och får i alla mina lifsdagar ångra denna stunden.» När hans broder såg honom så sorgsen, förtröt det honom, att han gifvit ett dylikt oråd; han red straxt derifrån, och bröderne sågo hvarandra sedan aldrig mera.

När nu Reimundt blef ensam och tänkte på den dyra ed han brutit och på Melusinas ord, att i samma stund detta skedde, skulle han mista henne och sin lycka för alltid, blef han så ängslig till mods, att han icke ville tala med någon, utan kastade sig på sin säng, och gret och suckade hela natten igenom. Men dagen derpå kom Melusina till honom lika vänlig som förut, och med kärliga ord ställde hon honom snart tillfreds, ty han trodde nu, att hon ingenting märkt. Dock visste hon ganska väl hvad han gjort, ehuru hon icke ville röja det för honom, emedan han ännu för ingen hade uppenbarat hvad han sett.

Medan detta skedde hade Goffrio, Reimundts och Melusinas sjette son, lyckligen, ehuru efter en svår strid, besegrat jätten i Garanda-landet, och ämnade så återvända hem, då han under vägen fick höra, att hans broder Frogmundt ingått i klostret Mallier. Förgrymmad öfver, att Frogmundt blifvit en eländig munk i stället för en tapper riddare, som hans äldre bröder, red Goffrio genast till klostret för att hämnas på munkarne, hvilka han trodde hafva med hala ord förledt och lockat

hans broder. Då han närmade sig klostret, skyndade abboten och munkarne, så snart de igenkände Lusinias banér, honom till mötes; men han utfor mot dem i häftiga ord och förebrådde dem, att de genom sina konster tubbat hans broder att blifva lika eländig som de. Förgäfves bedyrade de sin oskuld, och förgäfves försäkrade Frogmundt, att han af egen vilja och utan någons intalan ingått i klostret; Goffrio ropade i vredesmode, att han icke ville hafva någon feg munk till broder, och ville Frogmundt icke skiljas ifrån dem, så finge han ock dela deras straff. Derpå jagade han alla munkarne tillbaka i klostret, och med dem Frogmundt, som, då han ej kunde beveka sin broder, icke ville öfvergifva sina klosterbröder. Derefter besatte Goffrios män alla utgångarne till klostret och tände så eld deruppå, att abboten och alla munkarne, och deribland Goffrios egen broder Frogmundt, jemmerligen omkommo. Knappt var likväl denna grymma bragd fullgjord, innan Goffrios vrede förgick, och han började bittert ångra sitt missdåd. Förtviflad red han derifrån tillbaka till landet Garanda, gick der om bord på ett fartyg och seglade ut åt vida hafvet, ty han ville ej på länge återvända till hemmet.*

En dag, kort efter sin äldre broders olyckliga besök, satt Reimundt till bords med Melusina, då ett ilbud kom från klostret och berättade, huru detta, med alla dess invånare och Reimundts son Frogmundt deribland, blifvit uppbrändt af Goffrio. Då blef Reimundt så upptänd af vrede, att han förlorade all besinning och ropade: »O ve mig! huru är jag icke den olyckligaste bland menniskor! Min herre har jag dödat emot min vilja; med min broder har jag kommit i ovänskap; ett ledt troll har jag fått till hustru, som gifvit mig vanskapliga barn, och nu mörda dessa hvarandra. Ack, att jag aldrig varit född!»

Då Melusina hörde honom så tala, vardt hon helt blek, men sökte likväl med goda och vänliga ord ställa honom tillfreds. Dock var han nu så häftigt förbittrad, att hans förnuft alldeles vikit ifrån honom, och han vände sin harm mot Melusina, som han förr så högeligen älskat. »Gå ifrån mig, du slemma orm,» ropade han; »din afföda gör aldrig det godt är.

Du har sagt dig vara en kristen menniska och är dock ett ledt troll, och dina barn likna dig.»

Vid detta Reimundts tal blef Melusina djupt bedröfvad och sade: »O Reimundt, hvarigenom har jag förtjenat sådana ord af dig? Minnes du icke hvad jag tillförene sagt dig, att då du öfverträder den ed du svurit mig, skall jag icke längre dröja hos dig, och skall all din lycka, välfärd och glädje vika ifrån dig. O Gud, Reimundt! ve mig, att jag någonsin sett dig! Ve mig, att ditt fagra anlete vann min kärlek! Ve mig, att jag gjorde dig till min make! Ditt brott emot din ed, din obetänksamma nyfikenhet, din häftiga vrede hafva nu bragt mig i sorg och vedermöda ända till den yttersta dagen. Hade du hållit ditt löfte ärligt och uppriktigt, så hade jag under hela din lefnad förblifvit hos dig som din maka, och sjelf fått dö som en menniska och befalla jorden min kropp och Gud min själ. Men nu har jag icke mera någon blifvande stad här i verlden, utan får irra fridlös omkring och längta efter döden, men aldrig finna den. Och emedan du nu brutit din ed, och icke allenast sjelf bespejat mig, utan ock för andra uppenbarat hvad du sett, så skall det ock gå dig illa till lif och gods och lycka och ära och välfärd. Dina länder och egodelar skola förskingras och aldrig mera komma i *en* mans hand; din slägt skall blifva mäktig, men aldrig hafva frid; du får hädanefter råda dig sjelf, ty mig ser du icke mera. Men lägg nu noga märke till hvad jag säger dig, innan vi skiljas. Vår son Horibel skall du icke låta lefva, ty han är ond till hela sitt väsende, och kommer han till manlig ålder, så skall han bringa alla sina bröder och hela sin slägt i armod och olycka. Frogmundts död skall du icke hämnas på hans broder, utan låta denne sjelf försona sin missgerning. Våra båda yngsta söner Didrick och Reimundt skall du väl vårda, och skall Reimundt blifva efter din broder grefve till Forst, men Didrick skall du göra till herre af Portenach. Detta vårt slott Lusinia skall stå i många hundrade år, men så ofta man der hör rop af mig, skall det ombyta herre, och när man en gång får se mig sväfva i luften deröfver, då skall det samma år komma under en ny slägts välde och blifva af fiender vunnet. Och nu farväl, Reimundt! Då vi första gången

oförseende kommo tillsammans, då hade vi glädje och lust af hvarandra; men nu är allt omvändt: vår glädje är bytt i sorg, vår styrka i vanmakt, vår lycka i olycka, vår sällhet i elände, vår tröst i bedröfvelse, vår frihet i träldom. Gud förlåte dig hvad du emot mig brutit, ty derför måste jag plågas till den yttersta dagen.»

När Reimundt hörde denna klagan af Melusina, som han ännu alltid hade högeligen kär i sitt hjerta; då förgick honom all vrede, och af sorg och ånger öfver hvad han sagt och gjort var han nära döden. Men då folket i slottet hörde, att de skulle mista sin goda fru, som de alla på det högsta älskade, då begynte de allesamman bittert gråta, både fruar och jungfrur, riddare och svenner, tjenare och tjenarinnor, och Reimundt föll på knä för sin hustru och bad henne med de bevekligaste ord förlåta honom hans stora missgerning mot henne.

Melusina svarade: »Gud vare dig nådig så visst som jag förlåter dig. Bed alltid Gud för mig, jag vill icke förglömma dig; men aldrig ser du mig åter.» Och med dessa ord sprang hon upp i ett fönster öfverst i tornet, öppnade det och såg neder i djupet, men vände sig derpå med blidt anlete till sin man och sade: »Nu välsigne dig Gud, du ende som varit mig kär! Välsigne dig Gud, min sällhet och min glädje! Välsigne dig Gud, min kärlek, min lust och min ära! Välsigne dig Gud min ljufva engel! Välsigne dig Gud, min utvalde, min hulde, min käraste vän! Välsigne eder Gud, allt mitt folk! Välsigne dig Gud, du stolta slott Lusinia, som jag uppbyggt! Välsigne eder Gud, alla mina vänner, hvilkas minne jag bär i mitt hjerta! Välsigne eder Gud, alla, alla!»

Sedan Melusina så välsignat dem alla, kastade hon sig ut genom fönstret och blef i samma ögonblick förvandlad i en ofantelig orm, som for tre gånger fram och åter öfver slottet och sedan under ett sorgligt rop försvann i luften. Allt folket blef vid denna syn högeligen häpet och förskräckt, men sörjde länge sin goda fru och tyckte det sedan aldrig blifva så, som i hennes tid.

Reimundt blef af sorg likasom från sina sinnen. Då han såg sin maka försvinna ur hans åsyn, ropade han efter henne:

»Välsigne dig Gud, min älskade brud, min vän och min krona! Välsigne dig Gud, min lefnads ljus, min sällhet och tröst! Välsigne dig Gud, min enda glädje! Nu är min lycka förbi, och frid får jag aldrig mera!»

Sedermera såg ock ingen honom glad ända till hans död. Hvad Melusina sagt honom i afskedsstunden lade han noga på minnet. Sin son Horibel ville han väl icke sjelf förgöra, men hindrade också icke, att hans underhafvande, hvilka likaledes hade hört Melusinas olycksspådom, dödade pilten. Åt de båda yngsta barnen, som ännu lågo i vaggan, skaffade Reimundt hvar sin amma, och hände flere gånger, att Melusina kom under natten in i rummet, der barnen lågo, tog dem upp ur sängen, värmde dem för elden och gaf dem di. När ammorna berättade detta för Reimundt, blef han något uppmuntrad, emedan han hoppades att på detta sätt ännu en gång få återse sin Melusina. Han vakade derföre hos barnen hela nätterna igenom och väntade; men så länge han var i rummet lät aldrig Melusina se sig der. Emedlertid vexte Didrik och Reimundt så mycket på en månad, som andra barn på tre, och många mente, att sådant skedde derföre, att Melusina sjelf gaf dem di [14]).

Medan allt detta tilldrog sig, hade Goffrio landat vid kusten af Albanien, der en väldig jätte satte hela trakten i förskräckelse. Så snart Goffrio fick höra talas härom, beslöt han att uppsöka jätten, men kunde med svårighet få någon vägvisare, emedan alla hade den största fruktan för detta vidunder. Sluteligen träffade han likväl en person, som åtog sig att följa honom till jättens vanliga bostad, ett högt berg. Sedan de hunnit detsamma, begynte vägvisaren hastigt att skälfva i hela kroppen, och då Goffrio frågade honom om orsaken härtill, kunde han i sin förskräckelse icke få fram ett enda ord, utan pekade allenast uppåt berget. Nu såg Goffrio huru jätten satt der på en hög sten och solade sig. Då jätten fick syn på honom, gick han utför berget honom till mötes och ropade: »Hvem är du, som så förväget dristar att besöka mitt berg, och hvad vill du mig?» Goffrio svarade: »Jag är Goffrio med Tanden från Lusinia och är hitkommen att afhugga ditt gudlösa hufvud.» Vid dessa ord lade han till med sin lans och red så häftigt sperr

mot jätten, att denne stöttes omkull. Han var likväl icke sen att stiga upp igen, och med en väldig bjelke, som han höll i handen och handterade lika lätt, som vore den en spatserkäpp, slog han så efter Goffrio, att denne behöfde all sin vighet för att undvika slagen. Goffrio passade emedlertid så väl på tillfället, att hvar gång jätten upplyfte bjelken till ett nytt slag, fick han ett sår af riddarens lans eller svärd. Sluteligen förlorade jätten tålamodet, kastade bjelken ifrån sig och fattade Goffrio om lifvet. Nu hade det varit ute med riddaren, om icke jätten redan blödt ur så många sår, att krafterne började förgå honom, hvaremot Goffrio ännu var osårad. Han brottades derföre modigt med sin fiende, och sluteligen låg denne sanslös, då Goffrio skyndade efter sitt svärd, hvilket han under brottningen förlorat; men innan han hunnit igenfinna detta för att dermed gifva jätten dödshugget, hade denne åter qvicknat vid och sprang så fort han kunde in i berget. Goffrio ville dock icke gifva sig med mindre han fulländat sin seger; han uppsökte derföre det hål, hvarigenom jätten försvunnit, band sitt svärd vid sidan, tog sin lans i handen, gjorde korstecknet öfver sitt bröst, befallde sin själ i Guds hand och gick ned.

En lång, mörk gång förde honom till en väl tillbommad dörr, den han uppsprängde med sin lans, och kom så i en stor och hög sal, hvars alla väggar glänste af guld och ädla stenar. Midt på golfvet stod en hög grafvård af marmor, hvilande på sex gyllene pelare; ofvanpå grafvården låg en bildstod med krona på hufvudet, huggen af en enda mjölkhvit chalcedon-sten, och vid fötterne af denna bildstod satt en qvinnobild, likaledes af sten, med en tafla i handen, hvarpå stod att läsa, att den krönta bilden föreställde en konung Hallmas [15]), som regerat öfver Albanien. Han hade svurit sin gemål Prisena [16]) en dyr ed att aldrig besöka henne medan hon låg på barnsäng. Likväl då hon på en gång nedkommit med trenne döttrar, hade han brutit sin ed och inträdt i hennes rum, hvarpå både hon och döttrarne genast af en osynlig makt blifvit tagne ifrån honom. Sedermera, då döttrarne uppvuxit och voro femton år gamla, hade modren berättat för dem, huru fadren brutit sitt löfte och hvilket elände han derigenom beredt henne. Melusina,

den yngsta af döttrarne, hade då uppmanat sina systrar att hämnas detta på fadren, hvilken de instängt här i berget, der han äfven slutat sina dagar. *

Till straff för denna hämd emot deras egen fader hade Prisena pålagt sin yngsta dotter, Melusina, att hvarje lördagsafton blifva till hela nedra hälften af sin kropp förvandlad till en orm, hvilket hennes straff skulle räcka så länge till dess hon funnit en man, som med henne trolofvat sig och dervid svurit att hvarje lördag lemna henne allena och aldrig bespeja hvad hon då företoge sig, samt obrottsligen hållit denna ed ända till dess hon med honom fått tolf barn. Då vore hennes förbrytelse mot sin fader försonad, och hon blefve sedan fullkomligt såsom andra menniskor. Men bröte hennes make sin ed, så skulle det henne pålagda straff icke upphöra förr än på den yttersta dagen.

Den andra systern Melior [17]) blef instängd i ett bergsslott uti Armenien och skulle der vakta en förtrollad falk. En riddare af ädel börd, som hade nog mod att besöka detta slott och i trenne dagar och trenne nätter vakta falken, utan att något ögonblick låta sig öfverraskas af sömn, skulle ega rättighet att till Melior ställa en begäran, som måste honom beviljas, utom så vida den rörde hennes egen person; men insomnade han under sin vakt, om också blott ett ögonblick, så blefve han sjelf förtrollad och skulle förblifva hos Melior, såsom hennes slaf, ända till den yttersta dagen.

Den tredje och äldsta systern Palestina [18]) blef dömd att i ett högt berg i Aragonien bevaka sin faders skatter, hvilka endast kunde vinnas af en riddare utaf Prisenas egen slägt, som med våld eröfrade dem, utan att någonsin erfara en känsla af fruktan vid alla de gräsligheter, som funnos i berget.

* Goffrio blef högeligen förvånad vid läsningen af allt detta, emedan han väl förstod, att det var om hans egen moder och hennes systrar, som skriften på taflan handlade. Han skyndade nu att uppsöka jätten, hvilken han lyckligen dödade, och befriade sedan en mängd fångar, som denne instängt i berget. Då folket i Albanien sålunda såg sig befriadt från detta vidunder, som så länge satt dem i förskräckelse, ville de af tack-

samhet göra Goffrio till sin konung; men han längtade hem, att för sin fader förkunna den upptäckt han gjort, och med detsamma söka vinna hans förlåtelse för uppbrännandet af klostret Mallier och för brodrens död. Han seglade derföre hemåt igen och ankom lyckligen till samma hamn i landet Garanda, hvarifrån han utseglat.

Då nu Reimundt erfor sin sons hemkomst och den modiga bragd han utfört mot jätten i Albanien, red han honom till mötes och emottog honom med stor heder, samt gjorde honom inga förebråelser för klosterbranden, emedan han lofvat Melusina att förlåta honom derför. Men i stället berättade han under många bittra tårar, huru han förlorat Melusina. Då Goffrio detta hörde, greps han af en stor hjertats ångest, emedan han fann, att hans egen missgerning närmast vållat denna olycka. När han likväl förnam, att det varit grefven af Forst, som egenteligen föranledt densamma, blef han upptänd af den häftigaste förbittring mot denne sin farbroder, samt skyndade i vredesmod till hans slott, der han fann honom sittande till bords i stora slottssalen. Förskräckt för Goffrios bistra utseende och anande orsaken till hans ditkomst, drog sig grefven tillbaka, men föll dervid ut genom ett fönster och slog sig till döds. Goffrio tog nu slottet i besittning, men ville likväl icke behålla det för egen räkning, utan lät hylla sin yngste broder Reimundt såsom grefve till Forst.

När nu deras fader fick veta denna Goffrios nya våldsgerning, blef han ännu djupare bedröfvad än förr, och då han besinnade, huru Goffrio, hvilken med sin vildsvinstand utgjorde för honom en beständig påminnelse om det dråp han sjelf af våda begått emot sin fosterfader, tycktes vara af Gud utsedd att, genom de bittra sorger han tillfogade honom, straffa honom för hvad han sjelf brutit mot sin fosterfader och sin maka, ville han icke mera återse denne sin son, utan iklädde sig pilgrimsdrägt och vandrade till Rom, att bikta för påfven och af honom erhålla aflösning. Påfven ålade honom en lindrig bot, hvarefter han begaf sig till klostret Montserrat [19]) i Catalonien och tillbragte der sina återstående dagar.

Emedlertid öfvertog Goffrio styrelsen öfver sin faders besittningar och satt i många år i ro på slottet Lusinia, hvarunder han å nyo uppbyggde klostret Maillier långt präktigare än förut, och sökte på detta sätt försona dess uppbrännande. Hans bröder regerade under tiden i de länder, de förvärfvat sig: Uriens på Cypern, Bedes i sitt grefskap Mark, Giort i Armenien, Antonius i Lützelburg, Regnert i Böhmen, Reimundt öfver sitt nya grefskap Forst, och Didrick öfver herrskapet Portenach, hvilket Goffrio till honom öfverlåtit. Men efter någon tid kom till Goffrio underrättelse, att hans broder Giort aflidit i Armenien och blifvit efterträdd af sin son med samma namn. Denne yngre Giort hade fått höra, att i ett bergsslott i Armenien vore innesluten en underskön prinsessa, som vaktade en förtrollad falk. Hvilken, som i trenne dagar och trenne nätter vaktade denne falk utan att någonsin insomna, skulle af prinsessan få begära hvad som helst, utom hennes egen person. Den unge konungen beslöt att försöka detta äfventyr, och begaf sig derföre till det berg, der det förtrollade slottet skulle finnas. Vid foten af detta berg träffade han en gammal man, för hvilken han yppade sitt ärende och bad honom blifva hans vägvisare. Den gamle sökte afråda honom från hans förehafvande; månge tappre riddare, som före honom försökt det, sutte nu instängde i slottet till den yttersta dagen, emedan de ej förmått fullgöra sin vakt; äfven om detta skulle lyckas honom, borde han akta sig att ej låta sig förbländas af prinsessans skönhet, så att han begärde henne sjelf, emedan detta skulle blifva hans ofärd. Konungen lät dock icke afskräcka sig häraf, utan steg af sin häst och bad den gamle föra sig till den underbara falken. Den gamle förde honom då uppför berget och genom slottsporten trapporna uppföre i en stor sal, der falken satt på sin stång, och tyckte sig konungen aldrig hafva sett något skönare djur af detta slägte. Han matade honom och höll sedan troget vakt. Så snart han kände sig hungrig eller törstig, uppkom alltid af sig sjelf ett bord med de kostligaste rätter och drycker; men konungen aktade sig noga att förtära mer än han nödvändigast behöfde, och drack intet annat än vatten. Detta oaktadt, då det led inpå det tredje

dygnet, hotade sömnen att blifva honom öfvermäktig; men så snart han kände någon tyngd lägga sig öfver ögonen, bad han innerligt till sin farmoder Melusina, att hon måtte skydda honom, och straxt fann han sig åter frisk och munter till sinnes. När sålunda de trenne dygnen lyckligen voro förbi, infann sig åter den gamle att föra honom till prinsessans rum, men varnade honom ännu en gång att icke låta sig förbländas af hennes skönhet. Dock, då han öppnade dörren, och prinsessan kom vänligt leende emot honom, blef han så förvirrad, att all besinning förgick honom. Aldrig hade han sett någonting så skönt, och han tyckte sig icke kunna önska något bättre än att i alla sina lifsdagar få sålunda betrakta henne. Trenne gånger måste hon upprepa, att han nu hade rättighet att till henne framföra en begäran, utan att han tycktes höra det, så fördjupad var han i hennes åskådande; men då hon för tredje gången frågade, hvad han begärde, svarade han häftigt: »Eder sjelf, sköna jungfru; allt annat i verlden sköter jag nu litet om.» Då mörknade prinsessans blick, och hon svarade med ett strängt uttryck i sitt hulda anlete: »Äfven du, likasom din farfader Reimundt, förspiller din lycka genom din förvetenhet. Jag är Melior, din farmoders, Melusinas, syster; begär af mig hvad som helst, och som din fränka vill jag gerna gifva dig mer än du begär, blott icke mig sjelf. Mig kan du aldrig vinna, och afstår du ej från tanken deruppå, så blifver det din ofärd.» Men Giort var så berusad af sin kärlek, att han trädde prinsessan ännu närmare och ville med våld bortföra henne; men hon försvann som en lätt skugga ur hans armar, och i stället kände han sig omfattad af ett gräsligt troll så våldsamt, att både hörsel och syn förgingo honom. Då han återkom till sansning fann han sig vid foten af berget, der han först träffat den gamle. Hans häst betade vid hans sida; han satte sig upp derpå och red tillbaka till sin hufvudstad, men aftynade med hvarje dag, och innan kort var han ej mera till. Hans rike kom sedan under en annan ätt, och ingen vågade vidare besöka den undersköna prinsessan i bergsslottet.

Sedan Goffrio i flere år sutit i ro på sitt slott Lusinia, fick han en dag höra ett jemrande läte i luften, och der syntes

Melusina, till hälften qvinna och hälften orm, kretsa högt öfver slottstornet. Detta förnyades de båda följande dagarne, och då förstod Goffrio, att hans fader var blifven död. Han lemnade nu styrelsen öfver Lusinia åt sin broder Didrick och begaf sig till klostret Montserrat för att afhemta sin faders lik, hvilket han med stor ståt sände till Lusinia att begrafvas i slottskapellet derstädes [20]). Men då Goffrio i Aragonien fått anvisning på det berg, der hans moders äldsta syster Palestina bevakade sin faders skatter, beslöt han att icke lemna landet, innan han satt sig i besittning af dessa och med detsamma förlossat sin moster, helst han ansåg sig vara den riddaren af hennes slägt, hvilken, enligt hennes moders utsago, vore bestämd att förlossa henne. En af Englands tappraste riddare, som förut vågat försöket och, efter många svåra äfventyr, dem han modigt och lyckligt genomgått, framträngt ända till sjelfva hålan, der skatterne förvarades, hade der blifvit uppslukad af en gräslig lindorm. Samma öde hade sedermera träffat en ungersk riddare. Äfven Goffrio var det ej förbehållet att här lyckas, ty under tillrustningarne till detta företag öfverraskades han af döden, och än i dag har Palestina icke funnit sin förlossare* [21]).

Anmärkningar.

1) En amtman på Staufenberg i Durbacher-dalen hade en son vid namn Sebald. Då denne en gång sysselsatte sig med fogelfänge vid foten af stora Stollen-berget, fick han från spetsen deraf höra den ljufligaste sång. Ifrig att undersöka hvarifrån den kom, skyndade han berget uppför och fann deruppe en underskön qvinna, som sade till honom, att hon vore förtrollad och att han kunde förlossa henne. På hans fråga, hvem och hvarifrån hon vore, svarade hon, att hon hette Melusina och vore Himmel-Stollens dotter. Om han trenne dagar efter hvarandra kl. 9 på morgonen komme till detta ställe och hvarje gång kysste henne på båda kinderne och på munnen, utan att dervid känna någon fruktan, i hvilken gestalt hon ock måtte visa sig, så vore hon förlossad och skulle gifva honom en rik brudskatt, i fall han toge henne till sin maka. Då han utan betänkande förklarade sig härtill beredvillig, framträdde hon ur buskarne, der hon dittills varit till hälften gömd. Sebald

betraktade henne nu nogare och fann, att hennes händer icke hade några fingrar, utan blott en trattformig urhålkning, och att i stället för ben och fötter slutade hennes kropp i en ormstjert; men för öfrigt var hon ljuslett med blå ögon och fagert anlete. Han gaf henne med gladt mod de första tre kyssarne, hvaröfver hon visade mycken fägnad och bad honom väl afpassa den utsatta tiden dagen derpå. Sedan sjönk hon ned i jorden, och Sebald gick hem Följande dagen träffade han henne åter den öfverenskomna timmen, då hon visade sig med drakstjert och vingar. Han kysste henne dock äfven nu utan all fruktan; men då han kom tillbaka tredje morgonen, hade hon ett grodhufvud, och drakstjerten slingrade sig förfärligt kring hennes kropp. Sebald ryste för denna gräsliga syn och sade, att om hon icke visade sig med menniskoansigte, kunde han icke kyssa henne. Då utbredde hon med ett högt skrik sina armar, hvarvid Sebald blef så förfärad, att han i fullt språng skyndade berget utföre och stannade icke förr än han var hemma i borgen hos sin fader, för hvilken han berättade hvad som händt honom. Två år förgingo, hvarunder Sebald aldrig vågade besöka Stollen-berget. Fadren ville nu gifta bort sin son och utsåg dottren till en amtsfogde i grannskapet att blifva hans maka. Brölloppet firades på Staufenberg; men just då alla som gladast suto vid bröllopsbordet, uppkom en remna på taket i salen, och en droppe föll derifrån ned i Sebalds talrik. Denne gaf ej akt derpå, utan förtärde hvad han hade på talriken och nedföll genast död, och med detsamma såg man en liten ormstjert försvinna genom springan på taket.

En vallqvinna, som lefde ännu i början af detta århundrade, har försäkrat, att då hon år 1779 som femtonårig flicka tjenade på Eisenbühl i Durbach, har hon ofta sett Melusina. Vid Stollen-skogen är ett ställe kalladt De tolf stenarne, der Melusina visat sig för flickan och vid Wolfsloch (Varghålet) fört henne in i Stollen-berget. Vid ingången lågo trenne ofantliga jättar, väpnade med spjut och harnesk, och sofvo. Då flickan och hennes ledsagerska kommo längre in i berget, sågo de stora kistor, och på hvardera satt en svart hund. Men så snart Melusina närmade sig, hoppade hundarne lydigt ned, och Melusina öppnade kistorna med nycklar, som hon bar i en stor knippa. Der voro sex sådana kistor, allesamman fulla af penningar, dem Melusina visade flickan, hvarefter kistorna åter igenlästes, och hundarne lade sig å nyo deruppå, för att vakta dem. Melusina och flickan gingo nu tillbaka till De tolf stenarne, och så snart de voro utkomna ur berget, slöt sig detta genast åter. Nu sade Melusina till flickan, att när denna blefve aderton år gammal, skulle hon kunna förlossa henne, och skulle till belöning erhålla alla de penningar hon nyss sett. Melusina hade länge väntat hennes ankomst; ty på det ställe, der de nu befunno sig, måste först en dubbel

tall uppvexa ur samma rot och, sedan den blifvit hundra år gammal, på Wunibalds-dagen fällas af tvenne förlofvade, men ännu ogifta, samt af dess virke göras en vagga åt den, som skulle kunna förlossa Melusina. Detta allt hade nu inträffat med flickan, och Melusina hade fördenskull uppsökt henne för att i henne finna sin förlosserska. Flere gånger hade sedermera Melusina uppenbarat sig för henne på detta samma ställe, och man talade i hela dalen derom. Många uppmanade flickan att våga försöket; men sluteligen fick presten i församlingen kunskap derom och hotade flickan med kyrkoplikt, om hon företoge sig något dylikt. Melusina blef alltså oförlossad. — Vid De tolf stenarne stå än i dag tvenne sekelgamla tallar, uppvexta ur samma rot, dem man kallar Melusinas träd (Badiska folksägner, samlade af öfverste Medicus och meddelade i Mone's Anzeiger, 3:dje Årgången, 1834, s. 88—91).

2) I det tyska företalet heter det emedlertid, att Türing von Ruggeltingen, som han der kallar sig, funnit den underbara historien »in *franczosischer* sprach und *wälscher* zungen die aber ich zu *tütscher* zungen gemachet und translatiert hab». Ett af de många bevisen på den svenska eller möjligen dess närmaste föregångares, den danska öfversättningens oefterrättlighet.

3) Så lyder detta namn i den svenska handskriften, äfvensom i de tyska bearbetningarne; i de tryckta svenska *Poemach*, i de danska *Polmark* — alltsammans förvridningar af det fransyska *Partenay*.

4) Så öfversätter den svenska handskriften detta ord. I de tryckta upplagorna står *Castelan*, ett påtagligt skrif- eller tryckfel i stället för *Capellan*, som det heter i de tyska och danska bearbetningarne.

5) Någon konung med namnet Otto har icke regerat i Frankrike, så vida icke dermed menas konung Eudes eller Odo, hvars regeringstid (888—896) temligen inträffar med den af Morери (Dict. hist. V, 304) uppgifna tiden för slottet Lusignans uppbyggande.

6) Kallas *Aymeris* i den fransyska urskriften, der han, likasom i den svenska handskriften, uppgifves haft tvenne barn, en son *Bertrans* (Bertram) och en dotter *Blanchette*, kallad i den svenska handskriften *Blansette* och i de tyska uppteckningarne *Blaniferte*.

7) *Raymondin* i den fransyska urskriften, *Raimund* i de tyska bearbetningarne, *Reymund* i den danska, samt i den svenska handskriften.

8) Rättare *Törstekällan*, som den ock kallas i den svenska handskriften. I den tyska sagan heter källan *Durstbrunnen*, i den fransyska *Fontaine de Soif-jolie*.

9) Här återkommer den gamla sagan om kohuden, hvarmed Dido utmätte Carthagos första område. Detsamma berättas om stamfadren för grefliga ätten Mansfeld år 1113, under kejsar Henrik V, i Ottmars Volkssagen. Bremen 1800, s. 201, och i Lysers Abendländische 1001 Nacht. IV, 107.

10) I den svenska handskriften, der brölloppshögtidligheterna beskrifvas ganska utförligt, heter det här: »På sidstone, tå Melusinas hoffolk tyckte vara tid, kommo the och ledsagade Bruden uti ett af kosteliget sidentyg giordt tält, som med många nätta broderingar af rosor diur, foglar och annat mera var beprydt, och til sofwetält inrättat, med en prächtigt tilredd säng, af hwita lilljor öfverströdd, ther uti lade the bruden afklädd, hwar efter Reymund infant sig och rummet bredevid sin brud tog; på slutet kom Biskopen och välsignade them båda uti sängen. Grefven och grefwinnan samt alt theras folk önskade them en rolig och liulig (*sic*) natt, och förfogade sig til sitt anordnade tält at hwila.» — Bland vinerne på bröllopsbordet nämnes »vin från Dames, Roschelle och Tamars», samt »Claret, Hypocras, Malvasir, Frontiniac», m. fl.

11) Brantôme (Eloge du Duc de Montpensier) skrifver om detta slott, att det var »la plus belle marque de forteresse antique et la plus noble decoration vieille de toute la France». Då Catharina af Medicis besökte stället kort efter slottets eröfring, beklagade hon, att det blifvit förstördt, och yttrade, att om konungen, hennes son (Henrik III), sjelf varit närvarande vid belägringen, skulle sådant icke händt, åtminstone icke på hennes inrådan; »car c'étoit la perle antique de toutes ses maisons, et le plus bel ornament qu'on y eut sçu voir».

12) I den fransyska uppteckningen heta Melusinas söner: *Guy, Odon, Urian, Antoine, Renaud, Geoffroi, Raimont, Thierry, Froidmont* och *Simon*; i den tyska öfversättningen, äfvensom i den svenska handskriften: *Uriens, Gedes, Gyot, Antonius, Reinhard, Geoffroy, Freymund, Horribel, Dietrich* och *Raimund*; i den danska bearbetningen: *Urteus, Bedes, Georg, Antonius, Reynert, Gofrio, Froymund, Horibel, Diderik* och *Reymund*. Den sjette sonen i ordningen kallas i de tryckta svenska upplagorna ömsom *Gostron, Gastron, Goffrio* och *Gofrio*.

13) Förmodeligen trakten kring Garonne-floden.

14) Här slutar i de danska och svenska upplagorna sjelfva sagan, hvarefter följer en kort beskrifning om Melusinas härkomst och födelse, införd i närvarande bearbetning s. 348, samt derefter en uppgift å Reimundts och Melusinas tio söner, införd s. 335. Slutet, hvilket Utg. lånat ur de tyska upptekningarne, såsom varande den egenteliga förebilden för de danska och svenska, berättas helt annorlunda, i den fransyska fortsättningen af sagan om Melusina, som utkom år 1549 under titel Roman de Geoffroi à la Grand-dent, och hvaraf d'Orville (Mélanges. S. s. 121—170) lemnat en öfversigt. Efter Melusinas försvinnande vandrar Raimondin till Rom att bikta för påfven, som ålägger honom att begifva sig till klostret Montserrat och der tillbringa sina återstående dagar. Guy, den äldste af hans söner, är redan konung af Cypern och Jerusalem. Den andre sonen Odon är grefve af la Marche; den tredje, Urian, konung i Armenien; den fjerde, Antoine, hertig af Luxemburg; den

femte, Renaud, konung i Böhmen; den sjette, Geoffroi, har öfvertagit styrelsen öfver sin faders besittningar och af honom erhållit vården om sina fyra yngre bröder, hvaraf Raimond erhåller Saintonge och blir sedermera grefve af Forès; Thierry får på sin lott grefskapet Partenay; Froidmont blir abbot i klostret Maillezais, och Simon, den yngste, född med trenne ögon och ännu helt späd, uppfostras hos Geoffroi och anses hafva varit den egentelige stamfadren för den fransyska grenen af ätten Lusignan. Froidmonts uppbrännande af sin bror och Horribels dödande af fadrens vasaller känner icke den fransyska sagan. Melusina uppenbarar sig för Geoffroi och förkunnar honom, att hans fader aflidit. Raimond och Froidmont begifva sig till Catalonien för att afhemta hans lik. Då de under hemvägen med ett talrikt följe närma sig deras farbroders, grefve Guilleaume de Forès' besittningar, söker han, okunnig om hvilka de äro, att hindra deras genomtåg, och en strid uppstår, hvari grefven dödas af Raimond, hvilken, sedan han upptäckt, att det var hans egen farbror han nedstött, visar deröfver en så djup ånger, att farbrodrens vasaller derigenom bevekas att välja honom sjelf till deras nya herre. Geoffroi erhåller sedan befallning af sin mor att skynda till sina äldre bröders hjelp, af hvilka den ene, Guy, blifvit af sultan Saladin förjagad ur Jerusalem, och den andre, Urian, anfallen af de otrogne i sitt rike Armenien. Med detsamma borde Geoffroi äfven befria Melusinas syster, féen Palatine, ur hennes förtrollning. Geoffroi går om bord i la Rochelle och seglar först till Albanien, der han dödar en jätte, som bevakar Palatine, befriar henne och erhåller till tack derför alla konung Elinas' och hans gemål Pressinas skatter, hvilka Palatine haft under sin vård, jemte tvenne ringar, hvaraf den ena gjorde honom osårbar och den andra osynlig, så länge han bär den i munnen. Geoffroi seglar derefter till det Förlofvade landet, dit han anländer just som korsfararne under Filip August och Richard Lejonhjerta belägra Ptolemais. Stadens höfding, Zoes, en mägtig trollkarl, gör de kristne länge mycken afbräck, till dess sluteligen Geoffroi, med tillhjelp af sin magiska ring, upptäcker och motverkar hans trollkonster, hvarefter staden eröfras af korsfararne, då Geoffroi ingår ett nära vänskapsförbund med Zoes. De kristne tåga sedermera att belägra Samaria, der Saladins svägerska Rosane och hennes dotter Elomire just då befunno sig. Befälhafvaren i staden sänder dem under en stark bevakning till Jerusalem, för att der vara i större säkerhet; men de stöta under vägen på Geoffroi, som nedgör deras försvarare och tager dem sjelfva till fånga. Han förälskar sig i den sköna Elomire, men nödgas af de kristne furstarne att utlemna sina fångar mot den dryga lösen Saladin erbjudit. Kort derefter afslutas likväl ett stillestånd, och nu skyndar Geoffroi till Alexandria, att der besöka sin Elomire. Hennes mor fattar nu en så våldsam kärlek för riddaren, att hon ger sin egen dotter gift; men denna räddas af Zoes, och medelst sin trollring

flyr Geoffroi jemte Elomire ur staden, gifter sig med sin älskarinna och återvänder så till Europa, der han sedermera lefver i många år i fred och ro på sitt slott Lusignan, som efter hans död tillfaller hans äldre bror Odon, hvars afkomlingar innehaft detsamma ända till år 1303, då konung Filip den sköne tog det ifrån Guy, broder till Hugues XIII, grefve af la Marche och Angoulême, hvarefter detsamma tillföll Bourbonska ätten och såmedelst fransyska konungahuset.

15) *Helmas* i de tyska och danska uppteckningarne; *Elinas* i den fransyska.

16) *Persina* i de tyska bearbetningarne; *Pressina* i den fransyska.

17) *Melora* i de tyska uppteckningarne.

18) *Plantina* i den tyska sagan; *Palatine* i den fransyska.

19) Ett berömdt Benediktiner-kloster, som skall blifvit stiftadt redan år 801 af en dotter till grefven af Barcellona.

20) Ännu år 1547 visade man Raimonds grafvård i Lusignans slottskapell (d'Orville, Mélanges. S. s. 130).

21) Enligt Brantome stod ännu år 1574, då slottet Lusignan förstördes, en bild af Geoffrio med vildsvinstanden öfver portalen till Melusinatornet.

INNEHÅLL.

De sju vise mästare . . . . . . (Sid. 1—139).
Inledning . . . . Sid. 1.
Sagan . . . . » 8.
De båda träden . . . . » 14.
Hunden och ormen . . . . » 16.
Vildsvinet . . . . » 18.
Den otrogna hustrun . . . . » 20.
Riddaren och hans son . . . . » 23.
Den talande fogeln . . . . » 26.
Den förtrollade kejsaren . . . . » 28.
Hustrun som pröfvade sin mans tålamod . . . . » 31.
Virgilii torn . . . . » 35.
Hippokrates och Galenus . . . . » 39.
Konungen, hans marskalk och sju vise mästare . . » 41.
Qvinnan och de tre riddarne . . . . » 44.
Drottningen i tornet . . . . » 47.
Den sörjande enkan . . . . » 52.
Den uppfyllda spådomen och de båda vännerna . . » 58.
Varianter . . . . (Sid. 76—112).
A) Af Sagan i dess helhet [1. De sju vizirerne; 2. De 40 vizirerne; 3. Sandabar-boken; 4. Syntipas; 5. Li romans des sept sages; 6. Le roman des sept sages; 7. Dolopathos; 8. Erasto] . . . . » 76.
B) Af de särskilda berättelserna . . . . » 98.
Anmärkningar . . . . » 113.

Konung Apollonius af Tyrus . . (Sid. 140—183).
Inledning . . . . » 140.
Sagan . . . . » 146.
Anmärkningar . . . . » 177.

Helena Antonia af Constantinopel (Sid. 184—234).
Inledning . . . . » 184.
Sagan . . . . » 188.
Varianter . . . . » 220.
Anmärkningar . . . . » 231.

Kejsar Octavianus . . . . (Sid. 235—263).
Inledning . . . . Sid. 235.
Sagan . . . . » 238.
Anmärkningar . . . . » 262.
Hildegardis och Talandus . . . (Sid. 264—274).
Inledning . . . . » 264.
Sagan . . . . » 266.
Varianter . . . . » 269.
Grisilla . . . . (Sid. 275—292).
Inledning . . . . » 275.
Sagan . . . . » 279.
Anmärkningar . . . . » 291.
Grefvinnan af Rosilien . . . . (Sid. 293—301).
Inledning . . . . » 293.
Sagan . . . . » 294.
Anmärkningar . . . . » 300.
Om fyra Köpmän . . . . (Sid 302—322).
Inledning . . . . » 302.
Sagan . . . . » 304.
Varianter . . . . » 315.
Anmärkningar . . . . » 321.
Melusina . . . . (Sid. 323—357).
Inledning . . . . » 323.
Sagan . . . . » 328.
Anmärkningar . . . . » 352.

Sid. 235.
» 238.
» 262.

» 264.
» 266.
» 269.

» 275.
» 279.
» 291.

» 293.
» 294.
» 300.

» 302.
» 304.
» 315.
» 321.

» 323.
» 328.
» 332.

to be
the Building